

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**Α Π Α Ν Τ Α
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Ἐπιμέλεια
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΥΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδασκῶν τῆς Θεολογίας

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 25

1. ΟΤΙ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΜΗ ΑΔΙΚΟΥΝΤΑ
2. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΚΑΝΔΑΛΙΣΘΕΝΤΑΣ

Εισαγωγή—Μετφράσεις—Σχόλια
ΣΤΕΡΓΙΟΥ Ι. ΤΣΙΑΜΗ
Κείμενον: B. Montfalcon

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τὸ ἔργον τοῦ ἱεροῦ Χριστοστόμου ἐστὶ τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα οὐδὲς παραβιάσει δύνανται προέρχεται ἀπὸ τῆν ἐποχὴν τῆς δευτέρας ἑξορίας τοῦ συγγραφέως (404 - 407) ἤτοι ἐγγραφῆν περὶ τὸ 406 ἐν Κοκκινοῦ τῆς Ἀρμενίας. Πρόκειται περὶ πραγματείας. Κατὰ τὸν Χριστοστόμον ἡ ἀτυχία ἢ ἡ δυστυχία, ἢ Ἐγμία ἢ ἡ ἀφέλεια δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τῆς συνθέσεως τοῦ περιβάλλοντος οὐτε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου οἱ ὅποιοι μὲς παραβάλλον, ἀλλ' εἶναι τελείως ὑποκειμενικαὶ καταστάσεις. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ καὶ ἡ ἀτυχία τοῦ ἢ ἡ δυστυχία τοῦ ἐξαρτῶνται ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἀραια οὐτως καὶ συμμορφῶνται πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Πρὸς κατοχὴν αὐτῆς τῆς θέσεως τοῦ φέρει ἀφῶνα παραδείγματα ἀπὸ τῆν Π. Διαθήκην καὶ ἰσχυτέρως τὸν Ἰσὺ, ὁ ὅπολος ἐν καὶ ἐδοκίμασε τόσας θλίψεις, τόσων μεγάλων συμφορῶν οὐδέποτε ἐπηρεάσθη ἀπὸ τῆς προτροπῆς τῆς σωζόμεν καὶ τὸν φίλον τοῦ ἀλλὰ συμμορφῶντο πάντοτε πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφεύγει πιστῶς τοῦτο.

Παραειρηπτόντως ὁ ἱερὸς Χριστοστόμος καὶ ἐν σχέσει πάντοτε πρὸς τὴν θέαν τοῦ αὐτοῦ ἐπιλείπει περὶ ἐπιλήμων ἐν τῇ Κορῆ, περὶ ἀσφοκτικῶν πίστεων ἀκουσμένων ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, περὶ πίστεως, περὶ πλούτου καὶ πενίας, περὶ ἀποβουλιῶν διαφόρων προσώπων, περὶ τῶν δοκιμασιῶν τοῦ Ἰσὺ, περὶ τοῦ παγκόσμιου Ἰουδαίου, τῶν τριῶν νέων παλῶν ἐν τῇ καρίνῃ, τῶν προφητῶν καὶ λοιπῶν βικαίων τῆς Π. Διαθήκης καὶ περὶ τῆς στάσεως τούτων ἔκκειν τὸν ἀσκητικῶν πίστεων. Πάντα ταῦτα καθιστοῦν τὴν πραγματικῶν ταύτην σωματικῶν ἀνάγκων καὶ δεικνύουν τὴν ἐκ τῶν περιτάσεων διήκουσαν βουλήν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἣν δεῖν ἄποιος ὁ ἄνθρωπος συμμορφῶνεται.

2. Τὸ δεύτερον σπουδαῖον καὶ ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα «Πρὸς τοὺς σκανδαλισθέντας ἐπὶ ταῖς δυσημερίαις» ἐγγραφήν κατὰ τὸν αὐτὸν πρὸς τὸ προηγουμένον ἔργον χρόνον, ἀποτελεῖ πραγματικῶν καὶ διακρίνεται οὖν τῶς ἄλλοις καὶ διὰ τῆν ὑψηλὴν ποιητικὴν του πνοῆν. Πρόκειται περὶ ἐργασίας τῆν ὅποιαν συνέγραψε ὁ Χριστοστόμος διὰ νὰ ἀνυψῶσι τὸ καταπιεσθῆν ἡθικῶν τῶν πιστῶν τῆς βασιλευσέως, οἱ ὅποιοι ἐδοκίμασαν μεγάλῃν θλίψιν καὶ ἀπογοητευσιν ἀπὸ τῶν διωγμῶν καὶ τῆν ἑξορίαν τοῦ πομπανάρχου καὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἤδύναντο νὰ ἐννοήσουν τὴν ἄδικον τιμωρίαν του, τῆν ἑαυτῶν δοκιμασίαν τοῦ πομπανίου καὶ τὸν θλιμῶν τῶν ἐχθρῶν

Γραμματεὺς Συντάξεως
Ἱεροῦς ΠΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΔΩΤΗΣ
Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

της πίστεως, τῶν φανατικῶν καὶ τυφλωμένων ἀπὸ τὸ μῖσος ἀντιπάλων του. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐπείκει τῆς εὐκαρίας διὰ τὴν ἀπειθουσίαν πρὸς ἐσῶς καταβάλλουσιν ἀπὸ τῆς μεγάλης δοκιμασίας, οἱ ὅποιοι συνελέυσαν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μὴ θεοματίας οὐδέτις, μὴ ἑσπερῶν καὶ πλοῦσα παραδειγμάτων ἀπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μὴ ἀπαρμόλλον ἑσπεραστικότητα ἀεικνύει εἰς ἔθνος, ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖ περὶ ἅλων αὐτῶν καὶ ὅτι τελικῶς ἡ δοκιμασία τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁγίων ὀδηγεῖ κατ' ἐπιθεῖον εἰς τὴν ἐπιδοκίαν των. Ὅπως καταρθῶναι τὴν στήριξιν τῆς κλεινοῦσθαι πίστιν τοῦ πληρώματος. Διὰ τοῦτο καὶ ἀποκαλεῖται τὸ ἔργον του αὐτοῦ φ ἄ ρ μ α κ ο ν τὸ ὅποσον τρέφει περισσότερο καὶ ἀπὸ τοὺς ἄρτους, θεραπεύει καλλίτερον ἀπὸ φάρμακον, καίτις δυνατώτερον ἀπὸ τὸ πῦρ, δὲν παρέχει κανένα σωματικὸν πόνον, σταματᾷ τὰ ἐρωήματα ὑπὲρ τῶν ποιητῶν λογισμῶν καὶ κόπται εὐκαλλίτερον ἀπὸ χειρουργικῶν ἐργαλείων τὰ ὅσπαι μὲλλη χειρὸς πόνον.

Μὴ ἀνεπανόλητον γλαφυρότητα καὶ ὀρασίτητα καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ θεία πρόνοια διέπει τὰ πάντα. Τὴν περὶ τῆς θείας προνοίας ἀποδείξιν λαμβάνομεν ἐκ τῶν θεῶν δημιουργημάτων. Ἐν συνεχείᾳ γίνεται παράδειξις καὶ ἄλλων ἀποδείξεων περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ (ἡμεῖτος καὶ γραπτὸς νόμος, ἀποστολὴ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἁγίων εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐν κατακλιθεὶ ἡ ἑλευσις τοῦ [ἰσοῦ τοῦ Θεοῦ]). Ἐν τῷ τέλει τῆς πραγματικῆς ἀσχολεῖται περὶ τὸ κενὸν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ διατὶ ἐκτρέπονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὰ σκάνδαλα, περὶ τὸ νόημα τοῦ σκανδάλου καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ πιστοῦ, περὶ τὸ ἀληθινὸν νόημα τῶν ἁλίσμων τῶν προσηγομένων ἐκ τοῦ κανονισμοῦ.

Ὅπως ὁ ἱερός Χρυσόστομος παρέχει εἰς ἡμᾶς ἀπόδειξις δυνατώτερας ἀντιμετωπιῆσε τῶν δυσχερειῶν τῆς ζωῆς καὶ τρόπου προστασίας τοῦ πολιτικῶν μαρτυροῦ τοῦ πίστεως.

ΣΤΕΡΓΙΟΣ Ι. ΤΣΙΑΜΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Εἰς τὸν Εὐαγγέλιον μὴ ἀδικοῦντα

Α ΠΕΡΙ ΤΟΥ ὅΤΙ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΒΛΑΨῃ ἑκείνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀδικεῖ τὸν εὐαγγέλιον τοῦ.

1. Γνωρίζω θεοδικῶς ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ θὰ φανῇ καινούργιος καὶ παράδοξος εἰς τοὺς παλιωτέρους, οἱ ὅποιοι ἐστραμμένοι πρὸς τὴν γῆν μένουσιν μὲ τὸ στόμα ἀνοικτῶν ἐνώπιον τῶν παρόντων, καὶ εἶναι δοῦλοι τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, ἐνῶ διὰ τῆς πνευματικῆς δὲν ἐνδιαφέρονται πολὺ. Καὶ θὰ γελάσουν πολὺ καὶ θὰ μὲ κατηγοροῦσιν ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαγγελίας μου λέγω πράγματα ἀπίθανα. Αὐτὸ ὅμως δὲν θὰ γίνῃ αἰτία νὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσίν μου, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς θὰ θαδίσω μὲ πολλὴν προθυμίαν εἰς τὰς ἀποδείξεις τὰς ὅσπαις ὑπεσέσθην. Β Διὸτι ἂν θελήσουν οἱ ὅσπαι διακείμενα νὰ μὴ θορυβῶσιν, νὰ μὴ ἀτακτοῦν, ἀλλὰ νὰ περιμένουν τὸ τέλος τοῦ λόγου, γνωρίζω καλῶς, ὅτι θὰ συμφωνήσῃ μαζί μου, καὶ θὰ κατηγορήσουν τοὺς ἑαυτοὺς των, ὅτι ἠπατήθησαν τὸν προσηγομένον καιρὸν, καὶ θὰ ἀλλάξουν γνώμην, καὶ θὰ ἀπολογηθῶσιν, καὶ θὰ ζητήσουν συγγνώμην διὰ τὴν ἐσφαλμένην περὶ τῶν πραγμάτων γνώμην, καὶ θὰ τοὺς ἀρεβῶσιν πολλὴν εὐνομοσύνην, ὅσπαι οἱ ἀθενοὶ εἰς τοὺς ἰσραῆλ, ὅσπαι ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὰ νοσήματα, τὰ ὅσπαι πολιορκῶσιν τὸ ὄσπαι των. Γ Διὸτι μὴ τοὺς ἐνδοφόρη τὴν γνώμην τοῦ τώρα ἔχεις, ἀλλὰ περιμένε νὰ ἀκούσῃς τὴν ἐπιχειρηματολογίαν τῶν λόγων μου καὶ τότε θὰ ἠμπορήσῃς νὰ ἐκφέρῃς διμερόληπτον γνώμην καὶ καθόλου δὲν θὰ σφάλῃς ἀπὸ ἤθους εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἀληθείας. Ἐπειδὴ καὶ ὄσπαι ἔχουσιν τοποθετηθῆ δικασταὶ αὐτῶν τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, δὲν ἀνέκονται, ἀκόμη καὶ ἂν ἴδουσιν τὸν πρῶτον ῥήτορα νὰ ὀμιλῇ ἀρητικῶς καὶ νὰ γερῆ τὰ πάντα μὲ τὴν εὐφροδείαν του, νὰ ἐκφέρουν γνώμην, πρὶν ἀκούσων μὲ ὑπομονὴν καὶ τὸν ἄλλον ποῦ ἴσταται πληρόν του. 448 Α ἀλλὰ καὶ ἂν μυρίας φορές ὁ πρῶτος φαίνεται νὰ λέγῃ δίκαια, διατηροῦσιν τὴν ἀκοήν των ἀνεπίκουρον καὶ διὰ τὸν δεύτερον. Διὸτι αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἀρετὴ τῶν δικαστῶν, ἀφοῦ μὲθουν μὲ πῶσιν ἀκριβείαν τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν διαδίκων, τότε νὰ ἐκφέρουν τὴν γνώμην των. Ε-

πειθή λοιπὸν καὶ τώρα ἀντὶ ρήτορος ὑπάρκει ἡ κοινὴ τῶν πολλῶν γνώμη ἀπὸ πρῶν, ἡ ὅποια διὰ μικροῦ χρόνου ἐρριζώθη εἰς τὰς διανοίας τῶν πολλῶν, ἡ ὅποια ὡσὸν ρήτωρ μετατορεῖται εἰς ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ λέγει, ὅτι ἅλα ἔχουν γίνεαι ἄνω κάτω, ὅτι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εἶναι γεμῆτον ἀπὸ πολλῆν αὐχχουσι, καὶ ὅτι πολλοὶ εἶναι ἕκαστοι πού κάθε ἡμέραν ἀδικοῦνται, ὑβρίζονται, ἐκδιόξονται, βιάσονται, οἱ ἀδύνατοι ἀπὸ τοῦ δυνατωτέρου καὶ οἱ πτωχοὶ ἀπὸ τοῦ πλουσιώτερου· Ἐ καὶ ὅπως δὲν ἠμποροῦμε νὰ μετρήσωμεν τὰ κρίματα τῆς θαλάσσης, εἶται δὲν ἠμποροῦμε καὶ νὰ μετρήσωμεν τὸ πλῆθος τῶν κατατρογγεμένων, τῶν ὑβριζομένων, τῶν ἀδικουμένων καὶ οὕτε ἡ ἀπειλὴ τῶν νόμων, οὕτε ὁ φόβος τῶν δικαστηρίων, οὕτε τίποτε ἕλλο σωματῶν αὐτῶν τῶν βλεθρῶν καὶ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ καθημερινῶς ἀξέχεται τὸ κακόν, καὶ ἀπὸ παντοῦ πληθύνονται οἱ ἀναστεναγμοί, καὶ οἱ θρήνοι, καὶ τὰ δάκρυα τῶν ἀδικουμένων. Καὶ αὐτὴ ἀκαμῆ πού ἐτάχθησαν ἄδικασται διὰ νὰ διορθώσωμεν τὰ τωσούτου εἴδους πράγματα, αὐτοὶ ἐπαυξάνουν τὴν συμφορὴν καὶ ἐπιδεινώνουν τὴν ἀσθένειαν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀπὸ τοῦ πλῆθος καταλαβανόμενοι ἀπὸ κάποιας καινοῦργιας παραπροσόντην, C κατηγοροῦν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καθὼς βλέπουν τὸν μὲν σφόδρα ἀνθρώπων πλάκας νὰ τὸν οὐρῶν, νὰ τὸν προσβάλλουν, νὰ τὸν ἐξουσιάζουν, τὸν δὲ θρασύν, καὶ ἀδιάντροπον, καὶ ἄτακτον, καὶ ἀτίμων γόνον, νὰ πλουτίζῃ, καὶ νὰ περιβάλλεται μὲ δύναμιν, καὶ νὰ γίνεταί ἐπιφορὸς εἰς πολλοὺς, καὶ νὰ προξενῇ ἀνασθηνητα δεινὰ εἰς τοὺς ἁγίους, καὶ αὐτὰ νὰ γίνωνται καὶ εἰς τὰς πόλεις, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς, καὶ εἰς τὰς ἐρημίας, καὶ εἰς τὴν ἑρῶν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ λόγος, ὁ ἰδικὸς μου ἔρχεται κατ' ἀνάγκην, διὰ νὰ σταθῇ ἀντίθετος πρὸς τοὺς ἐλεγχθῶν, καὶ ἀπικεῖται ἀγῶνα καινοῦργιον θεοῦ, ὅπως εἶπα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου μου, καὶ παραδόξον, χρήσιμον ὅμως καὶ ἀληθινόν, καὶ πρὸς τοὺς θέλων νὰ προσέκουν καὶ νὰ πείθωνται ἀφέλιμον· D διότι ὑπόκειται νὰ δεῖξη (ἀλλὰ μὴ θορυβησθε) ὅτι κανεὶς ἐκ τῶν ἀδικουμένων δὲν ἀδικεῖται ἀπὸ κάποιοι ἄλλοι, παρὰ μόνον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν.

2. Καὶ διὰ νὰ γίνῃ ὁ λόγος σφοδρότερος, ἐμπρὸς δεξέσασθε μὲν εἶναι ἀδικία, καὶ ἐκ ποίου εἴδους πραγμάτων συνίσταται, καὶ τί εἶναι ἐνθρημητικὴ ἀρετὴ, καὶ τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον βλέπεται αὐτὴν καὶ τί φαίνεται ὅτι τὴν βλέπει, ἐνφ' ὅσον δὲν τὴν βλέπει. Παραδείγματις χάριν (διότι μὲ παραδειγματὰ πρέπει νὰ διασαφηνίσω τὸν λόγον), ἕκαστον πρᾶγμα ἔχει

κάτι πού τὸ βλέπει· ὁ οὐρανὸς τὴν σκαρίαν, τὸ μαλλὶ τὸν σκῶρον, οἱ ἀγγέλαι τῶν προβάτων τοὺς λάκους. E Καὶ βλάβη τοῦ καλοῦ οἴνου εἶναι τὸ νὰ ἀλλοιωθῇ καὶ νὰ καταστῇ ὄξινος· τοῦ μέλιτος δὲ τὸ νὰ ἀπολέσῃ τὴν σκαρίαν γλυκύτητά του καὶ νὰ καταστήσῃ πικρὸς κριμὸς. Βλάπτουν δὲ καὶ τὰ σπαρτὰ ἡ ἐρῶν καὶ ἡ ἐρημία, καὶ ἡ ἐρημία, καὶ τὰ φοβερὰ σμήνη τῶν ἀκρίδων βλάπτουν τὸν καρπὸν τῶν ἄμπελων, καὶ τὰ φύλλα, καὶ τὰ κλήματα, καὶ ἄλλα δένδρα ἢ κήμη, καὶ τὰ σῶματα τῶν ἀγίων ὡσὸν οἱ διάφοροι ἀσθένεια· καὶ διὰ νὰ μὴ μακρολογησωμεν ἀναφέροντες καὶ διὰ νὰ μὴ μακρολογησωμεν περὶ τοῦ καὶ παραλόσις καὶ πλῆθος ἄλλων νοσημάτων.

446 A Ὅπως λοιπὸν ἕκαστον τοῦτων ἔχει ἐκεῖνο τὸ ὅποιον βλέπει τὴν ἀρετὴν του, ἐμπρὸς δεξέσασθε μὲν εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον βλέπει τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον βλέπει τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ πολλοὶ νομίζουν κάποια ἄλλα, πολλὰ. Διότι πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰς περιληπτικὰς γνώμης, καὶ ἀφοῦ τὰς ἀναφέρωμεν, κατόπιν νὰ παρουσιάσωμεν ἐκεῖνην πού πραγματικῶς βλέπει τὰς ἀρετὰς μας, καὶ νὰ δεῖξωμεν σαφῶς, ὅτι αὐτὴν τὴν ἀδικίαν κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς τὴν προξενήσῃ, οὕτε νὰ μᾶς φέρῃ αὐτὴν τὴν βλάβην, ἂν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν προξέσωμεν τοὺς ἑαυτοῦς μας. Οἱ πολλοὶ, οἱ ὅποιοι ἔχουν περιληπτικὰς γνώμης, ἄλλα νομίζουν ὅτι εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια βλέπουν τὴν ἀρετὴν μας, οἱ μὲν νομίζουν ὅτι εἶναι ἡ πενία, οἱ δὲ ἡ σωματικὴ ἀσθένεια, ἄλλοι ἡ χρηματικὴ ζημία, ἄλλοι ἡ σωματικὴ ἀσθένεια, ἄλλοι ὁ θάνατος, B καὶ δι' αὐτὰ διαρκῶς οὐδύνονται καὶ θοροῦν καὶ λυποῦνται δι' ὅσους ἐφίστανται ταῦτα, δακρύουσι, καὶ λέγουσι μετὰ τῶν ἐσθλιχτῶν· Τι ἔπαθε ὁ τόδε; Διὰ μᾶς ἔλασε ἀλόκληρον τὴν περιουσίαν του. Ἄλλος πάλιν περὶ ἄλλου· ὁ τόδε ἠσθένησε βαρῶς καὶ τὸν ἔχουν ξεγράμει οἱ ἱατροὶ πού τὸν ἐπισκέπτονται. Καὶ ἕνας μὲν θοροῖ καὶ οὐδύνεται διὰ τοὺς φυλακισμένους, ἄλλος πάλιν δι' ὅσους ἐξεδωκάσθησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα των καὶ ἐξορίσθησαν, ἄλλος δι' ἐκείνους πού ἐστερήθησαν τὴν ἐλευθερίαν των, ἄλλος δι' ἐκείνους πού συνέληφθησαν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔγινον αἰχμάλωτοι, ἄλλος δι' αὐτὸν πού ἐπλήγη C ἢ πού ἐκάθη ἄλλος δι' αὐτὸν πού ἐτάφη κάτω ἀπὸ τὴν ἀκρίαν του, κανεὶς ὅμως δὲν θοροῖ δι' αὐτοῦς πού ζοῦν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ. Ἐμπρὸς λοιπὸν (ἀλλ' ὅπως οὐκ παρεκάλεισθε εἰς ἀρχῆς μὴ θορυβηθε) δεξέσασθε ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων δὲν ἀδικεῖ τὸν προσεκτικὸν ἄνθρωπον, οὕτε ἠμπορεῖ νὰ βλάβῃ τὴν ἀρετὴν του. Διότι, πέε μου, αὐτὸν ὁ

ὁποῖος ἔκαστε ὄλα τὰ ὑπάρχοντά του, ὑπὸ τὸν ὅποιον ἀφροδίσθησαν τὰ πάντα ἢ ὑπὸ τῶν συκοφαντιῶν ἢ ὑπὸ τῶν ληστῶν ἢ καὶ ὑπὸ κακοῦργων ὑπηρετιῶν, εἰς τὴν βόλασιν αὐτῆς ἡ ζημία τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνθρώπου; **Δ** Μᾶλλον δὲ ἂν θέλετε, πρῶτον δε περιγράψωμεν τί εἶναι ὄρα γε ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ ἀσκαλιθόμενος προηγουμένως μεῖ ὄλλα ζητήματα, διὰ τὸ κατὰστήσωμεν τὸν λόγον μας πλέον εὐληπιτον καὶ σαφέστερον εἰς τοὺς πολλούς.

3. Τί λοιπὸν εἶναι ἀρετὴ τοῦ ἴππου; Μήπως τὸ νὰ ἔχη χρυσοῦν καλινόν, καὶ λαυρία τοιαῦτα, καὶ ὄλλα κομωμένην ὑπὸ μεταξὺ τὰ ὄφρασμα, καὶ τᾶμπας ποικίλους καὶ χρυσοῦ-φάντους, καὶ φέλαρα στολισμένα μεῖ πολυτίμους λίθους, καὶ καίτην πλεγμένην μεῖ χρυσοῦ σκακίνα, ἢ τὸ νὰ εἶναι γρήγορος καὶ σταθερός, καὶ νὰ βαδίζει κανονικά, καὶ νὰ ἔχη δύναμις ἀρμόζοντας εἰς ἴππον γενναῖον, **Ε** καὶ νὰ ἔχη δύναμις ἀπαποσιμένην διὰ μακρὰς ἀποδημίας, διὰ πολέμους, καὶ νὰ ἡμπαρᾷ καὶ ἐν τῇ παρατάξει νὰ δεκνῶν ἐπιόλητικὸν παράστημα καὶ ἐν τῇ φυγῇ νὰ σώζῃ τὸν ἴππεά; Δὲν εἶναι φανερόν ὅτι ταῦτα εἶναι ἀρετὴ τοῦ ἴππου καὶ οὐαί ἔκείνα; Ἄλλ' ὄκωμη, τῶν ὄντων καὶ τῶν ἡμῶν, ποῖα θὰ ἔλεγες ὅτι εἶναι ἡ ἀρετὴ τῶν; "Ὅχι τὸ νὰ ἡμπαρῶν μεῖ εὐκαλίαν νὰ σηκῶναι ὄρη, καὶ μεῖ εὐκαλίαν νὰ διαβαῖναι τοὺς ὄρους, καὶ νὰ ἔκων πόδια στερεὰ ὡσὸν τὴν πέτραν; Μήπως θὰ εἴπωμεν, ὅτι ὄ ἔξωτερικὸς αὐτῶν στολισμὸς συμπάλλει κατὰ τι πρὸς τὴν ἀρετὴν τῶν; Καθόλου. Ποῖον δὲ ἄμπελον νὰ θαυμάσωμεν; Ἐκείνην τῆς ὄποιας κματῶν τὰ φύλλα καὶ τὰ κλήματα ἡ ἔκείνην ποὺ εἶναι κατὰφορτος ἀπὸ καρπούς; **447 Α** Καὶ ποῖα θὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι ἡ ἀρετὴ τῆς ἐλάτας; "Ὅταν ἔχη μεγάλους κλάδους καὶ πυκνὸν τὸ φύλλωμα ἢ ὄταν παρουσιάζει ὄρθρον τὸν καρπὸν τῆς καὶ παντοῦ θεοκορπομένην;

"Ἐπι λοιπὸν δε κάνωμεν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων; δε ἔξετάσωμεν ἀκριβῶς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἔλθωμεν δε θεωρήσωμεν μόνον ἔκείνην, ἢ ὄποια ἐλάττει αὐτήν. Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου; "Ὅχι τὰ κρήματα, διὰ τὸ φοβηθῆς τὴν ἴππεαίαν, ὄντε ἡ ὄνεια τοῦ σώματος διὰ τὸ φοβηθῆς τὴν ὄσθενειαν, ὄντε ἡ ἔκτιμησης τῶν πολλῶν, διὰ τὸ ἀποφύγε τὴν κακὴν φήμη. **Β** ὄντε ἄλλως τὸ νὰ εἴ κανεῖς ὄπως τύχη, διὰ τὸ σὰ προξενῆ φόβον ὄ θάνατος, ὄντε ἡ ἐλευθερία, διὰ τὸ ἀποφεύγε τὴν δουλείαν, ἄλλὰ ἡ ἀκριβῆς ἔμνο-νῆ εἰς τὴν ἀληθινὴν πίστιν καὶ ὄ ὄρθος τρόπος ζωῆς. Αὐτὰ δε ὄντε ὄ διάβολος ἡμπαρῶν νὰ τὰ ἀφαιρέσῃ, ἔαν αὐτὸς ποὺ τὰ κατέχη τὰ διαφυλάσσει μεῖ ἦν προσοχὴν ποὺ πρέπει καὶ αὐτὰ τὰ γνωρίζει ὄ πονηρότατος καὶ ἄγριος ἔκείνος δαίμων

Διὸτι δε' αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἀφῆρει καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ ἴωθ, ὄχι διὰ τὸ τὸν κάμη πτωκὸν, ἄλλὰ διὰ τὸ τὸν ἀναγκασθῆ νὰ εἴη κάποιον θεοσοφίαν καὶ κατέσπει τὸ σῶμα του, ὄχι διὰ τὸ τὸ κατὰστήσῃ ὄσθενος, ἄλλὰ διὰ τὸ κατὰβῆ τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς. **Γ** Ἄλλ' ὄμως ἀφοῦ ἐκρημοποίησε ὄλους τοὺς δόλους του καὶ ἀφοῦ τὸν ἔκαμε ἀπὸ πλοῦσιον πτωκὸν (αὐτὸ, τὸ ὄποισιν μῆς φαίνεται φρικτότερον β-λαιν), ἀπὸ παλότεκον ἔκτεκον, κατεξέσκει ὄλον τὸ σῶμα του χειρότερα καὶ ἀπὸ τοὺς ὄμιους τῶν δικαιοτήριων, (διὸτι δὲν τρωποῦν τόσο οἱ ὄνυκες ἔκείνων τὸς πλεῖρας αὐτῶν ποὺ πῆπτον εἰς τὸς κείρας τῶν, ὄσον κατεξέσκειαν τὴν σάρκα ἔκείνου τὰ σῶματα τῶν σκυλῶν) καὶ τὸν περιέβαλεν μεῖ κακὴν φήμη (διὸτι οἱ φίλοι του ὄντες παρόντες ἔλεγον εἰς αὐτὸν, δὲν ἐτιμωρήθη τόσο ὄσον ἔξελον τὸ ἀμαρτήματά σου, καὶ ἐπερίπτον εἰς αὐτὸν παλλὰς κατηγορίας), καὶ τὸν ἐξώρισε ὄσα ἀπὸ τῆς ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, **Δ** διὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς ἄλλαν πόλιν, ἄλλ' ἀφοῦ ἔβωσεν εἰς αὐτὸν ὄσων πόλιν καὶ ὄσων οἰκίαν τὴν κορινθίαν, ὄχι μόνον καθόλου δὲν τὸν κατέστρεφεν ἄλλὰ καὶ τὸν παρουσίασε λομηρότερον ἔνεκα τῶν ὄσων ἔναντίον του ἔσκαψῆ. Αὐτὸς ὄχι μόνον δὲν ἐστερήθη κάτι ἀπὸ τὴν περιουσίαν του, ἂν καὶ τοῦ ὄφρησαν τόσο καὶ τοῖοτου εἶδους, ἄλλὰ καὶ μεγαλύτερον ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἔκαμε τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς του. Καθόσον μετὰ ταῦτα ἀπήλασε μεγαλύτερον παρησίαν, ἐπειδὴ ἡγωνίσθη δυνατώτερον ἄγωνα. Ἐάν δε αὐτὸς ὄ ὄποισ, ἔπαθε τόσο καθόλου δὲν ἠδικήθη, ἂν καὶ ἔπαθε ταῦτα ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπων, ἄλλὰ ἀπὸ δαίμονα ποὺ εἶναι πονηρότερος ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, ποῖα λοιπὸν θὰ εἶναι ἡ δικαιολογία αὐτῶν οἱ ὄποισι λέγουν, ὅτι ὄ δαίνα μεῖ ἠδίκησε καὶ μεῖ ἔβλαψε; **Ε** Διὸτι δὲν ὄ διάβολος, ὄ ὄποισ εἶναι γεμάτος ἀπὸ τῶσων κακίαν, ἀφοῦ ἐκρημοποίησε ὄλα τὰ ὄργανά του, καὶ ἀφοῦ ἔρωμεν ὄλα τὰ βέλη του, καὶ ὄσα κακὰ ὑπάκουον μετὰ τῶν ἀνθρώπων, μετὰ μεγάλην ὑπερβολῆς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὸ σῶμα τοῦ δικαίου τὰ ἔφερε καὶ τὰ ἔδεισε, καθόλου τὸν ἀνθρώπον δὲν τὸν ἠδίκησε, ἄλλὰ ὄπως εἶπα, τὸν ὄφέλησε περισσότερον, πῶς θὰ ἡμπαρῶσιν μερικὸι νὰ κατηγορήσουν τὸν δαίνα καὶ τὸν τᾶδε, ὅτι ἠδικήθησαν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν εαυτὸν τῶν;

4. Τί λοιπὸν; λέγουν μερικὸι τὸν Ἄδωμ δὲν τὸν ἠδίκησε καὶ ὄσκακέλασε καὶ ἔξεδίκεν ἀπὸ τὸν παράδεισον; **448 Α** "Ὅχι αὐτὸς, ἔλλ' ἡ ἀπερισκεψία τοῦ ὄδικηθέντος, καὶ τὸ ὄτι δὲν ἦτο συνεισὶ καὶ ἔμπειρος. Διὸτι ἔαν αὐτὸς μετεκρίσθη τόσοσ καὶ τοῖοτου εἶδους δόλους, καὶ παρὰ ταῦ-

τα δὲν ἠδυνήθη νὰ κατανικήσῃ τὸν Ἰωβ, πῶς θὰ ἐκυριεύε τὸν Ἀδὰμ μὲ ἀλιγότερα μῖσα ἐὰν ἐκεῖνος ἐξ αἰτίας τῆς ἀπειροκαμίας του δὲν ἐπρόδιδε τὸν ἑαυτὸν του; Τί λοιπὸν; Αὐτὸς ποὺ ἔπασεν εἰς τοὺς συκοφάντας καὶ ἔλασεν τὴν περιουσίαν του καὶ ἀπὸ τῶν ὁπίου ἀφαιρέθησαν ἅλα ὅσα εἶχε, καὶ ἐξεδιόκησθ' ἀπὸ τῆν πατρικὴν γῆν καὶ ἐπάλασε μὲ τὴν μεγαλύτεραν πτωχείαν, αὐτὸς δὲν ἠδικήθη; Ὅχι, δὲν ἠδικήθη, ἀλλὰ καὶ ἐπερόδισεν ἐὰν ἦτο συνετός. Διότι, πῶς μου, κατὰ τί τοῦτο παρέβλαψε τοὺς ἀποστόλους; Ἐ Δὲν ἐπάλασον συνεχῶς μὲ τὴν πείναν, τὴν δίψαν καὶ τὴν γυμνάτητα; Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἦσαν καὶ τόσοι πολλοὶ λαμπροὶ καὶ ὀνομαστοὶ καὶ ἐδέσθησαν μεγάλῃν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Θεόν. Τί δὲ ἐξήμωσε τὸν Λάζαρον ἢ ἀσθένεια, αἱ πληγαί, ἢ πενία καὶ ἢ ἐγκατάλειψις ἀπὸ τοὺς ἰσχυροῦς; Μήπως ἐξ αἰτίας αὐτῶν δὲν ἐπέλεξθησαν δι' αὐτὸν περισσότεροι στέφανοι; Τί δὲ ἔβλαψε τὸν Ἰωσήφ τὸ ὅτι ἀπέκτησε κακὴν φήμην καὶ εἰς τὴν ἰσχύην του κώραν καὶ εἰς τὴν ζένην; Διότι καὶ μοιχὸς καὶ πόρνος ἐνομίζετο ὅτι εἶναι· τί δὲ τὸν ἔβλαψε ἡ δουλεία; καὶ τί τὸ ὅτι ἐστηρίχθη τὴν πατρίδα του; Δὲν τὸν θαυμάζομεν καὶ ἐκατηχισμέθα δι' αὐτὸν περισσότερο; Καὶ διαπὶ ἀνομήσῃ τὴν εἰς ζένην κώραν μετέβασεν, καὶ τὴν πτωχείαν, καὶ τὴν κακὴν φήμην, καὶ τὴν δουλείαν; Ἐ Δὲν ὁ Θεὸς ὁ θάνατος τί ἐξήμωσε τὸν Ἀβελ, ὁ ὁποῖος συνέθη καὶ κατὰ τρόπον βίωσον καὶ πρόσωπον καὶ ἐταλμήθη ἀπὸ κέρνα ἀδελφικῆς; Δὲν ἐγραμμάτεται διὰ τοῦτο εἰς ἅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης; Βλέπειτε λοιπὸν πῶς ὁ λόγος ἀπέδειξε περισσότερον τῶν ὄσων ὑπεσέθη; Διότι οἱ μόνον ἀπέδειξε ὅτι κανεὶς δὲν ἀδικεῖται ἀπὸ κανέναν, ἀλλὰ καὶ ὅτι περισσότερον κερδίζουσιν ὄσων προσέκουν τοὺς ἑαυτοῦς τῶν.

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν λέγουσιν ὑπάρχουν τιμωρία καὶ κολάσις, διαπὶ ὑπάρχει γένοα, διαπὶ ὑπάρχουν τόσοι ἀπειθαῖ, ἐὰν κανεὶς οὕτε ἀδικεῖται, οὕτε ἀδικεῖ; Τί λέγει; Διαπὶ συγχέει τὰ πράγματα; Διότι ἐγὼ δὲν εἶπα ὅτι κανεὶς δὲν ἀδικεῖ, ἀλλ' ὅτι κανεὶς δὲν ἀδικεῖται. Ἐ Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, λέγουσιν, νὰ ἀδικῶν πολλοὶ καὶ κανεὶς νὰ μὴ ἀδικεῖται; Ἐτοι ὅπως οὐκ τὸ εἴδωσα τώρα. Ἐπειδὴ καὶ τὸν Ἰωσήφ τὸν ἠδικήσαν οἱ ἀδελφοὶ του, αὐτὸς ὅμως δὲν ἠδικήθη καὶ ἐναντίον τοῦ Ἀβελ ἐσκέφθη κακὸν ὁ Κάιν ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἔπαθε κανέναν κακόν. Διὰ τοῦτο ὑπάρχουν τιμωρία καὶ κολάσις, διότι ὁ Θεός, δὲν καταργεῖ τὰς τιμωρίας ἐνεκα τῆς ἀρετῆς τῶν πασχόντων, ἀλλ' ἐνεκα τῆς κακίας τῶν πανούργων ὅτε τὰς τιμωρίας, διότι ἂν γίνονται λαμ-

πρότεροι ὄσων ὑποφέρουν ἀπὸ τοὺς κακοβούλους, αὐτὸ δὲν ἀφελεῖται εἰς τὴν πρόθεσιν τῶν κακοβούλων, ἀλλ' εἰς τὴν καρτερίαν ἐκείνων ποὺ πάσκουν. Ἐ Διὰ τοῦτο καὶ τακτοποιοῦνται καὶ προετοιμάζονται δι' ἐκείνους μὲν τὰ θραβεῖα τῆς ἀρετῆς τῶν, δι' αὐτοὺς δὲ αἱ τιμωρία τῆς πονηρίας. Σοὺ ἀφῆρσαν τὰ κρήματα; Λέγει: «Ἵμῶς ἐξῆλθον ἐκ κακίας μηρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελευθέρωμαι» (Ἰωβ 1, 21). Καὶ πρόσθεσε ἐκεῖνο τὸ ἀποστολικόν: «Ὅδὲν γὰρ εἰσηνεγκάμεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· ἦλθον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν ἢ δυνάμεθα» (Α' Τιμ. 6, 7). Σὲ ἐκακολόγησαν καὶ οὐ περιέλουσαν μὲ ἀναρημίτους ὄφεις ἀσπίστοι; Ἐνθυμήσου ἐκείνον τὸν λόγον ποὺ λέγει: «Ὅσαι ἡμῖν, ὅταν καλῶς ὄρατε εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι» (Λουκ. 8, 28); καὶ: «Χαίρετε, καὶ σικαριῖτε, διὰν ἐκβάλλοι καθ' ἡμῶν ὄνομα πονηρῶν» (Ματθ. 5, 11). Σὲ ἐξήμωσαν μακρὰν; 449 Α Σκέψου ὅτι δὲν ἔχεις ἐδῶ παρῖδα, ἂν δὲ θέλῃς καὶ νὰ φιλοσοφήσῃς, ἔχεις τὴν ἐντολήν νὰ θεωρῆς ἅλην τὴν γῆν ὡδὸν ζένην. Ἀλλὰ μήπως ἔπαυσε εἰς ἀσθένειαν θραβεῖαν; Πῶς ἐκεῖνο τὸ ἀποστολικόν: «Ὅσοι ὁ Θεὸς ἡμῶν ἄνθρωπος διασφείρεται, τοσοῦτος ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα τῆ ἡμέρα». (Β' Κορινθ. 4, 16). Ἀλλὰ ὑπέστη κανεὶς θάνατον βίωσον; Σκέψου τὸν Ἰωάννην καὶ τὴν κεφαλὴν του ποὺ ἀπέσκη εἰς τὸ βεσημήριον καὶ μετεφέρθη ἐπὶ βίωκου καὶ ἐδόθη ὡς ἀμοιβὴ εἰς τὸν κορὸν τῆς πόνης. Σκέψου τὰς ἀμοιβὰς ποὺ οὐ περιμένουν διότι ἅλα αὐτὰ τὰ παθήματα, ὅταν ἀδικῶς γίνονται ἀπὸ ἓνα ἐναντίον κάποιου, καὶ τὰ ἀμαρτήματα λόνουν καὶ τὴν δικαιοσύνην φέρουν. Ἐ Τόσων πολλὸ ἀφελοῦν αὐτοὺς ποὺ τὰ ὑποφέρουν μὲ γενναϊότητα.

5. Ὅταν λοιπὸν οὕτε ἡ κριματικὴ ζημία, οὕτε αἱ συκοφαντίαι καὶ κατηγορίαι, οὕτε ἡ ἔδωρα, οὕτε τὰ νοσήματα καὶ αἱ δοκιμασίαι, οὕτε αὐτὸ ποὺ φαίνεται νὰ εἶναι φοβερότερον ὅλων, ὁ θάνατος, ἐλάττωσιν τοὺς πάσκοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀφελοῦν περισσότερο, ἀπὸ ποῦ δόνασαι νὰ μοὺ δεῖξῃς κάποιον ἀδικούμενον, διὰν ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρων δὲν ἀδικεῖται; Διότι ἐγὼ θὰ προσπαθῶ νὰ ἀποδείξω τὸ ἀντίθετον, ὅτι δηλ. ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι διαπραττοῦν αὐτὰ, αὐτοὶ εἶναι ποὺ περισσότερο ἀδικοῦνται καὶ προσβάλλονται καὶ πάσκουν τὰ ἀνεπανόρθωτα. Διότι ποῖος ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ὀβλιώτερος ἀπὸ τὸν Κάιν, ὁ ὁποῖος ἔβειε αὐτὴν τὴν σαρπηροφόρον πρὸς τὸν ἀδελφόν του; Ἐ Τί δὲ ἔλειπνότερον ἀπὸ τὴν γυναῖκα τοῦ Φιλίππου, ἢ ὁποῖα ἀπεκαρφίλιος τὸν Ἰωάννην; Τί δὲ ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Ἰωσήφ, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀπάλησαν καὶ τὸν ἐξήμωσαν εἰς ζένην γῆν; Τί δὲ ἀπὸ τῶν

διάβολον, ὁ ὁποῖος ἐπροξένησε εἰς τὸν Ἰωὴ τόσοσ συμφο-
ράς; Διότι οὐκ ἴδον ὡς τὰ ἄλλα, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὰ θὰ τι-
μωρηθῆ ὅσα μὲ τὸς συνήθειαι τιμωρίας. Εἶδες πῶς καὶ ὁὐδὲ
ὁ λόγος ἀπέδειξε περισσότερα τῶν ὧσιν ὑπεσκέθη; Ὅτι
οὐκ ἴδον καμμίαν ζημίαν δὲν ὑφίστανται οἱ ὑβριζόμενοι
ἀπὸ τοῦς ἐχθρούς των ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸ κάθε τι στρέφεται ἐ-
ναντίον τῆς κεφαλῆς τῶν κοκοβοῦλων; Διότι ἐπειδὴ οὕτε
ὁ πλούσιος, οὕτε τὸ νὰ εἶσαι ἐλεύθερος, οὕτε τὸ νὰ μένης
εἰς τὴν πατρίδα σου. **Δ** οὕτε τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀνάφερο,
εἶναι ὄφρα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ κατορθώματα τῆς ψυχῆς,
εἶναι εὐλογον, ὅταν γίνεται εἰς αὐτὰ ἡ βλάβη, καθόλου νὰ
μὴ ζημιώνεται ἡ ἀνθρωπίνη ἀρετὴ. Τὶ λοιπὸν συμβαίνει,
ἂν ζημιωθῆ κανεὶς εἰς τὴν ἴδιαν τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς του;
Οὕτε ἐδῶ ἂν ζημιωθῆ, ζημιώνεται ἀπὸ κανένα ἄλλον ἀλλὸ
μόνος του καὶ ἀπὸ τὸν αὐτὸν του.

Πῶς ἴδον του καὶ ἀπὸ τὸν αὐτὸν του, λέγει: Ὅταν
κακοποιῆθῆ ἀπὸ κάποιον, ἢ τοῦ ἀφαιρηθῆ ἡ περιουσία, ἢ
ὑποστῆ κάποιαν ἄλλαν φοβερὰν προσβολήν, καὶ εἴη κά-
ποιαν θλασφρησίαν, ἐζημιώθῃ μὲν εἰς αὐτὴν τὴν περιπτώ-
σιν, καὶ ἐζημιώθῃ πολὺ, ὅσα ὅμως ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ τὸν ἠ-
δικῆσε, ἀλλὰ ἔνεκα τῆς ἰδικῆς του μικροψυχίας. **Ε** αὐτὸ
δηλαδὴ ποῦ εἶπα προηγουμένως θὰ εἶπω καὶ τώρα, κανεὶς
ἀνθρώπος, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἀπειροῦς φορές ποῦ πονηρὸς,
ἀπὸ τὸν πονηρὸν ἐκεῖνον θαίματα ποῦ μὲς ἐκτρέφεται δι-
αρκῶς, διὰ τὸν διάβολον, δὲν θὰ ἠμπαροῦσε νὰ προσβάλῃ
κανένα κατὰ χειρότερον καὶ οὐκρότερον τρόπον. Ἄλλ' ὅ-
μως ὁ φοβερὸς, αὐτὸς θαίμων ἂν ἠμπαροῦσε νὰ ὑποσκελιῆ
καὶ νὰ καταβάλῃ τὸν πρὸ τοῦ νόμου, τὸν πρὸ τῆς χάριτος,
ἂν καὶ ἔρριψε ἐναντίον του ἀπὸ παντοῦ τόσα καὶ τόσον πα-
κρά θέλη. Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀνωτερότης τῆς ψυχῆς.

Καὶ ὁ Παῦλος: Δὲν ἔπαθε τόσο δεινὰ, τὰ ὁποῖα δὲν εἶ-
ται εὐκολον οὕτε νὰ ἀπαρητήσωμεν. **450** **Α** Ἐρωτακίσθη,
ἐδέθη μὲ ἀλυσιδεῖς, ἐπαύρητο καὶ περιεφέρετο, ἐμαστιγύνε-
το ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐλαττωλεῖτο, ἐτραυματίετο τὸ σῶ-
μα του οὐκ ἴδον μόνον μαστίγια ἀλλὰ καὶ μὲ ράβδους, ἐναυό-
γη, ἔπιπτε πολλὰς φορές εἰς τὰς χεῖρας λιπῶν, ὑπέ-
φερε πόλεμον ἀπὸ τοῦς ἰδικούς του, ἐδέκετο κτυπήματα
ἀπὸ τοῦς ἐχθρούς, ἀπὸ τοῦς γνωρίμους, ὑφίστατο ἀνασθη-
μίτους κατατηρημούς, ἐπάλασε μὲ τὴν πέναν καὶ τὴν γυ-
μνάσια, καὶ ὑπέμενε ἄλλας πικρὰς καὶ συνεχεῖς περιστά-
σεις καὶ θλίψεις. Καὶ ποῖα ἡ ἀνάγκη νὰ λέγωμεν πολλά;
Κάθε ἡμέραν ἀνέστηκε ἄλλ' ὅμως ἐνὶ ὑφίστατο ἴσα παλ-
λὰ καὶ τοσούτου εὐδους, οὐκ ἴδον δὲν εἶπε καμμίαν θλα-

σφρησίαν, ἀλλὰ καὶ ἔκαίρετο δι' αὐτὰ καὶ ἐκαυάτο: **Β** καὶ
ἄλλοι μὲν λέγουσι: Ἐκαίρετο ἐν τοῖς παθήμασι σου (Κολ. 1,
24): ἄλλοι δὲ πάλιν: Ὅσο μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυκάμεθα
ἐν τοῖς θλίψεσιν (Ρωμ. 5, 3). Ἐὰν λοιπὸν ἔκαίρε καὶ ἐ-
καυάτο ἐνὸ ἔπασσε τόσα πολλά, ποῖαν συγγνώμην θὰ ἔ-
χης ἐσὺ καὶ ποῖαν ἀπολογίαν, ὁ ὁποῖος οὕτε τὸ ἐλάχιστον
πῶτων δὲν ὑπομένεις καὶ ὅμως θλασφρησίαι:

δ. Ἄλλὰ ἀδικούμαι, λέγει, κατ' ἄλλον τρόπον, καὶ ἂν
ὁκόμη δὲν θλασφρησίαι. Ὅταν ποῦ ἀφαιρηθῶν τὰ χρήμα-
τα, λέγει, γίνομαι ἀκρητος διὰ τὴν ἐλεημοσύνην. Δικαιο-
λογία εἶναι αὐτὸ καὶ πρόφασος. Διότι, ἐὰν διὰ τοῦτο λιπῆ-
σαι, μάθε καλῶς, διὰ τὴν πενίαν δὲν γίνεται ἡμπίδιον διὰ τὴν
ἐλεημοσύνην. Διότι καὶ ἂν εἶσαι κίλις φορές πτωχός, **ε**
δὲν εἶσαι πτωχότερος ἀπὸ ἐκεῖνην ποῦ εἶχε μίαν φοδκίαν
ἀλεύρου μόνον, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην ἢ ὁποῖα εἶχε δύο μὲ-
νον ὄσπλους, ἀλλ' ὅμως καὶ αἱ δύο προσέφερον ἀλόκληρον
τὴν περιουσίαν των εἰς αὐτούς ποῦ εἶχαν ἀνάγκην, καὶ ἐ-
θαυμάσθησαν ἡμᾶς πολὺ. Καὶ ἡ τόση πενία των δὲν ἔγινε
ἡμπίδιον εἰς τὴν τόσην φιλιανθρωπίαν, ἀλλ' ἔγινε ἡ ἐλε-
μοσύνη τῶν δύο λεπτῶν τόσον πλουσία καὶ δεξιόλογος, ὥ-
στε ἐπεσκέσσε ὅλους τοῦς πλουσίους καὶ ὑπερέβηκεν ἐ-
κείνους, οἱ ὁποῖοι προσέφερον πολλοὺς στατήρας, μὲ τὸν
πλούτιον τῆς γνώμης καὶ μὲ τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς προθυ-
μίας. Ὅστε οὕτε ἐδῶ ἀδικῶσαι, ἀλλὰ καὶ περισσότερον κερ-
δίζεις, μὲ ἄλλην εὐφορὰν λαμβάνων λαμπροτέρους στατή-
ρους **δ** ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι καταθέτουν τὰ πολλά. Ἄλλ'
ἐπειδὴ, καὶ ἂν αὐτὰ τὸ εἰποῦμε μισίας φορές, αἱ φιλοσό-
ματοι ψυχαὶ, αἱ ὁποῖαι εὐχαρίστως κυλιόνται εἰς τὸ διατι-
κά, καὶ ἡδυσταθῶς ἀπολαμβάνουν τὸ πρᾶγμα τῆς ζωῆς αὐ-
τῆς, δὲν θὰ ἀπεφάσιον εὐκόλου νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ
ἄνη καὶ σαπίζον (διότι τοιοῦτα εἶναι τὰ εὐχάριστα τῆς
ζωῆς αὐτῆς, οὕτε δέχονται νὰ ἀφίσσων τὰς σκάας, ἀλλ' οἱ
μὲν λογικῶς προσπλάνονται καὶ εἰς ἐκεῖνα καὶ εἰς αὐτὰ, οἱ
δὲ ἐλαεινότεροι καὶ ἀθλιώτεροι περισσότερον μὲν εἰς ἐκεῖ-
να, ἐλάχιστα δὲ εἰς αὐτὰ. Ἐμπρός, ὅς ἀφαιρέσωμεν τὰ φαι-
δρὰ καὶ ἐπαρῆν προσωπεία **ε** τῆς αἰσχρῆς καὶ ἀσχημο-
μορφῆς πᾶν πραγμάτων αὐτῶν, καὶ ὅς δεξάμεν τὴν ἡ-
μπίαν τῆς γυναικὸς ἢ ὁποῖα ζῆ σὸν ἐταῖρος. Διότι κατὰ τέτοιο
εἶναι ἡ τοιοῦτου εἶδους ζωὴ, ἢ ὁποῖα δίδει τὴν προσοχὴν
τῆς εἰς τὴν ἀπόλαυσιν, τὸν πλούτιον καὶ τὴν δύναμιν γε-
μάτη αἰσχρότητα, ἀσχημίαν καὶ πολλὴν ἐντροπήν, πλημμυ-
ρισμένην ἀπὸ ἀπῆϊαν, θάρους καὶ παρτίαν. Ἄλλωστε αὐτὸ
κυρίως εἶναι ποῦ στερεῖ τοῦς κυριευμένους ἀπ' αὐτὴν τὴν

ζωήν από κάθε συγγνώμην, ότι ενώ η ζωή αυτή είναι πλημυρισμένη από άθιστον και πολλήν πακρίαν, είναι εις αυτούς επιθυμητή και περιζήτητος, ἄν και είναι γεράτη από αναριθμητά κακά, κινδύνους, αίματα, κτηνιούς, σκοπέλους, και φόβους, και φόβους, και τρώμους, και φθόνον, 491 **A** και βασκανίας, και έπιβουλήν, και φροντίδα διαρκή και μεριμνών, και δέν έχει κανένα κέρδος, ούτε αποφέρει κανένα θελας εκ των τόσων κακών, παρά κόλλασιν μόνον και τιμωρίαν και διαρκείς βασάνους. Και ενώ είναι τέτοια η ζωή φαίνεται αξιοζήλευτος και περιζήτητος εις τους πολλούς, πράγμα τό οποίον προέρχεται εκ της μωρίας των κυριευθέντων άπί αυτούν, και όχι από την άξιαν του πράγματος. Έπειδή και τό μικρά παιδιά θυμάρζουν και σπασίζουν με τό παγινώδεια, δέν δύνανται άθως να νοιώσουν καθόλου δια πράγματα άρμάρζουν εις τους τελείους άνδρας, 'Αλλ' εκείνα μόνον συγκινούνται με τό μικρόν της ηλικίας των. **B** αὐτοί άθως δέν δύνανται να απολασθηθών, διότι ενώ εύρίσκονται εις ηλικίαν άριστην, έχουν γνώστην παιδικήν και υπερπεριφέρωνται περισσότερο άνόγη και από εκείνα.

Πές μου διατί είναι αξιοζήλευτος ο πλούσιος; Είναι άνάγκη να άρχίσωμεν ώσαν προσημιον από εδω, διότι φαίνεται εις τους πολλούς πού είναι άρρωστοι από την βαρείαν αυτήν ασθένειαν, πως είναι πολυτιμότερος από την ύγιαν και την ζωήν, και από τον έπαινον των πολλών και από την καλήν υπόληψιν, και από την πατρίδα, και από τους γνωστούς, και από τους φίλους, και από τους συγγενείς, και από όλα τά άλλα. Και ύποθέθηκε λοιπόν η φωνή αυτή μέχρι τό σόννεμα και η κήρυκος αυτή έκυριεύσε γην και θάλασσαν. Και δέν υπάρχει κανείς πού να σβύση την φλόγην αυτήν. **C** αὐτοί δε πού την συνδουλεύουν, είναι όλοι αὐτοί πού έκυριεύθησαν από τό πάθος, και όσοι δέν έκυριεύθησαν άκόμη, διά τά κυριευθών. Και ήμπορεί να ΐχη κανείς των καθέναι και άνδρα και γυναίκα και δοῦλον και ελευθέρου και πλοῦσον και πτωχόν να μεταφέρει κατά την δύναμιν του θεμάτια και να προσφέρει πολλήν τροφήν εις της φλόγαν αυτήν τόσον κατά την διάρκειαν της ημέρας όσον και της νυκτός τό δε θεμάτια δέν είναι από έξωλα και από φρούτητα (δέν είναι τοιαύτου είδους η φλόγα), αλλά από ψυχάς και εαυτάια, άδικίας και ησανομίας, διότι από αυτά άναίεται τό πάθος αυτής της φλόγας. Διότι και οι πλούσιοι δέν σπασίζονται πωθεντι την άνόγην αυτήν έπιθυμούν, καί οι άποκηρύσσοντες άλλωθιν την άκοσμίαν, και οι **D** πτωχοί θέλουν να φθάσωσιν εκείνους, και κάποια λύσασιν

όθεράπειτος και μανία ακατάσχετος και ασθένεια αξιοζήλευτος κυριεύει όλων τάς ψυχάς. Αὐτός ο έρωτας νικά κάθε άλλον έρωτα, τον άθελ και τον εκβάλλει από την ψυχή. Και ούτε υπάρχει λόγος φίλιας, ούτε συγγενείας, και διατί λέγω φίλιας και συγγενείας; Ούτε γυναίκα ούτε παιδίον, από τό όποιο τί ήμπορεί να γίνη εις τους άνδρας άγαπητότερον; Έντοιαίς όλα αίπτονται κάτω και καταπαδόνται, διαν η ύψη και άπάνθρωπος αυτή κυρία όλων κυριεύσθων κυριεύση τάς ψυχάς όλων. Διότι ώσαν κυρία αυτών άπάνθρωπος, και ώσαν τύραννος βασταγνός, ώσαν θρόνος, σκληρά και ώσαν πόρνη κοινή και πολυπόσωνος, **E** και αντροπιάζει και κατατυραννεί, και καταδικάζει με άνανθηρούς τους κινδύνους και τιμωρίας όσους έπισημύσαν να την υπηρετήσουν; είναι φοβερά και άπειλικτος, άγρια και σκληρά, έχει πρόσωπον θάρβάρου, μέλλον δε θηριώδες, και από λίαν και λέοντα άγριώτερον, από τό μέλι εις όσους σιχαλιώζει αυτή. Και ήψη και όλα κάθε ήμέραν καλκείει άνανθρον των και άνασκάπτει θάρβαρο και τους άγγιγει εις κτηνιούς. **492 A** και εις σκοπέλους και άλλον άσθενά να κήνη αυτήν μωρίας άνανθρον των και φαίνεται ώσαν να κήνη αυτήν αξιοζήλευτους τόσον εις αυτούς τους ίδίους πού έχουν κυριευθή, όσον και εις εκείνους πού έπιθυμούν να κυριευθών. Και όποιος ο καιρός πού κυλιεται εις τον κανόνα και εις τον θάρβαρον, εύκαριστέτω και ύπολαμβάνει, και όποιος οι κίνθηροι πού άντικαλιτεύουν διαρκώς την κυριάν, έτοι λοιπόν και όσοι έκυριεύθησαν από την φηλαργυρίαν είναι περισσότερο ανυποκρινόμενοι και από αὐτό τό ζώον. Διότι αυτή η άθρία είναι μεγαλύτερη και ο θάρβαρος ηθιοπεριότερος, διότι ενώ διαρκωνται την ζωήν των μέν εις το πάθος αυτό, νομίζον ότι άποκομίζου από αυτό πολλήν ύψη, αυτή δε σφείλται όχι εις την φοινν του πράγματος, αλλά εις την μεγάλην υωρίαν της άρρώστου ψυχής. Τοίτο δε είναι κερτότερον από την άλογίαν των ζώων έκείνων.

B Όποιος λοιπόν εις τον θάρβαρον και εις την κορμίον αυτήν δέν είναι ο θάρβαρος και η κορμή άλλή η άλογη των ζώων πού έχουν πέσει μέσα εις αυτήν, έτοι σκεψου και σκεψά με τους άνθρώπους.

7. Και πως ήμπορούμε να θεραπεύσωμεν αυτήν, που εύρίσκονται εις της κατάστασιν αυτήν; Άν ήθελόν να η νοήσαν το αὐτή των, να καθάρσωμεν τον νουν των και να δεχθών τό λεγόμενα. Διότι τά μέν έλογα ζώα δέν είναι δυνατόν να τά μετατοπίση κανείς και να τά άποκηρύσκη

ἀπὸ τὴν ἀκάθαρτον διαμονὴν τῶν· διότι στεροῦνται λογι-
κοῦ· τὸ δὲ ἡμερῶπιον τοῦτο γένος, τὸ ὅποιον ἔχει προικι-
σθῆ με σκέψην καὶ λόγον, ἔννοσθ τῶν ἀνθρώπων, ἂν βελήσῃ,
εἶναι εὐκόλον καὶ μάλιστα πολὺ εὐκόλον νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ
ἀπὸ τῶν θόρβων ἐκεῖνον καὶ **C** ἀπὸ τὴν θρωπῶν, καὶ ἀπὸ
τὴν κοπιῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἀγῆλιαν. Διὰ ποῖον λόγον, ἔθρωπι-
μι, σὸφ φαίνεται ὅτι ὁ πλοῦτος εἶναι πολυπόθητος; Διὰ τὴν
ἀπόλαυσιν ἐν γένει καὶ ἀντιλεῖται ἀπὸ τὰ τραπέζια; Διὰ τὴν
τῆρην καὶ τὴν περιποίησιν ποῦ παρέχει με τοὺς ὑπρέτας;
Διὰ τὸ εἶναι δύνονται καὶ τοὺς ἀδικούντας νὰ ἀντιμετωπίζῃ καὶ
νὰ εἶναι εἰς ὅλους φοδερός; Διότι δὲν θὰ ἠμπορούσας νὰ
ἀναφέρῃ; Ἄλλας αἰτίας παρὰ τὴν ἥδονην, καὶ τὴν κολακεί-
αν, τὴν φθῶν καὶ τὴν τιμωρίαν διότι ὁ πλοῦτος οὐτε σο-
φώτερον, οὐτε φρονιμώτερον, οὐτε καλύτερον, οὐτε συνε-
πίτερον συνηθίζει νὰ κἀν τὸν ἀνθρώπον, οὐτε χρηστόν,
οὐτε φιλόφρονον, οὐτε δυνατώτερον ἀπὸ τὴν ἀργίην, οὐτε
καλύτερον ἀπὸ τὴν κλιάνην, οὐτε ἀνώτερον ἀπὸ τὰς ἡδο-
νάς; δὲν μάθαινε τὸν ἄνθρωπον νὰ εἶναι μετριοπαθής, οὐτε
τὸν διδάσκει νὰ ἔχη συσταλήν. **D** οὐτε κάποιο ἄλλο μέρος
τῆς ἀρετῆς εἰσάγει καὶ φυτεύει εἰς τὴν ψυχῆν. Οὐτε δύνω-
σαι νὰ εἴπῃς διατὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους εἶναι εἰς ἐσθία αὐτὸς
πρῶτοςτερον περιζήμιτος καὶ περισσώτερον παθῆς. Διότι
ὅχι μόνον δὲν γνωρίζει κανένα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ νὰ φυτεύσῃ
ἢ νὰ καλλιεργήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη τὰ εὖρη συγκεντρω-
μένα, τὰ ἐλάττει, τὰ ἐμποδίζει, τὰ καταζηροῖεν μερικὰ δὲ
τὰ ἔρριζώνει καὶ φυτεύει τὰ ἀντίθετα αὐτῶν, ἀκολασίαν
ἀμετρον, θυμὸν δίκαιον, δόξην ἄδικον, ἀλαζονείαν, ἰπε-
ρηφρόνειαν, μαρτίαν. **E** Ἀλλὰ δε μὴ ἐμυλῶμαι περὶ αὐτῶν
διότι ὅσοι ἔχουν κυριεύθῃ ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἀσθένειαν δὲν ἀ-
νέχονται νὰ ἀκούσων περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, δὲν ἀνέχον-
ται νὰ ἠλέουσι ὅτι κατηγοροῦνται συγχρόνως καὶ ἐλέγχον-
ται, ὅσοι εἶναι ὅσοι παραδεδομένοι εἰς τὴν ἥδονην καὶ εἰς
αὐτὴν δουλεύουσιν. Ἐμπρός λοιπὸν δε ἀφήσωμεν ὡς ἔδω τὸ
ἔργον αὐτὸ, καὶ δε φέρωμεν εἰς τὴν μέσσην τὰ ὑπόλοιπα, καὶ
νὰ ἴδωμεν, ἂν ὁ πλοῦτος ἔχη κάποια ἥδονην, κάποια τι-
μὴν διότι ἐγὼ θέλω τελεῖσαι τὸ ἀντίθετον. Καὶ ἂν θέλετε
δε ἐξηγήσωμεν πρῶτον τὰς τραπέζιας τῶν πλουσίων καὶ τῶν
πεινῶν, καὶ ὡς ἐρησιώσαμεν ὅσους γευσταίσιον, **43** **A** ποῖα
εἶναι ἔκριντα οἱ ὅποιοι κυρίως ἀπαλαμβάνουν τὴν καθαρίαν
καὶ γνήσιαν ἥδονην; Αὐτοὶ οἱ ὅποιοι περνοῦν τὴν ἡμέραν
καὶ ἀπαλλαγμένοι ἐπάνω εἰς τὴν κλίνην καὶ συνδέουσι τὰ
ἑσθία γέφυρα με τὰ μεσημέριον καὶ τραγοῦσι μέχρι σκα-
πῶν καὶ ἀνάπτουσι τὰς ἀσθήσεις, καὶ με τὸ υπέροχον φοι-

τίον τῶν τροφῶν κάνουν τὸ πλοῖον νὰ θωθῆται καὶ τὸ κα-
ράσι νὰ πλημμυρίῃ; αὐτοὶ οἱ ὅποιοι καταπίνουσι τὴν ψυ-
χὴν εἰς τὸ ναυάγιον τοῦ σώματος καὶ ἐπινοοῦν δεσμὰ διὰ
τὰ πόδια, τὰ χέρια καὶ τὴν γλῶσσον τυν, καὶ περιορίζουσι
ἄλλω τὸ σῶμα τυν με τὰ δεσμὰ τῆς μέσης καὶ τῆς ἀκαλα-
σίας, τὰ ὅποια εἶναι χειρότερα ἀπὸ τὰ δεσμὰ ἀσθῆρας ἀλυσί-
δας, καὶ δὲν ἔχουν ὕπνον ἥσυχον καὶ καθαρόν. **B** οὐτε εἶ-
ναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ ὄνειρα φοδερά καὶ εἶναι δυστυχε-
στεροὶ τῶν τρελλῶν καὶ εἰσάγουσι μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τυν
δαίμονα ἀδάντροπον καὶ γίνονται περίγελως εἰς τοὺς ὑπε-
ρέτας τυν, μᾶλλον δὲ καὶ τραγωδία καὶ δοκροῦν ἀφορμὴ
εἰς τοὺς καλύτερους ἐξ αὐτῶν, καὶ δὲν γνωρίζουσι κανένα
ἀπὸ τοὺς παρόντας, οὐτε ἠμποροῦν νὰ ἀκούσων καὶ νὰ εἴ-
πουσι κάτι, ἀλλὰ ὀρηκτικῶς ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὰ ἀνάκλιτρα
εἰς τὴν κλίνην, ἢ ἐκείνοι ποῦ προσέχουσι καὶ ἐπαγρυπνοῦσι
καὶ ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης κανονίζουσι τὸ μέτρον καὶ πλέ-
ουσι γαλήνια εἰς τὴν ζωὴν τυν καὶ ὡσὼν τὸ καλύτερον κα-
ρῶκευμα εἰς τὰς τροφὰς καὶ εἰς τὰ ποτὰ ἔχουσι τὴν πείναν
καὶ τὴν δίψαν; Διότι τίποτε δὲν φέρει τῶσπν ἥδονην καὶ
ἰγῆτιαν, **C** ὅσπν τὸ νὰ ἐγγίξῃ κανεὶς τὴν τράπεζαν ὅταν πει-
νῶ καὶ δίψῃ καὶ νὰ γνωρίζῃ ὡσὼν χάρτασμα μόνον τὴν ἀ-
νάγκην καὶ νὰ μὴ ὑπερβαίη τὰ δριὰ τῆς, οὐτε νὰ εἰσάγῃ
εἰς τὸ σῶμα του ἄραος μεγαλύτερον ἀπὸ ἂν ἠμπορεῖ νὰ
σηκώσῃ.

8 Ἄν δε ἀπιστῆς εἰς τὸν λόγον μου παρατήρησε κα-
λῶς τὰ σώματα καὶ τῶν ὄσων, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκῶστω. Δὲν
εἶναι τὰ σώματα τῶν διατιομένων ἐγκρατικῶς (διότι μὴ ποῦ
ἀναφέρῃς αὐτὸ ποῦ σπανίως συμβαίνει, καὶ ἂν ὑπάρχουν
ἰσθενεῖς ἀπὸ κάποια ἄλλην περίστασιν, ἀλλὰ κρινεὶ ἀπὸ
ὄσων πάντοτε καὶ συνεχῶς συμβαίνουσι), δὲν εἶναι τὰ σώμα-
τα τῶν διατιομένων ἐγκρατικῶς εὖρωστα, καὶ αἱ ἀσθήσεις
τυν δυναμιώμεναι **D** ἐπιτελοῦσι τὸ ἔργον τυν με πολλὴν τὴν
εὐκόλιαν, τῶν ἄλλων δε πλεονατὰ καὶ περισσώτερον μαλα-
κὰ καὶ ἀπὸ τὸν κρῶν καὶ πολιορκούμενα ἀπὸ ἰλιθῶς νοση-
μάτων; Διότι καὶ παθάρτα καταλαβάνουσι αὐτοὺς, καὶ τρέ-
μουλα ἀδικολογήητος, καὶ γῆρας πρόωρον, καὶ πονοκέφαλοι,
καὶ πορῆματα, καὶ στομαχικὰ βλάβαι, καὶ ἔλλειψις ἀρε-
τῆς, καὶ διαρκῶς ἔχουν ἀνάγκην ἰατρῶν, καὶ συνεχῶν φαρ-
μάκων, καὶ καθημερινῆς θεραπείας. Λοιπὸν, λές μου, εἶναι
εὐκόλιον αὐτὰ; Καὶ ποῖος ἀπὸ τοὺς γνωρίζοντας τὰ πράγ-
ματα θὰ εἴπῃ τί εἶναι ἥδονη; Διότι ἡ ἥδονη γίνεται τότε,
ὅταν προσηρῆ ἡ ἐπιθυμία καὶ μετὰ ἀκολουθίση ἡ ἀπόλαυ-
σις; ἂν δε ἀπόλαυσις ὑπάρχη, ἐπιθυμία δε ποιηθέντα δὲν φαί-

νεται ἡ ἥδονῃ φεύγει καὶ ἀσπαρρίζεται. Ἐ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ οἱ φασβενεῖς, ἂν καὶ ἔχουν ἐνάμιον των ἐξαίρετα φαγητά, αὐθάνονται ναυτίαν καὶ φαίνονται ἐνοχλούμενα καθὼς τὰ τρώγον ἐπειδὴ λείπει ἀπὸ αὐτοῦς ἡ δρεξίς, ἡ ὁποία κάνει τὴν ἀπάλαυον γλυκυτάτην. Διότι οὐτε τὰ τρώφια, αὐτὰ καθ' ἑαυτά, οὐτε τὰ ποτά, ἀλλὰ ἡ δρεξίς τῶν τρώγοντων ἔχει τὴν δόνησιν νὰ γεννᾷ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ νὰ προζενῇ τὴν εὐχαρίστησιν.

Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τὰ περὶ ἥδονης ἀκριβῶς καὶ ἤξευρεν νὰ φιλοσοφῇ περὶ τούτων, ἔλεγεν ⁴⁵⁴ Α «Ψυχὴ ἐμπεπλησμένη κηρίοις ἐμπαίξει» (Παροιμ. 27, 7): δεκνόνον ὅτι ἡ ἥδονῃ ἐγκείται δεῖ εἰς τὴν φύσιν τῆς τραπέζης, ἀλλὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων ποὺ τρώνουν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἀπαρτήσων τὰ θαύματα τὰ ὁποῖα ἔγιναν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν ἔρημον μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶπε καὶ τοῦτο, ὅτι «Ἐκ πέτρας μέλι ἐκάρτασεν αὐτοῦς» (Ψαλμ. Π' 17). "Ἄν καὶ πουθενὰ δὲν φαίνεται ὅτι ἡ πέτρα ἀνέδρασε μέλι δι' αὐτοῦς· τί λοιπὸν σημαίνει τὸ λεχθέν; Ἐπειδὴ ἦσαν κουρασμένοι ἀπὸ τὸν πολὺν κόπον καὶ τὴν ὁδοπορίαν καὶ ἦσαν κυριευμένοι ἀπὸ μεγάλην δίψαν ἔπιπτον εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα, ἔκοντες ἀπὸ ἀρεκτικοῦ μεγάλου τὴν δίψαν, διὰ τὴν παροστήσῃ τὴν ἥδονην ἐκείνων τῶν πηγῶν Β εἶπε μέλι τὸ νερό, δεῖ ἐπειδὴ ἐγίνε πρᾶγματι μέλι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἥδονῃ τοῦ ὕδατος συνηγώνετο τὴν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος διὰ τὸ ὅτι δημιώνεται προσέπειον οἱ ἀπολαύσαντες αὐτὰ. "Ὅταν λοιπὸν αὐτὰ εἶσι ἔχουν, καὶ κανεὶς δὲν δίνεται νὰ ἀνιλέγη, καὶ ἂν εἶναι ὑπερβολικῶς ἀναίσθητος, δὲν εἶναι ἀλοφάνερων ὅτι ἡ καθαμὰ καὶ εὐλακρῆ καὶ δυνατὴ ἥδονῃ εὐρίσκειται εἰς τὰς τραπέζας τῶν πνεύτων. Καὶ δεῖ εἰς τὰς τραπέζας τῶν πλουσίων ἡ ἀσθία, ἡ ἀβελυγμία καὶ ὁ μολυσμὸς; Καθὼς εἶπε ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἀνήρ· «Καὶ τὰ ἡθεῖο παρενοχλεῖν δοκεῖ» (Παροιμ. 27, 7).

9. C Ἄλλὰ θὰ εἶπῃ κάποιος, δεῖ ὁ πλοῦτος παρέχει τιμὴν εἰς δούους τὸν ἔχουν, καὶ τοὺς κάνει ἱκανοὺς νὰ ἀντημισκῶν τοὺς ἐκθροὺς με εὐκολίαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν, πέμμι, οὐκ φαίνεται ποθητὸς καὶ περικλήτος, διὰ τὸ δεῖ ἡμεῖς ἐντὸς μας τὰ χειρότερα πάθη, ὁδηγεῖ εἰς ἔξασιν τὴν ὀργὴν, καὶ μεγαλοποιεῖ τὰς φυσολίδας τῆς δοξαριανίας καὶ ἡμιόρπει καὶ παραινεῖ πρὸς τὴν ὑπερηφάνειαν; Δι' αὐτὸ κυριῶς ἡμεῖς νὰ τὸν ἀποφεύγωμεν ὑποκριτικῶς, διότι εὐαγέει εἰς τὴν ψυχὴν μας μερικὰ θηρία ἄγρια καὶ φοβερά, καὶ μᾶς ἀποστερεῖ τῆς πραγματικῆς ἀπ' ὅλου τιμῆς, καὶ

μᾶς κορῆει τὴν ἀντίθετον φήμην, δίδων εἰς αὐτὴν κρῆμα ἐκείνης καὶ τσιουτοτρόπως τὴν παρουσιάζει εἰς τοὺς ἡσυχαιόμενους, D καὶ τοὺς πείθει νὰ νομίσουν δεῖ αὐτὴ εἶναι ἐκείνη, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητι δὲν εἶναι, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν ὄψιν φαίνεται δεῖ εἶναι. Ὅπως δηλοῦσθαι τὰ κάλλη τῶν πορνῶν γυναικῶν, γίνονται με φημιόθια καὶ με θαφμάς, στεροῦνται δὲ ὠραστότητος, τὴν δὲ ἀσπράν καὶ ἀσχημον ἔψιν κἀμουν νὰ φαίνεται καλὴ καὶ ὠραία εἰς αὐτοὺς ποὺ ἀπατοῦν, ἐνῶ δὲν εἶναι· εἶσι ἐκρυβῶς καὶ ὁ πλοῦτος, διὰ τῆς θίας παρουσιάζει τὴν κολακείαν ὡς τιμῆν.

Μὴ ἐλάττω δηλοῦσθαι δούους ἐπαίνους γίνονται φανεροὺς διὰ φόβον καὶ καλόπαισμα, διότι αὐτὰ εἶναι τὰ κρῆματα καὶ αἱ σκασί· ἀλλὰ ἐξέτασε τὴν συνειδήσιν ἐκάστου ἐκ τῶν ταούτων καλῶσαν Ε καὶ θὰ ἴδῃς μῶσα νὰ σὲ καταδικάζουν ἀναρῆθητοι κατήγοροι, νὰ σὲ ἀποστρέφονται καὶ νὰ σὲ μισοῦν χειρότερα καὶ ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἐκθροὺς καὶ ἀντιπάλους σου καὶ ἂν κάποτε ἐπεκρομένη μεταβολὴ πραγμάτων ἡδύνατο νὰ ὀφρανήσῃ καὶ νὰ φανερώσῃ τὸ προσκατεῖον ποὺ ἐδημιώρησε αὐτοὺς ὁ φόβος, τότε θὰ ἴδῃς καλὰ, δεπας ἀκριβῶς ἂν ὄσῃν ὁ ἔλιος εἰς τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα θερμότεραν ἀκτῖνα, δεῖ καθ' ὅλον τὸν προηγούμενον κρόνον εὐρίσκεσο εἰς τὴν μεγαλυτέραν περικρομένην ἐκείνων οἱ ὁποῖοι σὲ ἐπεραιοῦσαν, καὶ ἐνόμικε δεῖ σὲ ἐξέτιμον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι τόσοσιν πολὺ σὲ ἐμίσαν καὶ σὲ περιέλουον κατὰ δύνανον με ἄναρῆθητους ὕβρεις ⁴⁵⁵ Α καὶ ἐπεθύμουν νὰ σὲ ἴδουν εἰς τὰς μεγαλυτέρας συμφορὰς. Διότι ἴσπετε ἄλλο δὲν ἡμπορεῖ ποσὸν νὰ γεννήσῃ τὴν ἐσθήσιν, δούον ἡ ἀρετὴ, ἐκείσῃν δεῖ κατηναγκασμένην, δεῖ πλάσθῃ, οὐτε κρημιμένην με προσκατεῖον ἀπάτης, ἀλλὰ ἀληθινήν καὶ γνησίαν ποὺ ἀπὸ καρμῖαν δύσκολον περιστάσιν δὲν ἀνατρέπεται.

10. Ἄλλὰ θέλει νὰ ἐκοδηθῆσῃ αὐτοὺς ποὺ σὲ ἀδοκῶν; Καὶ δι' αὐτὸν λοιπὸν κυριῶς τὸν λόγον, δεπας μῶλις πρὸ ὁλίγου ἀνέφερα, πρέπει νὰ ἀποφεύγεται ὁ πλοῦτος, διότι σὲ παρακινεῖ νὰ θυθῆς τὸ ἔξρος εἰς τὸν δευτὸν σου καὶ καθιστὰ βαρυτάτας τὰς εὐθύνας σου εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν καὶ τὰς τιμωρίας ἀνυποφόρους. Διότι τόσοσιν μεγάλο κακὸν εἶναι τὸ νὰ ἀνταποδῆσῃς τὸ κακὸν, ὅσπε καὶ τὴν φιλονησῖαν τοῦ Θεοῦ ἀνακαλεῖς Β καὶ τὴν οὐκαῶρησιν ποὺ ἔχει δεσθὴ διὰ τὰ ἀμέτρητα ἀμετρήματα τὴν καθιστὰ ἄκυρον, διότι αὐτοὺς ποὺ ἐλάσθε τὴν ἀσφειν διὰ τὸ κρῆος τῶν μυριάων ταλάντων καὶ ποὺ δέδεχθαι τόσοσιν δωρεῶν μόνον με τὴν παράκλησιν σου, ἐπειδὴ ἐλάττει ἐκάστων δυνάμια ἀφειλόμενα εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν

σύνδουλόν του, ἦτοι, ἐπειδὴ ἐξήτει νὰ τιμηθῆθῃ αὐτὸς ποὺ τὸν ἠδίκησε, προεκάλεσε τὴν καταδίκην ἐναντίον τοῦ δευτοῦ τοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ πῦθους ποὺ ἐπέδειξεν εἰς τὸν συνάνθρωπόν του. Δι' οὐδὲν ἄλλα, παρὰ μόνον διὰ τοῦτο παρεδόθη εἰς τοὺς βασανιστὰς καὶ ἐκακοποιήθη καὶ ἔλαθεν ἐντολήν νὰ ἐπιτρέψῃ τὰ μόρια ἰάλλαντα. Δὲν ἔτυχε καμίας συγγνώμης, οὔτε ὑπολογίας, ἀλλ' ὑπέφερε φοβερὰ καὶ διετάχθη νὰ ἐπιτρέψῃ ἀλόκληρον τὸ κρέας, C τὸ ὅποιον προηγουμένως ἢ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ τοῦ εἶχε κορίσει. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ πλοῦτος εἶναι περιζήτητος εἰς σέ, πές μου, ἐπειδὴ σὲ ὀνειργεῖ εὐκόλως εἰς τοιαύτην ἀμαρτίαν; Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον πρέπει νὰ τὸν ἀποτρέψωσιν ὡς ἐσθρὸν καὶ ἀντίθετον καὶ γεμίτον ἀπὸ πολλοῦς φόβους. Ἄλλ' ἢ πτωχεῖα, λέγει κάποιος, μὴς κάνει νὰ δυσφοροῦμε, καὶ παλλὰς φορές νὰ ἐσκοτίζωμεν θλασφῆμους λόγους καὶ νὰ ὑποφέρωμεν πράγματα δουλοπρεπῆ. "Ὅχι ἢ πτωχεῖα ἀλλ' ἢ μικροψυχία. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀδάμας ἦτο πτωχὸς, καὶ μάλιστα πολὺ πτωχὸς καὶ μοῦ μετ' τὴν πτωχείαν εἶχε καὶ ἀσθένειαν μικροτέραν ἀπὸ κάθε πτωχείαν, ἢ ὅποια ἔκανε καὶ αὐτὴν τὴν πτωχείαν θαυτεράν. D Καὶ μοῦ μετ' τὴν ἀσθένειαν ἦτο ἔρμος προστασίας καὶ ἐστερεῖτο θεραπείας καὶ περιποιήσεως, πράγματα τὰ ὅποια ἔκαναν τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ἀσθένειαν μικροτέραν. Διότι τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ καὶ μόνον του εἶναι δουλητόν, ὅταν δὲ δὲν ὑπάρκουν αὐτοί, οἱ ἅποιοι θὰ τὸν περιποιήθουν, τὸ κακὸν γίνεται μεγαλύτερον, ἢ τραυμιασφοδροτέρα, ἢ ὀδύνην μικροτέρα, ὁ κερμὸν ἀγριώτερος, ἢ τραυμιασφοδροτέρα, ἢ κέρμων φλογωδεστέρα. Καὶ ἂν κάποιος ἐξετάσῃ μετ' προσοκῆν, μοῦ μετ' αὐτὰ ὑπῆρχε καὶ ἐν ἄλλο, τέτατον κακόν, ἢ ἀφθονία καὶ ἢ καλοζωία τοῦ πλουσίου γεγενοῦς του. E Ἄν δὲ θέλῃς νὰ εὐρωμεν καὶ κάποιον ἄλλο πτωχὸν κακόν, τὸ ὅποιον τοῦ ὑπέκατε τὴν φλόγα, καὶ τοῦτο θὰ τὸ ἴδῃς καλῶς εἰς αὐτόν. Διότι ὅτι μόνον ἔζη τρυφήλως ὁ πλοῦσιος ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ διὰ δευτέρον καὶ τρίτην φοράν καὶ ὀκτώη πολλὰς φορές τὴν ἡμέραν τὸν ἔβλεπε νὰ εἶ πολυτελεῖς. Διότι ἦτο πετανυμένος εἰς τὴν εὐσοδίαν του, φοβερόν θεόμα ἔλαεινῃς ἰσχυρίας, ποὺ ἠυποσοῦσε νὰ κατασυγκινήσῃ καὶ ληθινήν ψυχὴν ποὺ θὰ τὸν ἔβλεπε μόνον. Καὶ διὸς οὔτε αὐτὸ ἐλάκουσε τὸν ἀπάνθρωπον ἐκεῖνον εἰς τὸ νὰ βοηθήσῃ τὴν πτωχείαν ἐκείνην. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν παρέθετε συστηματικὴν τράπεζαν,¹ καὶ ποιήρια εἶχε πλήρη, καὶ σῖνον ἀφθόνως κυ-

1. Σόφορις. Ἄρχαις ἑλληνικῆς ἀποικίας τῆς Κίτης Ἰσουλίας, κτισμένη ἐστὶ γεννητικῆς πεδούδος. Πόλις κτιστικῆς λέγει τὸ διαμετασπαι-

νόμενα καὶ λαμπρὰ γάμματα μαγεῖων, καὶ συντρόφους καὶ κώλακας τὴν πρωΐαν, ⁴⁸⁴ A καὶ παρέας ἀπὸ τραγουδιῶν, κερματῶν, γελωτοποιῶν; καὶ διήρχετο ὄλην του τὴν ζωὴν ἀναζητῶν τῆν εἶδος ἀσθένειας, καὶ εἰς τὴν μέσσην καὶ εἰς τὴν κραινώλην καὶ εἰς τὴν στολήν καὶ εἰς τὴν τράπεζαν καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς ἀπολαύσεις. Αὐτὸν δὲ, μολοντὶ τὸν ἔβλεπε καθ' ἡμέραν νὰ κατατράχεται ἀπὸ ἀγρίαν πείναν καὶ ἀσθένειαν μικροτάτην, νὰ βασανίζεται ἀπὸ τῶσαν πληγῶν, νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀπορρονωμένος καὶ νὰ ἐκὴ ἄλα τὰ θάνατα τὰ ὅποια φέρουν αὐτὰ ποὺ εἶναι, οὐδέποτε τὸν ἐκοίτευτο. Ἐνῷ δὲ οἱ περὶ αὐτὸν παρῶσι καὶ οἱ κώλακες ἔτρυγον πέραν τοῦ δέοντος μέχρι σκαομοῦ, ὁ πτωχὸς, ὁ τῶσον πτωχὸς, καὶ εἰς τῶσαν κίρρικόμενος κακῶ, οὔτε ψυχία ἀπελάμβανεν ἐκ τῆς τραπεζῆς ἐκείνης, ἂν καὶ τὰ ἐπεθύμει τῶσον πολὺ. B Καὶ ὅμως ἵπποτε ἀπ' ἄλα αὐτὰ, δὲν τὸν ἔβλαπεν, δὲν ἐξέφερε λέξιν πικρῶν, δὲν ἐξεστόμισε βλάσφημον λόγον. Ἄλλ' ὅπως ὁ κρυσὸς εἰς τὴν πλέον δυνατὴν φωτιὰν καθαρίζεται καὶ γίνεται περισσότερο λαμπρὸς, εἶσι ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖνος ἐνοκλούμενος ὑπὸ τὴν παθημάτων τούτων ἦτο ἀνέτερος ἀπὸ ὅλα, καὶ ἀπὸ τὴν ταραχὴν ποὺ προένευται εἰς πολλοὺς ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς καταστάσεως. Διότι ἐὰν ἀπλῶς οἱ πτωχοὶ εἶσαν ἄλλοτε τοὺς πλουσίους, λυώνουν ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ βασανίζονται ἀπὸ τὴν ζήλειαν καὶ θεωροῦν τὸν θῖον τῶν ἀδύτων, καὶ τοῦτο ἐνὶ διαθέτῃ ἐπαρκῆ τὰ ἀναγκαῖα τράφημα καὶ ἔκων θεραπείας, C ὁ πτωχὸς αὐτὸς, ὁ ὅποιος ἦτο πτωχότερος ὄλων, καὶ ὅχι μόνον πτωχὸς ἀλλὰ καὶ ἀσθενὴς, καὶ δὲν εἶχε κανένα προστατῆν καὶ παρήγορον, ἀλλ' ἔκειτο εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως ὡς εἰς ἐσχάτην ἐρημίαν καὶ ἔλιωνε ἀπὸ ἀγρίαν πείναν, καὶ ἔβλεπεν ὅτι ἄλα τὰ ἀγαθὰ ἔτρεχον εἰς ἐκεῖνον ἀφθονώτατα, καὶ δὲν ἀπελάμβανε καμμίαν ἀνθρωπίνην παρηγορίαν, εἰς δὲ τὰς γλώσσας τῶν σκύλων ἦτο ἀσφαμένως ὡσὺν καθημερινὴ τράπεζα (διότι τῶσον ἀδύνατον καὶ παραλυμένον ἦτο τὸ σῶμα του ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ διακῆ οὔτε ἐκεῖνος), τὶ δὲν θὰ ἔπαιξε ἂν δὲν ἦτο τῶσον πολὺ γεννητικῶς καὶ φιλόσοφος; Βλέπεισ ὅτι ἔπαιξε δὲν ἔδωκε τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἐν ἀδικρίτῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, D δὲν πάσαι κανένα κακόν; Διότι πάλιν θὰ ἐπαναλάβω τὸν αὐτὸν λόγον.

11. Διότι τί ἐπροσέζησε ἢ ἀσθένεια εἰς τὸν πτωχὸν Ἀδάμαρον; Καὶ τί ἢ ἑλλειψὶς προστατῶν; Καὶ τί ἢ ἐφοδὸς τῶν σκύλων; Καὶ τί ἢ γειτονεία του ποὺ τὸν κακὸν πλοῦσιον; Καὶ εἰς τί ἢ πολλὴ μεγάλη πολυτέλεια καὶ ὑπερπείνεια καὶ

σκαπὸς ἐμπορίου. (Ὁ κάποιος τῆς πόλεως κατέστησεν περιπόνητον διὰ τὰ σωματῆα, τὰς ἡθῶνας καὶ τὰς ἐπιθυμίας.)

ἡ ἥθικὴ φουλάτης ἐκείνου ἐξημίωσε τὸν ἀθλητὴν τοῦτον· Μήπως τὸν κατέστηρε ἀσθενέστερον διὰ τοὺς ἰσθμὸς τῆς ἀρετῆς ἀγώνος; Τί δὲ ἔβλαψε τὴν ψυχικὴν του δύναμιν; Τιπότε· μάλιστα δὲ τὰ ἴσα πολλά δεινὰ καὶ ἡ σκληρότης τοῦ πλοῦτου, τὸν ἐδυνάμωσαν περισσότερο καὶ ἔγιναν ἀφορμὴ εἰς αὐτὸν εἰς ἀναρπαγμῶν στεφανῶντος καὶ προσέθεσαν εἰς αὐτὸν θραβεῖα καὶ αἰθρῶν μοσθῶν καὶ αἰθρῶν διὰ μεγαλυτέρας ἀριστίας. Ἐ Διὸς δὲν ἐστεφανώοντο μόνον διὰ τὴν πτωχείαν του, οὕτε διὰ τὴν πείναν, οὕτε διὰ τὰς πληγὰς, οὕτε διὰ τὰς γλώσσας τῶν σκάλων. Ἄλλα διὰ τὸ ὅτι ἐνῶ εἶχε τοιοῦτον γείτονα, καὶ ἐνῶ καθὲ ἡμέραν ἐδόλετο ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ περιεφρονεῖτο διαρκῶς, μὲ γενναϊότητα μὲ πολλῶν καρτερῶν ὑπέμενε τὸν πειρασμὸν τοῦτον, ὁ ὁποῖος δει δάγων, ἀλλὰ παρὰ πολὺ διέφυγε καὶ τὴν πείναν του καὶ τὴν ἀσθενειάν του καὶ τὴν ὀγκυαλίειν του.

Καὶ τί ἔσπεθε ὁ μακάριος Παῦλος; πῶς μὲν; Διὸς τίποτε δὲν μὲ ἐμποδίζει νὰ ἀναφέρω πάλιν τὸν ἄνδρα. Μήπως δὲν ἐδέξαθη ὀδύκοπον βροχὴν ἀπὸ δοκιμασίας; 437 Ἄ Ποῖαν λοιπὸν θλάσθην ἵππεσθι ἐκ τούτου; Μήπως δὲν ἐστεφανώοντο πολὺ περισσότερο ἐκ τούτων, ἐκ τοῦ ὅτι ἐλιμωκτόνευε, ἐκ τοῦ ὅτι ὑπέφερε ἀπὸ τὸ κρῶν καὶ τὴν γυναιότητα, ἐκ τοῦ ὅτι πολλὰς φορές ἐπληγάνετο μὲ ροστίγῃ, ἐκ τοῦ ὅτι ἐλιθοβολεῖτο, ἐκ τοῦ ὅτι ἐναυάγει; Ἄλλ' ἐκεῖνος ἦτο Παῦλος, λέγει κόποιος, καὶ ἐκλεκτός τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅμως καὶ ὁ Ἰούδας ἦτο εἰς ἐκ τῶν δώδεκα, καὶ ἐκλεκτός καὶ αὐτὸς τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' οὕτε τὸ δὲ ἦτο εἰς ἐκ τῶν δώδεκα, οὕτε ἡ κλήσις τὸν ὠφέλιον, ἐπειδὴ δὲν εἶχε διαθέσειν ρέπουσαν πρὸς τὴν ἀρετὴν. Ἄλλ' ὁ μὲν Παῦλος, ἂν καὶ ἐπάλοις πρὸς τὴν πείναν, ἂν καὶ ἀσπερετο τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, ἂν καὶ ἔσπεκε ἴσα καθὲ ἡμέραν, μὲ πολλὴν προθυμίαν ἔστρεψε τὴν ὁδὸν ἣ ὁποῖα ὠδήγει πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἐκεῖνος δέ, ἂν καὶ πρὸ αὐτοῦ ἐκλήθη, ἢ ἂν καὶ ἀπέλαυσε τὰ αὐτὰ μὲ ἐκείνον, ἂν καὶ ἐμύθη τὴν ἀναστάτην φιλοσοφίαν, ἂν καὶ μετέσχε εἰς τράπεζαν ἱερῶν καὶ εἰς τὰ φοβερότατα ἔκείνα δειπνα καὶ ἔλαθε τὸσην χάριν, ὡστε καὶ νεκρὸς νὰ γένηται καὶ λεπροῦς· νὰ καθαρῶν καὶ δαίμονας νὰ ἐκβάλῃ καὶ ἤκουσε πολλὰς φορές τοὺς περὶ ἀκταρσούνικ λόγους, καὶ ἐπὶ τῶσαν χρόνον συναναστρέφει μὲ τὸν Ἰωάννην τὸν Χριστόν, καὶ ἔγινε τωρίας τῶν κρημάτων τῶν πτωκῶν, διὰ νὰ ἔχη μὲ αὐτὸ παρηγορίαν εἰς τὸ πῆθος του (διὸς ἦτο κλέπτης), οὕτε κατόπιν ἔλων αὐτῶν ἐβελτιώθη, ἂν καὶ ἀπέλαυσε τὸσην ἐπιεικειαν ἀπὸ τῶν Σιωτήρα. C Ἐπειδὴ δηλοῦν ἐγνώριζεν ὁ Χριστός, ὅτι ἦτο φιλόπυρος καὶ θὴ κατεστρέφετο ἀπὸ τῶν ἔρωτῶν του πρὸς τὰ

κρήματα, ἔκ μόνον δὲν τὸν ἐτίρησε τότε διὰ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ νὰ καταπραύνη τὸ πῆθος του, ἐνεπιστεῦθη εἰς αὐτὸν καὶ τὰ κρήματα τῶν πτωκῶν, διὰ νὰ ἡμπορήσῃ νὰ κορτάσῃ τὴν φιλοκρηματίαν καὶ νὰ μὴ καταπέσῃ εἰς τὸ φοκτῶν ἐκεῖνο· δόραθρον, προλαμβάνων διὰ τοῦ μικροτέρου κακοῦ τὸ μεγαλύτερον.

12. Ἔτσι εἰς ἄλλας τὰς περιπτώσεις ἐκείνων, ὁ ὁποῖος δὲν θέλει νὰ ἀδικῇ τὸν ἑαυτὸν του, κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ ἡμπορήσῃ νὰ ἀδικήσῃ· ἐκεῖνον δὲ ὁ ὁποῖος δὲν θέλει νὰ προσέχη, καὶ νὰ προσφέρῃ μόνος του ὅτι ἡμπορεῖ, κανεὶς ποτὲ δὲν θὰ τὸν ὠφελήσῃ. Διὰ τοῦτο πρὸς χάριν σου καὶ ἡ θαυμασία ἰστορία τῶν Γραφῶν, Ἡ ὡσάν εἰς κάποιον εἰκόνα ὑψηλὴν καὶ μεγάλην καὶ πλατυτάτην, ἀνέγραψε τοὺς θίους τῶν παλαιῶν καὶ ἐξέτεινε τὴν βίτηγαν ἀπὸ τοῦ Ἄδὰμ μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ· δεικνύει εἰς σὲ καὶ τοὺς νικημένους καὶ τοὺς στεφανωμένους, διὰ νὰ σὲ διδάξῃ δι' ἑλῶν αὐτῶν, ὅτι ἐκείνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀδικεῖται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ ἡμπορήσῃ νὰ ἀδικήσῃ, καὶ ἂν ἀκόμη ὀδύκοπος ἡ οἰκουμένη ἐγένετο ἐναντίον του σκληρὸν πόλεμον. Διὸς οὕτε δυσκολία πραγμάτων, οὕτε ἀλλογαυαὶ περιστάσεων, οὕτε ἀπειλαὶ ἁρκόντων, οὕτε βροκαὶ ἀπὸ κατατρογῶς, οὕτε πληθὸς ἀπὸ συμφορῶν, οὕτε ἄλλος ὁ συρφετός ἔλων τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν ἂν συγκεντρωθῆ, ἡμπορεῖ νὰ μετακινήσῃ Ἐ καθόλου τὸν γενναῖον, τὸν πρόθυμον, τὸν προσεκτικόν. Ὅπως πάλιν τὸν ἀμύρονον, καὶ ἀμειλίχῃ καὶ ἀπὸ τῶν ἰσίων τὸν ἑαυτὸν του προδομένον, καὶ ἂν τὸν περιβάλλου ἀναριθμητοὶ φροντίδες τῶν ἄλλων δὲν τὸν κύνου καθόλου κολύτερον. Τοῦτο λοιπὸν μὲς ἐπανάρωσε καὶ ἡ παραβολὴ περὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἔσπεσε τὴν σκίαν του ἐπὶ τῆς πέτρας, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ἄμμου. Τοῦτο δὲ ἐλέκηθ, ἔκτι διὰ νὰ ἐνοήσωμεν ἄμην καὶ πέτραν, οὕτε οἰκοδομὴν λίθων, καὶ ὄροσθῃ, οὕτε ποταμοῦ. 438 Ἄ καὶ θροκὴν καὶ ἀνεμῶν σφοδρῶς ποῦ προσβάλλου τὸς οἰκοδομῶς, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὰ ὡς ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν, καὶ νὰ ἴσωμεν ἔτσι, ὅτι ἐκείνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀδικεῖ τὸν ἑαυτὸν του, δὲν τὸν ὀδικεῖ κανεὶς. Λοιπὸν οὕτε ἡ θροκὴ, ἂν καὶ ἔπισπε ραγδαίως, οὕτε οἱ ποταμοὶ, ποῦ προσέπιπτον μὲ πολλὴν ὄρημν, οὕτε οἱ ἀγριοὶ ἀνεμοὶ ποῦ ἐκτόπησαν μὲ δύναμιν μεγάλην ἐοάλευσαν τὴν οἰκίαν ἐκείνην. Ἄλλ' ἔμεινε καὶ ἀκατάβλητος καὶ ἀκίνητος· διὰ νὰ μῶθη, ἔπ ἐκείνον, ὁ ὁποῖος δὲν προσδέει τὸν ἑαυτὸν του, οὐδεμίαν δοκιμασία δύναται νὰ τὸν ἐλώσῃ. Ἡ δὲ οἰκία τοῦ ἄλλου κατέρρευεν ἐκόλιας· ἢ ἐκί ἔνεκα τῆς προσβολῆς τῶν ἐναντίον στοι-

κεύην (καθ' ἑσόν, ἃν ἦταν ἔτσι, καὶ ἡ ἄλλη τὸ ἔσον θὰ ὑφίσταται). Ἄλλὰ διὰ τὴν ἴδιαν του ἀνοησίαν. Διότι καὶ ἐπειδὴ ἐπέστη ἄνερος, διὰ τοῦτο ἔπεσον ἡ οἰκία, ἀλλ' ἐπέθετο πτό, ἐπειδὴ ἦτο κτισμένη ἐπὶ τῆς ἄμμου, δηλ. ἐπὶ τῆς ρηθιμίας καὶ τῆς πονηρίας. Διότι καὶ πρὶν νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ τὴν πλῆξῃ ἡ θάλασσα ἔκεινη, ἄν ἦτο στερεὰ καὶ ἦτο ἔτοιμη νὰ πέσῃ. Ἀ-ὄτι αἱ οἰκοδομαὶ αὐταί, καὶ τίποτε ἄν ἄν τὰς ἐνοχλή, καταπίπτουν αὐτομάτως, ἡμετέρι ὑποκαρῶν τὰ κερμέλια τῶν καὶ πανταχοῦ φθερύονται. Καὶ ὅπως αἱ μὲν ἀρίσται αὐτομάτως διασπῶνται, χωρὶς κινεῖς νὰ τὰς θλάτῃ, ὁ δὲ ἄδάμας καὶ πληγόμενος μένει ἀδάματος, C ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ὅσοι ἄν ἀδικοῦν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν, καὶ ἄν προσβιβαλῶνται ἀπὸ μισοῦς, ἰσχυρότεροι γίνονται· ὅσοι δὲ προδίδουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν, καὶ ἄν ἄν τῶς ἐνοχλή κανεῖς, μόνον τῶν πίπτουν καὶ διαλύονται καὶ χάνονται. Ὅπως ἀκριβῶς, καὶ ὁ Ἰούδας, ὅχι μόνον κατῆς νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ κανεῖς, πειρασθῆς, ἀλλὰ καὶ ἐνῶ ἀπῆλθεσθε πολλὴν καλοσύνην ἀπαλέσθη.

13. Θέλεις νὰ σοῦ ἀποδείξω ὅτι αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ λαῶν ἀνοκλήρων; Πόσης προνοίας ἔτιχεν ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός; Ἄν ἐκρημοσιονεῖσθε βλῆ ἡ ἀρετὴ κτίσας πρὸς ὑμῖν αὐτῶν; D Ἄν ἐδίδετο εἰς αὐτοὺς ἕνας νέος καὶ παροξύνων τρόπος ζωῆς; Διότι, χωρὶς νὰ ἠγυαίονεν εἰς ἀγοράν, ἐλάμβανον εἰσι εἰκὸν ἀνάγκην, χωρὶς νὰ δώσουν χρήματα· ὅτε οὐλοκαὶ δὴνοιον, ὅτε τὸ θρωπὸν ἐσυρον, ὅτε τὴν γῆν ἐκαπτον, ὅτε υπέρματα ἐρριπτον, ὅτε εἰκὸν ἀνάγκην ἐρυκὸν καὶ ἀνέμων καὶ πᾶν ἀποκίον τοῦ ἔτους, ὅτε τῆς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου, ὅτε τῆς πορείας τῆς σελήνης, ὅτε τοῦ ἀέρος; τῆς φύσεως, ὅτε αὐθενὸς ἄλλω ἐκ πᾶν τοιούτων· ἄν παρεσκεύαζον ἀλάτιον, ὅτε ἐτριβον καρπὸν, ὅτε εἰκὸν ἀνάγκην ἀνέμου πρὸς κυριασμὸν τοῦ οἴτου ἀπὸ τὰ ἄκυρα, ὅτε ἐγύραζον κερφάλων, ὅτε ἐκίτων φοβρῶν, E ὅτε ἐφερον μέλα εἰς τὴν οἰκίαν ἔξωθεν καὶ φωτίζον, ὅτε ἐκρεῖζοντο ἀρτοποιητικὴν τέχνην, ὅτε μετεκρεῖζοντο δικέλλαν, ὅτε ἠκόνοιον δρέπανον, ὅτε εἰκὸν ἀνάγκην ἄλλης τινὸς τέχνης, τῆς ἰφροντικῆς, ἐνοῦθ, καὶ τῆς ἀκαδομηκῆς, καὶ τῆς ὑποδηματοποιίας· ἀλλὰ τὸ πᾶν εἰς αὐτοὺς ἦτο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰκὸν ἰράπεζαν ἐστρωμένην, χωρὶς ἰδρύτας καὶ κόπους. Διότι τοιοῦτον ἦτο τὸ μάννα· φρέυκον καὶ νυθὸν καὶ ἄν παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς κομμίαν δυσκολίαν καὶ ὅτε ἐθασάνεθε σὺ τῶς με κόπον. Καὶ τὰ ἐνδύματά τῶν, καὶ τὰ ὑποδήματα, καὶ τὰ ἔξω τὰ σῆματά τῶν ἐλησημνησαν τὴν δούλησίαν τῶν, ὅτι εἰς κρόνον ἴσων μεγάλων· ὅτε ἐκεῖνα ἐτίθοντο. 439 A

ὅτε τὰ πόδια τῶν παρὰ τὰς ἰσῶς πορείας ἐποκλήρουν. Δι' ἰατροὺς καὶ φάρμακα καὶ τὴν ἄλλην θεραπευτικὴν φροντίδα, ὅτε ἀπλῆν ἐνθόμητον εἰκὸν. Τόσον ἐλαττωσθε ἀπὸ αὐτοῦς πᾶσα δούλησια, ἘΞήγαγε γὰρ αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ, φησὶ· «καὶ οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ δούθενός» (Ψαλμ. 104. 37). Ἄλλὰ ὡσὸν νὰ εἰκὸν ἀφῆσι τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ νὰ εἰκὸν μετακίσει εἰς ἄλλην οἰκουμένην καλυτέραν ἔτσι ἐτραγῶν, ἔτσι ἔπιπον καὶ ὅτε ἡ ἀκτίς τοῦ ἡλίου διαν ἐγένετο θερροτέρα ἐπληττε τὰς κεφαλὰς τῶν, διότι ἐπιτόκιζε τὴν φύλαγα μῆα νεφέλη, ἡ ὅποια αἰωρεῖτο ὑπεράνω αὐτῶν καὶ ἐγένετο σπῆγη κινουμένη δι' ἄλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος. B Ἄλλ' ὅτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς εἰκὸν ἀνάγκην λαμπάδος, ἡ ὅποια νὰ διακωμῆζῃ τὸ σκότος, ἀλλ' εἰκὸν ἀρρητον πηγήν φωτὸς τὴν στήλην τοῦ πυρός, ἡ ὅποια ἐκάλυπτε δύο ἀνάγκας, καὶ τοὺς φωτίζει καὶ τοὺς κατηύθυνε εἰς τὴν πορείαν τῶν. Διότι ἄν ἦτο μόνον φωτεινὴ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πάντα ὀσγῶν ἀκροθέσταιον κατηύθυνε εἰς τὴν ἔρημον ἐκεῖνην τὸ θναριθρητον ἐκεῖνο πλῆθος. Καὶ ἐπορεύοντο, ὅχι μόνον εἰς τὴν ἔρημόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, ὡσὸν νὰ ἦτο ἔρημ. Καὶ περιφερόντων τὰς συνθήκας τῆς φύσεως, διέβαινον τὸ ἄγριον ἐκεῖνο πέλιμος, ὡσὸν νὰ ἐπορεύοντο ἀνάμεσιν ἀπὸ πέτραν σπερὸν καὶ ἀπὸ ἔδοφος ἀσφαλῆς. Καὶ διαν μὲν ὑπεβάσταζεν αὐτοὺς τὸ στοιχεῖον ἐκεῖνο ἦτο ὡσὸν γῆ στερμῆ, καὶ πεδιόδες ὄμαλαι, καὶ ἄγροι C διαν ὅπως ἐδέχεται τοὺς ἀχθροὺς αὐτῶν, ἐνήμγει ὡσὸν θάλασσαν· εἰς αὐτοὺς μὲν μετέφερε μὲ εὐκολίαν, τοὺς δὲ κατέπνιγε μὲ μργάλην ἀγριότητα. Καὶ ἡ διακίος ροὴ τῶν ὑδάτων, ἐδέχοντο τῶν καὶ ὑπακοὴν ἀνθρώπων λογικῶν καὶ πολὺ φρονήμων, καὶ ἔκανε ἄλλοτε μὲν τὸν προσιτήν, ἄλλοτε δὲ τὸν δήμεον, καὶ ἐφανέρωνε εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἄλα μοῖα τὸ ἀνίθετα. Καὶ τὶ νὰ εἰλη κανεῖς διὰ τὰς πέτρας, αἱ ὅποια ἀνέβλυσαν πταιροδὸς ὑδάτων; καὶ τὶ διὰ τὰ νύκτα τῶν πτηνῶν, τὰ ὅποια μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐπέκτισαν ὀλόκληρον τὴν γῆν; Καὶ τὶ διὰ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ γενόμενα θαύματα; D Καὶ τὶ διὰ τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ συμβάντα παρόδοξα; Tὶ δὲ διὰ τὰ ἰρῶνα; καὶ διὰ τὰς νύκτας αἱ ἀπῆσι ἐγένοντο χωρὶς αἵμα. Διότι κατενῶν μὲ ὑκαλίαν τοὺς ἀντιπάλους ὡσὸν νὰ ἐκέρουον καὶ διὰ ὡσὸν νὰ ἐποκλήρουν. Καὶ τοὺς μὲν ἰδοὺς τῶν κυρῆρως ἐνέκτισαν κωδὸς ὄπλα, τοὺς δὲ μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἀνυπόκωρον μοκορέντους ἐνοκτίον τῶν ἐνέκτων μὲ σαλισηματα καὶ ὄμων. Καὶ ἦσαν κορὸς μᾶλλον παρὰ πόλεμος τὰ γενόμενα, μοσπαγωγία μᾶλλον παρὰ μάχη. Διότι ἄλα αὐτὰ τὰ

τόσον μεγάλα έγιναν όχι μόνον διά τούτο, διά να δώση εις αυτούς αυτά που εκπαιδούντο, αλλά και διά να διατηρήσουν με μεγαλύτεραν ακρίβειαν την διδασκαλίαν της θεολογίας, την οποίαν έδωκεν εις αυτούς ο Μωϋσής και φωναι από παντού ήρχοντο, αι οποίοι εξαρτύνουν των Κύριον. **Ε** Καθόσον και η θάλασσα έφύναζε τούτο μεταβαλλομένη άλλοτε μὲν εις Ερπύην, άλλοτε δὲ πάλιν εις θάλασσαν. Καί τὰ νερά του Νεβου έφωρον την ίδίαν φωνήν με τὸ να μεταβάλλονται εις αἷμα. Καί οι βάτραχοι, καί τὸ στρατότερον εκείνο των ακρίδων, καί η κάμη, καί η έρυσίθη² αὐτὰ έλεγον εις όλον τὸν λαόν· καί τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ θεύματα, τὸ μάννα, η στήλη τοῦ πυρός, η νεφέλη, τὰ ὄρητια, ἕτα τὰ ἄλλα έγινον ἴσων βιβλίον τότε εις αὐτούς καί ἴσων γράμματα ἀνεξάλεπτα, τὰ ὅποια κάθε ἡμέραν ένοουλα διετηροῦντο εις τὴν μνήμην των, καί ήχουν εις τὴν διάνοιάν των. **460** **Α** Ἄλλ' ἕως ὅσον ἀπὸ τούτων καί ταιαύτην φροντίδα περὶ αὐτῶν, μετὰ τὸ μέγαθος των θαυμάτων, μετὰ τὴν ἀνεπίστατον προστασίαν, μετὰ τὴν διαρκῆ διδασκαλίαν, μετὰ τὴν καθήκον τὴν διὰ πάντων λόγων, μετὰ τὴν παραίτατον τὴν διὰ τῶν ἔργων, μετὰ τὰς λαμπρὰς νίκας, μετὰ τὰ πρόσια τὰ παράδοξα, μετὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν τροφῶν, μετὰ τὴν περισσειαν τῶν ὑδάτων ἐκείνων, μετὰ τὴν μεγάλην ὑδάν, τὴν ὅποιαν ἐκέρδιον εις ἀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, ἐπειδὴ ἦσαν ὀγκώσιμος καί ἀναισθητοί, προσεκύνησαν μόσκον, καί ἐλάτρευον κεφαλὴν θεός, καί ἤθελον νὰ τὸ ἀγαυοποιήσουν θεός. **Β** Ἄν καί εἶχον προσφάτους εις τὴν μνήμην των τὰς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας καί ἄν καί ἀπελάμβανον καί ἄλλα πολλὰ ἄκριη.

14. Ὁ δὲ λαὸς τῶν Νινευιτῶν, ὁ ὅποιος ἦτο θάρραρος καί ἀλλόφυλος, ἂν καί εἰς σὸδὲν ἐκ τῶν ἀνωτέρων εἶχε μετασκεῖ, οἷτε μικρὸν, οἷτε μεγάλον, οἷτε λόγους, οἷτε θαύματα, οἷτε ἔργα, οἷτε διδασκαλίαν, ἐπειδὴ εἶδε κάποιον δυνάμειον νὰ αἰσθῆται ἀπὸ ναυτίων, ὁ ὅποιος οὐδέποτε προηγουμένως οὐνανασκάρη μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ τότε διὰ πρίτην φοράν νὰ ἐμφανίζεταί εἰς αὐτούς, νὰ παρουσιάζεται καί νὰ λέγη· «Ἐπι τρεῖς ἡμέρας, καί Νινευὴ καταστραφήσεται» (Ἰωνά 3, 4), ἴσων ἠλλοθῶν καί ἔργων καλύτεροι ἀπὸ τὰς ἀλίγας αὐτὰς λέξεις καί ἀσφύ ἀπέβαλον τὴν προηγουμένην κακίαν, **С** ἐβόδιον πρὸς τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς μετανοίας, ὡστε

² Ἐρυσίθη. Πέρας κούρου τῆς οὐρανοῦ τῶν ἰσχυρῶν βασιλέων. Ἐν παρακειμένῳ εἰς τὰ ἑσπέρια φασί, εἰς τὰ ἑσπέρια ἐμφανίζεται ἐκ μαρμῆν λυκῶν κηλίδων καί ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφάς.

νὰ ἀνακαλέσων τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ καί νὰ στερεώσων τὴν πόλιν καὶ ἐκείτω καί νὰ ἀπομακρύνων τὴν θεόμητιον θλίψιν, καί νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ κάθε κακόν. Ἀλλ' οἱ, «Εἶδε ὁ Θεός», λέγει, «ὅτι ἀπέστη ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρίας, καί ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον» (Ἰωνά 6, 10). Πᾶς ἀπεμακρόνη; Πέες μου. Καί ὅμως ἦτο μεγάλη ἡ κακία των, διεργίατος ἡ πονηρία των, δυσκολοθέραπειται αἱ πληγαὶ των. Καί τούτο ἠνώδει ὁ προφήτης όταν ἔλεγεν· «Ἀνέβη ἡ κακία αὐτῶν ἕως τοῦ οὐρανοῦ» (Αὐτοῦ 1, 2)· φανερώσων με τὴν ἀπίστασιν αὐτῶν τὸ μέγεθος τῆς κακίας αὐτῶν. Ἄλλ' ὅμως τὴν ἴσην κακίαν, πού τόσον ἐκομψώθη καί ὑψώθη, ὡστε νὰ φθάσῃ καί μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, καί τὴν εἰς τρεῖς ἡμέρας, **Д** εἰς χρόνον συντομώτατον, με ὀλίγας λέξεις, τὰς ὅποιας ἤκουσαν ἀπὸ ἑνα ἀνθρώπου ἠγωνισίον, ἔξενον, ναυαγόν, ἴσων τὴν ἐξήλειψαν, τόσον τὴν ἐξηφάνισαν, τόσον τὴν ἐκλώπισαν, ὡστε νὰ ἀξιώσων νὰ ἀκούσων τοιοῦτους λόγους, ὅτι «εἶδον ὁ Θεός, ὅτι ἀπέστη ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν τῆς πονηρίας, καί μετενόησαν ἀπὸ τῆς κακίας, ἥς εἶπεν ὁ Θεός ποιῆσαι αὐτοῖς» (Ἰωνά 3, 10). Βλέπειε ὅτι ὁ φρόνητος καί προεκτικός ὄχι μόνον καθόλου δὲν ζημιώνεται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καί σταματᾷ τὴν θεόστατον ὀργήν; Ὅποιος ὅμως προδίδει μόνος τοῦ ἑαυτοῦ καί τὸν καταζημιώνει, καί ἂν ἀπολοῦν ἀναριθμήτους εὐεργεσίας, **Ε** δὲν κερδίζει τίποτε μεγάλο. Ἐπει λοιπὸν τὰ ἴσα θαύματα τοῦ Ἰσραηλῆτος δὲν τοὺς ὑπέλησαν καθόλου, οἷτε ἐξημίωσε τοὺς Νινευίτας ἡ μὴ συμμετοχὴ εἰς αὐτὰ· ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι ἦσαν εὐγνώμονες, ἤρασαν τὴν μακρὰν εὐκαιρίαν, έγινον καλύτεροι, ἂν καί ἦσαν θάρραροι καί ἀλλόφυλοι, καί δὲν εἶχον ἑσέοσει κανέναν θεῖον κρημόν καί κατώκων κάποι μακρὰν ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην.

15. Πέες μου, ὅμως ἐβλασαν τὴν ἀρετὴν τῶν τριῶν νέων τὰ κατ' αὐτῶν ἐπελθόντα δεινὰ; Δὲν ὑπέβαινον τὴν φοβερὴν ἐκείνην τιμωρίαν, καί ἀειμαλοῦσιαν, καί δὲν ἐξαρίσθησαν εἰς τὴν μακρὰν ἐκείνην ἔξαρσίαν καί ἐκαρπίσθησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα καί τὴν οἰκίαν των, καί ἀπὸ τὸν ναόν καί τὸν θυμόν, καί ἀπὸ τὰς θυσίας ⁴⁶¹ **Α** καί τὰς προσφορὰς καί τὰς σπονδάς καί αὐτὰς τὰς ψαλμοῦσιαν, ἐλθόντες εἰς ἔξινον γῆν, ἐνῶ ἦσαν ἄκοιμ νέοι νεώτατοι, εἰς ἠλικίαν ἀνώριμον; Διότι δὲν ἦτο ἀπηγορευμένη εἰς αὐτούς μόνον ἡ οἰκία των, ἀλλὰ καί πολλοὶ τύποι τῆς λατρείας. Δὲν παρεδόθησαν εἰς χεῖρας θορόφων, καί εἰς λίκους μάλλον παρὰ εἰς ἀνθρώπων, καί τὸ χειρότερον, μεταστρεφθέντες εἰς τόσον μακρὰν καί θάρραρον κίμων, καί εἰς ἀπληρωσίαν φοβερωτέτην, οἷ-

τε διδάσκαλον εἶκον, οὔτε προφήτην, οὔτε ἄρχοντα; **Β** Διότι «ὅτι ἐστί, λέγει, εἴρων οὐδὲ προφήτης, καὶ ἠγούμενος, οὐδὲ τόπος τοῦ καρπώσι ἐνώπιόν σου, καὶ εὐρεῖν ἔλεος» (Δανιήλ 3, 38). Ἀλλὰ καὶ εἰς βασιλικὴν οἰκίαν εἰσῆχθησαν, ὡσάν εἰς κάποιον οὐκέλευον καὶ κρημνόν, καὶ ὡσάν εἰς πέλιγος γεμάτων ἀπὸ θύλακος καὶ θράκου, κυρίως κυβερνήτην καὶ καπετάνιον, καὶ ναύτας, καὶ πανιά, ἀναγκαζόμενοι νὰ διαπλέουσι τὴν φοβερὰν ἐκείνην θάλασσαν καὶ ἦσαν ἐγκλεισμένοι εἰς τὰ βασιλικά ἀνάκτορα ὡσάν εἰς δεσμωτήριον. Διότι ἐπειδὴ ἐγγύριζον νὰ φιλοσοφοῦν καὶ ἦσαν ἀνώτεροι τῶν θωτικών πραγμάτων, καὶ περιεφρόνησαν ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην ματαιοδοξίαν καὶ ἔκανον ἔτσι ἐλαφρὰ τὰ πτερά τους, ἐθεώρουν εἰς ἕν ἀκμήν καὶ τὴν παραμονὴν των εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκίαν. **Γ** Διότι ἐν μὲν ἦσαν ἔξω, καὶ εἰς ἰδιωτικὴν οἰκίαν, θὰ ἐκαίροντο περισσοτέραν ἐλευθερίαν· εἰς δὲ τὸ δεσμωτήριον ἐκεῖνο εἰσυχθέντες (διότι ἐνώμισεν ἔτι ἄλλ' ἐκείνη ἢ πολυτέλεια δὲν ἦτο καθόλου καλύτερα ἀπὸ δεσμωτήριον, καὶ κρημνοῦ καὶ οὐκέλευος), ὑπέμειναν ἡμέρας μεγάλην δυσκολίαν. Διότι ὁ μὲν βασιλεὺς τοὺς διατάξ' νὰ συμμετέχουν εἰς τὴν ἰράδειν σου, τὴν σωβαριτικὴν ἐκείνην, καὶ ἀκαθάριτον καὶ θύβηλον, εἰς αὐτοὺς ὅμως τοῦτο ἦτο ἀπηγορευμένον ἀπὸ τὸν νόμον, καὶ φαίνεται νὰ εἶναι χειρότερον καὶ ἀπὸ θάνατον· καὶ μόνον ὡσάν ἄρνια ἐν μέσῳ τῶσαν λύκων εἶκον ἀποκλεισθῆ. **Δ** Καὶ ἦτο ἀνάγκη ἢ νὰ λυθῶναι ἀπὸ τὴν πείναν, μᾶλλον δὲ καὶ νὰ ἀποθάνουν, παρὰ νὰ τραγοῦν φαγητὰ ἀπηγορευμένα. Τί κάνουν λοιπὸν οἱ νέοι οἱ ὀφρανοὶ, οἱ αἰχμάλωτοι, οἱ ἔξοι, οἱ δοῦλοι τῶν διοικαστικῶν ταῦτα; Δὲν ἐθεώρησαν ἀρκετὴν ἀπολογίαν των τὴν ἀνάγκην, οὔτε τὴν τυραννικὴν ἐξουσίαν τοῦ ἄρχοντος τῆς πόλεως· ἀλλὰ σκέπτονται τὰ πάντα καὶ κάνουν τὰ πάντα, ὥστε νὰ ἀποφύγουν τὴν ἁμαρτίαν, ἢν καὶ ἦσαν ἀπὸ παντοῦ ἠναγκασμένοι. Διότι οὔτε μὲ χρήματα ἤμποροσαν νὰ πείθουν· διότι πᾶς θὰ τὸ ἔκανον αὐτοὶ οἱ αἰχμάλωτοι; Οὔτε μὲ φίλων καὶ συναισθησίων· **Ε** πᾶς θὰ τὸ ἔκανον αὐτοὶ οἱ ἔξοι; Οὔτε μὲ τὴν δύναμιν νὰ νικήσουν· διότι πᾶς θὰ κατάρθωνον τοῦτο οἱ δοῦλοι; Οὔτε μὲ τὸ πλῆθος νὰ ὑπερισκίσουν· διότι πᾶς θὰ τὸ ἔκανον αὐτοὶ οἱ πρὸς μόνον; Ἐρχονται λοιπὸν καὶ πείθων μὲ λόγους τὸν ἀξιωματικὸν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐκεῖν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸν εὐρήκον περιφρονεῖ καὶ τρέμονται καὶ ἀνρουκοῦντο σοφῶς περὶ τῆς σωτηρίας σου, καὶ φόβος ἀπόρητος συνεκλόνηζε τὴν ψυχὴν δι' αὐτὸ φοβέσθαι ἐγὼ, λέγει, στὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα, μή ποτε ἔσῃ τὰ πρόσωπα ὡμῶν σκωθροσὰ ὑπὲρ τὰ παιδάρια τὰ

συνήλικα ὡμῶν, καὶ καταδικάσῃτε τὴν κεφαλὴν μου τῷ βασιλεῖ» (Δανιήλ 1, 10)· ἀφοῦ τὸν ἀπῆλλαιον ἀπὸ τὸν φόβον αὐτον, τὸν πείθουν νὰ ὤσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν κάριν. Καὶ ἐπειδὴ δὲα τὰ εἰς αἰσους δυνατὰ ἔκαναν, καὶ ὁ θεὸς τὸ ἰδικόν του εἰσέφερε. **402** **Α** Διότι αὐτὰ διὰ τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ λάθουν ἐκεῖνοι ἀνταμιώτην, δὲν ἦσαν κατάρθωμα τοῦ θεοῦ μόνον. Ἀλλ' ἡ ἀραὴ καὶ ὁ πρῶτος προήλθεν ἀπὸ τὴν γνώμην ἐκείνων μὲ τὴν γενναϊότητα καὶ τὴν ἀνδρείαν προσελάκυσαν τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ καὶ κατάρθωσαν ἐκεῖνο τὸ ὅποσον ἤθελαν ἐπιμόνας.

18. Βλέπειε ὅτι ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ὀδύκει τὸν λαόν του, κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ ἤμπορήσῃ νὰ ζημιώσῃ; Νὰ λοιπὸν καὶ νεότης, καὶ αἰχμηλισμός, καὶ ὀφρανοί, καὶ ἐξορία, καὶ ἀπομόνωσις, καὶ τελεία ἑλληνικὴ προστασία, καὶ διάταγμα φοβερόν, καὶ μεγάλος φόβος ἀνάτου πολιάρχου τὴν πέμπιν τοῦ νόμου σου, καὶ πείνα, καὶ ἀγίατης, καὶ ἡ ἐν μέσῳ θαρσύνων παραμονή. **Β** καὶ τὸ ὅτι εἶχαν κυρίως τοὺς ἐχθρούς των, καὶ τὸ ὅτι ἦσαν παραδεδωμένοι εἰς αὐτοὺς τὰς ἐσθλὰς κείρας, καὶ ὁ χωρισμός ἀπὸ δούλων τοὺς σκεῖους των, καὶ ἀπὸ ἱερῆς καὶ προφήτου καὶ ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ δούλων τοὺς ἀλλοίους, οἱ ὅποιοι ἐκυθέρωναν αὐτούς, καὶ ἡ στέρησις ἀπὸ σπονδῶν καὶ θυσίας, καὶ ἡ ἑλλειψις ναοῦ καὶ ἕντων, καὶ τίποτε ἄλλ' αὐτὰ δὲν τοὺς θόλαψε· ἀλλὰ τότε πρότινον περισσοτέρων, παρὰ ὅταν ἐκαίροντο ταῦτα εἰς τὴν πατρίδα των. Καὶ ἀφοῦ ἐπέτυχον τὸ πρῶτον ταῦτο κατάρθωμα, καὶ ἐφόρεσαν λαμπρὸν στέφανον, καὶ ἐτήρησαν τὸν νόμον εἰς τὴν ξένην κίρην, καὶ κατεπάτησαν τυραννικὸν διάταγμα, καὶ ἐνήρησαν τὸν φόβον τοῦ τρισθέλιου, **Γ** καὶ δὲν ἐζημιώθησαν εἰς τίποτε ἀπὸ πούθεν, ὡσάν νὰ εὐρίσκοντο εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ ἀνελθῶσαν ὅλα ἐκεῖνα, ἔτσι ἐπέτυχον εὐκόλα αὐτὸ τὸ ἔργον, καὶ εἰς ἄλλους πάλιν ἐκαλοῦντο ἀγῶνας. Καὶ πάλιν ἦσαν οἱ ἴδιοι καὶ ἤρχικαν ἀγῶνα φοβερότερον τοῦ προηγουμένου, καὶ κάμνος ἀνήτητο δι' αὐτούς, καὶ παρετάσθη ἐναντίον των στρατόσδεον βαρβαρικῶν σοῦ μὲ τὸν βασιλέα καὶ ἐκινεῖτο ἄλλ' ἡ Περσικὴ δύναμις καὶ τὰ πάντα ἐμνησθῆντο πρὸς ἐξαπάτησιν καὶ ἐπιβασίαν αὐτῶν· καὶ διάφορα εἰδημιουσίης, καὶ τυρωρίας ποικίλης, καὶ ἀπειλῆς, καὶ ἡ θέα ἀπὸ παντοῦ ἦτο φοβερά, καὶ οἱ λόγοι φοβερότεροι ἀπὸ τὴν θέαν. **Δ** ἄλλ' ὅμως ἐπειδὴ δὲν ἐπρόδωσαν τοὺς ἑαυτοὺς των, ἀλλ' ἔκαναν πᾶν ἔτι ἐξηριτόν ἀπὸ αὐτούς, παρὲ εἰς τίποτε δὲν ἐζημιώθησαν· ἀλλὰ καὶ ἐφόρεσαν σφάφινους λαμπροτέρους ἀπὸ ἔτι προηγουμένως. Τούς ἔδωκε λοιπὸν ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ τοὺς ἔβαλεν εἰς τὴν κίρην, ἀλλ' ὅμως δὲν τοὺς

βλάψαν, ἀλλὰ καὶ περισσύτερον τοὺς ἀφέληρον καὶ τοὺς κατέστησε ἐνδοξότερους. Καὶ ἐνῆν δὲν εἶπαν οὐτε ναὺν (διότι πάλιν τὰ ἕβια θὰ εἶπω), οὐτε θουσιαστῆριον, οὐτε πατρίδα, οὐτε ἱερεῖς, οὐτε προφήτας, εἰς ζένην καὶ θάρβαρον κάρων, εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς καμίνου, μεταξὺ δολοκλήρου ἐκείνου τοῦ στρατεύματος, καὶ ἐνῆν ἐββαίρει ταῦτα ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος καὶ τὰ ὑπεκίνει, ἐστῆσαν λαμπρὸν τρόσιον. **Ε** καὶ ἐσημεῖωσαν περιφανῆ νίκην, ψάλλοντες τὴν θαυμοσίαν ἐκείνην καὶ παρόξενον ψαλμῶδων, ἢ ὅποια ψάλλεται ἕκτοτε μέχρι καὶ σήμερον εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, καὶ θὰ ψάλλεται καὶ εἰς τὰς μετὰ ταῦτα γενεάς. Ἔτσι λοιπὸν ὅταν κανεὶς ἴδῃ ὀδική εαυτὸν, εἰς τίποτε δὲν θὰ ἠμπορέσουν αἱ ἄλλοι νὰ τὸν βλάψουν. Διότι δὲν θὰ παύσω νὰ ἐπιναλαμβάνω τοῦτο συνεχῶς. Καθόσον ἔδην αἰχμαλωσία, καὶ δουλεία, καὶ ἀπομόνωσις, καὶ ἔξορία, καὶ στέρησις ὄλων τῶν αἰκείων, καὶ θάνατος, καὶ ἐμπρησμός, καὶ τόσος στρατός, **469 A** καὶ τύραννος τόσον ὀμός, δὲν ἠμπορέσεν τρεῖς παῖδας νέους, αἰχμαλώτους, δούλους, ζήνους, ἐδρακομένους εἰς ζένην γῆν οὐδόπως νὰ βλάψουν εἰς τὴν ἀρετὴν των, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐναντίον των ἐπιβουλή ἔβηκεν εἰς αὐτοὺς μεγαλύτεραν παρησίαν. Τότε τί θὰ ἠμπορέσῃ νὰ βλάψῃ τὸν προσκετικὸν ἄνθρωπον. Τίποτε, ἐστὶν καὶ ἂν ἔκη ἐκθράν τοῦ ὀλοκλήρου τῆν οἰκουμένην. Ἄλλ' ὁ Θεός, ἴσως, λέγει, ἐβόησεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἤρασε μέσα ἀπὸ τὴν φλόγα. Μάλιστα καὶ οὐ ἂν κἀνης πᾶν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα, ὀπωκίησθε θὰ ἐπακολούθησῃ ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθεια.

17. **B** Ἐγὼ ὁμοῦ θαυμάζω καὶ μακαρίζω τοὺς παῖδας ἐκείνους καὶ λέγω ὅτι εἶναι ἄξιοι μνησέως, ὅχι διὰ τὸ ὅτι κατεπάτησαν τὴν φλόγα, καὶ ἐνίκησαν τὴν ἐνέργειαν τοῦ πυρός· ἀλλὰ διὰ τὸ ὅτι ἐβόησαν ὑπὲρ τῶν ἀληθινῶν δογμάτων, καὶ εἰς κάρων ἐρρήθησαν καὶ εἰς τὸ πῦρ παρεβόησαν. Ἐβῶ ἀκριθῶς ὀλοκλήρωθῃ ἡ νίκη των καὶ μόλις ἐρρήθησαν εἰς τὴν κάρων ἐστεφανώθησαν συγχρόνως μετ' ἐφ' ὅπου, πού καὶ πρὶν νὰ τὸ φανερώσῃ τὰ πράγματα, ἤρξαν νὰ πλέκωνται ἀπὸ τὰ λόγια ἐκεῖνα πού μετὰ πολὺ θάρρος καὶ ἐλευθεροστροφίαν ἔλεγον, ὅταν ὀδηγήθησαν ἐμπρός εἰς τὸν βασιλέα. «Ὁὐ κρεῖαν ἔχομεν ἡμεῖς περὶ τοῦ ρήματος τοῦτο ὀπωκίηθῆναι σοί. **C** Ἔστι γὰρ ὁ Θεός ἡμῶν ἐν οὐρανός, ὃ ἡμεῖς λατρεύομεν, ἰκανὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς καμίνου πού πυρὸς τῆς κασιμένης· καὶ ἐκ τῶν κερῶν σου, βασιλεῦ, ρώσσει ἡμᾶς. Καὶ ἐάν μὴ, γινώσκῃς ἐστὶν σοί, βασιλεῦ, ὅτι τοὺς θεοὺς σοὶ οὐ λατρεύομεν, καὶ τῆς εἰκάνῃ τῆς κρηστῆς, ἢ ἐστῆρας οὐ προσκυνοῦμεν» (Δανιὴλ 3, 16-18). Ἀπὸ αὐτῆ τῆς

λόγια τοὺς ὀπωκίητας νικητὰς μετὰ αὐτὰ τὰ λόγια ἤρασαν τὸ θραβεῖον τῆς νίκης, ἔτρεξαν διὰ τὸν λαμπρὸν πτέρων τοῦ μαρτυρίου, ἠευκνόντες ἐμπροστίας τὴν πίστην των ὀπως τὴν εἶπαν φανερώσει μετὰ τοὺς λόγους. Ἄν δὲ ὅταν τοὺς ἔρῃσαν εἰς τὴν κάρων, ἡ φωστὰ ἐσεβόησῃ τὰ σώματά των καὶ βλάψῃ τὰ θεορά των **D** καὶ τοὺς ἀφῆσε ἐκεῖ κάτω νὰ θαβίζων ἐλευθέρα, ἔληθον τὴν δύναμίν τῆς, καὶ ἔγινε ἡ ἀνιμμένη κάρων πηγὴ δροσερῶν ὕδατων, τοῦτο τὸ θαῖμα προήρχετο ἀπὸ τὴν κάρων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν ἐνωθεν θαυματοουργίαν. Ἔτσι αὐτοὶ ἦσαν ὀβληταὶ καὶ πρὶν νὰ γίνων αὐτὰ, διότι μόλις ἐρρήθησαν εἰς τὴν φλόγα, καὶ τὸ τρόπον ἔστησαν, καὶ τὴν νίκην ἐκέρδιον, καὶ τὸν στέφανον ἐφόρειον, καὶ εἰς τοὺς οὐρανός καὶ ἐπὶ γῆς ἀνεκκρόνησαν, καὶ τίποτε δὲν ἔλειπε εἰς αὐτοὺς πρὸς ἐπιτυχίαν. Τί λοιπὸν θὰ εἶχε νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὰ; Ἐκμύσησθε καὶ ἐκ τῆς πατρίδος σου ἐξεβόησθε. Ἰδοὺ καὶ οἱ νέοι αὐτοί. Ἐπέστη αἰχμαλωσίαν καὶ περιήλθεσθε κάτω ἀπὸ θαυμάριον ἄρσενος; **E** Ἄλλὰ καὶ ἴσως θὰ ἴδῃς ὅτι ἀνέβη εἰς αὐτοὺς. Δὲν ἔχει κανεὶς ἐκεῖ πού νὰ εἶναι κοντὰ σοῦ, καὶ νὰ σε βοηθῇ, νὰ σε συμβουλεύῃ καὶ νὰ σε διδάσκῃ; Καὶ αὐτὴν τὴν φροντίδα ἐστερήθησαν αὐτοί. Σε ἔβασαν; Σε ἔκασον; Ἀπέθνηξεν; Διότι τίποτε κερρύτερον ἀπὸ αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖς νὰ ποῦ εἴπῃ. Ἄλλὰ νὰ εἶ καὶ αὐτοί, ἂν καὶ ἐπέρασον ὅλα αὐτὰ, ἔγιναν λαμπρότεροι μετὰ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ, περισσύτερον περιφανεί, καὶ ἀπέκτησαν μεγαλύτερα κέρδη εἰς τοὺς οὐρανός. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, ἂν καὶ εἶχαν ναόν, καὶ θουσιαστῆριον, **464 A** καὶ κρησίδον, καὶ τὰ κερουθῆ, καὶ τὸ λαοστῆριον, καὶ τὸ καταπέσιον καὶ τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἱερῶν, καὶ τὰς καθήμενὰς λατρεῖας, καὶ τὰς θουσίας τὰς ἐπιθινὰς, τὰς ἐσπερινὰς, καὶ ἤκουαν ἠδιακόπως τοὺς προφήτας τοὺς ζῶντας, τοὺς ἐθνεώτας, τὸν ὁποῖον οἱ λόγοι ἤκούσαν μέσα εἰς τὰ αὐτὰ των, καὶ ἔφεραν μαζί των τὴν δύναμιν ἀπὸ τὰ θύματα πού ἔγινον εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν ἔρημον, ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ τὰ ἔφεραν εἰς τὰς κέρων των, καὶ τὰ εἶχαν ἐγγεγραμμένο εἰς τοὺς παραστήτας τῶν θυρῶν, καὶ ἐκαίροντο τῶσόν τὰ θύματα πού τότε ἔγινον, καὶ ἄλλην τὴν ἄλλην φροντίδα, ὅχι μόνον κηθόλου δὲν ἀφελήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐζημιώθησαν, διότι ἐπιμαρτίωλα μέσα εἰς αὐτὸν τὸν ναόν, καὶ ἐσφαζαν τοὺς υἱούς **B** καὶ τὰς θυγατέρας των κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα, καὶ εἰς ὀλοκλήρον οὐκὸν τὴν Παλαιστίνην ἔκασαν τὰς παρρησίους, ἐκείνους, καὶ καταμαρτίωλας θουσίας καὶ ἐτάλησαν ἄλλα ἀνυβήριμα ἠρημοστέμον ἄποια. Αὐτοὶ ὅμοι ἂν καὶ ἐβίβριαν εἰς τὸ μέσον θυρῶν. Ἐξένης καὶ ἐκέρως κέρων, εἰς κρησίδον τῆς

ραννικήν, ἄστερημένοι πάσης φροντίδος, ἀπαγόμενοι, καί-
μενοι. ἔτι μόνον καθόλου δὲν ἐξημαρτέθησαν ἀπὸ αὐτῶ. οὐτε
ὀλίγον, οὐτε πολλοῦ, ἀλλὰ καὶ περισσύτερον ἐλαψον. Γνω-
ρίζοντες λοιπὸν αὐτὰ καὶ συγκεντρίωντες ἀπὸ τῆν θεόπνευ-
στον καὶ θεῖαν Γραφήν τὰ πρὸς ταῦτα ὁμοία (διότι πολλὰ εἶ-
ναι δυνατόν νὰ εὖρη κανεῖς τοιαῦτα παραδείγματα καὶ εἰς
διάφορα ἄλλα πρόσωπα), ἄς μὴ νομίζωμεν, ἔτι, ὅταν ἀμαρ-
τάνωμεν, μᾶς ἄρκοιεν πρὸς ἀπολογίαν δυσκολία καιρῶν ἢ
περιπτώσεων, ἢ ἀνάγκη καὶ θεῶν καὶ τυραννικῆ ἐξουσία τῶν
ἀρχόντων. C Ὅ,τι εἶπα εἰς τὴν ἀρχήν, εἰς αὐτὸ καὶ τώρα θά
τελειώσω τὸν λόγον, ἔτι ἂν κανεῖς ζημιώνεται καὶ ὀδύνηται,
ὑψίσταται τοῦτο ἀπωσδήμιτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του. ἔτι ἀπὸ
τοῦς ἄλλους, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀναμάρτητοι αὐτοὶ ποῦ τὸν
ἀδικοῦν καὶ τὸν θλάπτουν. Δίδει, ἂν δὲν πάθῃ τοῦτο ἀπὸ τὸν
ἑαυτὸν του, ἴσως μαζὶ ὅσοι κατοικοῦν εἰς ἀλόκληρον τὴν γῆν
καὶ τὴν θέλασκον καὶ ἂν τὸν κτετήσουν, οὔτε κατ' ἐλάκι-
στιν δὲν θά ἠμπορέασι νὰ βλάψουν αὐτὸν ποῦ γρηγορεῖ
καὶ νόφει ἐν Κυρίῳ.

Ἄς προύκωμεν λοιπὸν, οὐκ παρακαλῶ, καὶ ἄς ἀγρυ-
πνώμεν πάντοτε, καὶ ἄς ὑποφέρωμεν μὲ γενναϊότητα ἅλα
ὅσα προκαλοῦν λύπην, διὰ νὰ ἐπιτάξωμεν τὰ αἰώνια ἑκεῖνα
καὶ ἀφθαρτὰ ἰγυρά διὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου μας,
εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δόξαμος τώρα καὶ πάν-
τοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἩΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΚΑΝΔΑΛΙΣΘΕΝΤΑΣ

A ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ ΟΙ ΟΙΚΟΙΟΙ ΕΣΚΑΝΔΑΛΙΣΘΗΚΑΝ ΔΙΑ ΤΑΣ ΚΑΚΑΣ
ΗΜΕΡΑΣ ΗΟΥ ΗΑΘΟΝ ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΙΘΕΙΝ ΗΟΥ ΓΗΡΕΤΗ Ο
440Σ ΚΑΙ ΠΟΛΛΟΙ ΙΕΡΕΙΣ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΑΚΑΤΑΝΗΤΟΥ, ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΙΟΥΔΑΙΗΝ.

Οἱ ἱατροὶ, ὅταν πρόκειται νὰ θεραπεύσουν ἀρρώστους
ποῦ ἔχουν πυρετόν, ἢ ποῦ πάσχουν ἀπὸ κάποιο ἄλλο νό-
σημα. ζητοῦν νὰ δοῦν πρῶτον τοὺς ἰδίους τοὺς ἀρρώστους,
ἐὰν μακρὰν ἀπὸ αὐτοῦς, δὲν ἠμποροῦν νὰ παραύκουν τὴν
καμκὴν τῶν βοσθειῶν. Καθάσαν τέτοια εἶναι καὶ ἡ τέχνη
των, τέτοια καὶ τὰ νοσήματα ἑκεῖνα. Ἡμεῖς ὅμως ποῦ φρον-
τίζομεν, ἔτι μόνον ἕνα καὶ δύο, ἀλλὰ ἄλλους τοὺς ἐν τῇ αἰ-
κουμένη σκανδαλιζομένους νὰ θεραπεύωμεν, δὲν χρειάζο-
μεθα B κατὰ τέτοιο Διδὸν οὔτε ζητοῦμεν νὰ εἰσελθῶμεν εἰς
τὴν οἰκίαν κάποιου ἐκ τῶν ἀρρώστων, οὔτε νὰ μάθωμεν ποῦ
κατάκεινται, ἀλλ' οὔτε ἐπιδοκῶμεν νὰ ἴδωμε τοὺς ἰδίους τοὺς
ἀρρώστους. Δὲν χρησιμοποιοῦμεν ἱατρικὰ ἐργαλεῖα, δὲν προ-
καλοῦμεν δαπάνην καμκῶν, διατάσσοντες τοὺς ἄσθενεῖς
νὰ ἀγοράζουν τὰ πρὸς θεραπεύειαν φάρμακα· ἀλλὰ καὶ ἂν μᾶς
εἶναι ἀγνωστοί, καὶ ἂν κατοκοῦν εἰς αὐτὰς τὰς ἐγκαταῖς τῆς
οἰκουμένης, καὶ ἂν εὐρίσκονται ὀνόματα εἰς τοὺς θορδάρους,
καὶ ἂν ἀκόμη εὐρίσκονται εἰς τὰ θόθη τῆς πτωχείας, καὶ ἂν
εἶναι πένητες εἰς τοιαῦτον θαθρόν, ὥστε νὰ στεροῦνται καὶ
τῆς ἀναγκαίας τροφῆς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν μᾶς γίνεται ἐπι-
πόδιον εἰς τὴν θεραπεύειαν. 446 A ἀλλ' ἐγκατεστημένοι εἰς ἕνα
τόπον κυρίως ἐργαλεῖα καὶ φάρμακα καὶ τροφὰς καὶ ποτὰ καὶ
κρήματα καὶ χωρὶς νὰ ἐπικειρήσωμεν μακρὰν ἀποδημίαν
διώκοντες τὴν ἄσθενειαν αὐτῆν. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον;
Κατασκευάζοντες τὸ φάρμακον τοῦ λόγου, τὸ ὁποῖον ἀντικα-
θιστῆ ἅλα αὐτὰ εἰς τοὺς ἄσθενεῖς καὶ εἶναι καλύτερον ἀπὸ
ἅλα ὅσα εἰπωμεν. Διότι καὶ ἀπὸ τὸν ἔρπον τρέφει περισσύτε-
ρον, καὶ ἀπὸ φάρμακον θεραπεύει καλύτερον, καὶ ἀπὸ τὸ
ἡδὲ καίτι δυνατότερον, καὶ χωρὶς νὰ φέρῃ κανένα σωμα-
τικὸν πόνον, παύει τὰ δυσώδη ὑγρὰ πᾶν πονηρῶν λογισμῶν·
καί, κομπερώτερον ἀπὸ νυκτέρι, κόπτει τὰ σάπια μέλη δικας
πόδων B καὶ ἑαυτὸ κάνει τοῦτο δὲν προκαλεῖ καμκίαν κρημα-

τικὴν διαπόνην, ὅτε ἐρεθίζῃ τὴν πνίον. Κατασκευάσαμεν λοιπὸν αὐτὸ τὸ φάρμακον, τὸ στέλλομεν εἰς ὄλους, μετὰ τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὅλοι θὰ χαροῦν τὴν θεραπείαν τῶν, ἄρκει μόνον νὰ προσέκωιν εἰς τὰ λεγόμενα μὲ ἀκριβείαν καὶ μετὰ γνώμοσίνην.

1. Ἐπειδὴ ὁμοίαι καὶ εἰς τὰ σώματα ὅσα ὀλίγον ἄλλα πάρα πολὺ συντελεῖ εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἐκ τῆς ἀσθενείας τὸ νὰ μάθῃ ὁ ἀσθενὴς C τὴν αἰτίαν τῆς ἀσθενείας του (ὅτι ὅταν μάθῃ τοῦτο δὲν θὰ ἀπαλλαγῇ μόνον ἀπὸ τὴν νόσον ἢ ὅσοι τὸν βασανίζῃ, ἀλλ' ὅτε μετὰ ταῦτα θὰ περιπέσῃ εἰς αὐτὴν, ὅταν γνωρῶσιν τὴν αἰτίαν, ἕνακα τῆς ὁποίας περιέπεσε τὴν ἡρώτην φοράν εἰς αὐτὴν καὶ θὰ προφυλαχθῇ), ἔμπροσθς καὶ ἡμεῖς τοῦτο πρῶτον τοῖς νοσοῦντας ἄς διδάξωμεν, πῶς εὐρίσκον αὐτοὺς αὐτὸ τὸ νόσημα τοῦ σκανδαλισμοῦ. Διότι ἐὼν τὸ νόθηον αἰτιᾶ, καὶ θελήσουσιν νὰ τὸ φυλάξουν με ἀκριβείαν, δὲν θὰ ἀπαλλαγῶν μόνον ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἀσθένειαν, ὅτε προκορινῶδες μόνον, ἀλλὰ διαρκῶς καὶ ἀπὸ αὐτῆν καὶ ἀπὸ ἄλλας περισσοτέρας. **D** Καθόσον τόσος εἶναι τὸ εἶδος αὐτοῦ τοῦ φαρμάκου, ὥστε καὶ τὸ παρὸν νόσημα νὰ θεραπεύῃ καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη νὰ μᾶς προφυλάσῃ. Διότι δὲν εἶναι ἕνα καὶ ὅσο καὶ τρία, ἀλλὰ πολλὰ αὐτὰ ποῦ σκανδαλίζουσι εἰς τὴν παραίτησιν ζωῆν τοῖς ἀσθενεστέροις καὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὁ λόγος μας ὑπόκειται νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς κυριωτέρας ἀπὸ αὐτὰ, μόνον ἂν θελήσουσιν (ὅπως καὶ ἀρηγορησῶμεν ἄνευρα) καὶ πᾶθουσι καὶ τηρήσουσιν τὰ λεγόμενα. Κρίνω δὲ τῆς θεραπείας αὐτῆς μεταχειριζόμενος φάρμακα ὅσα μόνον ἀπὸ τὰς θείας Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνων ποῦ γίνονται καὶ συμβαίνουσι διαρκῶς εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ὥστε καὶ εἰς ἐκείνους ποῦ δὲν παρῶνται εἰς τὰς Γραφῆς κοινῇ νὰ γίνῃ ἡ θεραπεία. Ἐν φυσικᾷ θελήσουσιν. Ἐ διότι δὲν θὰ παύσῃ νὰ τὸ λέγω συνεχῶς αὐτὸ. Καθόσον μετὰ τὸν ἐπινοητικῶν καὶ τὴν βίαν, καὶ διὰ δὲν θέλῃ κανεὶς, καὶ κυρίως νὰ ὑποδέχεται τοὺς θείους νόμους, δὲν εἶναι δυνατὸν ποτε νὰ λάθῃ αὐτὴν τὴν θεραπείαν καὶ ἐξ αὐτῶν. πάλιν περισοτέρον ἐξ αὐτῶν ἡμᾶς ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἀνομιῆς. Διότι ἠέπει νὰ ματεώμεν ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ εἶναι περισσοτέρον ἀξιόπιστος ἀπὸ τὰ ἡρώμενα. Διὰ τοῦτο θεβαίω καὶ φοβερωτέρα τιμωρία νεμμένει σίτοις ποῦ δὲν διορθῶνται. διότι ἂν καὶ ἔβλεπον τὴν Γραφήν, κοίτησαν ἀφέλῃων ὡς πρὸς αὐτὸ δὲν ἔπαυον ἀπὸ αὐτῆν. Διὰ νὰ μὴ παθοῦσιν λοιπὸν τοῦτο, ἔμπροσθς ἄς ἀρκίσωμεν τὴν θεραπείαν τοῦ πάθους, ἀρῶν πρῶτον εἰσοῦμεν τὴν αἰτίαν τοῦ νοσήματος.

2. ⁴⁶⁷ **A** Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία τῆς τόσο μεγάλης ἀσθενείας; Ἡ πολυλόχολος καὶ περιέργος διάθεσις καὶ τὸ νὰ θέλωμεν νὰ μάθωμεν ὅλας τὰς αἰτίας ὅλων τῶν συμβαινόντων, καὶ νὰ ἐπιβαίνωμεν εἰς τὴν ἀκατάληπτον καὶ ἄρρητον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, νὰ περιεργαζόμεθα ἀνασχόντως καὶ νὰ μοιπραγιοῦμεν περὶ τὴν ἀτέραντον καὶ ἀνεξάνιστον οὐρανὴν σοφίαν. Καὶ ὁμοίως ποῖος ὑπῆρξε σοφώτερος ἀπὸ τὸν Παῦλον; Διότι, πῆς μου, δὲν ἦτο αὐτὸς οὐκείος ἐκλογῆς; Δὲν προσέλαυσε πάλιν καὶ ἀνεκφάστον τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Δὲν εἶχε μέσα του τὸν Χριστὸν ὀμολοῦντα; Δὲν ἔγινε μέτοχος ἀπορρήτων λόγων τοῦ Θεοῦ; **B** Δὲν ἔκρινεν ἑαυτὸν μόνος ἕνα δὲν ἦτο ἐπιτραπημένον εἰς κανένα ἐκ τῶν ἀνθρώπων νὰ λαλήσῃ; Δὲν ἀνηγάγῃ εἰς τὸν Παράδεισον; Δὲν ὑψώθῃ εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν; Δὲν ἔπρεξε γῆν καὶ θάλασσαν; Δὲν ἔπεισε τοὺς βαρβάρους νὰ φιλοσοφῶν; Δὲν εἶχε πολλὰ καὶ διαφόρους ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Δὲν καθύδαγει λαοὺς ὀλοκλήρους καὶ πόλεις; Δὲν ἐνεπιστεύθη ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν ὀλοκλήρως τὴν οἰκουμένην; Καὶ ὁμοίως, αὐτὸς ὁ τόσο μεγάλος, ὁ τόσο σαρῆς καὶ δυνατὸς καὶ πνευματικῶς ἄνθρωπος, ποῦ τόσα πολλὰ ἀπέλαυσε διὰ τὴν εὐχὴν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, **C** καὶ ὅσα ὀλοκλήρως τῆς προνοίας, ἀλλὰ μόνον ἐνὸς μέρους αὐτῆς ἔκρινεν ποῦν ἐκπλήξην νοῦθῃ, πόσος ἄλογος τὸν πᾶνει, πῶς ὑποσῶρεται ἀμέσως καὶ παραδέχεται ὅτι εἶναι ἀκατάληπτον αὐτὸ τὸ θέμα. Ὅταν λοιπὸν ἐξήτασεν, διὰ οὗς προνοεῖ ὁ Θεὸς περὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν κερουβείμ, καὶ τῶν σεραφεὶμ, καὶ τῶν ἄλλων ὀρητῶν δυνάμεων, ὅτε πῶς περὶ τοῦ ἡλίου, καὶ τῆς οὐρανῆς, καὶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῆς γῆς, καὶ τῆς θαλάσσης, ὅτε πῶς περὶ ὀλοκλήρου τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὅτε πῶς περὶ τῶν ἀλόγων ζῴων, καὶ τῶν φυτῶν, καὶ τῶν σπερμάτων, καὶ τῶν θοτανῶν, καὶ τῶν ἄεριν, καὶ τῶν ἀνέμων, καὶ τῶν πηγῶν, καὶ τῶν ποταμῶν, ὅτε τῆς φυσικῆς γεννήσεως καὶ αἰθήσεως, **D** καὶ διατροφῆς, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἀλλὰ διὰν ἐπεχείρη νὰ κατανοήσῃ ἕνα μόνον μέρος τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ τὸ οὐκείων μετὰ τῶν ταυθίων καὶ τοῖς Ἑβραίοις (διότι πάντοτε ἠμίλη δι' αὐτοὺς καὶ ἐδίδακε πῶς ὁ Θεὸς ἐκάλεσε τοὺς ἔθνη καὶ πῶς ἀρνήθη τοὺς Ἰουδαίους, καὶ πῶς ἐσπλάγγεναι ἑαυτὸν νὰ σωθῆν καὶ οἱ ἄλλοι), ἔκρινε τί λέγει. Ἐπειδὴ ἀρκιᾶν εἶχε ὅτι εἶχε ἀνοῖξει πέλαιος ἀπειρον ἐνώπιόν του, καὶ τὴν αὐτὸ τοῦτο τὸ μέρος μόνον, καὶ ἐπειδὴ ἠέλησε νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ ἴδιον τὸ βάθος αὐτῆς τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, ἀπελήθη λόγῳ τῆς ἀνεκφάστον αὐτῆς ἀκαταμέτρης ἰσχύος.

ἀπὸ σκοτιοδίνῃν, ἐθαύρασε καὶ ἐξεπλάγη διὰ τὸ ἀπερίγραπτον. **Ε** τὸ ἀπεράντων, τὸ ἄρρητον καὶ τὸ ἀκατάληπτον τῆς σοφίας καὶ προνοίας τοῦ Θεοῦ. ἀποδοκῶρασε μὲ ὀρμήν, ἄφοδ' ἐξεβόλε αὐτὰς τὰς λέξεις, καὶ ἀνέκραξε μὲ μεγάλην ἐκπληξίν αὐτὰ τὰ λόγια: «**Ω** βόθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ!» (Ρωμ. 11, 33). Ἐπειτα, δεικνύων ὅτι εἶδε τὸ βόθος, ἀλλὰ δὲν ἠμπούσε νὰ μῆθε πόσον εἶναι, προσέθεσε: «**Ω**ς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!». Δὲν εἶπεν ἀκατόλητα μόνον, **448** **Α** ἀλλὰ καὶ «**Α**νεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ». Διότι οὐκ μόνον δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἐνοήσῃ, ἀλλ' οὔτε ἀρχὴν ἐρεύνης αὐτῶν νὰ κάμῃ οὔτε οὐκ μόνον δὲν ἔχει κανεὶς τὴν δύναμιν νὰ εἴδῃ εἰς τὸ εἶδος, ἀλλ' οὔτε τὴν ἀρχὴν τῶν οικονομῶν αὐτοῦ νὰ ἀνιχνεύσῃ. Καὶ ἄφοδ' εἶπε: «**Ω**ς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύρασε καὶ ἐξεπλάγη, ἐτελειώσας τὸν λόγον εἰς δοκλογοῖαν λέγων τὰ ἔξῃς: «**Τ**ίς ἐγνώσκει νοῦν Κυρίου, ἢ τίς συμβούλους αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προσέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; Ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμην» (Ρωμ. 11, 34-36). **Β** Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγει σημαίνει: αὐτὸς εἶναι ἡ πηγὴ, αὐτὸς εἶναι ἡ αἰτία τῶν ἀγαθῶν, δὲν χρειάζεται κανένα βοηθόν, κανένα σύμβουλον. Δὲν σκέπτεται καὶ θαυματουργεῖ δανειζόμενος γνώσιν ἢ φρόνησιν ἀπὸ κάποιου ἄλλου· ἀλλ' αὐτὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ αἰτία καὶ ἡ πηγὴ ὅλων τῶν ἀγαθῶν, αὐτὸς εἶναι δημιουργός των, αὐτὸς μὴ ὑπάρκοντα τὰ ἐδημιούργησε, καὶ αὐτὸς δημιουργημένα τὰ συγκρατεῖ καὶ τὰ διοικεῖ ὅπως θέλει. Διότι τὸ «**Ε**ξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα», σημαίνει, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ αἰτία τῶν ὄντων καὶ ὁ δημιουργός, καὶ αὐτὸς διατρεῖ καὶ συγκρατεῖ τὰ πάντα. Ἐπειτα ἐνθυμεῖται πάλιν τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ ποῦ ἔδωκε πρὸς ἡμᾶς καὶ λέει εἰς ἄλλο μέρος: «**Χ**άρις δὲ τῷ Θεῷ ἐστὶ τῆ ἀνεκδιήγητου αὐτοῦ δωρεᾶ» (**Β'** Κορινθ. 9, 15). **Γ** Καὶ φανερώσει ἐπίσης, ὅτι ἡ εἰρήνη ποῦ μᾶς ἔχει δώσει, δὲν εἶναι ἄνωστρα μόνον ἀπὸ κάθε λόγου, οὔτε ἀπὸ κάθε διήγησιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάθε συναντήσῃν διὰ τοῦτο καὶ λέγει: «**Ἡ** εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέκουσα πάντων νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν» (Φιλιππ. 4, 7). «**Ἄ**ν λοιπὸν εἶναι ἄπειρον τὸ βόθος τοῦ πλούτου τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως του, καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ ἀνεξερεύνητα, καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἀνεξιχνίαστοι, καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ ἀπερίγραπτου, καὶ ἡ εἰρήνη του ὑπερβαίνει κάθε σκέψιν, οὐκ μόνον τὴν ἰσάκην μου καὶ τὴν ἰδικὴν σου καὶ τοῦ τάδε, οὔτε μόνον τὴν σκέψιν τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου.

ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχαγγέλων καὶ ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ οὐρανοῦ, πρὸς μου, ἢ δὴ ἀπολογηθῆς ἐπὶ **Δ** καὶ ποῖαν συγκώρησιν θὰ βρῆς, ὅταν δεκνῶρας τὸν μανίαν καὶ παροφροσύνην μὲ τὸ νὰ θέλῃς νὰ καταλάβῃς τὰ ἀνεξερεύνητα καὶ ἡγεῖς τὸν λόγον δι' ἄλην τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐάν ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος εἶκεν ἀπολοῦσαι τὸν γνῶσιν καὶ εἶκε ἴσους μεγάλην παρησῖαν καὶ ἦτο γεμίτος ἀπὸ τόσα καρίσματα, ἀποφύγῃ νὰ ἀναζητῆ νὰ καταλάβῃ, καὶ θαυμάζῃ καὶ οὐκ μόνον δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἰρῆ ἀλλ' οὔτε νὰ ἐρευνήσῃ τὴν ἀρχὴν, ἐπειδὴ οὔτε δυνατόν εἶναι αὐτό, πῶς δὲν εἶναι μὴ ἀβλῖος ἀπὸ ὅλους καὶ πᾶς δὲν κατέχεται ἀπὸ τὴν χειροτέραν μανίαν αὐτῶς ποῦ ἀκολουθεῖ ἀντίθετον δρόμον πρὸς ἐκείνον; Διότι δὲν εἶπε μόνον αὐτὰ, **Ἔ** ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔγραφε κάποτε εἰς τοὺς Κορινθίους περὶ γνώσεως, καὶ ἤθελε νὰ δεῖξῃ ὅτι, ὅν καὶ ἔχωμεν πόσει πολλά, ὅμως ὀλίγον, πάρα μὲν ὀλίγον μέτρον γνώσεως ἔχομεν, ἔτσι περίπου λέγει εἰς αὐτούς: «**Ε**ἰ τις δοκεῖ ἐγνωσκῆναι τι, ὅπως οἶδε καθὼς δεῖ γινώσκω» (**Α'** Κορινθ. 8, 2). Ἐπειτα φανερώσων ὅτι πολὺ ὄσκαμεν ἢ γνῶσιν μας, καὶ τὸ περισσότερο αὐτῆς εἶναι ἀπταμυρμένον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, καὶ οὐκ ὀλίγη γνῶσις μᾶς ἔχει δοθῆ ἰσάρα, προσέθεσε: «**Ε**κ μέρους γινώσκωμεν, καὶ **ἐκ** μέρους προφητεύομεν. Ὅταν δὲ εἴδῃ τὸ τέλειον, **449** **Α** τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται» (Αὐτ. 13, 9, 10). Καὶ οὔτε ἐκᾶ ἑσταμάτησε, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δεῖξῃ πόση εἶναι ἡ διαφορά μεταξὺ αὐτῆς καὶ ἐκείνης τῆς γνώσεως καὶ ὅτι πολὺ ὑπολείπεται ἡ νῦν, καθιστᾷ τοῦτο σαφές μὲ μερικὰς εἰκόνας λέγων: «**Ὅ**τε ἦμεν νήπιος ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογίζομεν ὅτε δὲ γέγονα ἄνθρωπος, τὸ τοῦ νηπίου κατήρηκα. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἑσώπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ παύσωμεν πρὸς πρόσωπον» (Αὐτ. 11, 12). Ἐἶδες πόση εἶναι ἡ διαφορά; Ὅση εἶναι ἡ μεταξὺ νηπίου παιδός καὶ ἀνδρός τελείου· ὅση εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὸν καθόρητην καὶ τὸ ἀνίγνω καὶ τὴν ἄλλην θάμητην ὄντων τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τὴν ὄντων τὴν καλῶν. Αὐτὸ σημαίνει τὸ πρόσωπον μὲ πρόσωπον. **Β** Διὰ τὴν λοιπὸν μαινέσων καὶ λυσσῶς τολμῶν νὰ νύθῃς θεῶν δὲν ἐπιτρέπονται, δοκῶσα καὶ δίκαια: Καὶ διατὶ δὲν παραδέχεται τὸν Παῦλον ποῦ λέγει: «**Μ**ενόντων γε οὐ τίς εἴ, ἀνθρώπων, ὁ ἀντοπισκαινόμενος τῷ Θεῷ; Μὴ εἶσθι τὸ πλάσαν τὸ πλάσαντι: **Τ**ὶ μὲ ἐποίησε οὕτως;» (Ρωμ. 9, 20). Βλέπει πόσην ὑπακοὴν ἀπαιτεῖ: Πόσην οὐσιβήν; Δὲν λέγει θεοκίως τοῦτο διὰ τὴν ἀνορέθη τὸ αὐτεξουσίον μας μὴ γένοιντο· ἀλλὰ φανερώσει ὅτι αὐτὸς ποῦ ἐξετάζει αὐτὰ ἡμέτεροι νὰ εἶναι τῶσαν ὀφθαλμοῦ, δὲν εἶναι ἀπὸ φυσικοῦ του ὁ

ηγός, ὁ ὁποῖος ὑπακούει κατὰ πάντα εἰς τὸν τεχνίτην, καὶ νὰ μὴ ἀντιστέκεται, οὔτε νὰ συζητῇ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὴν ἰδικήν μας φύσιν ὑπενθυμίζει C καὶ κἀννεὶ λόγον διὰ τῶν καὶ ἀγγελιοπλάστην. Ἄν καὶ θεόλογος ὁ ἀγγελιοπλάστης καὶ ὁ πηλὸς ἔκουν τὴν αὐτὴν οὐσίαν. Ἄν δὲ ὅπου εἶναι ἡ αὐτὴ οὐσία, τότε ὑπάρχει ὑπακοή· ἐκεῖ ὅπου ἡ διαφορά μεταξὺ οὐσίας καὶ γνώσεως καὶ ὄλων τῶν ἄλλων εἶναι ἀπειρος, ποῖαν συκωάρησιν θὰ εἶρη ὁ ἴσος ἀσάβητος καὶ ἀσάβητος, ὡστε νὰ παλινπραγμαθῇ περὶ τὰ ἔργα καὶ τὰς βουλάς τοῦ πλάσαντος αὐτὸν Θεοῦ, Σκέψου, ἄνθρωπε, ποῖος εἶσαι; διότι αὐτὸ σημαίνει ὅταν λέγῃ «Σὺ τίς εἶ;» Δὲν εἶσαι πηλός; Δὲν εἶσαι ἔφρα καὶ σιάκτη; Δὲν εἶσαι σκόνη; Κινητός; Χωρτοῖς; Δὲν εἶσαι ἄνθος τοῦ χωρτοῦ; Διότι ἕως αὐτῆς τῆς εἰκόνας συνεκτικῶς αἱ προσφῆται παρουσιάζουν D καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν πόσον ἀσάβητος εἶρηθαι. Αὐτὸς δὲ ποῦ ἀνερευνῶνται ἀπὸ σένα εἶναι ὀθῶνας, ἀναλλοίωτος, αἰώνιος, ἀκετάβητος, ἀναρκος, ἀτελεύτητος, ἀκατανόητος, ὑπερβαίνει τὴν νόησιν, νικῇ τὸν λογισμὸν, ἀνεκφροστος, ἄρητος, ἀκατάλητος διὰ μόνον εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἐσέ, καὶ εἰς τοὺς προσφῆτας καὶ τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τῶν οὐρανῶν δυνάμεις, τὰς καθάραι, τὰς ὁράτους, τὰς ἁσμάτους, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν διαρκῶς εἰς τὸν οὐρανόν.

3. **Ε** Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς τὰ Σεραφεῖμ ποῦ πετοῦν γύρω ἀπὸ τὸν ὕψηλόν καὶ περιβλεπτοῦν ἐκεῖνον θρόνον, νὰ κρύπτουν τὴν ὄψιν των μετὰ τὰς ἀνομιμίας πτέρυγας των, καὶ νὰ σκεπάζουν τοὺς πόδας των, καὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ πρόσωπα των καὶ νὰ σφύρουν κραυγὴν γιγνῆτην ἐκπληξῆν, μὴ νομίης ὅτι ἔκουν περὶ καὶ πόδας καὶ πτέρυγας· διότι αἱ δυνάμεις ἐκεῖνα εἶναι ἄρατοι. Ἀλλὰ μετὰ τῆς εἰκόνας αὐτῆς νὰ ἐννοῆς τὸ ἀληθῆστον καὶ τὸ ἀκατάλητον ἐκεῖνου ποῦ κῆβεται ἐπάνω εἰς τὸν θρόνον. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς δυνάμεις ἐκεῖνας εἶναι ἀκατάλητος καὶ ἀληθῆστος. Ἄν καὶ συγκαταβατικῶς ἴδῃς οὔτε καὶ τότε ἐνεφανίσθη ὅπως εἶναι. ⁴⁰ A Διὰ τὸ Θεὸς δὲν κῆβεται, οὔτε περιβλεπεται εἰς θρόνον, οὔτε περιλαμβάνεται εἰς ἴσον. Ἐάν τις καὶ καθισμένος, καὶ εἰς θρόνον ὑπεθετιμένον καὶ τριγυρισμένον ἀπὸ αὐτῶ (καὶ ἄλλο αὐτὸ φανερόνουν συγκαταστήσαν, ὅχι δεξουσίν), δὲν ἠμῶρεσαν νὰ τὸν δοῦν, ἀλλ' ἐκάλυπτον τὰ πρόσωπα των μετὰ τὰ ἄνοκτα περὶ των, ἐπειδὴ δὲν ἔντεχον τὴν ἄστροπὴν ποῦ ἐτινάξεται ἀπὸ τὸν θρόνον ἰω, καὶ ἐφορολόγου μόνον, ὕμνουσαν μόνον, καὶ ἀνέπεμνον μετὰ φοικην πολλὴν τὴν μυστικὴν ἐκείνην μελεφῶν τοῦ αἰτισμοῦ, δὲν θὰ ὀπάγη νὰ κρυφθῆς καὶ νὰ τρυπώσης βαθιά, οὐ ποῦ θέλει μετὰ ἴσην θρασύτητα νὰ περιερ-

γάζουσι τὴν πρόνοιαν τῆς ἀρρήτου, καὶ ἀνεκφράστου, καὶ ἀκατάλητου εἰς τὰς ἀνω δυνάμεις δυνάμεις τοῦ Θεοῦ. B Διὸν τὰ σκεπτικά μετὰ τὸν Θεόν, μόνον εἰς τὸν Υἱόν καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι γνωστὰ μετὰ ἀκριβείαν καὶ εἰς οὐδένα ἄλλον. Καὶ ἂν αὐτὰ τὸ μὲν ἔνα τὸ ὑπεδέχασεν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, τὸ δὲ ἄλλο ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ὁ μὲν λοιπὸν οὐδὲ τῆς βροντῆς, ὁ ὁποῖος εἶκον εἰς διακεκρίμενον σημεῖον τὸ ὅτι ἦτο ἄκαρπικα ἠγαπημένος εἰς τὸν Χριστόν, ποῦ ἦτο ἀπόδειξις τῆς μεγίστης ἀρετῆς του, καὶ ὁ ὁποῖος ἀπῆλθε τὴν μαρτυρίαν, ὡστε καὶ ἐπὶ τοῖς στήθεσι αὐτοῦ νὰ κατακλινεῖται. Ἔτσι λέγει «θεὸν οὐδεὶς ὥρακε πώποτε» ὅρασαν ὀνομάζει τὴν γνώσιν· «Ὁ μονογενὴς Υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο» (Ἰωάνν. 1, 18). C Τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ὁ Χριστὸς τὸ γνωστοποιεῖ ὅταν ὁμιλῇ εἰς τὸν λαόν τῶν Ἰβραίων καὶ λέγῃ «Οὐδεὶς ὥρακε τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ· οὗτος ὥρακε τὸν Πατέρα» (Αὐτόθα 8, 46). Τὸ δὲ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὅταν ἔκανε λόγον περὶ τῆς οικονομίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἤθελε νὰ πῇ πῶς ἐγνώρισεν ἅλα αὐτὰ τὰ ἀόρητα ποῦ ἔμειθε, λέγει τὰ ἔξῃ· «λαλοῦμεν δὲ ὁσίαν ἐν μυστηρίω, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προσήσαν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνω. Εἰ γὰρ ἐγνώσαν, οὐκ ἔν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. D Ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται, ἡ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἢ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν» (Α' Κορινθ. 2, 7-9). Πῶς λοιπὸν ἐγνώρισαν αὐτὰ ἡμεῖς, Παῦλε; Ποῖος μᾶς τὰ ἐληροφόρησε, καὶ ποῖος μᾶς τὰ ἐρανέρωσε αὐτὰ τὰ ὀθέατα καὶ ἀήκουστα ποῦ δὲν ἀνέβησαν εἰς καρδίαν ἀνθρώπου; Πῶς καὶ δεῖξαι ποῖος μᾶς ἔφερε ἴσην γνώσιν, ἔμην δὲ, φησίν, ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ» (Α' Κορινθ. 2, 10). Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίης κανεὶς ὅτι τὸ Πνεῦμα μόνον αὐτὰ γνωρίζει, ὅσα μᾶς ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ, καὶ ὅτι δὲν εἶχε ἄλλην τὴν γνώσιν, προσέθεσε· «Τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου. E εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ» (Αὐτόθα στικ. 11). Καὶ αὐτὸ ποῦ λέγει σημαίνει· ὅπως ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς μόνος γνωρίζει τὰ ἰδικά του, καὶ ὅσα σκέπεται καὶ διανοεῖται, ἅλα τὰ ἠέβησε καλῶς. Ἔτσι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον γνωρίζει πᾶσι καλῶς ἅλην τὴν ἀόρητην γνώσιν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν λοιπὸν λέγῃ «Ὅτι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ». ἔφηρεν ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ αὐτὴν γνώσιν

δκι μόνον τούς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγγελικὰ δημιουργήματα. 471 **A** Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς λόγος συμβουλεύει: «Χαλεπώτερα σου μὴ ζῆται, καὶ ἰσχυρότερα σου μὴ ἐξέταζε: ἢ προστάτη σοι, ταῦτα διανοοῦ ἡλείονα γὰρ συνέσεως ἀνθρώπων ὑπεδείκθη σοι» (Σοφ. Σειράχ 3, 22-25). Καὶ αὐτὰ ποὺ λέγει σημαίνει: ὅτι αὐτὰ ποὺ ἔχεις μάθει, τὰ ἔραδες μόνος σου, ὅτε σοῦ ἦτο ἀρκετὴ ἡ ἀνθρώπινη φῶς διὰ τὸ μάθε τὰ πάντα, ἀλλὰ τὰ περισσότερα τὰ ἐπιληροφωρήθη ἀπὸ τῶν οὐρανῶν. Διὰ ἦσαν πολὺ ἀνώτερα ἀπὸ τὴν κατάληψίν σου. Διαπὶ λοιπὸν ἠγωνίεσθε ἀπὸ μόνος σου νὰ ἐρευνᾶς τὰ βαθύτερα, ὅταν πολλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ, ποὺ γνωρίζεις, ὑπερβαίνου τὴν δianoίαν σου, καὶ τὰ ἔχεις καὶ αὐτὰ ἀπὸ ἄλλων: **B** Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἀποδεδειγμένον. ἔλεγε: «Τί γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαδες, εἰ δὲ καὶ ἔλαδες, τί κατελάσκει ὡς μὴ λατῶν;» (Α΄ Κορινθ. 4, 7). Πᾶσος λοιπὸν τέλος πάντων τὴν τόσον ἐπιμόνον προσοχθεῖαν, καὶ παραδέξου τὴν σωφιστὴν ἐκείνην συμβουλὴν ποὺ λέγει: «Μὴ ἐπίρη: Τί τοῦτο: Εἰς τί τοῦτο; Πάντα γὰρ εἰς χρῆσαν αὐτῶν ἐκτιστοί» (Σοφ. Σειράχ 38, 21).

4. Διὰ τοῦτο λοιπὸν, ὅταν ἔγινε ὅλη ἡ δημιουργία, καὶ προσέλαβε τὸν οὐκείον στολισμὸν, καὶ συνετελέσθη τὸ παναρμοσίον τοῦτο, καὶ παρόδοξον καὶ λίαν καταπληκτικὸν ἔργον, ἐπρόκειτο πολλοὶ ἀνόητοι καὶ τρελλοὶ νὰ συζητοῦν **C** ὅσα ἔγιναν. Πρόσεξε πῶς ὁ νομοθέτης συνεκράτησε ἀπὸ πρὶν τὴν ὑπηρεσίαν κρίσιν των καὶ τὴν ἀνόητον γνώμην των, πῶς μὲ ἕνα λόγον ἐκλείσσε τὸ ἀδιάντροπον στόμα των, ὅταν εἶπε: «Ἔβλεν ὁ Θεὸς πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν» (Γεν. 1, 31). Ἐπειδὴ διηλ. μεταξὺ τῶν δοκιμῶν ὑπῆρχε ὁ μόνος φῶς ἀλλὰ καὶ σκοτάδι: ὁ μόνος καρπὸς ἀλλὰ καὶ ἀγκάθη: ὁ μόνος ἡμερα δένδρα, ἀλλὰ καὶ ἄγρια: ὁ μόνος ὄμαλα πεδιάδες, ἀλλὰ καὶ ὄρη καὶ ἰσοπέδια κοιλότητες καὶ φαράγγια: ὁ μόνος ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ἔρπετὰ ποὺ ὀφκνοῦν δηλητήριον: ὁ μόνος ψάρι, ἀλλὰ καὶ κήμη: **D** ὁ μόνος ἡμερα μελάγη, ἀλλὰ καὶ ἀδιεπέρστος βάλοσσα: ὁ μόνος ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἄστρα, ἀλλὰ καὶ κεραυνοὶ καὶ λαίλαπες: ὁ μόνος ἄνεμος εὐνοϊκός, ἀλλὰ καὶ καταγίβος: ὁ μόνος περισσότερα καὶ πτωχὰ ποὺ κεληδοῦν, ἀλλὰ καὶ γερᾶκια καὶ κορδακα καὶ γῆρας καὶ ἄλλα ἀνθρωποφάγα ζῶα: ὁ μόνος πρόβατα καὶ βόδια, ἀλλὰ καὶ λύκοι καὶ λεοπαρθάλεις καὶ λεοντάρια: ὁ μόνος ἑλάφια καὶ λογοὶ καὶ ζυρκάδια, ἀλλὰ καὶ σκορσοὶ καὶ ἑαυνοὶ καὶ δράκοντες: καὶ μεταξὺ τῶν ὄστανων ὁ μόνος θεραπευτικὰ φυτὰ, ἀλλὰ καὶ δηλητηριώδη, καὶ πολλὰ ἐξ ἄλλων αὐτῶν ἐπρόκειτο νὰ σκιν-

δαλκῶνται καὶ νὰ δημιουργοῦν αἰρέσεις μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν γενομένων, **E** καὶ τὴν διακόρησον ἐνὸς ἐκάστου, δείκνει τὸν δημιουργὸν νὰ ἐπαινᾷ ἐν ἑκάστῳ ἀπὸ τῶν γενομένων, μᾶλλον δὲ χωριστὰ ἑκάστον ἐξ αὐτῶν, καὶ μοῦ ὅλα, ὥστε καὶ ἂν εὐρεθῆ κανεὶς νὰ παραείναι τοποτένιος καὶ ἀδιάντροπος, αὐτὸς νὰ μάθῃ τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴ περιεργάζεται τίποτε πλεόν ἐκ τῶν ὁρμημένων. Διὰ τοῦτο καὶ ἀφοῦ εἶπε ὅτι ἔγινε φῶς, προσέθεσε: «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ὅτι καλόν» (Γεν. 1, 4), τὸ αὐτὸ δὲ καὶ δι' ἐν ἑκάστῳ. Ἐπειτα διὰ τὸ μὴ τὰ πᾶ ὅλα μετὰ τὸ ὄνομα των 472 **A** καὶ παρατεῖναι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν λόγον, ὁμοῦ καὶ ἐν γένει περὶ ἄλλων ἀποφαίνεται, καὶ πάλιν λέγει: «Ἔβλεν ὁ Θεὸς πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν» (Αὐτόθι, στίχ. 31). Ὅχι ἐπειδὴ μετὰ τὴν δημιουργίαν αὐτῶν ἐγνώρισεν ὁ Θεὸς ὅτι ἦσαν καλὰ τὰ γενομένα αὐτὰ ὅτε νὰ τὸ σκερθῆς. Διότι, ἐάν τεκνίτης ἄνθρωπος, ἐμπειρὸς εἰς τὰ τῆς τέχνης, καὶ προποῦ νὰ γίνουιν γνωρίζη ὅτι εἶναι καλὰ τὰ μέλλοντα παρ' αὐτοῦ νὰ παραχθῶν, πολὺ περισσότερον ἢ ἀρρητος ἐκείνη σοφία, ἡ ὅσια μὲ μόνην τὴν θέλησιν τῆς τὰ πάντα δημιουργοῦ, ἐγνώρισεν ὅτι ἦσαν καλὰ καὶ πρὶν νὰ δημιουργηθῶν. Ὅτε θὴ τὰ δημιουργοῦν ἂν δὲν τὸ ἔγινε. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν εἶπε ἔτσι; Διὰ τὴν αἰτίαν ποὺ ἀνέφερα. Ἀφοῦ λοιπὸν ἤκουσε τὸν προφήτην νὰ σοῦ λέγῃ, ὅτι ὁ Θεὸς τὰ εἶδε καὶ τὰ ἐπίνεσε, **B** μὴ ζητεῖς πᾶ ἄλλην δοκιμὴν καὶ ἀποδείξιν τοῦ κάλλους των, καὶ μὴ λέγῃς: Πῶς εἶναι καλὰ; Διότι ἡ γνώμη καὶ ἡ κρίσις τοῦ δημιουργοῦ φανερωμένη τοῦτο καθαρώτερα ἀπὸ ὅσον ἀποδεικνύουσιν τοῦτο τὸ εἶναι τὰ ἔργα. Διὰ τοῦτο θεοβαίως καὶ μετὰ ἰκερικεῖται ζωηρότερον ἐκφρασοῦν. Ὅπως διηλ. κάποιος ποὺ θέλει νὰ ἀγνοῶσθαι φάρμακα μὴ δὲν τὰ γνωρίζῃ, φροντίζει πρῶτα νὰ τὰ δείξουν εἰς τὸν ἰατρὸν, καὶ ἂν μᾶθῃ καλὰ ὅτι ἐκείνος τὰ εἶδε καὶ τὸ ἐνέκρινε, δὲν ζητεῖ καμμίαν ἄλλην ἀποδείξιν ὡς τὴν χρησιμότητά των, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἤκουσε ὅτι τὰ εἶδε ὁ ἰατρὸς καὶ τὸ ἐνέκρινε, ἀρκεῖται εἰς τὴν γνώμην τοῦ εἰδικοῦ, καὶ κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ὁ Μωϋσῆς, **C** ἐπειδὴ ἤθελε νὰ προλάβῃ κάθε ἀδιάντροπον περιέργειαν ἐκείνων ποὺ ἀργότερα θὰ ἀπελάμβανον τὴν κτίσιν, ἐφανερώσε καὶ εἶπε, ὅτι τὰ εἶδε ὁ Θεὸς καὶ τὰ ἐπίνεσε, καὶ τὰ ἐκαρτωκίτισε ὅτι ἦσαν καλὰ, καὶ ὁ μόνος καλὰ ἀλλὰ καὶ πολὺ καλὰ. Μὴ λοιπὸν περιεργάζεσθε καὶ μὴ πολυσυζητεῖς μετὰ λογισμῶς τὰ δημιουργημένα, ἀφοῦ ἔχεις τέτοιον μαρτυρίαν διὰ τὴν ὁμορφίαν των.

Διότι ἂν δὲν ὀρκεσθῆς εἰς τὸν λόγον αὐτῶν καὶ θελήσῃς νὰ ἐξετάσῃς τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἤμηνε τὸν ἑαυτὸν

σου εις δόξατον και ἀθέβιον πέλαγος λογισμῶν και εις κόματι πολυτάρακα. **D** δὲν θὰ μάθης τίποτε περισσότερον, ἀλλὰ θὰ φέρῃς εις τὸν αὐτὸν σου ναυάγιον φασβρόν. Διότι δὲν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ εὐρύς ἔλας τὰς αἰτίας ἐκείνου ἐκ τῶν γεννημένων, ἀλλὰ και ἀπὸ αὐτῶ πού πού φαίνονται τώρα καλά, παλλὰ θὰ καταγορήσῃς, ἀν κρητισοποιήσῃς τὸ λογικόν σου οὐνετίως. Διότι ὁ λογισμὸς τῶν ἀνθρώπων εἶναι τῶσον ὀσθενικὸς, ὥστε πολλὰς φορὰς νὰ περιέρχεται εις ἀντίθεσιν και νὰ κάμη πολλοὺς νὰ ἐκφέρουν ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους ὑπόψεις σκετικῶς μετὴν δημιουργίαν. Οἱ Ἕλληνας, λόγου χάριν, ἐπειδὴ τὴν ἐθαύρασαν περισσότερον ἀπὸ ὅσον εἶπνε, ὑπερέβησαν τὸ μέτρον και τὴν ἐθεώρησαν θεόν. Οἱ Μαυκαῖσι δὲ και ἄλλοι πάλιν αἰρετικοί, Ἐ ἄλλοι μὲν εἶπαν δι αὐτὴ δὲν εἶναι ἔργον ἀγαθοῦ Θεοῦ, ἄλλοι δὲ ἀφοῦ ὀπέκοψαν ἐν μέρος τῆς δημιουργίας, τὸ ἐπέσπισαν μετὴν κάποιαν αὐτόματιον ἄλιν· ἢ ὁποῖα κατὰ τὴν γνώμην των εἶναι ἀναξία τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Ἐἴσαι, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ἀν κανεῖς μετακείρισθῃ ἰδικούς του λογισμοὺς και ἀσύνετον νόον, πολλὰ θὰ καταγορήσῃς και ἀπὸ ἐκείνου πού φαίνονται δι εἶναι καλά. Διότι τί σοῦ φαίνεται δι εἶναι ἀραιότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον; Και ὅμως αὐτὸ τὸ λαμπρόν και γλυκὺ ὄστρον και ὀφθαλμικὸς ὀσθενικὸς βλάπτει, και τὴν γῆν κατακαίει, διαν ἐκπύμπηθι θερμότηρας τῆς ἁκτίνας του, και πυρετὸς γεννᾷ, και τοὺς καρποὺς παλλὰς φορὰς ἀποξηραίνει. **A** και τοὺς κάμηει ἀκρήσιμας, και τὰ δένδρα τὰ κάνει ἄκαρπα, και ἐν μέρος τῆς γῆς μᾶς τὸ κατέστικε ἀκατοκίτην. Τί λοιπόν, πέρ μου; Θὰ καταγορήσωμεν τὸν ἥλιον διὰ τοῦτο; Πρὸς Θεοῦ ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τοὺς λογισμοὺς μας ἡσυχίους και τὸν ὀδρωθὸν αὐτῶν και ἐς κρατηθῶμε εἰς τὴν πέτραν ἐκείνην και εἰς τὸ ρητόν πού λέγει· «καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, και ἰδοὺ καλά ἴδαν»· ἐπειδὴ και αὐτὰ, πού ἀνθρώπου ἴδρα, εἶναι πολὺ καλά και κρήσιμα. Ἄλλ' ὅπως εἶπα προηγουμένως, πρέπει νὰ γυρίζουμε πάντοτε εἰς τὸν λόγον ἐκεῖνον και νὰ λέγωμεν· Νά, ὅσα ὅσα ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς εἶναι πολὺ καλά. Ἄλλὰ τὸ νὰ ζῆς τρυφερόν διαν και νὰ γελᾷς και νὰ ζῆς εἰς τὴν ἡδονὴν εἶναι καλόν; **B** λοιπόν ἴκουε τὸν Σολομῶντα πού ἐδοκίμισε κάθε εἶδος ἀπόλαυσι, νὰ λέγη· Ἐγαθὸν πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους, ἢ πορευθῆναι εἰς οἶκον πότους» (Ἐκκλ. 7, 8). Ἄλλὰ ἡ νύκτα εἶναι κατὰ κακόν; (Διότι πρέπει νὰ κρητισοποιήσῃς ἐπιχειρήματα και ἀπὸ τῆ

3 Παλαιὰ ἀντίγραφοι καὶ ἐν ἡ ἔσση και ὀμπαρα ἢ κτίσις προσημειωτικῆ τῆς ὀσθενικῆς γενέσεως τῆς ἄλιν.

ἀντίθετα). Ἄλλὰ και αὐτὴ εἶναι ἀνάπαυσις ἀπὸ τοὺς κόπους, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰς φροντίδας, παρηγορία διὰ τὰ νοσήματα, ἄκι μικρὰ ὀνακούρισις ἀπὸ τοὺς ὀδῶσις και τοὺς κινδύνους· ὀνακούρισις τὸ σῶμα, δυναμάνει τὴν σκέψιν, ἀναπαύει τὴν ταλαιπωρημένην σάρκα. Ἄλλὰ ἡ ὀσθενεία εἶναι κατὰ κακόν; Τότε ὁ Λάκωρος πᾶς ἐσπερανῶσθι; Μήπως ἡ πένις; Και ὁ Ἰωβ πᾶς ἠδοκίμισε; Μήπως αἱ ἀλλεπάλληλοι και συνεχεῖς θλίψεις; Και αἱ ἀπόστολοι μετὴν ποῖον τρόπον ἐδοξάσθησαν; **C** Ποία δὲ εἶναι ἡ ὀδὸς πού φέρει πρὸς τὴν ζωὴν; Ὅχι ἡ στενὴ και τεθλιμμένη; Λοιπόν, μή λέγῃς· Διὰ τὴν τοῦτο; Πρὸς τί τοῦτο; Ἄλλὰ και διὰ τὴν ὀκνηρότην και διὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ σιωπᾷς, ἄνθρωπε, ἔμπρὸς εἰς τὸν πλάστην σου Θεόν, ὅπως σιωπᾷναι ὁ πᾶσις ἔμπρὸς εἰς τὸν ἀγγελιοπλάστην.

E Τί λοιπόν; Θὰ πῆ κάποιος, Δὲν θέλεις νὰ γνωρίσω καλῶς και νὰ πιστεύω, διτι προνοεῖ περὶ ἄλων ὁ Θεός; Και θέβια θέλω πολὺ και εὐχομαι και ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ μὴ περιεργάσῃσι ὅμως τὴν πρόνοιαν του, οὔτε νὰ τὴν πολυεξετάσῃς. Διότι ἀν μὲν γυρίζῃς και εἶσαι πεπεσομένος περὶ τοῦτου, μὴ ἐρευνῆς, Ἄν ὅμως ἀμφιβάλλῃς, ἐράτῃσθε τὴν γῆν, τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, **D** ἐράτῃσθε τὰ διάφορα εἶδη τῶν ζῶων, τὰ σπέρματα, τὰ φυτὰ, τὰ ἄφωνα ψάρια, τὰς πέτρας, τὰ ὄρη, τὰς κοιλιάδας, τὰ βουνὰ, τὴν νύκτα, τὴν ἡμέραν. Διότι ἀπὸ τῶν ἡλιον και ἀπὸ τῶν ἰδίων του τὴν ἁκτίνα εἶναι πᾶς φανερὴ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, και εἰς κάθε περίστασιν, και εἰς κάθε τόπον, και εἰς τὴν ἔρημον, και εἰς κατοικώμενον τόπον, και εἰς ἀκατοκίτην, και εἰς τὴν ἔρημον, και εἰς τὴν θάλασσαν, και ὅπου ἀν φέσῃς θὰ ἴδῃς σημεῖα τῆς προνοίας αὐτῆς σοφῆ και διακριτῆ και παλαιὰ και νέα, και φωνὴ θὰ ἀκούσῃς νὰ ἐρχοῖνται ἀπὸ παντοῦ, ἰσχυροτέρως ἀπὸ τὴν λογικὴν μας αὐτὴν φωνήν, νὰ διδάσκουν αὐτὸν πού θέλει νὰ ἀκούῃ, Ἐ τὴν στοιργικὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο και ὁ προσήπις πανερίων τὴν μεγάλην ὀμωσίαν πού ἔκουν αἱ φωναὶ αὐταί, ἔλεγεν· «ὄχι εἰς λαλῶν, οὐδὲ λόγον, ἀν οὐκ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν» (Ψαλμ. 18, 4). Διότι ἡ μὲν ἰδικὴ μας ὀμωσία εἶναι γνωστὴ μόνον εἰς αὐτοὺς πού ὀμωλοῦν τὴν ἰδίαν γλώσσαν, εἰς τοὺς ἔθνογλώσσους ὅμως ὅχι ἡ φωνὴ ὅμως πού ἀκούγεται ἀπὸ τὴν κτίσιν εἶναι νοσητὴ ἀπὸ ἄλα τὰ ἔθνη τῆς οἰκουμένης.

E Εἰς αὐτοὺς λοιπόν πού αἰσθάνονται ἐγγνωσκόμεν, ἀρκεῖ μόνον αὐτὴ ἡ γνώμη τοῦ Θεοῦ, και πρῶν νὰ τὸ ὀποδείξουν τὰ ἔργα, διὰ νὰ δεῖξῃ ἄκι μόνον τὴν πρόνοιαν του, ἀλλὰ και τὴν μεγάλην ἀγάπην του πρὸς ἡμᾶς. **474 A** Διότι δὲν

προνοεί ἄπλως δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ με' ἀγάπην, με' μίαν ἀγάπην ὑπερβολικὴν καὶ ἀπερίγραπτον, μ' ἓνα ἔρωτα ὁσίας πάθος, θερμότητα ὄψας καὶ ἰαχυρότητα, καὶ γνήσιον καὶ ἀκοτάλυτον καὶ ποῦ νὰ σβῆσῃ δὲν ἵμπορεῖ. Καὶ θέλουσα νὰ παραστήσῃ ἡ Γραφὴ ταῦτα, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος παρουσιάζει εἰκόνας ἀνθρώπινος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πολλά παραδείγματα ἔρωτος καὶ προνοίας καὶ κτηδεονίας. Ὅμως δὲν θέλει νὰ σταματοῦμε μέχρις αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ ὑπερβαίνομε τὰ παραδείγματα διὰ τοῦ λογισμοῦ. Διότι δὲν μᾶς παρουσιάζει αὐτὰ ὡς ἀρκούντα διὰ νὰ δεῖξουν τὴν ἀγάπην του, ἀλλ' ὡς γνώριμα εἰς αὐτοὺς ποῦ τὰ ἴσασιν καὶ δυνάμενα νὰ φανερώσουν αὐτὴν περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα. Διὰ παράδειγμα λέγει: Ἔως μερικοὺς ποῦ ἐθρήνησεν κάποτε καὶ ἐπέπνεον καὶ ἔλεγαν, «Ἐγκατέλιπέ με Κύριος, καὶ ἐπελάθετό μου ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ προφήτης προσέθετε καὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ λέγει: «Μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς, ἢ τοῦ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς;» (Ἠσ. 49, 14-15) τοῦτο ἔνωσεν, διὸ ὅπως ἐκείνη δὲν θὰ λησμονήσῃ τὰ παῖδιά της, ἔτσι οὕτε ὁ Θεὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειτα, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι ὁ προφήτης μεταχειρίσθη αὐτὴν τὴν εἰκόνα, διὸ τὸσον ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δεῖξῃ τὸ μέτρον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, διὸ εἶναι ὅση ἡ ἀγάπη τῆς μητέρος διὰ τοὺς ἀπογόνους της, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο τὸ ἔκκετριον C μέτρον τῆς ἀγάπης εἶχε πρὸ γνωστῶν ἀπὸ ἅλα τὰ ἄλλα (ἡ ἀγάπη θεοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἐκείνης), προσέθετε: «Εἰ δὲ καὶ ἐπιλάθοιτο ταῦτα γυνὴ, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαι σου, λέγει Κύριος» (Αὐτόθι). Εἶδες πῶς ὑπερέβη τὸ μέτρον τῆς μητέρος; Καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι πολὺ περισσότερο ὑπερέβη τὴν φιλοστοργίαν τῆς μητέρος, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ τέκνα του, ὁ προφήτης λέγει: «Καθὼς οἰκτερεῖ πατὴρ υἱόν, οἰκτερεῖ Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν» (Ψαλμ. 102, 13). Ὁ ἴδιος πάλιν παρουσιάζει αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῆς ἀγάπης διότι γνωρίζει ὅτι ἡ ἀγάπη αὐτῆς εἶχε κατὰ τὸ ὑπεροκόν ἀπὸ τὰς ἄλλας. D Καὶ ὁ Κύριος τῶν προφητῶν καὶ ὄλων τῶν ἀνθρώπων φανεροῦναι ὅτι ἡ στοργικὴ φροντίς τοῦ Θεοῦ ὑπερβαίνει πολὺ περισσότερο τὸ μέτρον τῆς πατρικῆς ἀγάπης, καὶ διὸ ὅση εἶναι ἡ διαφορά μεταξὺ φωτός καὶ σκότους, καὶ τῆς πονηρίας ἀπὸ τῶν ἀγαθότητων, τὴν εἶναι καὶ ἡ διαφορά τῆς χρηστότητος καὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆν πατρικὴν φιλοστοργίαν. Ἄκουε τί λέγει: «Τις ἔστιν ἐξ ὑμῶν, ὃν δὲν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρντον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ δὲν ἰχθύν αἰτήσῃ μὴ ὄρνιν ἐπιδώσει αὐτῷ; Εἰ δὲ ὑμεῖς πονηροὶ ἄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς

τέκνας ὑμῶν, πολλῶς ἔτι μάλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτούντο αὐτόν» (Ματθ. 7, 9-11) φανεροῦναι ἔτσι ὅτι ὅση εἶναι ἡ διαφορά μεταξὺ πονηρίας καὶ ἀγαθότητος, τὸσον ἀνωτέρα εἶναι ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν στοργικὴν φροντίδα τῶν γονέων. Ἀνάφερα δὲ τὰ παραδείγματα αὐτὰ, ὥστε, ὅταν φέρῃς ἔμπροσ σου ἕλληνας εἰκόνας στοργῆς, νὰ μὴ στοματίζῃς τὴν σκέψιν σου μέχρι τὸ μέτρον τῶν προφητῶν, ἀλλ' ἔστω τῶν κανόνων τούτων νὰ προχωρήσῃς με' τὸν λογισμὸν σου πρὸς πέρα, καὶ νὰ βῆς πῶσον ἀπερίγραπτα μεγάλη εἶναι ἡ ἀγάπη του. Διότι οὕτε ἄρκεται εἰς τὰ μέτρα τῆς φύσεως, ἀλλὰ τὰ ἀφίγει καὶ τὰ προσκρινεῖ, καὶ προσθέτει πάλιν ἄλλα παραδείγματα. Διότι τέτοιος εἶναι ὁ φημιος ἀγαπᾶ. Θέλει νὰ φανερώσῃ τὴν ἀγάπην του 473 A εἰς τὴν ἀγαπημένον με' ἅλα καὶ πρὸς πολλὰ. Αὐτὸ θεοῦ κάνει καὶ ὁ Θεὸς μεταχειρίζομενος εἰς τὸν λόγον του ἐκφράσας μεγάλων τοπικῶν διαστημάτων, ὅχι πάλιν διὰ νὰ νομίσῃς ὅτι ἡ ἀγάπη του εἶναι μόνον τὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ μόνον ἀπὸ τὸ μέτρον τῶν διαστημάτων ἦτο περισσότερο ἔξέκον καὶ γνώριμον εἰς τοὺς ἄκρατους. Καὶ λέγει με' τὸ στόμα τοῦ Δαυὶδ: «Κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ἐκροταίωσε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν» (Ψαλμ. 102, 11) καὶ «Καθ' ὅσον ἀπέκρουσε ἀνατολὰ ἀπὸ συαμῶν, ἐμάκρυνεν ὄψ' ἡμῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν» (Αὐτόθι στίχ. 12) μὲντοι τοῦ Ἰησοῦ δὲ λέγει: «Ὁὐ γὰρ εἰσιν αἱ θουλαὶ μου, ὡς αἱ θουλαὶ ὑμῶν, οὐδὲ αἱ ὀδοὶ μου, ὡς αἱ ὀδοὶ ὑμῶν ἄλλ' ἔσων ἀπέκει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, B τοσοῦτον ἀπέκρουσιν αἱ ὀδοὶ μου ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑμῶν, καὶ τὰ διανοήματά μου ἀπὸ τῶν διανοημάτων ὑμῶν» (Ἠσ. 55, 8, 9). Καὶ αὐτὰ τὰ ἔλεγγεν ἀνωτέρα, ἐπειδὴ ἀμείλιχον περὶ συγκαρῆσεως τῶν ἀνομιῶν καὶ κατόπιν εἶπε: «Ὅτι ἐπὶ πολλὴ ἀφίγησιν τὰς ἀνομίας ὑμῶν» (Αὐτόθι στίχ. 7). Διὰ νὰ δεῖξῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀφίγησιν φέρει αὐτὸ τὸ παράδειγμα καὶ δὲν ἄρκεται μόνον εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ φέρει τὸν λόγον εἰς ἕλληνας ὑπεροκόντων εἰκόνα. Λέγει εἰς τὸν Ἰουδαῖον: «Τί σοι ποιήσω; Ἐσθραῖ; τί σοι ποιήσω Ἰουδαῖ; Ὡς Ἀδάμ θήσομαι σε, καὶ ὡς Σεβοῦμ; Μεταπράξι ἢ καρδίαν μου ἐν τῷ αὐτῷ, συνεταράχθη ἢ μεταμελειά μου» (Ἠλ. 8). Καὶ αὐτὸ ποῦ λέγει, σημαίνει C ὅτι τὸν λόγον τῶν ἀπειλητικῶν ἠνέχθη. Καὶ ὁμιλεῖ ἀνθρώπινος, ὅχι διὰ νὰ ὑποτιθεῖς κατὰ ἀνθρώπων, πρὸς Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ καταλόθῃς ἀπὸ τὴν ἐκφραστικότητῃν αὐτῆν λέξιν, θεο-

4. Ἀδάμ καὶ Σεβοῦμ. Πόλλες ἀρκετοῦμαι πληροῦν τὴν Σοδομῶν καὶ τὴν Γομορρῶν, ἐν τῇ κοιλίᾳ Σιγγίμ. Ἦν ἄνωταρ. 28, 29 ἐξιστοροῦνται ἡ καταστροφὴ ἐπιπορῶν τῶν πόλεων.

πρεπεί, γνησίον και ἀκατάλυτον τὴν ἀγάπην του. Ὅπως δηλ. ἕνας ποῦ ἀγαπᾷ κάποιον μὲ μανίαν, δὲν θέλει οὔτε μὲ λόγον νὰ λυτήσῃ τὸν ἀγαπημένον, ἔτσι και αὐτὸς λέγει: Ἐπειδὴ τὸ εἶναι μόνον και οὐκ ἐλύθησα μὲ τὸν λόγον, ἐμπεσοσάμην ἡ καρδιά μου ἐν ταῦτάς. Διότι οὔτε ἀποφεύγει νὰ χρησιμοποιοῦ τὰς θαυμάσιαις αὐτὰς εἰκόνας, διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν στοργὴν, διὰ προέκχεται ἀπὸ δυνατὴν ἀγάπην. Καὶ οὔτε στέκεται ἐδῶ, ἀλλὰ πάλιν προχωρεῖ **D** περαιτέρω, φέρει ἄλλο παράδειγμα ζωηρότερον και λέγει: «Ὁν τρόπον ἐμφρανθήσεται νυμφίος ἐπὶ νύμφην, οὕτως ἐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ σοί» (Ἰσοφ. 62, 5): διότι εἰς τὴν ἀρχὴν πρὸ πάντων οἱ ἔριστες εἶναι θερμότεροι, φλογεροὶ και ἄκμαστοι. Τοῦτο δὲ ἐλέχθη, διὰ διὰ νὰ ὑποταχθῆς κατὰ ἀνθρώπων (διότι δὲν θὰ πάσας νὰ λέγω πάλιν τὰ ἴδια), ἀλλὰ διὰ νὰ ἴδῃς ἀπὸ αὐτὸ πόσον θερμὴ, γνησία, πόσον δυνατὴ και φλογερὴ εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα, ἀφοῦ εἶπεν, διὰ ὡς πατέρας ἀγαπᾷ, και πρὸ πολλοῦ ἀπὸ πατέρας, ὡς μητέρα, και πρὸ πολλοῦ ἀπὸ μητέρα, ὡς νυμφίος, και πρὸ πολλοῦ ἀπὸ νυμφίος. **E** διὰ τὴν εἰς τὴν ἡγία, και πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τῶον, διὰ ἀγαπᾷ τῶον πολὺ, ὡον ἀπέκει ἡ ἀνασταλὴ ἀπὸ τὴν δόξαν, και πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τῶον, οὔτε εἰς αὐτὰς τὰς εἰκόνας δὲν σκοπιᾷ, ἀλλὰ προχωρεῖ και περαιτέρω, διὰ νὰ φανέρωσῃ παράδειγμα ἀπλοῦστον. Ὅταν δηλ. ὁ Θεὸς συνεκώρησε τοὺς Νινευίτας, ὁ Ἰωνᾶς μετὰ τὴν φυγὴν του εὐρέθη εἰς ἄκραν ἀμρανίαν, ἐπειδὴ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν αἱ ἐπιταίαι του, και ἔπαιθε κάποιο πάθος ἀνθρώπων **476 A** και ἐμελογχόλησε. Ὁ Θεὸς διέταξε τὸν ἥλιον νὰ ἀφήσῃ θερμότεραν τὴν φλόγα του, ἔπειτα διέταξε τὴν γῆν νὰ κατασκευάσῃ εἰς αὐτὸν στέγην ἀπὸ φωτὸν, και ἀφοῦ τὸν ἐπροσάταυσε τῶον πολὺ και τὸν ἀνέταυσε, ἐν συνεχείᾳ τὸν ἐλύπησε μὲ τὸ νὰ τοῦ καταστρέψῃ τὴν στέγην. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸν εἶδε νὰ σήπητῃ και νὰ κτυπέται, ἔκρινε τί τοῦ λέγει: «Σὺ μὲν ἐπεισῶ ὑπὲρ τῆς κολοκύνθης, ὑπὲρ τῆς οὐκ ἐκακοπήθησας, οὐδὲ ἐξέθρησας: ἐγὼ δὲ οὐ φείσομαι ὑπὲρ Νινευί τῆς πόλεως τῆς μεγάλης, ἐν ἣ κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ πλείους τῆς δώδεκα μυριάδων ἀνθρώπων, οἵτινες οὐκ ἐγνώσαν δεξιὸν ἢ ἀριστερόν» (Ἰωνᾶ 4, 10, 11): και αὐτὸ ποῦ λέγει σημαίνει: **B** Δὲν ἐξέκουρσε ἡ σκιά τοῦ φωτὸς ἐπὶ αὐτὸν τῶον, ὡον πύκαριστος ἐμένα ἢ σωτηρία τῶν Νινευιτῶν: οὔτε ἐλύθησεν ὁ λαὸς τῶον τῶον. Τῶον δὲν ἤθελα τὴν καταστροφὴν των. Βλέπετε πῶς και ἐδῶ ὑπερβαίνει τὴν σύγκρισιν: διότι δὲν εἶπε: «Σὺ μὲν ἐπεισῶ ὑπὲρ τῆς κολοκύνθης» και ἐπιώ-

ῆσεν, ἀλλὰ προσέθεσε: «Ἐὰν ἢ οὐκ ἐκακοπήθησας, οὐδὲ ἐξέθρησας αὐτὴν». Ἐπειδὴ δηλ. ἐκείνα πρὸ πάντων τὰ φωτὰ ἡγαποῦν οἱ γεωργοὶ, διὰ τὰ ὅπλα ἐκακοῦσαν πολὺ, ἤθελε νὰ φανέρωσῃ, διὰ και μὲ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀγάπης ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους, τοῦτα προσέθεσεν: Ἄν ἄνθρωπος, λέγει, ἐπὶ τῶον τῶον τὸ ἔξον ἔργον, **C** πολὺ περισσότερον ποῦ ἐγὼ τὸ ἴδιόν μου, τοῦ ὁποίου εἶμαι και δημιουργός. Ἐπειτα μετὰ τὸ ἴδιόν μου, τοῦ ὁποίου εἶμαι και δημιουργός, διὰ Ὅχι ἐγνώσαν δεξιὸν ἢ ἀριστερόν» ἀποφαινεταί ἔτσι, διὰ ἀπὸ ἀφέλειαν μᾶλλον παρὰ ἀπὸ κακίαν ἠμίανθησαν, πρῶτα τὸ ὁποῖον ἀπέδειξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μετονοίας. Καὶ εἰς ἄλλους πάλιν ποῦ ἐθήρουν οἶον νὰ ἐγκαταλείψθησαν ἐπιπρῶτον λέγει αὐτοῦς τοὺς λόγους: «Ἐρωτήσατέ με περὶ τῶν υἱῶν μου, και περὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν μου ἀντελοσθή μοι» (Ἰσοφ. 48, 11). Καὶ αὐτὸ ποῦ λέγει σημαίνει: Ποῖος ὑπενώθει και παρακινεῖ τὸν πατέρα νὰ προνοήσῃ διὰ τὸ τέκνον του ἢ τεκνίτην και κατασκευασίτην νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ καταστραφῇ τὸ ἔργον του: **D** Ἐπειτα ὡον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπέδειξε εἰς τὴν φύσιν και εἰς τὴν τέκνην διὰ νὰ παραδεχθῆτε τὴν φροντίδα, ἢ ὅποια καταβάλλεται, ὡον ἀφορᾷ δὲ εἰς ἐμένα, νομίζετε διὰ ἕνα ἀνάστην παρακλήσεως, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὰ τέκνα μου και τὰ ἔργα μου: και αὐτὸ τὸ εἶπε, διὰ διὰ νὰ μὴ τὸν παρακαλοῦν, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίζουν διὰ και πρὶν τὸν παρακαλοῦν ὁ Θεὸς κάνει διὰ ἐξαρταίται ἐπὶ αὐτὸν, θέλει ὅμως και νὰ τὸν παρακαλοῦν, ἐπειδὴ γνωρίζει, διὰ αὐτὸ ποῦ τὸν παρακαλοῦν ὑπερονοῦντα πολὺ ἀπὸ αὐτό. Εἶπε πόσον σωφέτερον και ἡλίον φαινότερον λάμπει ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀπειρηγμένου προνοίας του μὲ τὰ παραδείγματα αὐτά: Παρατήρησε: Ἐκρεε εἰς τὴν μέσην τὸν πατέρα, **E** τὴν μητέρα, τὸν νυμφίον, τὴν νύμφην, τὸ διάστημα τοῦ οὐρανοῦ και τῆς γῆς, τὴν ἀπόστασιν τῆς ἀνασταλῆς ἀπὸ τὴν δόξαν, τὸν γεωργόν και τὸν κηπουρόν, τὸν οὐρανὸν μελλόντων τεχνικῶν ἔργων, τὸν φλογερὸν ἔραστην, ποῦ τὰρσεται μήνας ἀκάμην και μὲ λόγον ὅχι τὸ πρόσωπον ποῦ ἀγαπᾷ: και μὲ ἴδια αὐτὰ εἶπε, διὰ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ἴδια αὐτὸ τῶον πολὺ τὰ ὑπερβαίνει, ὡον ἡ πονηρία τὴν ὑποβίβει.

477 A 7. Καὶ διὰ ὡον αἰδοῦνται ἐγγνωμοῦσιν, ὡον ἀνθρώπων, ἀκούσιν και αὐτά. Ἐπειδὴ ὡον ὑπάρχουν μερικοὶ παυλοὶ και δόκτοροι, και δόκτοροι, και σαρκικοὶ, ἐμπρός δὲ ἀποδειχθῆσαν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ ἴδια των τὰ ἔργα, ὡον πρὸς εἶναι δυνατὸν τοῦτο. Διότι ὡον τὴν πρόνοιαν του ἢ μᾶλλον οὔτε ἕνα μικρόν μέρος αὐτῆς εἶναι ἐδικαῶν νὰ παραστήσῃ κανεὶς: τῶον θεῖος και ἀπειρηγ-

πτος είναι, και τόσο λαμπρὰ μέσα ὅτι τὰ μικρὰ και τὰ μεγάλαι και μέσα ἀπὸ τὰ ὁρατὰ και τὰ ἀόρατα. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ὁρατὰ πρῶτον δε ἀκρίσιμον τὴν ἀπόδειξιν. Διότι τὴν θαυρασίαν αὐτὴν και παναγιόνην κτίσιν, διὰ κανένα ἄλλον δὲν τὴν ἐδημιούργησε, παρὰ μόνον διὰ σέ. Τόσον καλὴν, και τόσον μεγάλην, και με πόσην ποικιλίαν και πολυτέλειαν, και αἰωνίαν, και κρήσιμον, και ἀφάλημον ἀπὸ κάθε πλευράν, και ἐπιπέδιαν. **Β** πρὸς διατροφήν και διακρήσιον τοῦ σώματος, και πρὸς φιλοσοφίαν τῆς ψυχῆς, και ἱκανὴν νὰ ὀδηγῆ εἰς θεογνωσίαν, τὴν κατεσκευάσῃς διὰ σέ. Διότι οὗτοι οἱ ἄγγελοι τὴν εἶσαν ἀνάγκην και πᾶς ἦτο δυνατόν τοῦτο, ἀφοῦ και πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτῆς ὑπῆρχον ἐκεῖνοι: "Οτι δὲ ἐκεῖνοι εἶναι πολὺ παλαιότεροι ἀπὸ ἡμῶν, ἄκουε τί λέγει ὁ Θεὸς ἡμιλῶν εἰς τὸν Ἰσάβ: "Ὅτε ἐγένετο ἄστρα, ἦνεσαν με πόντες ἄγγελοι μου, και ἔκτισαν φωνὴ μεγάλη" (Ἰσάβ 38, 7). δηλαδή ἐπράξαν τοῦτο, ἐπειδὴ ἐξεπλάγησαν διὰ τὸ πλῆθος, τὴν ὁμορφίαν, τὴν θέσιν, τὴν χρησιμότητα, τὴν ποικιλίαν, τὴν λαμπρότητα, τὴν ἁρμονίαν, δι' ἅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα διακρίνουν ἐκεῖνοι πᾶ καθαρὰ ἀπὸ μᾶς. Καὶ δὲν ἐκαλλώτισσε τὴν κτίσιν μόνον με ἄστρας, ἀλλὰ και με τὸν ἥλιον και τὴν σελήνην. **Γ** παρέκων εἰς σέ και κατὰ τὴν ἡμέραν και κατὰ τὴν νύκτα μεγάλην εὐκαρίστησιν, ἀλλὰ και μεγάλην ἀφέλειαν και με τὸν ἥλιον και με τὴν σελήνην.

Διότι τί εἶναι ὁρατότερον ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ποῦ ἄλλοτε μὲν καταλάμπεται ἀλόκληρος ἀπὸ τὸν ἥλιον και τὴν σελήνην, ἄλλοτε δὲ φωτίζει τὴν γῆν με τὰ ἀπειροπλήθη ἄστρα, ποῦ ὁμοιάζουν με μῦτα και σπινθηρίσκουν και γίνονται ὄστρογοὶ εἰς τοὺς ναύτας και εἰς τοὺς ὀδοιπόρους. Διότι ὅπως διασκέζει τὸ πέλαγος και κῆθηται εἰς τὸ πηδάλιον και παλαίει με τὰ κύματα και με τὴν ἔκτακτον ροὴν τῶν ὁδάτων, και με τὴν ὀρμὴν τῶν θύσαν ἀνέμων, και με τὸ σκότος τῆς ἀσελήνου νυκτός, **Δ** λαμβάνει θάρρος ἀπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ὁ ἄστρος ποῦ ὑπάκει εἰς τὰ ὄψη, ὀδηγεῖ με τὴν ἀκρίθειαν αὐτὸν ποῦ ἐυρίσκειται εἰς τὴν ἀπόστασιν, ὡσὲν νὰ εὐρίσκειτο πλησίον, και τὸν προσορμίζει εἰς λιμένας, κωρὶς νὰ ἐκβάλῃ φωνήν, και δευκνέει εἰς αὐτοὺς με τὴν ὄψιν του τοὺς δρόμους, και τοὺς καθιστᾷ ἱκανοὺς νὰ διασκέζων τὴν θάλασσαν με ἀσφάλειαν, φανερόνην εἰς αὐτοὺς τοὺς καιρούς, ἄλλοτε μὲν νὰ κρατοῦν τὸ πλοῖον ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἄλλοτε δὲ με θάρρος εἰς τὸ πέλαγος νὰ ὀδηγοῦν και νὰ μὴ ναυαγοῦν ἀπροόπτως ἐμπήπιοντες εἰς θεαλλώδη λιμένα διὰ τὸ ἀδηλον τοῦ μέλλοντος. **Ε** Καὶ δὲν προσδιορίζουν τὰ ἄστρα μόνον τὰ μέτρα ἀλόκληρων χρόνων και και-

ρῶν ἀλλὰ και κάθε ὥραν και ἄλλαγήν τῆς νυκτός τὴν παριστάνουν με πολλὴν ἀκρίθειαν και πληροφοροῦν τοὺς παρατηρητὰς, πότε παρήλθεν τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς, πότε μένει τὸ μικρότερον και ἀναποτρόφως, πᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι κρήσιμον δε μόνον εἰς τοὺς ναύτας ἀλλὰ και εἰς τοὺς ὀδοιπόρους, διὰ νὰ μὴ ἐπαχειροῦν τὴν ὀδοιπορίαν εἰς ἀκατάληπτον ὥραν τῆς νυκτός, οὔτε τὴν κατάλληλον ὥραν νὰ καθύσθωνται εἰς τὴν οἰκίαν. **47** **Α** Τοῦτο ἐκτελοῦν με ἀκρίθειαν μαζί με τοὺς ἄστρας και αἱ περιφοραὶ τῆς σελήνης. Ὅπως δηλαδή ὁ ἥλιος κανονίζει τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας εἶται και ἡ σελήνη κανονίζει τὰς ὥρας τῆς νυκτός και χρησιμεύει εἰς εἰς πολλὰ ἄλλα, και διὰ τὰ φυσικὰ ἀέρας ζωογόνος, και διὰ νὰ παράγῃ δροσὴν διὰ τὴν βλάστησιν τῶν σπέρων και ἀπὸ φυσικὸς τῆς προσφέρει μεγάλην ἀφέλειαν εἰς τὴν ὄψιν τῶν ἀνθρώπων και εὐρίσκειται μεταξύ τοῦ κοροῦ τῶν ἄστρων και τῆς λάμπρας τοῦ ἡλίου. Διότι ἀπὸ τῶν ἥλιον εἶναι πᾶ μικρὴ ἀπὸ τοὺς ἄστρας ὅμως πολὺ μεγαλύτερο. Δὲν εἶναι δὲ μικρὴ ἢ εὐκαρίστηρος και ἡ ἀφέλεια ποῦ αἰσθάνονται οἱ θεοταὶ ἀπὸ τὴν ποικιλίαν αὐτῆν, καθὸς δὲν εἶναι μνημονὴ ἢ ἀφέλεια ποῦ παρέκων οἱ καιροὶ, ἢ διαφορά ἢ μεγίστη. **Β** Διότι ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ τὸν ἕνα ἄστρον μικρότερον τὸν ἄλλον μεγαλύτερον και λαμπρότερον, και μερικὸς ἄλλοτε νὰ παρουσιάζονται εἰς ὀδοιπόρους ἐποικίας. Διότι ἡ τόσον πλοῖσις, πολυμήχανος θεῖα σοφία φέρει παντοῦ μεγάλην ποικιλίαν, φανερόνην τὴν θαυματουργίαν τῆς δύναμιν και προνοεῖ διὰ τὴν ἀνάγκην τῶν θεοσπῶν και παρέχει πολλὴν και ἄριστον ἀφέλειαν και μαζί με ἅλα αὐτὰ και τὴν ἡδονήν. Διότι τί εἶναι τερπνότερον ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ποῦ ἄλλοτε μὲν ἀπλώνεται ὡσὲν σινδὼν καθαρὰ και διαφανὴς πάνω ἀπὸ τὴν κεφαλήν μας, ἄλλοτε δὲ στολίζεται ὡς λεμιῶν ἀνθρώπων και δευκνέει τὸν στέφανόν του. **Γ** Διότι δὲν εἶναι τόσον εὐκαρίστηρον νὰ ἴδῃ κανεὶς λεμιῶνα τὴν ἡμέραν, ὅσον εἶναι εὐκαρίστηρον και τερπνὸν νὰ ἴδῃ τὸν οὐρανόν τὴν νύκτα στεφανωμένον ἀπὸ παντοῦ με τὰ ἄφθονα ἄστρο τῶν ἄστρων, ἄστρο ποῦ δὲν μαρσάνονται ποτέ, ἀλλὰ φανερόνην πάντοτε ἀκρίθειαν τὸ κάλλος των. Καὶ τί γλυκύτερον ἀπὸ αὐτὰ, ὅταν ἐνῶ ἡ νύκτα ἔχει πασέλει και ἡ ἡλιακὴ ἄστρο δὲν ἔχει προβάλλει ἄστρον, καλλωπίζεται ερυθροῖνόμενος με τὰ πικρὰ κρύματα τῆς φθορῆς ὡσὲν κραιπνὸς πέπλος. Καὶ πᾶς θεοταὶ ὑπάρχει ὀρατότητα ἀπὸ τὸν ἥλιον ποῦ προβάλλει τὴν αὐγὴν και εἰς ἄλλην ὡσὲν ἀεορπῆ δυνατόν τὴν λάμπριν εἰς ὅλην τὴν γῆν, και εἰς ὅλην τὴν θάλασσαν, εἰς κάθε δρος, εἰς κάθε και-

λάβα, εἰς κάθε θουνόν. **Δ** καὶ εἰς ὀλόκληρον τὸν οὐρανόν, καὶ ἀφαίρει τὸν πέπλον τῆς νυκτὸς ἀπὸ τὰ ὄραμανα πράγματα, καὶ τὰ φανερόνα ἅλα γυμνά πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας; Πῶς νὰ μὴ θαυμάσῃ κανεὶς τὰς περιφορὰς τοῦ, τὴν τῶν τοῦ, τὴν ἀπαράλλαστον καὶ κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ ἐπὶ κόσου περιόδου ἐτών, τὸ κάλλος τοῦ ποῦ πάντοτε εἶναι ἁμαρτῶν, τὴν λήψιν, τὴν φωτεινότητα, τὴν καθαρότητα τοῦ, ἢ ὅποια σκεπάζεται μὲ τόσα σῶματα καὶ δὲν μολύνεται καθόλου; Προσέτι τὴν ἀπερίγραπτον ἐπιφελῆ ἐπίδρασιν τοῦ εἰς τὰ σπέρματα, **Ε** εἰς τὰ φυτὰ, εἰς τὰ σῶματα τῶν ἀνθρώπων, τῶν τετραπόδων, τῶν ἐσθίων, τῶν λίθων, τῶν ὄντων, τὴν ἐπιφελῆ ἐπίδρασιν τοῦ εἰς τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὴν ἀπύσφατον καὶ εἰς ἅλα ἐν γένει τὰ ὄρατα; Διὰ τὴν ἅλα τῶν ἔκων ἀνάγκην καὶ ἀπολαμβάνουσαν τὴν ἀφέλειαν τοῦ καὶ γίνονται καλύτερα μὲ αὐτὴν, ἔα μόνον τὰ σῶματα καὶ τὰ φυτὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ νερά καὶ αἱ λίμναι, καὶ αἱ πηγαί, καὶ αἱ ποταμοί, καὶ ἡ ἀπύσφατον ποῦ γίνεται πρὸ λεπτῆ καὶ καθαρῆ καὶ διαφανῆς. Διὰ τοῦτο ἡκράδως καὶ ὀφθαλμῶδες θέλων νὰ φανερώσῃ κάπως τὸ κάλλος τοῦ, τὸ πάντοτε λαμπρὸν, τὴν ἀκατάκωσον ⁴⁷⁹ **Α** ἀραιότητα τοῦ, τὸ ἀνόητον τοῦ ποῦ δὲν μαραινέται ποτέ, τὴν ἀφέλειαν, τὴν ἀραιότητα, τὴν ἀκατάκωστον λειτουργίαν τοῦ, ἔλεγε «κάως ἔτα: Ἐν τῇ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ» (Ψαλμ. 19, 6), ἦτοι, εἰς τοὺς ἰώλους τοὺς οὐρανοὺς. Τοῦτο ὑπανίσταται, ὅταν λέγῃ «σκῆνωμα» Θεοῦ. «Καὶ αὐτὸς ὡς νυμφὸς ἐκπορευόμενος ἐκ πατοῦ αὐτοῦ» "Ἐπειτα διὰ νὰ φανερώσῃ πᾶσαν εὐκόλα προσφέρει τὴν διακονίαν τοῦ προσέθεσε: Ἐγαλλιάσεται ὡς γίγος δραμεῖν ὀδῶν αὐτοῦ. "Ἐπειτα διὰ νὰ δείξῃ τὴν διάκρισιν καὶ τὴν ἐπιφελῆ τοῦ δι' ἄλλην τὴν οἰκουμένην προσέθεσε: Ἐπὶ ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατόντημα αὐτοῦ ἔκω ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ» (Αὐτῶν, στίχ. 7). Μετὰ διὰ νὰ δεῖξῃ πᾶσαν κρήνην καὶ ἀφέλιαν εἶναι εἰς ἅλα: «Καὶ οὐκ ἔστιν ὅς ἀποκρυβήσεται τῆς θερμῆς αὐτοῦ». **Β** εἶναι δυνατὸν, ὅν δὲν ἀπέκαμε, νὰ μῆθης καὶ ἀπὸ ἄλλου τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ τὰ νερά, ἀπὸ τὰς τόσσους ἐποκάς τοῦ ἔτους, ἀπὸ τὰς καιρικὰς μεταβολὰς, ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ διάφορα γένη ποῦ κρύπτει, ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τὰ τετραπόδα ποῦ τὴν κατοικοῦν, ἀπὸ τὰ ἔρπετά, ἀπὸ τὰ πτηνὰ ποῦ πετοῦν εἰς τὸν ἀέρα, ἀπὸ τὰ ζῶα τῆς γῆς, ἀπὸ τὰ ἀμφί-

5. Τὴν ἀντίφρην, δι: ὁ ἅλος σπέρματα πρὸς τῆς γῆς, παραφύσικος πρὸς τὰς ἀπορροιακὰς γνάσεις τῆς ἡμέρας ἄνεμα καὶ ὁ κρυπτόμενος. Πτολεμαϊκὴ ἀντιπρὸς ἰσχύουσα μέρη τῆς ἡμέρας τοῦ ἑσπερινῶς καὶ τοῦ ὑελίου.

θη τῶν λιμνῶν, τῶν πηγῶν καὶ τῶν ποταμῶν, ἀπὸ τὴν οἰκουμένην, ἀπὸ τὴν ἔσσημον γῆν, ἀπὸ τοὺς σπόρους ποῦ φυτράνουν, ἀπὸ τὰ δένδρα, ἀπὸ τὰ δότανα, ἀπὸ τὰ φυτὰ ποῦ φυτράνουν εἰς τὰς ἐρήμους, εἰς τὰς μὴ ἐρήμους, ἀπὸ τὰ φυτὰ ποῦ ἐλασπῶνουν εἰς τὰς πεδιάδας, εἰς τὰ φαράγγια, εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰς κοιλιάς, ἀπὸ ἅλα μόνον τῶν φυτράνων, ἀπὸ ἅλα γίνονται μὲ κόπον καὶ καλλίεργειαν. **Γ** ἀπὸ τὰ ζῶα τὰ ἡμέρα, τὰ ἀνήμερα, τὰ ἄγρια, τὰ ὑποτακτικά, τὰ μικρὰ τὰ μεγάλα, ἀπὸ ἅλα φαίνονται τὸν χειμῶνα, τὸ θέρος, τὸ φθινόπωρον πτηνὰ καὶ τετραπόδα, καὶ ψῆμα, καὶ φυτὰ, καὶ δότανα, ἀπὸ ἅλα συμβαίνουσαν κατὰ τὴν νόστον, τὴν ἡμέραν, ἀπὸ τὰς θροσκὰς, ἀπὸ τὰ μέτρον τοῦ κάθε χρόνου, ἀπὸ τὸν ἄνοστον, ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἀπὸ τὸν κόπον ποῦ ἔκομεν κληρονομίαν, ἀπὸ τὴν στενωχώριαν, ἀπὸ τὴν ἄνεσον, ἀπὸ τὰς τροφὰς καὶ τὰ ποτὰ ποῦ μᾶς ἔκων ὀσθί, ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα, ἀπὸ τὰς τέχνους, ἀπὸ τὰ ἔξλα, ἀπὸ τοὺς λίθους, ἀπὸ τὰ ὄρη ποῦ ἔκων μέταλλα. **Δ** ἀπὸ τὴν πλεομένην θάλασσαν, ἀπὸ τὴν ἄπλευστον, ἀπὸ τὰς νήσους, ἀπὸ τοὺς ὄρους, ἀπὸ τὰς ἰστίδας, ἀπὸ τὴν ἐπαρῶσαν τοῦ πελάγου, ἀπὸ τὸ βάθος τῶν ὕδατων, ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν στοιχείων, ἀπὸ τὰ ὅποια ὁ κόσμος πρὸς χάριν μὸς ἐδημιουργήθη, ἀπὸ τὴν διάταξιν τῶν καρῶν, ἀπὸ τὴν διαφυρῶν τοῦ μέτρου ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἀπὸ τὴν νόστον καὶ τὴν ὕψισιν, ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ σώματος μας, ἀπὸ τὴν κατασκευὴν τῆς ψυχῆς μας, ἀπὸ τὰς τέχνους καὶ τὴν σοφίαν, τὴν ὀσιαν ὁ Θεὸς δι' αὐτῶν ἔδωκεν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, **Ε** ἀπὸ τὴν κρημνότητα τῶν ὑπηρετούντων ἡμῶς ἄλλων ζῶων καὶ φυτῶν καὶ ἄλλων κτισμάτων, ἀπὸ τὰ πο μικρὰ καὶ ἀπὸ τὰ πο ὀσημῶνα ζῶα, διὰ τὴν εἶναι μικρότερον καὶ ἀσυντότερον ἀπὸ τὴν μέλισσαν; Καὶ τί ταπεινότερον ἀπὸ τὰ μυρμηγκία καὶ τὰ κίττικια; Ἄλλ' ὅμως καὶ αὐτὰ ἀφῆνον λαμπρὰν φωνὴν διὰ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης, ὁ ὁποῖος εἶπεν ἀδικῶς τὸς κάρτες ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, παρατηρῶν τὴν κτίσιν καὶ ἰδὼν ὀρισμένα ἀπὸ αὐτῆν, ἀνεφώνησε μὲ πολλὴν θαυμασμόν τὴν θαυμασίαν ἐκείνην φύσιν: Ἐπεὶ ἐμεγαλύνθη τὸ ἔργον σου. Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας» (Ψαλμ. 108, 24).

Καὶ ἅλα αὐτὰ, ἀνῆρασε. Ἐγινον διὰ σέ. ⁴⁸⁰ **Α** διὰ τὴν καὶ αἱ ἀνεμα ἔγινον διὰ σέ (πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου θὰ ἀπανέλιθαι), διὰ νὰ ὀροσίζων τὰ κατόκοπα σῶματα, διὰ νὰ καθάρζων τὸν μολυσμὸν ἐκ τοῦ θερπότου, καὶ τὴν θολούρα ποῦ φέρει ὁ καιτὸς καὶ αἱ κόμιναι καὶ αἱ ἄλλα ἀνοησιμῶσε, διὰ νὰ μετριάζων τὴν θερμότητα τῶν ἀκτίων τοῦ ἡλίου, διὰ νὰ ἐλαφρύνων τὸν καιτῶνα, διὰ νὰ τρέφουν τὰ

σπαρτά, διὰ τὸ μεγαλύνουν τὰ φυτὰ, διὰ τὸ σὲ συνοδεύουν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ νὰ οὐ ὑπηρετοῦν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, εἰς μὲν τὴν θάλασσαν κατευθύνοντες τὰ πλοῖα ταχύτερον ἀπὸ θέλη καθιστοῦν τὸ ταξίδιον ἔτσι ελαφρῶν καὶ ἄνετον, εἰς τὴν ἕρραν πάλιν καθορίζουν κατὰ σου τὰ ἀλώνια, **B** καὶ διακρίβουν τὰ ἄκυρα ἀπὸ τὸν καρπὸν, καὶ ἀνακουφίζουν τὴν ἑκ τῆς ἐργασίας ταλαιπωρίαν, διὰ τὸ σὺ κάνουν τὴν ἀτμόσφαιραν ελαφρὰν καὶ εὐκάριστον, διὰ τὸ σὲ εὐκαριστῶν καὶ μὲ ἄλλους τρόπους, καθὼς τὴν μίαν μὲν φερὰν σφαιρίζουν γλυκὰ καὶ ἰσχυρά, τὴν ἄλλην δὲ φουστῶν ἡμέρα εἰς τὰ φυτὰ καὶ σείουν τὰ φύλλαμα τῶν δένδρων, διὰ τὸ σὺ παρὰσκουν τὸν ὕπνον καὶ κατὰ τὸ θέρος καὶ κατὰ τὴν ἄνοιαν ποδ εὐκάριστον καὶ ἀπὸ τὸ μέλι ποδ γλυκῶν, διὰ τὸ νὰ κάμουν εἰς τὰ πλοῖα τῆς θαλάσσης καὶ εἰς τὰ ποτάμια νερά, ὅτι κάμουν εἰς τὰ δένδρα, ποῦ ἄνωκουσιν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν καὶ σὺ προσφέρουν πολλὴν ἀπόλαυσιν ἀπὸ τὸ θέαμα αὐτῶ καὶ ἑκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν καὶ ὠφέλειαν παλὺ μεγάλην. Διότι αὐτοὶ καὶ εἰς τὰ ὕδατα καὶ κατ' ἄλλον τρόπον εἶναι χρήσιμοι, μὲ τὸ νὰ μὴ τὰ ἀφήνουν νὰ σαπίζων ἀπὸ τὴν διαρκῆ σαπισιότητα, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ τὰ κινῶν πάντοτε καὶ νὰ τὰ δροσίζων τὰ καθιστῶν φρέσκα καὶ ἀκριά, καὶ τὰ καθιστῶν ποδ κατάλληλα διὰ τὸ συντηρηθῶν τὰ ζῶα ποδ κολυμητῶν μέσα εἰς αὐτά.

"Ἄν δὲ θέλῃς νὰ περιεργασθῆς ἀκόμη καὶ τὴν νύκτα, θὰ ἴδῃς καὶ ἐκεῖ μεγάλην τὴν πρόνοιαν τοῦ Δημιουργοῦ. Διότι σὺ ἀνακαίει τὸ κοιρανμένον σῶμα, καὶ τὰ μέλη σου τὰ καταπονημένα ἀπὸ τοὺς καθημερινούς κόπους τὰ ἀνακουφίζει καὶ τὰ καθαρίζει, τὰ ἀνανεώνει, καὶ τὰ καθιστὰ πάλιν ἱκανὰ καὶ ἰσχυρά ποδ ἐργασίαν. Ὅχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ σὲ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς **D** καθημερινούς λύπας καὶ σὲ ἐλευθεριώνει ἀπὸ ἀκαίρου φροντίδος πολλὰς φορές δὲ καταποίει καὶ τὸν πυρετὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ, δίδει τὸν ὕπνον ὡς ἀντιφάρμακον καὶ ὄσγει τὴν ἀνίσχυρον τέλειον τῶν πατρῶν εἰς γαλήνιον λιμένα, καὶ ἀπαλλάσσει ἀπὸ πολλοῦ κόπου. Καὶ εἶναι πῶς πολλὴ ἡ χρησιμότητι τῆς, τόσο μεγάλη ἡ ὠφέλεια, ὥστε σοὶ ἐστερήθησαν τὸν ὕπνον κατ' αὐτῆς, νὰ κάνουν πολλὰς σαρὰς καὶ τὴν ἡμέραν. Διότι ἂν κανεὶς ἀφαίρεση (διὰ τοῦ λόγου) τὴν ἰσχυρίαν τῆς νυκτὸς καὶ τὴν ἄνετον καὶ τὴν ἀνάπυλιν, διὰ τῆς ὁποίας ὅλα ἀναπνοῦνται, καὶ ὁ κοιρανμένος νοθεύει, καὶ τὸ ταλαιπωρημένον σῶμα ποδ ὀφείλουν κάθε ἡμέραν τὴν ἐργασίαν μὲ ἰσχυρὰς δυνάμεις, θὰ ἴδῃ τὸ πλῆγμα αὐτὸ **E** νὰ περιέρχεται εἰς ἀσχητόν. Ἄν δὲ προσθέσῃ κανεὶς τὰς νύκτας εἰς τοὺς ἡμέρας του, καὶ εὐρίσκειται ἂν ἐγρη-

γῶρσει καὶ ἐργάζεται, ἢ καὶ τεριελιάζει, καὶ κόμει τοῦτο ἐπὶ πολλῶν καιρῶν, θὰ ἀποθῆναι σύντομα, ἢ ἂν δὲν πάθῃ τοῦτο, θὰ μαρδοσῇ ἀπελευθέρωσιν εἰς ὀφθαλμοῦν μορφήν, καὶ κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν ἡμέραν δὲν θὰ ἔχη εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν του, ἐπειδὴ τὸν ἐγκατέλειπεν ἡ δυνάμις του.

"Ἄν δὲ ἐπιεκτείνωμεν τὸν λόγον καὶ εἰς τὸ ζήτητρον πλήθος τῶν ἰχθύων, ποδ ζοῦν εἰς τὰς ἕλμας, εἰς τὰς πηγὰς, εἰς τοὺς παταρούς, εἰς τὴν πλεωμένην, εἰς τὴν ἀπλευστον θάλασσαν, ἢ ἂν παρατηρήσωμεν τὰ ἀναριθμητὰ εἶδη τῶν πτηνῶν, αὐτῶν ποδ ζοῦν εἰς τὸν ἀέρα, εἰς τὴν γῆν, αὐτῶν ποδ ζοῦν εἰς τὰ ὕδατα καὶ συγχρόνως εἰς τὴν γῆν, **A** (διότι ὑπάρχουν πολλὰ ἐμφανία μεταξὺ αὐτῶν), τὰ ἄγρια, τὰ ἡμέρα, τὰ ἄγρια ποῦ ἡμερῶνονται, τὰ ἄγρια ποῦ παραμένουν διὰ παντὸς ἄγρια, τὰ τραγόμενα, τὰ μὴ τραγόμενα, καὶ ἂν περιεργασθῶμεν ἐκάστου καὶ τὸ καλλοῦς, καὶ τὸ πτέρωμα, καὶ τὴν μελωδικὴν φωνήν, ἀκόμη καὶ τὰς διαφορὰς ἀνάμεσα τῶν ἂν μάθωμεν καλὰ καὶ εἰς τὸ ἄσμα, καὶ εἰς τὴν τροφήν, καὶ εἰς τὸ τρόπον τῆς ζωῆς τῶν, καὶ τὰς διαμονάς, καὶ τὰς συνηθείας, καὶ τὰς ὠφελείας, καὶ τὰς ὑπηρεσίας ποῦ μᾶς παρέχουν, ὅλας ἂν τὰς διηγηθῶμε, ὅπως καὶ τὸ πῶς μεγάλα καὶ πῶς μικρὰ εἶναι, καὶ τὸ πῶς γεννῶνται, καὶ τὸ πῶς ἀνατρέφονται, καὶ τὴν μεγάλην καὶ ἀπεργύραστον ποικιλίαν ποδ παρουσιάζουν, καὶ ἂν κάνωμεν τὸ **B** καὶ ὁμὰ τοὺς ἰχθύς, **B** καὶ ἀπὸ αὐτοὺς πῶς εἰς τὰ φυτὰ, ποῦ φθάνει εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς καὶ ἰδοῦμε τὸν καρπὸν ἐκάστου καὶ τὴν χρησιμότητα, καὶ τὴν εὐδοσίαν, καὶ τὴν μορφήν, καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὰ φύλλα, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν μικρότητα, καὶ τὴν ὠφέλειαν, καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἐργασίας, καὶ τὰς διαφορὰς ποδ ἔχουν οἱ φλοισοί, οἱ κορμοὶ καὶ οἱ κλάδοι, καὶ τοὺς λευμῶνας, καὶ τοὺς κήπους, ἔπειτα, ἂν μεταβῶμε εἰς τὰ διάφορα ἀράματα, καὶ περιεργασθῶμε τοὺς ἐσφορούς τύπους αὐτῶν, καὶ τοὺς τρόπους τῆς εὐρέσεως, καὶ τῆς καλλιέργειας, καὶ ὅτι συντελοῦν εἰς τὴν θεραπείαν μας, καὶ ἕτερα πάλιν ἀπὸ αὐτῶ, ἂν πᾶρε νὰ δοῦμε τὰ ὄρα ποδ ἔχουν ἕταλλα, ποῦ εἶναι πολλὰ καὶ ἐκεῖνα, καὶ ἂν ἐρευνησοῦμε ὅσα ἄλλα, πολὺ περισσότερα, ὑπάρχουν εἰς τὴν κτίσιν. **C** τότε ποῖος λόγος ἢ ποῖος καιρὸς θὰ μᾶς εἶναι ἀρκητός διὰ νὰ καταλάβωμε ὡστὸ ὅλα αὐτὰ; Καὶ ὅλα αὐτὰ, ἄνθρωπε, ἔγνων διὰ σὲ καὶ αἱ τέχναι διὰ σὲ, καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, καὶ αἱ πόλεις, καὶ αἱ κωμοπόλεις, καὶ ὁ ὕπνος, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ ζωὴ, καὶ ἡ θλάσσης, καὶ ἔργα τῆς φύσεως τόσα πολλὰ, καὶ τέτοια τόσα ὁ κόσμος διὰ σὲ, καὶ πάλιν καλλίτερος θὰ γίνῃ διὰ σὲ. Διότι ὅτι θὰ εἶναι καλλίτερος, καὶ τοῦτο διὰ σὲ, ἀκου-

σε τί λέγει ὁ Παῦλος: «Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς» ἦτοι, ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι φθορᾷ. Καὶ πῶς θὰ ἀπολαύσῃ τὴν τόσην τιμὴν διὰ τὸ ἐφενέρισε τοῦτο προσθέντων: εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. **Δ** Ἄν δὲ δὲν ἔκανα μακρὸν καὶ ὑπέριμετρον τὸν λόγον, πολλὰ θὰ ἐστοχαζόμην καὶ διὰ τὸν θάνατον, καὶ δι' αὐτοῦ μάλιστα θὰ ἐφανέροντο τὴν σοφίαν καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ ἔλεγα πολλὰ διὰ τὴν φθοράν, διὰ τὴν σφην, διὰ τὰ σκουλήρια διὰ τὴν στάκτην, δι' αὐτὰ ποῦ θρηνοῦν οἱ πολλοὶ καὶ ὀδύρονται, διὰ εἰς στάκτην, εἰς σκάνην, εἰς σκουλήρια θὰ διαλυοῦν τὰ σάρκατά μας, καὶ θὰ ἐδείκνυται καὶ ἔτσι τὴν ἄριστην πρόνοιαν καὶ στοργικὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Διότι μὲ τὴν ἴδιαν πρόνοιαν, μὲ τὴν ἴδιαν ἀγαθότητα, μὲ τὴν ὁποίαν μὲς ἔπλασε χωρὶς νὰ ὑπερκαμεν πρὶν, **Ε** μὲ τὴν ἴδιαν μὲς διέταξε καὶ νὰ ἀποθνήσκωμεν, καὶ τέτοιο τέλος νὰ ἔχωμεν. Καθόσον ἂν καὶ τὰ γινόμενα διαφέρουν, προέρχονται ὅμως ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀγαθότητα διότι καὶ ὅποιος ἀπέρχεται τίποτε ἐκ τούτου δὲν ζημιώνεται, καὶ ὅποιος ζῆ μὴ γίνων κέρδος θὰ ἔχῃ ἐκ τούτου, λαμβάνων ἀπὸ τὸ ἔξωθεν σῶμα τὴν ἰδικὴν του ὠφέλειαν. Διότι ὅταν ἴσῃ αὐτὸν ποῦ κῆδος καὶ ποῦ πρὶν ἐδάδιζε μαζί του, νὰ διαλυεῖται νῦν εἰς σκουλήρια, καὶ εἰς σπύλιον, καὶ εἰς στάκτην, καὶ εἰς σκάνην, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχῃ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ διαβόλου, τὸν πᾶναι τρόμος, μαζεύεται, ταπεινώνεται. **482** Ἄ διδάσκεται νὰ φιλοσοφῇ καὶ ἐγκρασιῶς εἰς τὴν διανοίαν του τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν, τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἔτσι λοιπὸν οὕτως αὐτὸς ποῦ ἀπῆλθε ἐξημίση τίποτε: διότι θὰ ἀναλάβῃ πάλιν αὐτὸ τὸ σῶμα ὀσάντων καὶ ἀφάρτων καὶ οὕτως ποῦ ἀγωνίζεται ἀκόμη, θὰ κερδίσῃ πᾶρα πολλὰ, ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ ὁ ἄλλος δὲν ἔλασε τίποτα. Ὁ θάνατος ἐδόθη εἰς τὸν θῖον μας ὅσα ἄς πικραῖος διδάσκαλος φιλοσοφίας, μὲς παιδαγωγῆν τὴν σκέψιν, μὲς καλινεργεῖν τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, μὲς ἡμερεύει τὰ κτήματα, καὶ φέρει τὴν γαλήνην. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐμῶδες καὶ ἀπὸ ὅσα εἶπαμε, καὶ ἀπὸ ἄλλα περισσότερα, τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ποῦ λαμβάνει καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ φῶς πῶ φανερά, **Β** οὐτε νὰ περιεργάζομαι τὰ περὶ αὐτὰ, οὐτε νὰ ἐπιλόκιξῃ τὰ ἀνέσκητα, ἐπιζητῶν νὰ μάθῃ τὰς αἰτίας ἄλλων. Διότι καὶ αὐτὴν τὴν ὑπορξίν μας ἀπὸ ἀγαθότητα μὲς τὴν παρεκχώρησε, μὴ ἔκων ἀνάγκην τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπηρεσίας μας. Καὶ πρέπει νὰ θαυμάζωμεν αὐτὸν, καὶ νὰ τὸν προσκυνούμεν, ὅτι διὰ τὸ ὅτι μόνον μὲς ἐδημιούργησε, οὐτε διὰ τὸ ὅτι μὲς ἐκάρισε ψυχὴν ἀσώματον καὶ λογικὴν, οὐτε διὰ τὸ ὅτι μὲς ἔκαμε ἀνωτέρους ἀπὸ ἅλα τὰ ἄλλα, οὐτε διὰ τὸ ὅτι ἔβαλε εἰς τὰ κέρια μας τὴν κυριαρχίαν

τῆς φρόσεως καὶ μὲς ἀνέθεσε τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ὅτι μὲς παρεκώρυξεν ἅλα αὐτὰ χωρὶς νὰ μὲς ἔχῃ καθόλου ἀνάγκην. Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον τῆς ἀγαθότητος του εἶναι τοῦτο, τὸ ὅτι μὲς ἔπλασε ἂν καὶ δὲν ἐκρείβεται εἰς οὐδὲν τὴν βοήθειάν μας. **Γ** Διότι καὶ πρὶν νὰ δημιουργηθῶμε ἑμεῖς, καὶ οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ σθράνια δυνάμεις, ὑπέθεσε ἐκεῖνος καὶ εἶχε τὴν ἰδικὴν του δόξαν καὶ μακαριότητα, καὶ μόνον ἐπὶ φιλανθρωπίαν μὲς ἔπλασε, καὶ ἅλα αὐτὰ τὰ ἔκαμε δι' ἡμῶς, καὶ ἀκόμη παλὸ περισσότερο ἀπὸ αὐτὰ.

8. Διὰ τοῦτο καὶ νόμον ἔγραψε καὶ μὲς τὸν ἔδωκε, καὶ προφήτας ἀπέστειλε, καὶ θαύματα ἐπετέλεσε, καὶ πρὶν ἀπὸ ἅλα αὐτὰ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἔθεσε μέσα του τὸν ἐμφυτον νόμον ὡσὺν διδάσκαλόν του καὶ τὸν ἔβαλε ἐπάνω εἰς τοὺς λογισμοὺς μας, ὅπως τὸν κυβερνήτην εἰς τὸ πλοῖον καὶ τὸν ἡγίασον εἰς τὸν ἵππον. **Δ** Ἔτσι λοιπὸν τὸν ἔβαθε καὶ ὁ Ἄβελ, χωρὶς οὔτε γράμματα νὰ ὑπερκαμῶν, οὔτε προφήται, οὔτε ἀπόστολοι, χωρὶς νὰ τὸ ὄραϊν κάποιος γραπτὸς νόμος, ἀλλὰ εἶχε μέσα του τὸν ἐμφυτον νόμον. Ἔτσι καὶ ὁ Καὶν διότι καὶ ἐκεῖνος τὸν ἐγνώρισε. Καὶ οἱ δύο τὸν ἔμαθον καὶ τὴν κυριαρχίαν του ἐγνώριζον, ἀλλὰ δὲν ἐδάδιζον καὶ οἱ δύο τὴν αὐτὴν ὁδὸν: ὁ μὲν ἕνας ἐδάδιζε τὴν ὁδὸν τῆς κακίας, ὁ δὲ ἄλλος τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Καὶ ὅμως οὐτε διὰ τοῦτο τὸν ἐγκατέλειψε ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν ἐσώκωσε ὄρθων ὅταν ἔπεσε καὶ ἐναυχήθη καὶ τὸν ἔθηκε τῆς ἐπιμελείας του, πρῶτον μὲ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν συμβουλήν, αὐτῶν δὲ μὲ τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον νοουθετῶν, παιδεύων, διδάσκων. **Ε** Καὶ ὅταν πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπρόδωσαν ἕνα τόσο μεγάλο ὄφρον, ἐνωσὶ τὴν ὠφέλειαν ἐκ τῆς φυσικῆς διδασκαλίας, οὐτε τότε τοὺς ἐγκατέλειψε, οὐτε τοὺς παρέδωκε εἰς τὴν κακοτροφιάν, ἀλλ' ἐξηκολούθησε νὰ τοὺς διδάσκῃ, νὰ τοὺς νοουθετῇ μὲ ἔργα, μὲ ἐνεργείας, μὲ τιμωρίας, μὲ τὴν ἴδιαν τὴν κτίσιν ποῦ κάθε ἡμέραν εὐργάζετο καὶ ἐξέτιλε τὴν συννησμένην ὑπηρεσίαν τῆς, μὲ τὰ παρόδοξα καὶ ἀσυνήθη σημεῖα, μὲ τοὺς θαύματους ἄσκοντες. Διότι καὶ ἄνδρας θαυμαστοῦς καὶ γενεῖτους ἀπὸ πίστην τοὺς ἔφερε ἀπὸ τόσον εἰς τόσον. Καὶ τὸν Ἀδραμὶ ἄλλοτε μὲν εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἄλλοτε δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸν ἠγάπησε. **483** Ἄ νὰ πηγαίνῃ: τὰ τὸν Ἰωακὼβ εἰς τὴν Συρίαν. Τὸν Μωϋσῆα εἰς τὴν Αἴγυπτον, τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὴν Βαβυλώνα, καὶ τὸν Δανιὴλ, καὶ τὸν Ἰεζεκιὰλ, τὸν δὲ Ἰερειμίαν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐπειτα καὶ νόμον ἔδωκε, καὶ προφήτας ἀπέστειλε, καὶ τοὺς ἐπιμύρησε, καὶ τοὺς ἠνεκέθη, καὶ εἰς αἰχμαλωσίον τοὺς παρέδωκε, καὶ τοὺς ἠλευθέρωσε, καὶ δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρι τὸ τέλος νὰ κἀν τὰ

πάντα και να φροντίξω διά τὸ γένος, τὸ ἰδικόν μας. Διότι δὲν ἠρεσέθη εἰς μόνον τὴν ἐκ τῆς δημιουργίας διδασκαλίαν, ἢ ἀποία ὀδηγεῖ πρὸς θεογνωσίαν, ἀλλὰ ἕπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ τὴν ἀγνωστοσύνην των, καμμίαν ὠφέλειαν ἐξ αὐτῆς δὲν ἐκέρρασαν ἐκάραξε καὶ ἄλλους ὄντας διδασκαλίας. **B** καὶ εἰς τὸ τέλος ἔκαμε τὴν σπουδαιότερον ἐβερgeoisαν καὶ ἐπέταξε τὸν Υἱόν του, τὸν Υἱόν τὸν γνήσιον, τὸν μονογενῆ καὶ ἐκεῖνος ποὺ εἶπε τὴν αὐτὴν φωνὴν μετὰ τὸν Θεόν γίνεται ὁμοῦς μου, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς δαδίζων, μετὰ τοὺς ἀνθρώπους συνομιλοῦντες, καὶ ἐτραγε, καὶ ἔπνε, καὶ περιῆκετο τὴν γῆν διὰ τὴν φρονηματικὴν, τὴν διδασκίαν, τὴν νοουθεσίαν, τὴν θαυματουργίαν, μετὰ ὅσα ἐπροφήτευσεν, μετὰ ὅσα συνέβουλεύετο, μετὰ ὅσα ἔπαυσε, μετὰ ὅσα ὑπέμενε, μετὰ ὅσα ὑπέσχετο, μετὰ ὅσα εἶδε. Διὸ ὅσα μὲν ἀφοροῦν εἰς τὰ παρόντα τὸ ἔδωκε ἴδῃ, ὅσα δὲ ἀφοροῦν εἰς τὰ μέλλοντα τὰ ἐρύλασε καὶ ἐφανερώσε ὅτι θὰ τὰ δώσῃ καὶ αὐτὰ μετὰ τὰ θαύματα ποὺ ἔκανε, ὅταν εὐρίσκητο εἰς τὴν γῆν **C** καὶ μετὰ ὅσα ἐπροφήτευσεν ὅτι θὰ γίνουσι μετὰ καὶ ἔγιναν ὅλα. «Τὶς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, ἀκούσας ποιήσει πάσας τὰς ἀνάσεις αὐτοῦ;» (Ψαλμ. 105, 2). Ποῖος δὲν θὰ θαυμάσῃ, ποῖος δὲν θὰ φρίξῃ διὰ τὴν ἀπερίγραπτον πρόνοιαν του, σκεπτόμενος πᾶς κάρην τῶν ἀκαρίτων βούλων του παρέδωκε εἰς θάνατον τὸν μονογενῆ Υἱόν του, εἰς θάνατον καταρμένον, ἀνονειδίστον καὶ ἐπιβάλλοντα εἰς τοὺς δοκίτους ἐγκληματίας, εἰς θάνατον τῶν καταδίκων; Διότι καὶ ἀνεσκόπητο ἐπάνω εἰς ὑψηλὸν οὐρανόν, καὶ ἐνεπιέτο, καὶ ἐραπῆκετο, καὶ ἐκολοῦρετο, καὶ ἐκλεύετο, καὶ εἰς τὸσον κατὰ κάρην δοθῆναι ἐθάπτετο, καὶ σφραγίζετο ἐπὶ τοῦ μνήματός του ἐπισοβετοῦντο. **D** Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ὑπέμενε διὰ σέ, καὶ ἀπὸ τὴν πρόνοιάν σου διὰ σέ, διὰ τὴν ἐκλείψῃ ἢ τυραννίαν τῆς ἁμαρτίας, διὰ τὴν κρημνισθῆναι τὸ προπρόριον τοῦ διαβόλου, διὰ τὴν κοποῦν τοῦ θανάτου τὸ νεῦρα, διὰ τὴν μὴ ἀνοίγουν αἱ πόλαι τοῦ οὐρανοῦ, διὰ τὴν ἀφανισθῆναι ἢ καταρῆναι, διὰ τὴν ἀρθῆναι ἢ προτέρα καταδικῆναι, διὰ τὴν μὴ μάθησιν ὑπομονῆς, διὰ τὴν δαδαθῆς καρτερίαν, διὰ τὴν μὴ σὲ λυπηθῆναι ἀπὸ τὰ δευρὰ τοῦ παρόντος βίου, οὔτε θάνατος, οὔτε προσβολαί, οὔτε κλευσμοί, οὔτε ἐπιμνημοί, οὔτε συμφοραί, οὔτε ἐκθρῆκτοί καταπρηγμοί, οὔτε κατηγορίαί, οὔτε ἐπιθέσεις, οὔτε συκοφαντία, οὔτε φθῆμι κακαί, οὔτε κανὲν ἄλλο τοιοῦτον. Διότι καὶ ἐκεῖνος τὰ δοκίμασε ὅλα, καὶ ἔζητε ὁμοῦς σου **E** μετὰ ὅλα αὐτὰ, καὶ ὅλα τὰ ἐνίκησε κατὰ κράτος ποδωγαγῶν καὶ διδάσκων ἐπὶ τὴν μὴ φοβῆσαι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Καὶ δὲν ἠρεσέθη μόνον εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ μετὰ ἐκάρωσε τὴν ἄψατον κάρην τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἀπακό-

λους ἀπέταξε διὰ τὴν διακομίσουσαν πρὸς τοῦτο. Καὶ ἔν ἔν ἔβλεπε ὅτι αὐτοὶ οἱ κήρυκες τῆς ζωῆς ἔπαυσαν ἀναρῶντα κακὰ, ὅτι ἐρασιπρόνοντα, ὀφρῶντα, κατεποντίκοντα, ἐβουανέοντα ἀπὸ πείνης καὶ δίψας, ὅτι ἐπνίγοντο κάθε ἡμέραν, ὅτι ἔξον μετὰ τὸν καθημερινὸν θάνατον. **A** τὰ ἠεῖκοντο αὐτὰ διὰ σέ, καὶ διὰ τὸ ἐνδιαφέρον σου διὰ σέ.

Διὰ σέ, ἄνθρωπε, καὶ οὐράνιον βασιλεῖαν ἐτάμασε, διὰ σέ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἀπόρητα, τ.γ. ἀποκατάστασιν σου εἰς τοὺς οὐρανοὺς, τοὺς ἐκεῖ διαφόρους καὶ ποικίλους ἐκεῖνους τόπους, τὴν μακαριότητα ἐκεῖνην, ποὺ ποτὲ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐρμηνευθῆ μετὰ λόγια. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔλας τόσα παραδειγματα τῆς προνοίας αὐτοῦ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, αὐτὰ ποὺ θὰ γίνουσι, αὐτὰ ποὺ ἔγιναν, ὅσα γίνονται κάθε ἡμέραν, τὰ παλαιὰ, τὰ μεσαία, τὰ τελευταία, τὰ διαρκῶς γινόμενα, τὰ σκετικὰ μετὰ τὸ οἶμα, **B** τὰ σκετικὰ μετὰ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀφοῦ ὄλεσε πολυπληθεῖς ἀποδείξεις ἀπὸ παντοῦ φερόμενας, ποὺ διαλαλοῦν τὴν πρόνοιάν σου, ἀμφιβάλλεις ἀκόμη; Τώρα ὁμοῦ δὲν ἀμφιβάλλεις καὶ πιστεύεις, ὅτι προνοεῖ, καὶ εἶσαι πεπεισμένος περὶ τοῦτου. Λοιπὸν μὴ περιεργάζεσαι πλέον τίποτε, γνώριζε καλά, ὅτι ἔλας Θεὸν πρὸς στοργικὸν ἀπὸ πατέρα, πρὸς προνοητικὸν ἀπὸ μητέρα, ποὺ σ' ἀγαπᾷ πρὸς πατὴρ ἀπὸ ὅσον ἀγαπᾷ ὁ νεμφίος καὶ ἡ νύμφη, ποὺ θεωρεῖ ἀνάστασιν σου τὴν ἰδικὴν σου σωτηρίαν, καὶ κείρεται πρὸς πολὺ δι' αὐτὴν ἀπὸ ὅσον ἐπὶ ὅταν ἀπαλλαγῆς ἀπὸ κινδύνους καὶ θανάτους (ὅπως τὸ ἀπέδειξε **C** μετὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰωνᾶ), καὶ πανερίως κάθε εἶδος ἀγάπης, αὐτὴν ποὺ ἔχει ὁ πατέρας πρὸς τὰ παιδιά του ἢ ἡ μητέρα πρὸς τὰ τέκνα, ὁ ἀμπελοργὸς πρὸς τὰ φυτὰ, ὁ οἰκοδόμος πρὸς τὴν τέχνην του, ὁ νεμφίος πρὸς τὴν νύμφην, ὁ νεός πρὸς τὴν νέαν, καὶ θέλει νὰ ἀπομακρυνθῶσι τὰ κακὰ ἀπὸ σένα, ὅσον ἀπέχει ἡ ἀνατολὴ ἀπὸ τὴν δύσιν, ὅσον ἀρῶντερος εἶναι ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν (διότι καὶ αὐτὸ τὸ ἀπέδειξε), καὶ μάλιστα ἐκ μόνον ἴσων, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερων. Ὅπως ἀπέδειξε, ὅταν ἔκανα λόγον περὶ αὐτῶν, καὶ ὅσα συνέβουλεύεσα νὰ μὴ σκεκίμεθα εἰς τὰ παραδειγματα, **D** ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ ὑπερβῶμεν μετὰ τοὺς λαγισμούς μας. Διότι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνερμηνεύτως, καὶ ἀκατάληπτος ἢ στοργὴ του, ἀπερίγραπτος ἢ ἀγαθότης του καὶ ἀνεξερρήνητος ἢ φιλοanthropία του.

Λοιπὸν ἀφοῦ τὰ γνωρίζεις ὅλα αὐτὰ, καὶ ὅσα εἶπε, καὶ ὅσα ἔκανε, καὶ ὅσα θὰ κῆναι, μὴ περιεργάζεσαι τίποτε, μὴ παλιεγετάμης, μὴ λῆγης, διότι αὐτὸ; Πρὸς τί τοῦτο, Διότι πᾶς δὲν εἶναι μονὰ καὶ δοκῆτὴ καὶ ὑπερβολικὴ ἀνοησία καὶ

παραφροσύνη, τὴν μὲν ἐνέργειαν τοῦ ἱατροῦ ποῦ κόπτεται, καθιερῶσαι, δίδει παρὰ φάρμακα, ὅπως καὶ ἂν εἶναι δοῦλος, νὰ μὴ ἐξετάσῃ ὁ κύριός σου, ἀλλὰ νὰ κατέκειται σωτηριῶς καὶ νὰ ὑπομένῃ ταῦτο, Ε καὶ νὰ τοῦ ἄρεσιν χάριν διὰ τὸ κἀπιμον, καὶ διὰ τὴν ταμίαν, καὶ διὰ τὰ φάρμακα, καὶ δε μὴ γνώριζεν τί θὰ γίνῃ μετὰ (διότι πολλοὶ ἱατροὶ μὲ αὐτὰ ποῦ ἐκάναν ἐρόντισον πολλούς), καὶ μετὰ μεγάλην ὑποταγὴν νὰ ὑποχωρῇ εἰς αὐτὸν ποῦ ἐνεργεῖ αὐτὰ. Τὴν ἴδιαν ἐπιποσύνην νὰ δεκνόμενος καὶ εἰς τὸν νοστὴν, καὶ εἰς τὸν οἰκοδόμον, καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους ἐπαγγελματίας. Νὰ θεωροῦμε διηλοδὴ καταγέλαστον τὸ νὰ ἀπατῇ ὁ ἀμαθὴς καὶ ἄπειρος ἀπὸ τὸν τεχνίτην νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ τὰ πάντα, καὶ ἐν τούτοις ἡμεῖς νὰ περιεργαζόμεθα τὴν ἄφατον ἐκείνην σοφίαν, τὴν ἀνεκάρηστον, τὴν ἄρηστον, τὴν ἀκατάληπτον καὶ νὰ ζήσομε διατί ἐγενε αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο, καὶ τοῦτο, ἐνθὺ γνώριζομεν καλῶς,

485 Α ὅτι ἡ σοφία αὐτῆς εἶναι ἀλόγητος, ὅτι ἡ ἀγαθότης του εἶναι μεγάλη, ὅτι ἡ πρόνοιός του εἶναι ἀρητος, ὅτι ὅλο δὸς μὰς κάνει ἔχουν σκοπὸν τὴν ὑφέλειάν μας. Ἄρκει νὰ μὴ θελήσωμεν ἡμεῖς τὸ κακὸν μας. Διότι ὁ Θεὸς δὲν θέλει νὰ χάσῃ κανένα, ἀλλὰ νὰ σώσῃ. Πᾶς δὲν εἶναι ἡ χειρότερο πρῶτον, ἐκεῖνον, ποῦ ὅλους νὰ σώσῃ καὶ θέλει καὶ ἠμπορεῖ, νὰ περιεργαζόμεθα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἡμέρας, καὶ νὰ μὴ ἀναμενόμενος τὸ ἀποτέλεσμα τῶν γινόμενων;

9. Μάλιστα δὲ δὲν πρέπει οὕτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, οὔτε κατόπιν νὰ πολυπραγηνοῦμε: ἂν δὲ εἴσοι τόσον περίεργος καὶ πολυπράγμων, περιέμενε τὸ τέλος, καὶ παρῆτορε ποῦ καταλήγουσιν αὐτὰ, Β καὶ μὴ θορυβῆσαι, μήτε νὰ παρῆτορε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν. Διότι καὶ τὸν χρυσάκιον, διὸν θὰ τὸν ἴδῃ ἕνας ἀνίδεος νὰ λυῶν τὸν χρυσὸν κατ' ἀρχὴν καὶ νὰ τὸν ἀναμενῆν μετὰ τὴν στάκτην καὶ τὰ ἄκυρα, ἂν δὲν περιμένῃ τὸ τέλος, θὰ νομίσῃ ὅτι ἔλασε τὸν χρυσὸν ὁμοίως διὰν κανεὶς γεννηθῆ καὶ ἀνατραπῇ εἰς τὴν θάλασσαν, καθὼς δὲ αἰφνιδίως μετοκίησιν εἰς τὴν Ἑρῶν καὶ δὲν ἔχει ἀκούσει τίποτε περὶ καλλιεργείας τῆς γῆς, ἂν ἴδῃ τὸ σιτάρι τὸ ἐπιδοκουμενον καὶ φυλάσσόμενον μετὰ πόρτας καὶ μοχλοῦ καὶ ἀπληλαγμένον ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν, C νὰ τὸ παίρῃ αἰφνιδίως ὁ γεωργός καὶ νὰ τὸ σκορπῇ, καὶ νὰ τὸ περῇ, καὶ νὰ κείτῃ εἰς τὸν ἄγρον κάτω ἀπὸ τὰ πόδια ὄλων τῶν ὑιοβατῶν, καὶ οὐ μόνον μὴ ἀπληλαγμένον ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν ἀλλὰ καὶ εἰς πλῆθος καὶ τέλεινα νὰ παροδίδεται καὶ νὰ μὴ ἔχη κανένα φύλακα, δὲν θὰ νομίσῃ ὅτι ἐκόπη τὸ σιτάρι καὶ δὲν θὰ κωτακρῆν τὸν γεωργὸν ποῦ ἔπραξε αὐτὰ: Ἡ κατὰ τὴν ὁμοίωσιν αὐτῆ δὲν θὰ ταπεινῆ εἰς αὐτὸ ποῦ ἐγενε, ἀλλ' εἰς τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν

ἀνοησίαν ἐκείνου ποῦ δὲν ἔρανε ὁρθῶς καὶ ἐκκρίματα τὴν γνώμην του εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν. Διότι, ἐν περιέμενε τὸ τέλος καὶ ἐβλεπε τὰ σιτάρια νὰ κωτακρῶνται, καὶ τὸ ὄρεπάνι ἐκονιομένον, καὶ τὸ σιτάρι ποῦ ἐσκορπίσθη καὶ ἔμεινε ἀρόλακτον D καὶ δούτωσε καὶ ἐκάλλεσε καὶ παρεδόθη εἰς τὴν λάσπην, νὰ ὑφάνεται, καὶ νὰ πολλαπλασιάζεται, καὶ νὰ φαίνεται ὑπερώτερον, καὶ νὰ ἀποβάλλῃ τὴν παλαιότητά του, καὶ νὰ ἴσταται ὑψηλὰ μετὰ δύναμιν πολλήν, καὶ ἰσὼν νὰ ἔχη στήριγμα καὶ καλύμματα, καὶ νὰ σκηματίζῃ καλῶς ὑψηλόν, καὶ νὰ τέρπῃ, καὶ νὰ τρέφῃ τὸν θεατῆν, καὶ νὰ παρέχῃ πολλὴν ὑφέλειαν, τότε θὰ ἐξεπλήσσειο περισσότερο, διότι ὁ καρπὸς ἐφῆσεν εἰς τὴν ἀφθονίαν καὶ λαμπρότητα μέσα ἀπὸ τὰς παθήματα. Καὶ σὺ λοιπόν, ἄνθρωπε, πρὸ πάντων μὴ πολυεργετοῦ τὸν κοινὸν Κύριον ὄλων μας: ἂν δὲ εἴσοι τόσον φιλόνοκος καὶ τολμηρός, ὥστε νὰ κατέκειαι ἀπὸ τὴν μανίαν αὐτῆν, περιέμενε τοῦλάχιστον Ε τὸ τέλος τῶν πραγμάτων. Διότι ἂν ὁ γεωργὸς περιμένῃ ἀλόκληρον τὸν χρυσάκιον καὶ δὲν ὑπολογίζῃ αὐτὸ ποῦ παθαίνει τὸ σιτάρι τὴν ἐπακὴν τοῦ ψύχους, ἀλλὰ ἐκεῖνα ποῦ πρόκειται νὰ ὑπολόσῃ, πολὺ περισσότερο εἶναι ἄδικον νὰ περιμένῃ καὶ σὺ τὸ τέλος ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ καλλιεργῇ ἀλόκληρον τὴν αἰκουμένην καὶ τὰς ἰδικὰς μας ψυχὰς: ἐγὼ δὲ τέλος τῶν γινόμενων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δὲν λέγω μόνον αὐτὸ ποῦ συμβαίνει εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν (διότι πολλὰς φορὰς τοῦτο καὶ ἐδῶ ἐπέκειται) ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ποῦ συμβαίνει εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν. Διότι ἡ οικονομία καὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου βίου ἀποβλέπει εἰς ἓνα σκοπὸν, τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν μας. Διότι ἂν καὶ εἶναι κωτακρῶν ἀπὸ τὸν χρόνον εἶναι συνημερωμένοι εἰς τὸν ἴδιον σκοπὸν 486 Α καὶ ὅπως τὴν μίαν εἶναι κωτακρῶν καὶ τὴν ἄλλην ἀνοητῆς, ἀλλὰ καὶ αἱ δύο ἀλλαγὰι τοῦ ἔτους ἀποβλέπουσιν εἰς ἓνα σκοπὸν, εἰς τὴν ὑψίστην τῶν καρπῶν: εἶτα θὰ σιμῆθῃ καὶ εἰς τὰ ἰδικὰ μας πράγματα. Ὅταν λαυθὸν ἴδῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐσκορπισμένην, νὰ ἔχη ὑποστῆ τὰ χειρότερα, νὰ διώκωνται, νὰ κωτακρῶνται ὅσοι λάμπουν μέσα εἰς αὐτῆν, τὸν πρόθερόν της ἐξορισθέντα, εἰς τὰς ἐκκαστὰς τῆς γῆς, μὴ σέπτεται μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τούτων, τοὺς μισθοὺς, τὰς ὁμοσίας, τὰ θροῦσα, τὰ ἐπαθλα: Ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται, (Ματθ. I, 22) λέγει. Διὼι εἰς τὴν ἐπακὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐπειδὴ δὲν ἦτο γνωστὴ ἡ περὶ ἀναστάσεως διδασκαλία καὶ τὸ δῶο ἐγένοντο εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν: B εἰς δὲ τὴν ἐπακὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν γίνεται παντὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ μὲν λαμπρὰ πραγματοποιοῦνται καμὰ φορὰ ἐδῶ, τὸ δὲ εὐχάριστα μὰς

αναμένουν, όταν θα φύγουμε από εδώ. Ἄλλ' ὅμως ἀκόμη και ἐν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ἐπραγματοποιήσαντο δι' αὐτοὺς τὰ εὐχάριστα, θὰ ἦσαν περισσότερον ἕξαι θεουργοῦ ὅσοι δὲν ἀπῆλθον. ταῦτα, και ὅσοι χωρὶς νὰ γνωρίζουν καλῶς οὕτε τὴν περὶ ἀναστάσεως διδασκαλίαν, και ἐνῶ ἐλλείπον ἐκ τὰ πρόγματα νὰ συμβαίνουν τὰ ἐπιθετα ἀπὸ τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐσκοιδάλιζοντο καθόλου ἀπὸ ὅσα ἐναντία ἐγίνοντο, ἄλλ' ἐπειδὴ ἐγνωρίζον C τὴ εὐποριαν και τὸ εὐμῆκανον τῆς θείας σοφίας του τὸ τέλος ἀνέμεναν, μᾶλλον δὲ και πρὸ τοῦ τέλους κάθε τι ποὺ συμβέβαιεν εἰς αὐτοὺς τὸ ὑπέφεραν μὲ εὐχαρίστησιν, και ἔβλεπον δοξάζοντες τὸν Θεὸν ποὺ ἐπέτρεπε νὰ γίνωνται οὕτῳ. Πιθανὸς ὁ λόγος μου αὐτοὺς οὕς φαίνεται ὅτι εἶναι ἁσφαρῆς λοιπὸν θὰ προσπαθῶμαι νὰ τὸν καταστήσω σαφέστερον.

10. Ὁ Ἀβραάμ, ὅταν κάποτε ἐγήρασε, εἶχε καταστή πλεόν λόγῳ ἡλικίας ἀνίκανος πρὸς τεκνογονίαν. Διότι ὡς πρὸς τὸ ζῆμα τῆς πατρίδος, εἰρίσκειτο μὲν ἐν τῇ ζωῇ, ἀλλὰ δὲν ἦτο καθόλου καλύτερος ἀπὸ νεκρὸν. Ὅταν, λοιπὸν, ἦτο γέρον ὁ δίκαιος ἔκεινος, και μάλιστα πολλὸ γέρον, D και εἶχε ὑπερβῆ εἰς μέγα βαθμὴν τοὺς νόμους τῆς φυσικῆς τεκνογονίας, και εἶχε οὐλογῶν του τὴν πᾶ ἄγονη και ἀπὸ τὴν πέτραν Σάρραν, ὑπόκειται ὁ Θεὸς νὰ εἶναι ὁμοιον μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἄστρων. Ὁ Ἀβραάμ, ἐν και ὑπῆρξαν τόσα ἐμπόδια, ἐν και ἡ ἡλικία του εἶχε φθάσει εἰς θεοὺ γῆρας και ἡ γυναῖκα του και λόγῳ ἡλικίας και λόγῳ φθοσεως εἶχε καταστή ἀνίκανος πρὸς γέννησιν, διότι δὲν ἦτο ἐπιόθιον πρὸς τοῦτο μόνον τὸ γῆρας, ἀλλὰ και αὐτὴ ἡ φυσικὴ ἀναπηρία, ὅπου και ὅταν ἦτο νέα τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως ἦτο ἄκρητον διότι ἡ γυναῖκα ἦτο στεῖρα. Διὰ τοῦτο και ὁ Παῦλος τοῖζων αὐτὸ ἐλεγεν: Ἐ και τὴν νεκρωσιν τῆς μητρός Σάρρας (Ρωμ. 4, 19) δὲν εἶπεν τὴν νεκρωσιν τῆς Σάρρας ἀπῶς, διὰ νὰ μὴ ὑπονοηθῆς μόνον τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ και τῆς ἰδίας τῆς μητρός τὴν νεκρωσιν, ἡ ὅποια προῆλθεν διὰ μόνον ἀπὸ τὰ χρόνια ἀλλὰ και ἀπὸ τὴν φύσιν ἄλλ' ὅμως ἐν και ὑπῆρξαν, ὅπως εἶπα, τόσον μεγάλα ἐμπόδια, ἐπειδὴ ἤξευρε τί σημαίνει ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ, πόσον εὐμῆκανος εἶναι και πόσον ἀκρυερτικὴ και ὅτι δὲν ἐμποδίζεται οὕτε ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, οὕτε ἀπὸ τῆς δουκόλου περιστάσεως, οὕτε ἀπὸ τίποτε ἄλλο, και ὅτι φοβέται μέσα ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, και ὅτι πραγματοποιεῖ τὴν ὑπόσχεσιν του. ἐδέχθη τὸν λόγον του 477 A και ἐπίστευσε εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, και δὲν ἄφησε νὰ κινήσῃ καθόλου ἡ παρὰ τὸ λογισμὸν του, και

ἔκρινεν ὅτι ἦτο ἀξιόπιστος, καθὼς θεθεῖως και εἶναι, εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ ὑποσχεθέντος ἡ δύναμις, κυρίως νὰ ἐξετάσῃ, πῶς και μὲ ποῖον τρόπον θὰ γίνοντο αὐτά, και διὰ ποῖον λόγον δὲν ἔγινον κατὰ τὴν νεότητά της, ἀλλὰ κατὰ τὸ γῆρας της και κάποτε και ἀργότερα. Διὰ τοῦτο μάλιστα και ὁ Παῦλος τὸν ἐπαινεῖ μὲ δυνατὴν φωνὴν λέγων: Ὅς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδα ἐπίστευσε εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν (Ρωμ. 4, 18). Τί σημαίνει: «Παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδα;» Χωρὶς ἐλπίδα ἀνθρωπίνην, B μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, ποὺ ὅλα τὰ κακὰ, ὅλα τὰ δύναται, ὅλα τὰ κατανακτεῖ. Και ἐπίστευσε διὰ μόνον, ὅτι θὰ γίνῃ πατέρας, ἀλλὰ και τόσον πολλῶν ἐθνῶν, ὁ γέρον αὐτοὺς και ἄνομος, ποὺ εἶχε στεῖραν και γηρασμένην γυναῖκα, κατὰ τὸ λεχθέν: «Οὕτως ἐσται τὸ σπέρμα σου. Και μὴ ἀσθενήσῃς εἰπίστει οὐ κατενόησε τὸ ἐαυτοῦ σῆμα νεκρωμένον, ἐκατονταετής που ὑπῆρξαν, και τὴν νεκρωσιν τῆς μητρός Σάρρας: εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τί ὑπόστις ἄλλ' ἐνεδουναμώθη τῇ πίστει, ὅσοις ὄξων τῷ Θεῷ, και πληροσφουρθεῖς, ὅτι, δ' ἐπίγγελλται, δυνατὸς ἐσται και παῖρας C (Ρωμ. 4, 19 - 21). Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει σημαίνει: ἀνεπίσθησε και ὑπερέβη τὴν ἀνθρωπίνην δύναμιν και ἠρθεῖς εἰς τὸ ὕψος ἐκείνου ποὺ ὑπεσχέθη τοῦτο, κατενόησε τὴν ἀνεκφραστον δύναμιν του, ἐπέσθη τελείως, ὅτι ἀπιστήσῃτε θὰ πραγματοποιηθῇ αὐτὸ ποὺ εἶπεν ὁ Θεός. Και διὰ τούτου πρὸ πάντων τὸν Θεὸν ἐδόξασε, διὰ τοῦ ὅτι δὲν περιεργάσθη τὴν ὑπόσχεσιν, οὕτε τὴν ἐπολοσυνήτησε, ἄλλ' ἐνεπιστήθη εἰς τὴν ἀκατάλητον σοφίαν και δύναμιν αὐτοῦ, και δὲν ἀμφέβαλλε καθόλου διὰ τὴν πραγματοποιήσῃν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Βλέπει δὲ πᾶσι εἶναι κυρίως ἐκεῖνο ποὺ δοξάζει τὸν Θεόν, τὸ νὰ ἐμπιστοῦται κανεὶς πάντοτε εἰς τὴν ἀκατάλητον πρόνοιάν του D και εἰς τὴν ἄκρητον δύναμιν και σοφίαν και νὰ μὴ περιμεγγάζεται, οὕτε νὰ πολυπραγμανοῖ, οὕτε νὰ λέγγῃ διὰ τὸ τοῦτο; πῶς θὰ γίνῃ αὐτό; Δὲν εἶναι δὲ μόνον αὐτὸ τὸ ἀξιοθαύμαστον, ἀλλὰ και τὸ ὅτι τὸν υἱὸν του ἐκείνου, τὸν μονογενῆ και γνήσιον μετὰ τὴν προομιωποίησιν ἐκείνης τῆς ὑποσχέσεως ἔλαβε ἐντολήν νὰ θυσιάσῃ, και οὕτε και τότε ἐσκοιδάλισθη. Ἐν και ἦσαν πολλὰ αὐτὰ τὰ ὅποια θὰ ἠμποροῦσαν νὰ σκοιδάλισουν ἕνα ἐκὶ νηφῆλιον και ὑπόσκειον. Και πρῶτα - πρῶτα αὐτὴ ἡ ἐντολή, ἡ ἐν ὁ Θεὸς δέκεται τέτοιον εἶδος θυσίας, και διατάσσει τοὺς πατέρας νὰ γίνωνται παιδοκτόνοι, και νὰ δίδουν βίαν ἰλάος E εἰς τὴν ζωὴν των, και νὰ παραδίδουν τὰ τέκνα των

εις πρόωρον θάνατον, και να σκοτώνουν τα παιδιά των με τα ίδια των τα χέρια, και το θν θέλη με τέτοιο αίμα να θρέχεται ο θυμός του και να ἀλλάζεται η πατρική χειρ ἄνυστον του μονογενοῦς υἱοῦ του, και να είναι ο δικαίος ἀγκώτερος ἀπὸ φρονεῖς. Ἐκτὸς τούτου ἠθέλω να τὸν σκανδαλίω και η τυραννία τῆς φύσεως με το να τὸν θοισβῆ και να τὸν τάρσση, ὅτι μόνον ἐπειδὴ ἦτο πατέρας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο και φιλοτοργος και πατέρας τέτοιου παιδιοῦ, πράγματι ἰδικού του, μονογενοῦς, ἀφροῦ κατά τὴν μορφήν και καλοῦ κατά τὸ πνεῦμα. Διὰ ἦτο εἰς αὐτὸ τὸ ἄνωος τῆς ἡλικίας του, και ἐπῆνω εἰς τὴν κορυφήν τῆς ἀρετῆς του, και ἔλαμπε τότε με τὴν διπλήν του ἀφοροῦν, τῆς φυσικῆς και τοῦ σώματος. Και δὲν ἦτο μικρὸν ἀπὸ τὴν ἀφοροῦν τῆς φιλοτοργίας, και το ὅτι ἐδόθη εἰς αὐτὸν χωρὶς καθόλου να ἐλπίζη. Διὸ γνωρίζετε πόσον ἀγαπητὰ εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιά, τὰ καρσιμένα χωρὶς ἐλπίδα και προδοκίαν, **488** Α και ὅσα κατά τὸν φυσικὸν νόμον, βλως ἦτο το παρὸ ἐκεῖνο. Και μαζί με ὅλα αὐτὰ, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρό ἡνῶν ἦτο δυνατόν να τὸν σκανδαλίω ἦτο η ἐπαγγελία και η ὑπόσχεσις διὸ η διαταγή που ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἦτο ἀντίθετος πρὸς αὐτήν. Διὸ η μὲν ἐπαγγελία ἦτο «Ὅπως ἔσται τὸ σπέρμα σου, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ» (Γεν. 15, 5), η δὲ ἐντολή, τὸν μονογενῆ υἱὸν του, τὸ σπέρμα τοῦ ὁποῖου ἐπρόκειτο να γενίση ἀλόκληρον τὴν αἰκουμένην, αὐτὸν να θγάλη ἀπὸ τὴν μέσην, και να τὸν παραδώση εἰς θάνατον και εἰς σφαγὴν πολὺ φοβεράν. Ἄλλ' οὔτε τότε ἔσκανδαλίωθη, οὔτε ἐτοράχη ὁ δικαίος ἐκεῖνος, οὔτε ἔπαθε κάτι παρόμοιον, ὅπως ἦτο φυσικὸν να πάθῃ ἕνας ἀνόητος και ἕνας που σῦρται εἰς τὴν γῆν. Διὸ οὔτε εἶπε καθ' ἑαυτὸν τί εἶναι τούτο; **B** Ἠσαγῆθην, ἔλασα τὰ λογικά μου; Εἶναι ἐντολή Θεοῦ αὐτό; Μὴ κειρότερα δὲν περῶμαι εἶναι ὁ δόξαν να γίνω πεσοδοκτός, και να θάσω με τισοῦτον αἶμα τὸ κέρι μου. Πῶς θὰ πραγματοποιηῆ η ὑπόσχεσις; Διὸ ἦν καταστρέφω τὴν ρίζαν, ἀπὸ ποῦ θὰ προέλθουν ο κλάδοι, ἀπὸ ποῦ οἱ καρποὶ; Ἄν στερεῦσω τὴν πηγὴν ἀπὸ ποῦ θὰ πηγάζουν οἱ ποταμοὶ; Ἄν θανατώσω τὸν υἱὸν μου ἀπὸ ποῦ θὰ ἔχω τὸ πλῆθος τῶν ἀπογόνων τὸ παρόμοιον με το πλῆθος τῶν ἄστρων; Πῶς λοιπὸν ὑποσέκη ἀλλὰ και τώρα διατάσσει τὰ ἀντίθετα; Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶπε, οὔτε ἐσκέφθη ἀλλὰ πάλιν κατέφυγε εἰς τὴν δύναμιν ἐκεῖνου που ἔδωκε τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν δύναμιν τὴν ἀρητὸν, τὴν ἀφαιρετικὴν, τὴν κορθωτικὴν. **C** που διαλάμπει μέσα εἰς τὰ ἀντίθετα, που εἶναι ἄνωτέρα ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς νόμους, που εἶναι ἀπὸ ἄλλο ἰπὸ δυνατὴ, που δὲν ἔχει τίποτε να τὴν ἐμποδίσῃ, και με πολ-

λὴν πίστιν ἐξετέλεσε αὐτὴν τὴν ἐντολήν, και ἔσφαξε τὸν υἱὸν του, αἰμάτωσε τὸ κέρι του, και ἔλαμπε κίκκινον τὸ ἔσφος, και ἐδόθηκε τὴν μάκαρον εἰς τὸν λαὸν τοῦ παιδιοῦ διὰ τὸ ἄν δὲν τὰ ἔκανε αὐτὰ ἐμπράκτως, διαθέσει ὅμως ἐκπλήρωσε ὅλα αὐτὰ. Διὰ τούτο και ὁ Μωϋσῆς που τὸν ἐθαύραζεν εἶπε: «Και ἐγένετο μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐπέταξε τὸν Ἀβραάμ, και εἶπεν αὐτῷ Ἄβθε τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας, τὸν Ἰσαάκ, και ἀνένεγκε αὐτὸν ἐξ' ἐν τῶν δ-ρέων, ὃν ἄν σοι εἶπω» (Γεν. 22, 1, 2). **D** Αὐτὴ εἶναι η ὑπόσχεσις, η εὐλογία, που εἶπε, ὅτι θὰ γίνῃ πατὴρ πολλῶν ἀπογόνων και οἱ ἀπόγονοὶ του θὰ εἶναι τόσσοι, ὅσοι τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Πρόσεξε πῶς, μετὰ τὰ λόγια αὐτὰ, δὲν ἤκουσε ὅτι ἄφειλε να σφάξῃ τὸν υἱὸν του, ἐδέχθη να τὸν φονεύῃ και να τὸν θυσιάσῃ, να τὸν ἀφανίσῃ και να τὸν προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν εἰς σφάγιον, ἐκεῖνον τὸν υἱὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲ προσήκετο τόσον πλῆθος ἀπογόνων. Και ὁ Παῦλος που τὸν ἐθαύραζε πάλιν διὰ τούτο, ἔπει τὸν ἐστεφάνωμε και τὸν ἐπαινοῦσε, λέγων «Πῶς προσενήνοχεν Ἀβραάμ τὸν Ἰσαάκ περαζόμενος» (Ἔβρ. 11, 17) και ἔπειτα δευκόνομ πῶσον μέγα πράγμα ἔκανε, και πόσην πίστιν ἐπέδειξε, προσέθηκε: «Και τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας δεξάμενος». **E** Αὐτὸ που λέγα σημαίνει: δὲν ἤμπορε να εἶπῃ κανεῖς, λέγει, ὅτι εἶπε δύο γενεαὶς υἱός, και, περιμένε, ἄν ἀποθάνῃ ὁ ἕνας, ἀπὸ τὸν ἄλλον να γίνῃ πατὴρ τοῦ πλῆθους ἐκεῖνου, ἀλλὰ μονάκριβον τὸν εἶπε, και ἀπὸ αὐτὸν μόνον ἐλητήριτο η ἐκπλήρωσις τῆς ὑποσέσεως τοῦ Θεοῦ. Και ὅμως αὐτὸν ἐδέχθη να τὸν θυσιάσῃ, ὅπως κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς γενεσεως του οὔτε ἀπὸ τὴν ἰδιάν του γεννητικὴν νέκρασιν οὔτε ἀπὸ τὴν φυσικὴν ἀνασπρίαν τῆς γυναικὸς του ἤμποδίσθη να πιστεύσῃ τούτο, ἔπει οὔτε ἐδὼ τώρα παρημποδίσθη ἀπὸ τοῦ θανάτου. **489** Α Σὺγκαρινε λοιπὸν αὐτὰ πρὸς τὸ σημερινά, και θὰ εἶδῃς τὴν μικροσυκίαν σου, τὴν μικρότητα τῶν σκανδαλιζόμενων, και θὰ μῶσῃ καλῶς, ὅτι ἀπὸ καμμίαν ἀλλήν αἴτιαν δὲν σκανδαλίωσαι παρὰ ἀπὸ τοῦ ὅτι δὲν ὑποκαμρεῖς εἰς τὴν ἀκατάλητον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπιδύκεις να ἀνευρίσκεις παντοῦ τὸν τρόπον τῶν θεῶν ἐνεργειῶν, και ἀποτελεῖς να μῶσῃ τὰς αἰτίας τῶν γινόμενων, και περιεργάζεσαι τὸ καθένα. Αὐτὸ ἄν τὸ ἐπάθαινε ὁ Ἀβραάμ, θὰ ἐκαίλωνεν εἰς τὴν πίστην του. Ἄλλὰ δὲν ἐπίσθε κάτι τέτοιο, διὰ τούτο και ἔλαμπε, και ἐπίτευε ὅλα τὰ ὑποσκημένο οὔτε ἔσκανδαλίωθη, οὔτε ἀπὸ τὸ γῆρας, οὔτε ἀπὸ τὴν μετὰ ταῦτα ἐντολήν: **B** οὔτε ἐθαύρασε ὅτι ἡ ἐντολή ἦτο ἐμπόδιον εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, οὔτε ὅτι ἡ φύσις ἀνῆρε τὴν ἐπαγγελίαν, οὔτε

περιήρκετο εἰς ἀπόγνωσιν διὰ τὴν ὑπόθεσιν, ἂν καὶ ἔβρα-
ζε εἰς αὐτὸ τὸ τέλος τῶν πραγμάτων. Διότι μὴ μοῦ λέγῃς, ὅτι
δὲν ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἐντολή, οὔτε νὰ
αἰματωθῆ ἡ χεὶρ τοῦ δικαίου· ἀλλὰ ἐκεῖνο σκέψου, ὅτι ἀπὸ
αὐτὰ ὁ δίκαιος δὲν ἐγνώριζε τίποτε, οὔτε ὅτι θὰ παραλάβῃ
ζωντανὸν ὄπισθεν τὸν υἱὸν του, καὶ ὅτι μὲ αὐτὸν θὰ ἐπιστρέ-
ψῃ εἰς τὴν αἰδάν του ἐγγύρην, ὅτι ἐπέτρεψεν εἶπαι τὴν
σκέψιν του πρὸς τὴν σφαγὴν. **Γ** Διότι δὲν εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ
Θεός· Ἄβραάμ, ὀπίσθε, ἀλλὰ· Ἐβραάμ, Ἄβραάμ, ὅτι ἡ-
θελε μὲ τὸν διπλασιασμὸν τῆς φωνῆς νὰ ἠμπούσῃ καὶ νὰ ἀ-
νακαίψῃ τὴν πρὸς Θεὸν διάθεσίν του τῶσον ἵτι ἀφροσι-
μένος δλόψικα εἰς τὴν ἐντολήν. Βλέπετε ὅτι ἅλα ἐξελιγρό-
θησαν ὑπὸ τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ καὶ καθέλου δὲν ἔσκαν-
δαλίσθη. Καὶ ὁ λόγος ἦτο, ὅτι δὲν περιεργάσθη τὴν θούλη-
σιν τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ὁ Ἰωσήφ· Πέες μου, δὲν ἔπαθε κάτι παρήμερον καὶ
αὐτάς· Διότι καὶ εἰς ἐκεῖνον εἶχε δάσει ὁ Θεὸς κάποιαν με-
γάλην ὑπόθεσιν, καὶ τὰ γεγονότα πάλιν ἦλθον ἀντίθετα
πρὸς τὴν ὑπόθεσιν. **Δ** Διότι ἡ μὲν ὑπόθεσις ἦτο ὅτι τῶν
ὄνειρων, ὅτι θὰ τὸν προσκυνησοῦν οἱ ἀδελφοὶ του, καὶ τοῦ
ἐφανέρωσαν τοῦτο καὶ τὰ δύο ποῦ εἶδε, καὶ τὰ δύο, καὶ τὰ
δεράπια. Ὅσα δὲ συνέβησαν μετὰ τὰ ὄνερα αὐτὰ ἦσαν ἀντί-
θετα πρὸς τὰ ὄνερα αὐτά. Διότι πρῶτα - πρῶτα ἀνεκατήθη
φοβερός πόλεμος ἐναντίον του εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, καὶ
οἱ ἀδελφοὶ του παρέβησαν τοὺς νόμους τῆς συγγενείας, καὶ
ἔπασαν τὰ δεσμὰ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, καὶ ἐκλόνησαν καὶ
αὐτοὺς τοὺς φυσικοὺς θεσμούς, καὶ ἔγιναν ἐξ ἀφορρῆς τῶν
ὄνειρων του ἐκείνων ἐχθροὶ καὶ πολέμοι καὶ ἀγριότεροι τῶν
λύκων πρὸς τὸν ἀδελφόν. Καὶ αἰὼν ἄγρια καὶ ἀνήμερα θη-
ρία ποῦ κυλιάνουν ἕνα ἄλλη, ἔπει τὸν κατέπεσαν κάθε ἡμέ-
ραν. **Ε** Καὶ ἡ οἰτία αὐτοῦ τοῦ πολέμου ἦτο φθόνος παράλογος
καὶ μῖσος δδικον. Καὶ φράζοντες ἀπὸ θυμῶν, φόνον ἔπαιον
κάθε ἡμέραν, καθὼς ὁ φθόνος ἤνοιπε τὴν κήρινον αὐτῆν καὶ
ἐρυσίνωνε τὴν φλόγα. Καὶ ἐπειδὴ ἕκαστος δὲν ἠμπούρουσαν
νὰ προξενίσουν εἰς αὐτὸν κανέναν κακόν, διότι διέμενον ἐν-
τὸς τῆς οἰκίας, καὶ ἔξοισε μὲ τοὺς γονεῖς του, διαβάλλουν
αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν, καὶ τὸν δυσφημοῦν, καὶ ἀποδίδουν εἰς
αὐτὸν κατηγορίαν πονηρῶν, **στ** Ἐπειδὴ μὲ τὸν τρόπον αὐ-
τὸν ἤθελαν νὰ διαλύσουν τὴν πατρικὴν σφαγὴν, καὶ νὰ τὸν
καταστήσουν εὐχείρωτον εἰς τὴν ἐπιβουλὴν των. Κατόπιν δ-
σαν τὸν ἔτυχον, μακρὸν ἀπὸ τοὺς πατοικὸς ὁδοδημοῦς καὶ
τὸν εὐρήσαν εἰς τὴν ἔρηριαν νὰ κοιμῆ εἰς αὐτοὺς τροφὴν,
καὶ νὰ ἐρακεται διὰ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ, δὲν ἐσεβάσθησαν τὴν

αἰτίαν τῆς ἀφίξεως, οὔτε ἠσπύθησαν τὴν ἀδελφικὴν τράπε-
ζαν, ἀλλὰ ἠκόνιζον τὰ ἔργα των, καὶ ἐτοιμάζοντο πρὸς σφα-
γὴν καὶ ἅλα ἐγίνοντο ἀδελφοκτόνοι, κυρὸς νὰ ἔκουν οὔτε
μικρὸν οὔτε μεγάλην κατηγορίαν ἐναντίον αὐτοῦ ποῦ ἐπρό-
κετο νὰ φονεύσουν. Ἀλλὰ διὰ τοὺς λόγους ποῦ θὰ ἔπρεπε
νὰ τὸν στεφανώσουν καὶ νὰ τὸν ἐπαινέσουν, τὸν ἐβρόνθησαν,
νὰ τὸν ἐπολέμησαν καὶ τὸν ἐσυκοφάνησαν. **Β** Ἄλλ' ἐκεῖνος οὐ-
τε κατόπιν δλων αὐτῶν ἀπεστρέφεται τὴν μετ' αὐτῶν συνα-
ναστροφὴν, ἀλλὰ καὶ μέσος εἰς τόσην πονηρίαν ἐπεδείκνυε
ἀδελφικὴν δόξασιν. Αὐτοὶ ὅμως καὶ παρὰ ταῦτα ἐπεκείρουν
νὰ τὸν φονεύσουν. Καὶ τὸν ἐφόνευσαν, κατὰ τὴν θέλησιν
των, καὶ ἔβρασαν εἰς τὸ αἷμα τὰ χέρια των, καὶ ἔπρασαν τὴν
ἀδελφοκτονίαν. Ἄλλ' ἡ ἔφευρετικὴ καὶ εἰς τὰ ἀδιέξερα διέ-
λθορον εὐρίσκουσα σοφία τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ θάρστρον
καὶ μέσος εἰς αὐτὴν τὴν αἰρακωσίαν τοῦ θανάτου, τὸν ἤρα-
πεν ἀπὸ τὰς θεβήλους χείρας των. Διότι ἕνας ἐκ τῶν ἀδελ-
φῶν τοὺς συνθεσούλευσε νὰ ἀπαργῶν τὸ μόλυσμα ἐκεῖνου
τοῦ φόνου, τοὺς ἔπεισε καὶ ὁ Θεὸς καὶ ἐμπόδισε τὴν σφαγὴν.
Γ Ἄλλ' ὅμως οὔτε ἕως ἐδῶ ἐπατάμησαν τὰ δεινὰ, ἀλλ' ἐ-
πρακώρησαν πῶς πέρα πάλιν. Διότι, ἐπειδὴ ἐμποδίσθησαν νὰ
τὸν φονεύσουν, ἔβραζε δὲ ὁ θυμὸς ἐκείνῃ, καὶ ἐφούντωνε ἡ
ὄργη, καὶ ἡ τροχμαία τοῦ πάθους των ἦτο μεγάλη, ἔπασαν
τὴν ὄργην νὰ ἐκαπῆ εἰς κάτι ἄλλο. Τὸν ἐξέδυσαν δὴλ. καὶ
τὸν ἔβρασαν καὶ τὸν ἔρασαν εἰς λύκων οἱ υἱοὶ καὶ ἀπάν-
θρωποι καὶ θηριώδεις ἐκείνοι, καὶ ἕπειτα ἐκθήσαν καὶ ἔ-
φασαν τὸ φαγῆτόν ποῦ τοὺς ἔφαρε. Καὶ ἐκεῖνος μὲν εὐρίσκε-
το εἰς τὸν λύκων φοβούμενος διὰ τὴν ὤλην του, αὐτοὶ δὲ
ἔτρωγον καὶ ἐμῆθον. Καὶ οὔτε μέγρις ἐδῶ περιαιρήθη ἡ μο-
νία των, ἀλλ' ὅταν εἶδον ἀνθρώπους θυρβάρους καὶ μακρὸν
τῆς κώρας των κατοικούντας νὰ κατέκωνται εἰς τὴν Αἴγυ-
πτον. **Δ** ἔπασαν καὶ ἐπώλησαν τὸν ἀδελφόν των, καὶ προ-
ξενούντες εἰς αὐτὸν ἔπει ἄλλον θάνατον μακρότερον καὶ φο-
βερότερον καὶ γεμῆτον ἀπὸ πολλὴν ταλαιπωρίαν. Διότι ἐ-
πειδὴ ἦτο νεανίσκος, καὶ μάλιστα πολὺ κατεχόμενος, καὶ εἶχε
ἀνατροφὴν μὲ πολλὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν πατρικὴν κατοί-
κίαν καὶ μὴ ἔκων καμμίαν πείραν παντὸς εἴδους δουλείας
καὶ τῆς ταλαιπωρίας ποῦ ποσέρεκεται ἀπὸ αὐτῶν, οὐκ ἔφα-
το ὅτι δὲν ἦτο εὐχάριος, καὶ ἀπὸ ἐλευθέρου ἔγινε δούλος,
καὶ ἀπὸ πολίτης ἔξενος, καὶ ὀφύστατο αὐτὴν τὴν φοβερὰν αἰκ-
μαλισίαν. Καὶ δὲν περιώληθη μόνον εἰς τὴν κατάσπαση τῆς
δουλείας, ἀλλὰ καὶ ἀπεκόπη καὶ ἀπὸ τὴν πατέρα καὶ ἀπὸ
τὴν μητέρα καὶ ἀπὸ ἄλλους τοὺς συγγενεῖς του, γυνεῖς, ξέ-
νας, ἀπτεγας, ἀπατρις, **Ε** διὰ τοῦ νόμου τῆς δουλείας εἶχε πα-

ραδοθῆ εἰς θαρραδικὰς χεῖρας. Διότι τί δὲν θά ἤμποροῦσε νὰ τὸν τρομάξῃ; Τὸ ἀφρονίδιον, τὸ ἀπροσοδίατον, τὸ ἀνελεπίστον καὶ ἀσυλλόγιστον, ἡ θαρραία συμφορὰ, τὸ ὅτι ἔπαθε αὐτὰ ἀπὸ ἀδελφούς, καὶ μάλιστα ἀδελφούς ποῦ ἀγαποῦσε καὶ τοῖς ὁποίοις δὲν ἤδρασε οὐτε ἄλλιν οὐτε πολλὸ καὶ ποῦ τοῖς εἶκε μάλιστα εὐεργετηοί; Ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τούτου τέτοιου δὲν ἐταράχθη, ἀλλὰ ἀπατήθη ἀπὸ τοὺς ἐμπούρους ἐκείνους εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ περιέπεσον ἀπὸ τὴν μίαν δουλείαν εἰς τὴν ἄλλην. ⁴⁹¹ Α Καθόσον καὶ ἐκεῖ πάλιν ἐγένε δουλος καὶ κατοικοῦσε θαρραδικὴν οἰκίαν ὁ Ἑβραῖος, ὁ εὐγενής, ὁ ἐλευθερος ποῦ εἶχε διπλὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν σωματικὴν καὶ τὴν ψυχικὴν. Καὶ ὅμως οὐτε μὲ αὐτὸ ἐταράχθη, οὐτε ἐσκανδαλίσθη ἀπὸ δούλων ἄλλων, ἀναπολῶν τὰ θνητὰ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια τοῦ ὑπέτακτο τὰ ἀντίθετα· αἰτε διηρωπῆτο μόνος τοῦ θεοῦ ἅρα γε γίνονται αὐτὰ; Οἱ μὲν ἀδελφοποιήσαντο, οἱ λύκοι, τὰ θηρία, ἂν καὶ ἐπαρῶσαν τὴν ἀδικίαν, καλοπερνοῦν εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, αὐτὸς δέ, ποῦ κατὰ τὰ θνητὰ θά ἐγένετο βασιλεὺς τῶν ἀικράλατος, δουλος, θνητὸς εἰς τὴν γῆν κώσαν, ὑποφέρει τὴν ἐσκάτην ταλαιπωρίαν, Β καὶ οὐ μόνον δὲν ἐδουλεύσεν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἔβρινε δουλος αὐτῶν, καὶ ἔπαθε τὰ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα πρὸς τὰς ὑποσχέσεις. Καθόσον οὐ μόνον δὲν ἔλαβε τότε βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ πάσιπτον τῶν γονέων ἔκαστε. Καὶ οὐτε μέχρις ἐδῶ περιωρίσθησαν οἱ ἀγῶνες του, ἀλλὰ ἤναίγητο εἰς αὐτὸν κάποιος ἄλλος θαυότερον θάρστρον, τὸ ὅποιον εἶχε πάλιν θάνατον, καὶ σφαγὴν, θάνατον ἐπινοεῖσιν καὶ σφαγὴν πλήρη ἐντροπίας. Ὅταν τὸν εἶδε δὴλ. μὲ ἀκολούτους ὑφθαλμούς ἡ κυρία του, ἐκυριεύθη ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν τοῦ νεανίσκου, κατεκτήθη ἀπὸ τὸ λαμπρὸν πρόσωπόν του, C καὶ ἐξέφαινε καὶ ἐκεῖνη ὄσλους καὶ κατατρεγμούς. Καὶ ἄφου ἤπλασε παντοῦ τὰ ὄσλους τῆς ἀκολασίας, κάθε ἡμέραν ἐσκέπτετο νὰ συλλάβῃ τὸν νεανίσκον μέσῃ εἰς τὴν σφίγγην τῆς, νὰ τὸν ῥίψῃ εἰς τὸν βάστρον τῆς μοικείας καὶ νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον. Κάθε ἡμέραν ἐξήρατο πρὸς αὐτὸ τὸ κινάγγιον, κεντριωμένη ἀπὸ τὸ πάθος, καὶ καθημερινῶς ἀπλκωμένη ἐπὶ τὸν ἀκόλαστον αὐτὸν ἐρωτα. Καὶ κάποτε ποῦ τὸν ἔπασσε μόνον, τὸν ἔσυρε θιάσας εἰς τὴν ποσάνομον κλίνην, καὶ τὸν ἐξηνάραζε νὰ κρημνίσῃ τὸν ἔξον γόμον, καὶ ἐπεχείρηε νὰ κατατρέψῃ τὴν σωφροσύνην του. Ὅμως κανένα κακὸν D δὲν ἔπαθε πάλιν ὁ δικαῖος ἔκείνος, ἀλλὰ μὲ πολλὴν εὐκολίαν ἐνίκησε καὶ τῆς ἐπιθυμίας τὴν τυραννίαν, καὶ τὰς ἐνοχλήσεις τῆς νεαρᾶς ἡλικίας, καὶ τὸν κατατρεγμὸν τῆς ἀκολασίου γυναικός, καὶ τὰς ἐπιθέσεις

τῆς κυρίας, καὶ τὴν ταρακὴν τῆς νεότητος, καὶ ὅλα δού ἦτο ἐπιόμενον νὰ προέλθουν ἀπὸ τὴν ἐπαγὴν ἐκείνην, καὶ τὴν ὁμορφίαν αὐτῆς καὶ τὴν μαριάν τῆς, καὶ ὡσὺν αὐτὰς ἐπέτοξε εἰς τὰ ὄψη, καὶ ἀπέβαλε τὰ ἐνδύματά του, τὰ ἔσυρε εἰς τὰς ἀκόλατους χεῖρας τῆς, ἐξέβλεπεν ἀπὸ τὰ ἴματα μὲν γυμνός, ἔκον ὅμως λαμπρὸν τὸ ἐνδύμα τῆς σωφροσύνης ποῦ εἶναι περισσύτερον δοξασμένον καὶ ἀπὸ τὴν βασιλικὴν στολὴν. Ἀπὸ τότε ἐνοστήν του ἔκρος ἰκανέτο πάλιν Β καὶ ἐσκέπτετο ὁ θάνατός του, καὶ τὰ κείματα ἀνυμνῶντο περισσύτερον, καὶ ἡ μαρία τῆς γυναικὸς ἦναίτε σφοδρότερον ἀπὸ τὴν θαυλαυνίαν κέμνον. Διότι καὶ ἡ ἐπιθυμία ἐπλήθυνε ὁ λονὸν καὶ περισσύτερον, καὶ ὁ θυμὸς, ἄλλο φοβερότερον πύθος, μὲ μεγάλην ἀγριότητα ἤρατο νὰ προτεθῆ, καὶ φόνον ἐδίλεπε, καὶ πρὸς ἕξρος ἔπρεξε, καὶ σφαγὴν ἐπέθυε πολλὸ παράνομον, καὶ ἔσπευσε νὰ φονεύσῃ τὸν ἄλλοτῆν τῆς σωφροσύνης, καὶ τὸν ἀγανιστὴν τῆς καρτερίας καὶ τῆς ὁμορφίας. Καὶ ἔπρεξε μὲ ὀρμὴν πρὸς τὸν ἄνδρα τῆς, καὶ ἀνήγγειλε εἰς αὐτὸν ὅλα δού ἐγέναν, δού ὅπως ἦτο ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια, ἀλλ' ὅπως αὐτὴ κατεσκεύασε τὸ δῶμα τῆς συκοφαντίας. ⁴⁹² Α ἔπρεσον ὅπως ἤθελε τὸν δικαστὴν. ἐν ἀπουσίᾳ του τὸν ἐκατηγόρησε, καὶ ὡσὺν ἀδικημένη ἐπέχρησε τὴν ἐκδικησιν, περᾶπερυσσε εἰς ἀποδείξειν πῶν λεγομένων τῆς τὰ ἐνθύματα τοῦ ὄθιου νεανίσκου εἰς τὰς ἀκαθάρτους ἐκεῖνας χεῖρας. Καὶ ὁ διεσφαρμένος δικαστὴς δὲν ἔπρερε τὸν κατατρεγόμενον εἰς τὸ δικαστήσιον, δὲν τὸν ἐκάλεσεν εἰς ἀπολογία. ἀλλ' αὐτὸν ποῦ δὲν εἶδε ποτὲ δικαστήσιον, τὸν κατεδίκασε ὡσὺν νὰ τὸν εἶκον συλλάβει ἐπ' αὐτοψαμί, ὡσὺν ἀποδείχθεντο ἔνοχον καὶ ὡσὺν τέλειον ροικόν, τὸν ἐκλείτε εἰς τὸ θαλαμησίον καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὰς ἀλυσίβας. Καὶ αὐτὰς λατῶν ποῦ ἐστεφανώθη μὲ τόσας ἀρετὰς ἐρήθη εἰς τὰς φυλακὰς ἤδη μακρὴ μὲ ἀπασιάνως, μὲ τυμβωρύχους, μὲ φονεῖς, μὲ ἀνθρώπους ποῦ ἐτόλμησαν τὰ χειρότερα ἐγκλήματα. Καὶ ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὸν ἐθόραθησε. Β Καὶ ἐνῶ ἄλλος ποῦ προσέκρουσε εἰς τὸν βασιλεῖα ἀφίγητο ἐλευθερος, αὐτὸς ὅμως ἐπὶ μακρὸν χρόνικὸν διάστημα ἔβρινε μέσῃ ἐκτὶν τὴν ἐσκάτην τιμωρίαν δι' ὅσα ἔπρεπε νὰ στεφανώνεται καὶ νὰ ἐπανήγῃ. Καὶ ὅμως οὐτε μὲ αὐτὰ δὲν ἐκλονίσθη, οὐτε ἐσκανδαλίσθη, οὐτε εἶπεν Διὰ τί τοῦτο; Πρὸς τί τοῦτο; Ἐγὼ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ βασιλεύσω εἰς τοὺς ἀδελφούς μου, δού μόνον αὐτῆς τῆς τιμῆς ἐστερηθῆν ἄλλὰ καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς οἰκίας καὶ τὸν γόνεων καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀσφαλείας, καὶ αὐτοῖ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ μὲ προσκυνήσουν μὲ ἐφθύνεσαν. C Ἐπειτα μετὰ τὴν σφαγὴν

μου ἐπαλήθευον, ἔγινα δοῦλος τῶν θαρράρων καὶ ἡλλαξα ἀλεκιλλήλους κυρίους· καὶ οὕτε ἐδῶ ἐσταμάτησαν τὰ δεινὰ μου, ἀλλὰ παντοῦ μου παρουσιάζονται θαράρα καὶ σκόπελα. Διότι μετὰ ἀπὸ τῶν κατατρεγμένων τῶν ἀδελφῶν μου, καὶ τὴν σφαγὴν, καὶ τὴν δουλείαν τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν, πάλιν θάνατος ἐναντίον μου ἐμελετήθη καὶ σωματικὰ χειροτέρα ἀπὸ τὴν προηγουμένην, καὶ κατατρεγμός, καὶ κωνηγάτος, καὶ δικαστήριον ἐλεεινόν, καὶ κατηγορία πλήρης ἐντροπῆς καὶ ποῦ ἐπιφέρει ποινήν θανάτου. Καὶ κυρίως νὰ ἀπολογηθῶ, D εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν ἀδηγήθη εἰς τὸ δεσμητήριον καὶ εὐρίσκομαι ἐγκαληματίας. Καὶ ὁ μὲν ἄρχινοικός ἀπῆλθην καὶ ἀπὸ τὰς ἀλουσίας καὶ ἀπὸ τὴν φυλακὴν ἐγὼ θυμακ δὲν ἤμπορεῖς νὰ ἀπολαύσω κάποιαν ἐλευθερίαν μικροτέραν ἔστω τῆς ἐλευθερίας ἐκεῖνου. Καὶ δι' ἐκεῖνον μὲν ἐπιπραγοτοποίηθ' τὸ ἀνεῖρον τοῦ ὕπαι, τὸ ἠρήνημα ἐγὼ ἐγὼ θυμακ εὐρίσκομαι εἰς τὰ χειρότερα κακά. Αὐτὰ ἐστραμῶν τὰ θείρα ἐκεῖνα; Αὐτὰ ἐστραμῶν τῶν ἀστέρων; Αὐτὰ ἐστραμῶν τὰ θεμάτων; Αὐτὰ ἐστραμῶν τὰ ἀδελφῶν μου; Ἐμένα τῶν δούλων, τῶν ἀεικνῶτων, τῶν δεσποτῶν, ἐμένα ποῦ μὲ θεωροῦν πᾶρα μακρῶν, ποῦ κινδυνεύει ἡ ζωὴ μου, ἐμένα ποῦ εὐρίσκομαι τόσον μακρῶν ἀπὸ αὐτοῦ; Ἐπέρασον ὅλα ἐκεῖνα, καὶ ἐκάθησον. Δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, οὕτε ἐσκόφηθ', ἀλλὰ περιέμετε τὸ τέλος, ἐπειδὴ ἐγνώριζε καὶ αὐτὸς τὴν ἐπινοητικότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν σοφίαν τὴν ἐφευρετικὴν. Ὅσα μόνον δὲν ἐσκονδάλισθη ἀπὸ τὰ διαδραματισθέντα ἀλλὰ καὶ ἐκαυχῆτο καὶ ἐσεμνύνετο δι' ὅσα ἐγίνοντο.

Καὶ ὁ Δαυὶδ; Πᾶς μου δὲν ἔπαθε τὰ χειρότερα θείνα ἄνω ὅπου ἐκρίθη θασιλὸς καὶ ἐλάθε κατ' ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ τὰ σκῆπτρα τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, καὶ ἔστησε τὸ λαμπρὸν ἐσεῖνον τρόποσιον ἐναντίον τοῦ θαρράρου, 493 A πολεροῦμενος καὶ κατατρεγόμενος ἀπὸ τὴν Σασὺλ, κινδυνεύων διὰ τὴν ἰδίαν του τὴν ζωὴν, ὀπισθελλόμενος εἰς πολέμους ἐπιποταλίας, δικαίμενος θαρρακὸς εἰς τὴν ἔρημον, ἀλίτης, ἡβραϊστος, ἀπατρις, ἀστεγος, μετανάστης. Καὶ ποῦ ἡ ἀνάγκη νὰ πολυλογῶ; Τέλος ἐστερήθη καὶ τῆς πατριδος καὶ ἄλλης τῆς χάριτος του καὶ ἔμεινε πλησίον ἀντιπάλων θαρράρων καὶ πολλῶν ἐκθροικῶν καὶ ἔζησε ζωὴν πολλὰ χειρότερον καὶ ὑπὸ τὴν δουλείαν. Διότι δὲν εἶχε οὕτε τὴν ἀπαρτίτητον τροφὴν. Καὶ αὐτὰ τὰ ὑπέφερε μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Σαμουὴλ, ὁ ὁποῖος τὸν ἔκτισε μὲ ἔλαιον, μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς βασιλείας,

μετὰ τὰ σκῆπτρα, μετὰ τὸ στέμμα, B μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δι' αὐτόν. Καὶ ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὸν ἐσκονδάλισσε, οὕτε εἶπε καὶ αὐτός; Τί εἶναι τοῦτο; Ἐγὼ ὁ βασιλεὺς, ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀπολαύσω τὴν ἐξουσίαν, δὲν ἤμπορεῖς νὰ ζῶ οὕτε ὡς ἀπὸδὸς πολιτῆς μὲ ἀσφάλειαν· ἔγινα ἀλίτης, ἔξοριστος, ἀπατρις, ἀστεγος, μετανάστης καὶ ἀδηγήθη εἰς θαρράρον κίρον, καὶ δὲν ἔκω οὕτε τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν, καὶ ἔλατο κάθε ἡμέραν τὸν ἔκατον κίνδυνον νὰ ἐπιφέρωμαι ἐπάνω μου. Ποῦ εἶναι αἱ ὑποσχέσεις περὶ βασιλείας; Ποῦ εἶναι αἱ ἐπαγγελίαι τῆς ἐξουσίας ἐκεῖνης; Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ οὕτε εἶπε, οὕτε ἐσκόφηθ'; οὕτε ἐσκονδάλισθη ἀπὸ ὅσα ἐγίνοντο, C ἀλλὰ ἀνέμενε καὶ αὐτὰς τὸ ἀσπῆλομα τῶν ὑποσχέσεων.

Ἄλλὰ ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ καὶ ἄλλους παρὰ πολλοὺς, οἱ ὁποῖοι θείαν περιέπεσαν εἰς θαρῶτα θείνα, δὲν ἐπαράχθησαν, ἀλλ' ἐπιεδὴ ἐτήρουν καλὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, ἂν καὶ τὰ γινόμενα ἦσαν ὀντίθετα πρὸς τὰς ὑποσχέσεις, μὲ τὴν θαυμασίον αὐτῶν ὑπομονὴν ἐκέρδιον λαμπροῦς στεφάνους. Καὶ σὺ λοιπὸν, ἀγαπητέ, περιέμετε καὶ ἐσὺ τὸ τέλος. Διότι ὀπισθεθήσατε θὰ ἔλθῃ ἡ ἐδῶ ἢ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν. Καὶ νὰ ἐμπιστεύεσθε πάντοτε εἰς τὸ ἀκατάληπτον τῆς θείας προνοίας καὶ νὰ μὴ λέγη; Πᾶς θὰ θορυβηθῶν τὰ τόσα κακά; οὕτε νὰ περιεργάζεσθε τὸν τρόπον τῆς θαυματουργίας τοῦ Θεοῦ.

11. D Διότι οὕτε τότε οἱ δικαιοὶ ἐκεῖνοι συνελήθησαν τοῦτο, τὸ πᾶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον θὰ γίνωνται αὐτὰ; ἀλλ' ἐνῶ ἔβλεπον τὰ πάντα νὰ ἀδηγῶν εἰς τὴν ἀσφάλειαν, σίμφωνα μὲ τὸν ἀνθρώπινον λογισμόν, δὲν ἐθαυμάζοντο, οὕτε ἐταράσσοντο· ἀλλ' ὑπέμεναν τὰ πάντα μὲ γενναϊότητα, ἔκοντες ὡς μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς πραγματικοποιήσεως τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τὴν δόξαν ἐκεῖνου ποῦ τὰ ὑπέσκηθη, καὶ ἐκεῖ δὲν περιήρκετο εἰς ἀπελπίσθαι ἀπὸ τὴν ἐναντιότητα τῶν συμβαινόντων. Διότι ἐγνώριζον σαφῶς διὰ ὁ Θεὸς εἶναι ἐφευρετικὸς καὶ σοφός, θὰ ἤμπορεῖ, καὶ ὅπου τὰ πράγματα ἀποσπῶν ἀπελπιστικῶς, νὰ τὰ κέρη καλύτερα ἀπὸ πρῶν, καὶ μὲ πολλὴν ἐσκολίαν νὰ κατορθώσῃ ὅσα ὑπέσκηθη. E Καὶ σὺ λοιπὸν, ἀγαπητέ, καὶ ἂν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν τελειώσῃς τὴν λιπυρὰ, δόξαζε τὸν Θεόν καὶ ἂν αἱ ὑποσχέσεις ἐσκαλοῦσθῃσιν, καὶ τότε νὰ τὸν εὐχαριστῆς, καὶ νὰ μὴ σκονδάλισσαι καθόλου, ὅπου γνωρίζεις καλὰ τὴν ἀπειρον καὶ ἀνεσημειωτον πόσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὀπισθεθήσατε ὅλα θὰ λάβῃς τὸ τέλος ποῦ πρέπει, εἴτε εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, εἴτε εἰς τὴν μελλούσαν. Καὶ ἂν κανεὶς ἀκούῃ διὰ τὸ μέλλον καὶ λιποφύκῃ καὶ

ἀνομιμονεῖ νὰ ἴδῃ νὰ γίνεται ⁴⁹⁴ Α τοῦτο ἐδῶ, θὰ τοῦ εἰποῦμεν ὅτι ἡ ἀληθὴς ζωὴ καὶ τὰ θεῶσια καὶ σταθερὰ πρόγματα τότε μᾶς περιμένουν. Διότι τὰ μὲν παρόντα εἶναι ὁδὸς, ἐκεῖνα ὅμως εἶναι πατρίδα. Τὰ ἐδῶ ὁμιλοῦν με ἀνὴρ ἑαρινό, τὰ ἐκεῖ με θράκουσ ἀκινήτους. Ἐκεῖ στεφάνια καὶ ἁμαρταὶ ποὺ τέλος δὲν ἔχουν, ἐκεῖ ἐπιθλα καὶ θραβεῖα, ἐκεῖ καταβίκα καὶ τιμωρία ἀνυπόφοροι δι' αὐτοὺς ποὺ ἔπραξαν τοιαῦτα κακοεργήματα. Τί λοιπὸν θὰ εἰποῦμεν εἰς αὐτοὺς ποὺ ἐν τῷ μεταξὺ δοκιμάζονται; Θὰ εἶπῃ κίποιος. Καὶ οὐ διαπὶ δὲν ἀνοφέρεσι δούκι ἐλαμῶν μέσα ἀπὸ τὰ παθήματα ἀκόμη πὸ πολύ, ἀλλὰ ἀνοφέρεσι δούκι ἐπαροῦσι τὴν μέσικην τῆς εὐλαθείας, καὶ τώρα ἐλεγχομένους, τοῦτους φέρει εἰς τὸ μέσον; Δὲν βλέπει τὸν χρυσὸν ποὺ καθαρίζεται; Τὸν μέλιθρον ποὺ ἐλέγχεται; Τὸ ἄκισρον ποὺ ἐκωρρίζουν ἀπὸ τὸ σιτάρι, Β τὰς λύκουσ ποὺ διακρίνονται ἀπὸ τὰ πρόβατα; τοὺς ὑποκριτὰς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ζῶνι με πραγματικὴν εὐλάβειαν; Ὡστε β-τὰν τῆς τὰ σκάνδαλα τούτων σκῆρου καὶ τὰς προόδους ἐκείνων. Ὑπεσκελισθήσαν μερικὸι, ἀλλὰ καὶ ἐστήριξαν πολὺ περισσοτέρου καὶ συναπεκόμισαν οἱ ὡτοὶ μισθὸν μεγαλύτερον, διότι δὲν ἐνικήθησαν οὔτε ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν κακοβούλων, οὔτε ἀπὸ τὰς δυσκόλους περιστάσεις. Καὶ αὐτοὶ ποὺ δοκιμάζονται ἄσκεφθοῦν τοῦτο καλὰ μέσα των, ἐπειθεὶ καὶ οἱ τρεῖς νέοι, ἂν καὶ ἀπεσπῶθησαν ἀπὸ τὰ ἱερὰ των, καὶ ἀπὸ τὸν νόον, καὶ ἀπὸ τὸ θυσιασθῆσαν καὶ ἀπὸ ἄλλην τὴν ἄλλην τὴν κατὰ νόμον ἐπιμέλειαν, καὶ εὐρέθησαν μέσα εἰς θάρβαρον χώρον, ἐτήρησαν τὸν νόμον μετὰ μὲν μεγάλαν ἀριθίειαν. C Ὁμοίως καὶ ὁ Δανιὴλ καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ἄλλοι ποὺ ἐτύρθησαν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν διόλου δὲν ἐβλάθησαν. Ἄλλοι δὲ ἂν καὶ ἔμειναν εἰς τὴν αἰκίαν των καὶ ἀπελύθησαν ὅλα τὰ εἰς τὴν πατρίδα των, ἔπεισαν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ κατεδικάσθησαν.

12. Ἄν δὲ θέληρ νὰ ἔξετάσῃ διὰ ποῖον λόγον ἐπειρήθησαν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐμπιστευθῆς εἰς τοὺς ἀρήτους λόγους τῆς θεῖας προνοίας του, ἀλλὰ ἀπεφάσκει νὰ τὰ ἐρευνῆς πάντοτε ὅλα, βασιμιαὶς θὰ περιπέσης καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας ἀπορίας, π.χ. διὰ ποῖον λόγον ἐγένον οἱ αἰρέσεις, D διὰ ποῖον λόγον ὁ διάβολος, διὰ ποῖον λόγον οἱ δαίμονες, διὰ ποῖον λόγον οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι ποὺ πορμερίζουν πολλούς. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἔξ ὅλων αὐτῶν, διὰ ποῖον λόγον ἐρεκεται ὁ Ἀντίκριστος, ὁ ὁποῖος ἐκεῖ τὸσαν δύναμιν πρὸς ἀπάτην, ὥστε νὰ εἴπῃ ὁ Χριστός, ὅτι αὐτός θὰ κινή τῆτοια, ὥστε νὰ πλανήσῃ, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. (Ματθ. 24, 24). Δὲν πρέπει ὅμως νὰ τὰ ἐρευνῶ-

με αὐτὰ, ἀλλὰ νὰ ἐμπιστευθῆμεν τὰ πάντα εἰς τὴν ἀκατάληπτον σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτὸς ποὺ εἶναι με σταθερότητα γενναίος καὶ ἂν τὰ κόμματα εἶναι ἡμέτηρα, καὶ ἂν ἐκατάσῃων ἐναντίον του θύελλα, ὅχι μόνον καθόλου δὲν παραβλάπεται, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρότερος γίνεται. E Ὁ δὲ ἀσθενὴς καὶ μαλθακὸς καὶ ἀμελής καὶ χαρὶς κανεῖς νὰ πόν ἐνασλή καταπίπτει πολλὰς φορές. Ἄν ὅμως ἐπόσιως νὰ μάθῃς κάποιον λόγον, ἄκουσε ἐκεῖνον, ποὺ μᾶς εἶναι γνωστός. Διότι ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι πολλοὶ γνωστοὶ εἰς Ἐκεῖνον, ποὺ κατὰ διαφόρους καὶ ποικίλους τρόπους προνοεῖ δι' ὅλα τὰ ζητήματά μας. Αὐτὸν ὅμως ποὺ γνωρίζομεν ἡμεῖς, αὐτὸν θὰ εἰποῦμε. Λέγομεν ὅτι τοὺς σκανδαλισμοὺς αὐτοὺς τοὺς ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ μὴ ἐκατῶσθῃν τὰ θραβεῖα τῶν γενναίων πρῶγμα τὸ ὁπίον καὶ πρὸς τὸν Ἰωὴ ὁμιλῶν ὁ Θεὸς τὸ ἐδήλωσε καὶ εἶπε: «Ἄλλως με ὅλα σοι κεκομματιάζει, ἢ ἢνα ἀναφανῆς δίκαιος (Ἰωὴ 40, 2). Ἐπίσης καὶ ὁ Παῦλος λέγει: ⁴⁹⁵ Α «ὅλα δὲ καὶ αἰρέσεις εἶναι, ἢνα οἱ δόκμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν» (Α' Κορινθ. 11, 19). Καὶ οὐ ὅταν ἀκούῃς τὸ, «εἰ δὲ καὶ αἰρέσεις εἶναι», μὴ νομίσῃς ὅτι τὰ λέγει αὐτὰ διὰ νὰ θέσῃ ἐντολὴν ἢ νόμον. Πρὸς Θεοῦ: ἄλλ' ἐπειθεὶ προάγει τὸ μέλλον καὶ προμηνεῖ τὸ κέρδος ποὺ θὰ εἶκον ἀπὸ αὐτοῦ οἱ προσεκετικὸι ἄνθρωποι. Διότι τότε, λέγει, εἰς σῶς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐξεπαύσθη, θὰ φανῆ καλύτερα ἢ ἀρετῆ. Ἐκτός τούτου καὶ διὰ μίαν ἄλλην αἰτίαν ἀφήνει ὁ Θεὸς τοὺς πονηροὺς, ὥστε νὰ μὴ ἀρπαγοῦν προύτως καὶ ἀποκλεισθῶν τῆς ωφέλειας, ἢ ὅποια ἤμπορεῖ νὰ ἐπιβῆ εἰς αὐτοὺς ἂν μεταβάλλουν ζωὴν. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος ἐσώθη, ἔτσι καὶ ὁ ληστής, ἔτσι καὶ ἡ πόρνη, ἔτσι καὶ ὁ τελώνης. B ἔτσι καὶ οἱ πολλοὶ ἄλλοι. Ἄν ὅμως ἐρευνῶν ἀπὸ ἐδῶ, πρὶν νὰ μετανοήσῃ, τότε κανεῖς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν θὰ εὐσκέτο. Διὰ τὸν Ἀντίκριστον ἀναφέρει ὁ Παῦλος καὶ μίαν ἄλλην αἰτίαν. Ποῖον; Ὅτι ὑπάρκει, διὰ νὰ ἀποκλεισθῇ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἔτσι κάθε ὑπόλογια. Διότι ποῖον συγνώμην θὰ ἤμποροῦσαν νὰ εἶκον αὐτοὶ ποὺ δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστὸν καὶ ἐμελλόν νὰ πιστεύσῃων ἐν τούτοις εἰς ἐκεῖνον; Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἰνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ», ἢτοι εἰς τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ εὐδοκῆσαντες τῇ ἀδικίᾳ (B' Θεοστικὸς 2, 11). ἢτοι εἰς τὸν Ἀντίκριστον. Ἐπειθεὶ ὅπλ. ἔλεγαν, διὰ τοῦτο δὲν πιστεύομεν εἰς αὐτόν. ἐπειθεὶ ὀνομάζει τὸν ἐαυτὸν του Θεόν «Διὰ γὰρ τοῦτό σε, φασὶ, λιθάζομεν, C ὅτι σὺ ἄνθρωπος ἂν πιστεῖς αεαυτὸν Θεόν» (Ἰωάν. 10, 33). Μολοντοὶ τὸν ἤκουον νὰ ἀναφέρῃ τὰ περισσότερα εἰς τὸν Πατέρα του, καὶ νὰ λέγῃ, ὅτι ἦλθε εἰς τὸν κόσμον με τὴν γνώμην ἐκεῖνου.

καὶ νὰ ἀποδεικνῆ τοῦτο διὰ πολλῶν. Τί θὰ ποῦν, ὅταν δεκθῶν τὸν Ἀντίκριστον, ὁ ὁποῖος ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ καὶ οὐδόλως ἀναφέρει τὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ πράττει τὸ ἀντίθετον; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς κατηγορεῖ τούτους καὶ προσηφάτει τοῦτο λέγων· «Ὑγὼ ἤλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με· ἐάν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῆ ἰδίας, ἐκεῖνος λήψεται» (Ἰωάν. 5, 43)· διὰ τοῦτο ἐπετρέψαν τὰ σκάνδαλα.

Ἄν δὲ ἀναφέρῃ αὐτοὺς ποῦ σκανδαλίζονται, ἐγὼ θὰ σοὶ δεῖξω ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ἔλασσαν περισσότερο μέσσω ἀπὸ τὰ σκάνδαλα. **Δ** Καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ θὰ σοὺ πῶ, ὅτι δὲν ἔπρεπε διὰ τὴν ἀπροσεξίαν καὶ ραθυμίαν ἄλλων, αὐτοὶ ποῦ ἠμποροῦν νὰ προσέκωμ καὶ νὰ ἐγωνίζονται καὶ νὰ κερδίζουσι ἔτσι ἀναριθμήτους σφεράνους, νὰ ὑστεροῦν εἰς τὴν ἀπονομήν τῶν ἀμειβῶν. Διότι αὐτοὶ ἐμελλε νὰ δίκηνθουν, ἂν δὲν ἐλάβανον ἀφορισμὸν διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ ποῦ ἐβλάθθησαν ἀπὸ τῆς δοκιμασίας, κανένα μὲν ἄλλον, παρὰ τοὺς ἑαυτούς των θὰ ἦτο δίκαιον νὰ θεωροῦν ὑπευθύνους καὶ νὰ κατηγοροῦν τοὺς ἑαυτούς των, ὅσοι οὐκ ἔχοντες μὲν ἐσκανδαλίσθησαν, ἀλλὰ καὶ ἔγιναν λαμπρότεροι καὶ ἰσχυρότεροι μετὰ αὐτὰ τὰς δοκιμασίας.

13. **Ε** Διότι, πῶς μου, ποῖους ἱερεῖς ἤξιώθη νὰ ἔχῃ ὁ Ἀδραῆμ; Ποῖους διδασκάλους; Ποῖαν κατήχησιν; Ποῖαν παραίνεσιν; Ποῖαν συμβουλήν, ἀφοῦ τότε δὲν ὑπῆρχον οὔτε γράμματα, οὔτε νόμος, οὔτε προφήται, οὔτε ἄλλο παρόμοιον; Ἀλλὰ ἐπλεε ἀπλευστον θάλασσαν, καὶ ἐθάδιζε ὁρῶν ἀδιόδητον, καὶ πρὸ πάντων κατήγετο ἀπὸ αἰκογένεσιν καὶ πατέρα ἄπιστον. Ἀλλ' αὐτὰ καθόλου δὲν τὸν ἔβλασαν καὶ ἔλασσε ἴσσαν πολὺ μετὰ τὴν ἀρετήν, ὥστε ὅσα μετὰ μακρῶν χρόνων, μετὰ τοὺς προφήτας, μετὰ τὸν νόμον, ⁴⁹⁶ **Α** καὶ τὴν ἰσοῦν διδασκαλίαν, τὴν ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ διδάξῃ ὁ Χριστὸς μετὰ σημεῖα καὶ θαύματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ταῦτα τὰ ἐπρόλαβε ὁ Ἀδραῆμ καὶ τὰ ἐφανερώσε μετὰ ἔργα, μετὰ ἀγάπην ὅλην, γενήσιαν καὶ θερμὴν, μετὰ περιφρόνησιν τῶν κλημάτων, μετὰ οὐραγικὴν φροντίδα πρὸς τοὺς συγγενεῖς του. Καὶ συνέτριψε καθε δλαζονείαν καὶ ἀπέκρουσε τὸν τρυφήλον καὶ φιλοῦτον θῆσον καὶ ἔκτισε ἀποτρίπτερον ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς ποῦ πέρα κατοικοῦν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων. Διότι οὔτε κατοικίαν εἶχεν, ἀλλ' ἦ σκὰ τῶν φύλλων τῶν δένδρων ἦτο ἀσπίς εἰς τὸν δίκαιον καὶ στήθη. Οὔτε, ἐπειδὴ ἦτο ξένος, ἔγινε ἀδιάφορος περὶ τὴν φιλοξενίαν, ἀλλ' ὁ ξένος εὐφροσύνητος εἰς ξένην χώραν τοῦτο τὸ ἔργον ἔκανε, **Β** τὸ νὰ ὑποδέχεται καὶ νὰ περιποιεῖται διαρκῶς ἡμέρα μεσημέρι τοὺς διερχομένους;

Καὶ ἄλλον ὅσῳ τὸ ἔργον τὸ ἐξέρτελει μόνος του, καὶ τὴν γυναῖκα του τὴν ἔκανε θεοῦν εἰς τὴν καλὴν αὐτῆν ἀσκασίαν. Καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀνεψίου του, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε φερῆ πρὸς αὐτὸν ὅπως ἔπρεπε, ἀλλ' ἐπιέστησε νὰ ἀρπάξῃ ἀπὸ αὐτὸν τὰ πρῶτα, τί δὲν ἔκανε, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἐκλογὴν; Δὲν ἔκρυψε τὸ αἷμα τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ; Δὲν ἔπλευσε ὄλους τοὺς ὑπερήτας του; Δὲν ἔβαλε τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς φανερόν κίνδυνον; Καὶ ὅταν ἔλαβε τὴν ἐντολήν νὰ ἀφήσῃ τὴν οἰκίαν του καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς ξένην χώραν, δὲν ὑπέκρυψε ἀμέτους, καὶ ἐγκατέλειπε καὶ πατέρα καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ τοὺς πάντας καὶ ὑπέκρυψε εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, **Γ** καὶ ἐγκατέλειψε τὰ θέματα ποῦ εἶχε καὶ ἐπρόσεξε πολὺ περισσότερο εἰς τὰ ἀθέβητα, παρὰ εἰς τὰ θέβητα, διότι ἐπίστευσε εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, πρῶτα ποῦ ἦτο δεῖγμα μεγάλης πίστεως; Ὑστερα δὲ ἀπὸ ὅλα αὐτά, ὅταν ἐνέκυψε λιμὸς, δὲν μετηνίστασε πάλιν καὶ οὐκ ἔχοντες μόνον δὲν ἀνηνέκυψε καὶ δὲν ἐταράχθη ἀλλ' ἐδέχθησε τὴν αὐτὴν ὑποκοήν καὶ πίστιν καὶ ὑπομονήν, καὶ κατέβαινε εἰς τὴν Αλυπτίαν, καὶ ἐπειδὴ ὑπέκρυψε εἰς τὸν Θεὸν ποῦ ἔδωκε αὐτῆν τὴν ἐντολήν ἐστερήθη τῆς γυναίκας του, καὶ τὴν ἔβλεπε νὰ καταντροπαζέται, ἐνωσὶ αὐτὸ ποῦ συνέθε μετὰ τὸν Αἰγύπτιον, δὲν ὑπέμεινε τότε καὶ ἀπὸ θάνατον θαρύτερα καθὼς ἐπλήγη εἰς τὰ κυρώματα αἰσθημάτων του; **Δ** Διότι, πῶς μου, τί θαρύτερον ὑπῆρχεν, μετὰ ἀπὸ τόσα κατορθώματα, ἀπὸ τὸ νὰ βλέπῃ τὴν γυναῖκα του ποῦ συνεζεύχθη μετὰ νόμιμον γάμον καὶ ἀρπάξεται ἀπὸ τὴν θαρβαρικὴν ἀσκασίαν, νὰ φέρεται μέσσω εἰς τὴν βασιλικὴν ἀσλὴν καὶ νὰ ἀτημάζεται; Διότι καὶ ἂν τὸ πρῶτον δὲν ἔγινε, αὐτὸς ὅμως τὸ ἐμαρτύρησε, καὶ ὑπέφερε τὰ πάντα μετὰ γενναϊότητη, καὶ οὔτε αἱ συμφοραὶ τὸν ἔκαμψαν, οὔτε αἱ εὐτυχίαι τὸν κατέστησαν υπερήφανον, ἀλλ' ἐν μέσσω διαφορετικῶν περιστάσεων διεφύλλασσε τὴν αὐτὴν γυναιμὴν του. **Ε** Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς ὑπεσκέθη εἰς αὐτὸν υἱόν, δὲν ἦσαν τὰ καλύματα ἀναριθμήτα ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς του; Καὶ ὅμως οὐκ ἔκεῖνα δὲν τὰ ἠρέμισε, δὲν κατέκρυψε τὸν θάουτον ἐξ ἐκεῖνων καὶ διεκρίθη ἀπὸ τὴν πίστιν του; Καὶ ὅταν ἔλαβεν ἐντολήν νὰ τὸν θεωσῆ, δὲν τὸν ἀνέβασε εἰς τὸν πρὸς τοῦτο τόπον μετὰ πολλὴν ταχύτητα ὥσθι νὰ τὸν ὠδήγει εἰς τὸν γάμον καὶ νὰ τὸν ἔφερει εἰς τὴν νύμφην; Καὶ δὲν ἐξήρθη ὑπεράνω τῆς φύσεως, καὶ δὲν ἐληρόνησε ὅτι ἐστὶν ἀνθρώπος, καὶ δὲν προσέφερε θυσίαν νέαν καὶ παράδοξον, καὶ δὲν ἔκανε μόνος του αὐτὸ τὸ κατόρθωμα, καὶ νὰ λάθῃ κοινωνικῶς εἰς τοῦτο οὔτε τὴν γυναῖκα του, οὔτε τὸν δοῦλον του, οὔτε κανένα ἄλλον ἰσάων του; ⁴⁹⁷ **Α** Διότι ἐγνωρίζε, ἐγνωρίζε πολὺ καλῶς

πόσον ύψηλός ἦτο ὁ οὐρανός, ποσὴν βαρεία ἡ προσταγή, πόσον μέγας ὁ ἄγνός. Διὰ τοῦτο μόνος του ἀνάλαβε αὐτὸν τὸν δρόμον καὶ ἔτρεξε, καὶ ἠγωνίζετο, καὶ ἐστεφανιώνετο καὶ ἐδοξάζετο. Ποίος ἱερεὺς τοῦ ἐδάδαζε αὐτός; Ποίος διδάσκαλος; Ποίος προφήτης; Κανείς ἄλλ' ἐπειδὴ εἶχε συντηγὴν ψυχὴν, τὸν ὠδήγει εἰς ὅλα. Καὶ ὁ Νῦν; ποῖον ἰερέα εἶχε, ποῖον διδάσκαλον; ποῖον καθηγητὴν; ὅταν μόνος, ἐνφ' ἀλόκληρος ἡ οὐκουμένη εἶχε διαφοράν εἰς τὴν πονηρίαν, ἐδάδαζε τὴν ἐναντίαν πρὸς αὐτὴν ὁδόν, καὶ διετήρησε τὴν ἀρετὴν του, καὶ τόσον διέλαμψεν. Β ὥστε κατὰ τὸ ναυάγιον τῆς οὐκουμένης καὶ αὐτὸς νὰ διασωθῆ, καὶ νὰ σώσῃ καὶ ἄλλους ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοῦ ἐπεκρέμαντο κατ' αὐτῶν, μὲ τὴν ἰδίαν του ἀρετὴν; Πῶς ἔγινε δίκαιος; Πῶς ἔγινε τέλειος; Ποῖον ἰερέα ἢ διδάσκαλον εἶχεν ἀποκτήσει καὶ αὐτός; Κανείς δὲν θὰ εἶχε νὰ εἴπῃ. Ἐνφ' ὁ υἱὸς του, ἂν καὶ εἶχε πάντοτε διδάσκαλόν του εἰς τὴν οἰκίαν του τὴν πατρικὴν ἀρετὴν καὶ ὁμῆλουσε νοουθεσίαν καὶ μὲ λόγους καὶ μὲ ἔργα, ἂν καὶ ἐβλεπε τὴν ἐκδασιν τῶν πραγμάτων, καὶ εἶχε ἐνισπῶν του τὸ παράδειγμα καὶ τῆς συμφορᾶς καὶ τῆς σωτηρίας, ἔγινε κακὸς πρὸς τὸν γονεῖα του, καὶ ἐκαρδίευνε τὴν γυναικίαν τοῦ πατρὸς του καὶ τὸν καταναρώσαντα. C Βλέπεις ὅτι παντοῖ ἀπειτεῖται ψυχὴ συνειή; Καὶ ὁ Ἰωβ πῶς μου; Ποίους προφήτας ἤκουσε; Ποῖον διδάσκαλόν εἶχε; Κοιμίαν. Ὅμως καὶ αὐτός, ἂν καὶ δὲν εὐρίσκεν εἰς τὴν ζωὴν του ἴπποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἐπέδειξε κάθε εἶδος ἀρετῆς μὲ ἐπιμονὴν μεγάλην. Διότι τὰ ὑπάρκοντά του τὰ εἶχε κενὰ μὲ αὐτοὺς πρὸς τὰ εἶχον ἀνάγκην, καὶ δαι μόνον τὰ ὑπάρχοντά του, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα του. Καθόσον εἰς μὲν τὴν οἰκίαν του ὑπεδέχετο τοὺς δούλους, καὶ ἐκείνων μᾶλλον ἦτο ἡ οἰκία παρὰ τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς. Ἐνφ' μὲ τὴν οὐμακίην του δόνοισιν ὑπερῆσπυζε τοὺς ὀδικομένους, καὶ μὲ τὴν σόνεσιν καὶ τὴν σοφίαν τῆς γλώσσης ἀπειτόμισον τοὺς ὑδριότας καὶ ἐφανέρωνε τὴν εὐαγγελισίην του ζωὴν καὶ λάμπη μέσα ἀπὸ ὅλα. D Παρατήρησε: «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι» (Ματθ 5, 3), λέγει ὁ Χριστός. Αὐτὸ ὁ Ἰωβ τὸ κατήρωσε μὲ τὰ ἔργα του. «Εἰ γὰρ ἐφαύλισα, φησὶ, κρῖμα θεράποντος ἢ θεραπαίνης, κρινόμενων αὐτῶν πρὸς με. Τι γὰρ ποιῶσα, ἂν ἐπίσκεψιν μου ποιῆσῃ ὁ Κύριος; Πάτερον οὐκ ἔγωγ ἐγένονμην ἐν γαστρὶ, καὶ ἐκεῖνοι ἐγένοντο; Ἐγενόμεθα δὲ ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ» (Ἰωβ 31, 13-15). «Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν». Καὶ τί ὑπῆρξε πρῶτερον ἀπὸ ἐκείνων, διὰ τὸν ὁποῖον καὶ οἱ ὑπῆρξαν τοῦ ἐλεγον «Τίς ἂν εἶπῃ ἡμῖν τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπληθῆνται;» (Ἰωβ 31, 31). Τόσον πολὺ τὸν ἠγά-

πων. E «Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται». Ἀλλ' οὕτε αὐτῆς τῆς ἀρετῆς ἐστερεῖται. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει: «Εἰ δὲ καὶ ἁμαρτῶν ἐκουσῶς, οὐ διετράπην πολυουκλίαν λαοῦ, τοῦ μὴ ἐξαγορεύσαι τὴν ὀνομίαν μου» (Ἰωβ 31, 33, 34). Καὶ ἀφοῦ ἠδοκίμοτο ἔτσι, εἶναι πιστοφανὲς ὅτι ἐπένθει διὰ τὴν ἁμαρτίαν του πέρα πολύ.

«Μακάριοι οἱ πενθῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην». Βλέπε καὶ αὐτὸ καταφωτισμένον μὲ τὸ παραπάνω ἀπὸ τὸν Ἰωβ. «Συνέτριψα, φησὶ, μέλος ἀδίκων, 498 A καὶ ἐκ μέσου ὀδόντων αὐτῶν ἔβρωσα κρῖμα, δικαιοσύνην δὲ ἐνεδέουκην, ἠμφισόμην δὲ κρῖμα ἢ αὐτῶν» (Ἰωβ 29, 17, 14). «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται». Καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο ἐλεήμων μὲ τὸ νὰ εἶπῃ μόνον κρῖματα, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἐνδύῃ τοὺς γυναικοὺς καὶ νὰ τρέφῃ τοὺς πεινασμένους, καὶ νὰ βοηθῆ τὰς κῆρας, καὶ νὰ προστατεύῃ τὰ ὄφρανά, καὶ νὰ ἀνακουφίῃ τὰς φυσικὰς ἀναπηρίας, ἀλλ' ἦτο ἐλεήμων καὶ μὲ τὸ νὰ φανερώσῃ τὴν συμπάθειαν τῆς ψυχῆς του. «Ἐγὼ γὰρ, λέγει, ἐπὶ παντὶ ὀδυνάτω ἐκλαυσα, καὶ ἐπένεαζα ἰδῶν ἄνθρωπον ἐν ἀνάγκῃ» (Ἰωβ 30, 25). Σὺν νὰ ἦτο ὁπλ. πατὴρ ἄλλων, ἔτσι τὰς συμφορὰς ἐνὸς ἐκάστου, ἄλλας ἐθεράπευεν, ἄλλας ἐθήνηεν, καὶ μὲ λόγους καὶ μὲ ἔργα, B καὶ μὲ συμπάθειαν, καὶ μὲ δάκρυα καὶ μὲ κάθε τρόπον ὑπεστήριζε δίκους εὐρίσκοντα ἐν συμφοραῖς καὶ ἐγίνετο σὺν ἑνὸς λιμῆν δι' ἑ-

αὐτοῦ. «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὀψονται». Καὶ αὐτὸ τὸ ἐπέτυχε μὲ ὅχι τυχαῖον τρόπον. Ἄκουσε τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζει τοῦτο εἰς τὸν Ἰωβ. «Ὅτις ἔστιν ἄνθρωπος ὅμοιος αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἄνθρωπος ἀμεμῆτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος» (Ἰωβ 1, 8).

«Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἐνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Καὶ διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἔκανε πολλοὺς ἀγῶνας καὶ ἔλαβε ἀσθένια θραβεῖα. C Διὸ δὲν τὸν κατεδίωκον ἄνθρωποι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κακοῦ, ὁ δόλιος ἐπέθεθι ἐναντίον του, καὶ ἐκίνησε ὅλα τὰ μηχανήματά του, ἤθε κατ' αὐτόν, καὶ τὸν ἐξέβαλε καὶ ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, καὶ ἀπὸ τὴν πατριδα, καὶ τὸν ἔβρωσε ἔξω εἰς τὴν κοπήν, καὶ τὸν ἐτέρωσε ἀπὸ τὰ πλοῖα του, τὰ κτήματά του, τὰ παιδιὰ του, ἀπὸ αὐτὴν τὴν οὐμακίην ὕγειαν, καὶ τὸν παρέδωσε εἰς πολὺ φοβερὸν πείναν. Μὰ δὲ μὲ τὸν ὀδύσθηον καὶ μερικὸ φίλον, ὅχι τυχαῖον, ἐπέμεινον καὶ ἐσοκάλιζον τὰς πληγὰς τῆς ψυχῆς του.

«Μακάριοι ἐστε, ὅταν ἀνειδίωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ

εἶπασι πῶν πονηρῶν ῥήμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἔνεκεν ἔ
μοι. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιῶσθε, ἰδὲ οὐ μὴδὲ ὑμῶν πολλὰς ἐν
τοῖς οὐρανοῖς. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν μακαριστῶν ἔλαθε
μεγάλην ἀφέλειαν. Διότι καὶ οἱ φίλοι τότε τῶν ἐκακολό-
γουν, καὶ ἔλεγον ὅτι ἔλαθε τιμωρίαν μικροτέραν ἀπὸ ὅσων
ἔπαυσαν, καὶ ἐξετόξευσαν ἐναντίον τοῦ μεγάλου κατηγοροῦ
καὶ λόγου ψευδεῖς καὶ πλήρεις συκοφαντίας. Ἄλλ' ὅμως
καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ὅταν εὐρέθησαν εἰς κίνδυνον, τοὺς
ἐγλύτωσε ἀπὸ τῆς θείας τιμωρίας, χωρὶς νὰ μνησικακήσῃ
κατ' αὐτῶν διὰ κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενά των. Καὶ ἐδῶ πάλιν
ἐξεπλήρωσε ἐκείνην τὴν ἐντολὴν ποὺ ἔλεγε· «Ἀγαπᾶτε τοὺς
ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐκοσθε ὑπὲρ τῶν ἐπιηρεαζόντων ὑμᾶς. Ἐ
(Ματθ. 5, 44). Διότι καὶ τοὺς ἡγήτηδες καὶ προσροχθήθη ὑπὲρ
αὐτῶν, καὶ κατεπρόβυε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔλυσε τὴν
ἁμαρτίαν των ἢν καὶ δὲν ἤκουσε νὰ τὸν συμβουλεύουσι διὰ
τὴν ἀρετὴν, οὕτε προφήται, οὕτε εὐαγγελισταί, οὕτε ἱερεῖς,
οὕτε διδασκαλοὶ, οὕτε κανεὶς ἄλλος. Βλέπεις τί σημαίνει
γενναία ψυχὴ, καὶ πῶς αὐτὴ καὶ μόνον φθάνει διὰ τὴν ἀρε-
τήν, καὶ ὅς μὴν ἐχρ' καμμίαν ἄλλην προστασίαν. Μολοντά
θεοφάως εἶχε προγόνους, οἱ ὅποιοι οὐκ ἴσταν δὲν ἦσαν καλοί,
ἀλλὰ καὶ ἐφανέρωσαν πολλὴν κακίαν. Διὰ τὸν πρόγονον αὐ-
τῶν λέγει ὁ ἱεὺς· «Μὴ τις πόρνος ἢ βέβηλος, ὡς Ἡσαΐ,
ἔξ ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτότοκάς» (Ἐβρ. 12, 16).

14. 499 Α Ἀλλὰ, πῶς μου, δὲν γίνοντο ἄπειρα τοιαῦτα
καὶ εἰς τοὺς Ἀποστόλους; Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Παῦ-
λος· «Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀ-
σίᾳ, ἢν ἔσται Φύγελλος καὶ Ἐρμιογένης» (Β' Τιμῶν. 1, 15).
Δὲν ἐκλείθησαν εἰς δεσπομῆτρια οἱ διδασκαλοὶ; δὲν ἔμεναν
ἀλυσοῦνται; Δὲν ὑπέστησαν ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ των καὶ τοὺς
ἔξουσι τὰ χειρότερα κακά, δὲν εἰσέβαλαν μετὰ ἀπὸ ἐκεί-
νων καὶ ἀντὶ τῶν ποινῶν ἐκείνων λύκοι ἄγριοι εἰς τὰ λο-
γικὰ σώματα; Δὲν τὰ προέλεγε αὐτῷ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραψε
εἰς τὴν Μίλητον διὰ τοὺς Ἐφεσάους; «Ἐγὼ γὰρ οἶδα», λέγει,
ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἀφῆξίν μου λύκοι θαρεῖς εἰς
ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. Β Καὶ ἔξ ὑμῶν δὲ αὐτῶν
ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεισαρημένα, ποὺ ὅσοσπᾶν
τοὺς μαθητὰς ὅπως αὐτῶν» (Πράξ. 20, 29, 30). Μήπως ὁ
καλκοῦργος Ἀλέξανδρος δὲν ἐπροξένησε εἰς τὸν Παῦλον
ἀναρτήματα προβλήματα, ποὺ τὸν ἐδάσκαε ἀπὸ παντοῦ, ποὺ
τὸν ἐπολεμοῦσε, ποὺ τὸν ἐκτυπώσε, καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τό-
σσην ἀγωνίαν, ὥστε νὰ παραγγεῖλαι καὶ εἰς τὸν μαθητὴν του
καὶ νὰ εἴπῃ· «Ὁ καὶ σὺ φυλάσσω; Ἰὼν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς
ἡμετέροις λόγοις» (Β' Τιμῶν. 4, 15); Μήπως δὲν διεφάρη

ὁλόκληρον τὸ ἔθνος τῶν Γαλατῶν ἀπὸ ἀνοσιμέτους ψευδο-
διδασκῶν καὶ μεταστροφῆς πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμόν; Μήπως καὶ
εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύττουτος ὁ Στέφανος, ποὺ ὑπερέβαλε
καὶ τοὺς σατανοὺς εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν λόγων καὶ ἠπε-
σώμισε τοὺς πάντας, Ἐ ποὺ ἔφρασε τὰς ἀνοσιπόντους γλώσ-
σας τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὸν ὅποιον κανεὶς δὲν ἠμποροῦσε κατὰ
τὴν συζήτησιν νὰ ἀντασιαθῇ, ποὺ συνετέραζε πάντα τὰ Ἰου-
δαϊκά, ποὺ ἔστησε λαμπρὸν τρόπον καὶ νῆψιν περιφανῆ, ὁ
γενναῖος αὐτὸς καὶ σοφὸς καὶ πλήρης θείας κἀριτας, ποὺ ἦτο
ἀφέλιμος εἰς τὸσον μεγάλην Ἐκκλησίαν, μήπως, ἐνῶ δὲν
εἶχε κάνει πολλὸν χρόνον εἰς τὸ κηρύγμα, δὲν ἀνηρόγη αἰ-
φνιδίως καὶ δὲν κατεδικάσθη καὶ δὲν ἐλιθοβολήθη σὺν θάλασση-
μος; Καὶ ὁ Ἰάκωβος; Μήπως δὲν συνελήθη ἔξ ἀρχῆς καὶ
αὐτὸς καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀφρητῆρας τῆς σταδιοδρομίας του
καὶ δὲν ἀπεκαρτολόγη κάμιν τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὸν Ἡρώ-
δην καὶ ἐτελείωσε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν θῆον του ἕως
τέτοιος στάλος καὶ ἕνα τέτοιο δωμαῖον τῆς ἀληθείας; Πόσοι
τότε δὲν ἔσκανδαλίσθησαν, ἰδὲ ὅταν ἔβλεπον νὰ γίνονται αὐ-
τά; Ἀλλὰ οἱ σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν ἔστηρίζοντο, καὶ ἐστη-
ρίζοντο ἀκόμη περισσότερο. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Παῦ-
λος δι' ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς Φιλιπησίους· «Ἰνώσκειν δὲ
ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκο-
πὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς πλείονας τῶν ἁ-
δελφῶν ἐν Κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσότερο
τολμῶν ἀρόθως τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ λαλεῖν» (Φιλιππ.
1, 12, 13). Εἶδες ἀνδρείαν; εἶδες παρηγορίαν; εἶδες δύναμιν
ψυχικῆς; εἶδες φιλόσοφον σέβων; Ἐβλεπον τὸν διδασκαλὸν
των εἰς τὸ δεσπομῆτριον ἀλυσοῦσθαι, νὰ βασανίζεσθαι, νὰ κτυ-
πῆται, νὰ ὑποφέρῃ ἄμετρητα δεινά, καὶ οὐκ ἴσταν δὲν ἔσκαν-
δαλίζοντο, οὕτε ἐκτροχούοντο, Ἐ ἀλλὰ καὶ ἐκέρριζον μεγα-
λυτέραν προθυμίαν, καὶ προέκοπτον περισσότερο εἰς τοὺς
ἀγῶνας ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὰ παθήματα τοῦ διδασκαλοῦ
των. Ἀλλὰ καὶ μερικοί, θὰ εἴπῃ κανεὶς, ἐκλονίζοντο. Ὅστε
καὶ ἐγὼ λέγω τὸ ἀντίθετον· διότι εἶναι φυσικὸν νὰ κλονί-
ζωνται πολλοὶ ὅταν γίνωνται αὐτά. Ἄλλ' ἐκεῖνο ποὺ εἶπα
πολλὰς φορὰς καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ λέγω, αὐτὸ θὰ εἴπω
καὶ τώρα. Αὐτοὶ θὰ ἔπρεπε νὰ σκέπτονται, ἢν εἶναι συνε-
μεῖς ἀπέναντι τοῦ αὐτοῦ των, καὶ οὐκ ἀπέναντι τῶν περιστοι-
τικῶν ποὺ συμβαίνουσι. Διὰ καὶ ὁ Χριστὸς, ὅταν ἔφευγε ἀπὸ
ἐδῶ, στήτην τὴν κληρονομίαν 500 Α μὰς ἔφρασε· «Ἐν τῷ κό-
σμῳ θλίβην ἔξετε» (Ἰωάνν. 16, 33); καὶ· «Ἐπὶ ἡγεμόνας
καὶ βασιλεῖς ἀσκήσοσθε» (Ματθ. 10, 18); καὶ· «Ἔσται καιρὸς,
διε πᾶς ὁ ὀπαικτεῖνας ὑμᾶς δοῦξει λατρείαν προσφέρειν τῷ

Θεῶν (Ἰωάν. 16, 2). Ὅποτε περιττῶς μοῦ ἀνοφθαλμοῦ τοὺς σκανδαλιζομένους, διότι πάντοτε συνέβανον αὐτά.

Καὶ τί λέγω περὶ τῶν ἀποστόλων; Πόσοι δὲν ἐσκανδαλίσθησαν ἀπὸ τὴν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου ἕλων μαρκαί καὶ ἐγιναν ἄκοιμη πῶ παρανομοὶ καὶ πῶ θρασυεῖς καὶ διήκοντο καὶ τὸν ἐκατόβουον λέγοντες· «Ὁ καταλίαν τὸν νόον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγείρων αὐτόν, ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται αἰῶσαι; Εἰ γὰρ εἰ τοῦ Θεοῦ, κατὰβήθῃ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσωμεν εἰς αὐτόν» (Ματθ. 27, 40, 40). Ἄλλ' ἄλλο οὗτοι δὲν ἤμποροῦν νὰ ἔχουν ἀπολογία ἐξ αἰτίας τῆς σταυρώσεως. Διότι ὁ ἁγίου ἄλλους αὐτοὺς τοὺς κατηγορεῖ. Διότι καὶ ἐκείνοι τὸν εἶδον ὑψωμένον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ οὐ μόνον δὲν ἐσκανδαλίσθη, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔλαβε μεγαλύτερον ἀφορμὴν ἢ νὰ φιλοσοφῆσῃ, καὶ ἀπὸ ὑπερέβη ἄλλα τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἀνυψώθη μὲ τὰ πτεροῦ τῆς πίστεως. ἐπέεπετο τὰ μέλλοντα. Διότι ἂν καὶ τὸν ἐβλέπεν ἐσταυρωμένον, κακοποιούμενον, ὑβριζόμενον, πατιζόμενον μὲ κολήν, πτωχόμενον, κλεισιζόμενον ἀπὸ τῶον κύριον, καταδικασθέντα ἀπὸ τὸ δικαστήριον, ἀγγηθέντα εἰς θάνατον, ἀπὸ κανὸν ἐκ τοῦτον δὲν ἐσκανδαλίσθη. C Ἄλλ' ἐνβὶ ἐβλέπε τὸν σταυρὸν καὶ τὰ καρῶν νὰ ἔχουν καρῶν εἰς τῆ σάρκα σου, καὶ νὰ περιπατεῖται τῶον πολὺ ἀπὸ τὸ δευδορμένον πλῆθος, αὐτὸς ἐβόδωσε τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, λέγων· «Μνήσθητί μου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου» (Λουκ. 23, 42) καὶ ἀπετόμωνε τὸν ἄλλον ἁγίου πῶ ἐκατηγόρει τὸν Χριστόν, καὶ ἠμολόγει τὰ ἰδικὰ τοῦ ἀφορτήματα, καὶ ἐπίστευσε εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ τοῦτο ἐνβὶ δὲν εἶκεν ἕβει νεκροῦς νὰ ἐγείρωνται, οὔτε λεπροῦς νὰ καθαρίζωνται, οὔτε κωλοῦς νὰ βαδίζου, οὔτε τὴν θάλασσαν νὰ πησοσεῖται, οὔτε δαιμόνας νὰ ἐκδικῶνται, οὔτε ἄρτους νὰ παλλαπλασιάζωνται, οὔτε τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖο εἶδεν ὁ Ἰουδαῖος λαὸς καὶ ἂν καὶ τὰ εἶδεν τὸν ἐσταύρωσεν. D Ἄλλ' αὐτὸς ὁ ἁγίου, ἐνβὶ τὸν εἶδεν ἐσταυρωμένον, Θεὸν ἰὸν ἠμολόγησε καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ ἐνεθυμῆθῃ καὶ ἐφιλώσθησε περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς· ἐκείνοι ἄλλοι, ἐνβὶ τὸν εἶδον νὰ κινήθῃ θάματα, καὶ ἀπέλασαν τὴν διδασκαλίαν πῶ τοὺς ἔκομε καὶ μὲ λόγους καὶ μὲ ἔργα, οὐ μόνον δὲν ἐκέρθσαν τίποτε, ἀλλ' ἐκρημνίσθησαν εἰς τὸ πλέον θαδὸ θάσθρον τῆς ἀπιστίας, μὲ τὸ νὰ τὸν ἀναβιδάσαν εἰς τὸν σταυρὸν. Βλέπετε ὅτι οἱ μὲν ἀνόητοι καὶ ἀφελεῖς δὲν κερδίζου οὔτε ἀπὸ τὰ ἀφέλητα, οἱ δὲ ἀφρόνητοι καὶ προσεκτικοὶ ἀφελόνται πᾶρα πολὺ ἀπὸ αὐτὰ πῶ σκανδαλίζου τοὺς ἄλλους. Αὐτὸ ἤμπορεῖ νὰ τὸ ἱη κανεῖς καὶ εἰς τὸν Ἰουδα καὶ εἰς τὸν Ἰωάν. E Διότι ὁ μὲν Ἰουδαῖος δὲν ἐσώθη οὔτε ἀπὸ τὸν Χρι-

στὸν πῶ ἔκομε τὴν οἰκουμένην, ὁ δὲ Ἰωάν δὲν ἔπαθε καρμῶν ζημίαν οὔτε ἀπὸ τὸν δόλοισιν πῶ τῶους ἀπάγησε εἰς τὴν ἀπίσταν. Ὁ μὲν ἕνας, πῶ ἔπαθε τόσα κακὰ ἐστεφανώνετο· ὁ δὲ ἄλλος πῶ εἶχε ἕβει θαύματα, καὶ εἶχε κῆνη καὶ αὐτὸς εἶχε λάβει αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν, πῶ ἤκουσε ἀναρίθμητα περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ κολάσεως, πῶ μετέσκε εἰς τῶπτεζαν μυσταῖν, πῶ ἔλαβε μέρος εἰς δειπνον φοβερότατον, καὶ ἀπέλασε τῶον εὐνοῖαν καὶ πρόνοιαν, ὅσην ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, 501 A πῶνάς καὶ πολὺ περισσότεραν διότι μαζὶ μὲ τὴν ἄλλην φροντίδα καὶ τὴν πολλὴν συγκοτῶσαν τὴν ὁμοῖαν ἀπάλασε, εἶκεν ἀναλάθει καὶ τὰ κῆματα τῶν πτωκῶν τότε σῶτος, μετὰ ἀπὸ τόσα ἐργασίαι, διεστράφη, καὶ ἀφοῦ ὑπεδέσθη τὸν Σατανᾶν μὲ τὴν φιλαργυρίαν τοῦ μέσος εἰς τὴν ψυχὴν του, ἔγνε προδοτῆς, καὶ διεστράφη τὸ πλέον μεγάλον κακόν, καὶ ἐπώλησε τέτοιο αἶμα ἀντὶ τῶσκατα ἀργυρίων καὶ μὲ φιλῆμα δόλοισιν ἐπέδωσε τὸν Κύριον. Πῶσοι νομίζεις, ὅτι ἐσκανδαλίσθησαν ἀπὸ αὐτό, ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ προδοσία ἔγνε ἀπὸ τὸν ποτήριον του; Ἄλλὰ καὶ ὁ πολίτης τῆς ἔρημου, ὁ καρπὸς τῆς στείρας, ὁ υἱὸς τοῦ Ζακαρίου, ὁ ὁποῖος ἤμωθη νὰ βαπτίσῃ B τὴν ἁγίαν ἐκείνην καὶ λερᾶν κεφαλὴν, καὶ νὰ γίνῃ πρόδρομος τοῦ Κυρίου του, ὅταν ἔμνε εἰς τὸ δεσμοτήριον, ὅταν ἀπεκεφαλίζετο, καὶ ἐγένετο ἡ σφαγὴ τοῦ μωθοῦς πορκυκοῦ κοροῦ, πόσοι νομίζεις, ὅτι ἐσκανδαλίσθησαν τότε; Καὶ τί λέγω τότε; Πόσοι τῶρα, μετὰ ἀπὸ τῶον χρόνον, τὰ ἀκοῦν αὐτὴ καὶ δὲν σκανδαλίζονται; Καὶ τί λέγω τὸν Ἰωάννην, καὶ τὸ δεσμοτήριον, καὶ τὴν σφαγὴν ἐκείνην, καὶ ἀσκαλοῦμαι μὲ τοὺς ὑπερέτας, ἐνβὶ πρέπει νὰ καταφύγῃ πάλιν εἰς τὸν Κύριον;

15. Διότι ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἠνάρθωσε τὴν οἰκουμένην, διέλιπε τὴν πλάνην. C ἔκανε τὴν γῆν οὐρανόν, ἐκυρίεψε τὸ πλέον ὕψηλον φορτίον τοῦ διαβόλου, ὁπετόμωνε τοὺς δαιμόνας, ἔκανε τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους, ἐκρημνισε θαμνοῦς καὶ ἀνέτρεψε ναοῦς, ἐνεφέτευσε εἰς τὴν γῆν τὴν νέαν αὐτὴν καὶ παρέξενον φιλοσοφίαν, ἔφερε ἀναρίθμητα ἀγαθὰ, τὰ θαυμάσια αὐτὰ καὶ μεγάλα καὶ ὑψηλά, δὲν ἔγνε σκάνδαλον εἰς πολλοῦς; Μήπως δὲν φωνάζει καὶ δὲν λέγει κάθε ἡμέραν ὁ Παῦλος κυριὸς νὰ ἐντρέπεται; «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστόν ἐσταυρωμένον. Ἰουδαῖοις μὲν σκάνδαλον, D ἔθνεσι δὲ μωρίον» (Α' Κορινθ. I, 23); Τί λοιπόν; πῶς μου δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἡ σταύρωσις, οὔτε νὰ προσφερθῇ ἡ φρικτὴ ἐκείνη θυσία, οὔτε νὰ γίνου ἰσοῦ κταρῶματα,

ἐπειδὴ τὸ ζήτημα ἔγινε σκάνδαλον οὐ ἴσους ἐπαρέοντο τὸν δρόμον τῆς καταστροφῆς καὶ τότε, καὶ μετὰ καὶ εἰς κάθε ἐποχὴν; Καὶ ποῖος εἶναι τῶσον τρελλός, τῶσον παραλογός ὥστε νὰ εἴπῃ τοῦτο; Ὅπως λοιπὸν ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ σκοπεύμεθα ἴσους σκανδαλίζοντα, ἐν καὶ εἶναι τῶσον πολλοί, ἀλλ' αὐτοὺς ποὺ σκώζονται, αὐτοὺς ποὺ διαρθρώνονται, αὐτοὺς ποὺ ἀπῆλθον τὴν ἴσην οὐρίαν καὶ δὲν ὑπέχει νὰ λέγωμεν: Καὶ τί πρὸς ἴσους ἐσκανδαλίσθησαν; Ἐ διότι εἰς τοὺς αὐτοὺς τῶν ἐκείνοι θὰ ἦτο δίκαιον νὰ καταλογίζον τὸν σκανδαλισμὸν τῶν ἔτσι ἀρετῶς ὄντων τῶρα. Διότι τὸ σκάνδαλον δὲν πρόβηται ἀπὸ τὸν σταυρὸν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀπερισκεψίαν αὐτῶν ποὺ σκανδαλίζονται. Διὰ τοῦτο προσέτετε καὶ ὁ Παῦλος «Αὐτοῖς δὲ τῶς κλητῆς, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας, Χριστὸν Θεοῦ δόξαν καὶ Θεοῦ σοφίαν» (Αὐτῶς στίχ. 24). Διότι καὶ ὁ ἤλιος ἐλάττει τοὺς ἀσθενικοὺς ὀφθαλμοὺς. Τί λοιπὸν; Δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὁ ἤλιος; Καὶ τὸ μέλι φαίνεται εἰς τοὺς ἀσθενεῖς πιπρὸν: Τί λοιπὸν; θὰ ἔπρεπε νὰ καθῆι τοῦτο ἀπὸ τὸν κόσμον; Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι δὲν ἦσαν δι' ἄλλους μὲν θάνατος ἐσμὴ πρὸς φρικτὸν θάνατον, δι' ἄλλους δὲ ἐσμὴ ζωῆς πρὸς ζωὴν αὐτῶν αἰῶνων; Χάριν λοιπὸν αὐτῶν ποὺ ἀπαγαγόντο ἀκριβῶς θουλήσαι πρὸς τὴν ἀπώλειαν, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπολαύσουν τὴν ἴσην φροντίδα τοῦ Θεοῦ οἱ ἐπαυμοῦντες τὴν αἰώνιον ζωὴν; 502 Α Ἀυτῆ λοιπὸν ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ, ἡ σωτηρία ἡ ἰδική μας, ἡ πηγὴ τῶν ὀγαθῶν, ἡ ζωὴ, τὰ ὁμῆρτα καλὰ, πόσους δὲν ἐδάφνησε, ἀπὸ πόσους δὲν ἐστέρησε τὴν ὑπολογίαν καὶ τὴν συγκώρησιν; Δὲν ἀκούεις τί λέγει περὶ τῶν Ἰουδαίων ὁ Χριστός; «Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἀμαρτίαν οὐκ εἶκον· νῦν δὲ πόσους οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν» (Ἰωάν. 15, 22). Τί λοιπὸν; Ἐπειδὴ ἔγινον ἀναπαλόμενα τὰ ἀμαρτηματὰ των, μετὰ τὴν παρουσίαν του εἰς τὸν κόσμον, δὲν ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦν τὸ καλὸν μὲ κακὸν τρόπον; Καὶ ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὰ εἴπῃ αὐτά; Κανεῖς, οὔτε ὁ πῶς παράφρων. Β Ἀλλὰ τί; πῶς μου, πόσοι σκανδαλίσθησαν ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν; πόσοι ἀθέσεις ἐνῆλθον ἀπὸ αὐτὴν προφάσεις διὰ τὴν διδασκαλίαν των; ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐξαναλαβῆ ἡ Γραφὴ δι' αὐτοὺς ποὺ σκανδαλίσθησαν ἢ νὰ μὴ δοθῆ ἀπὸ τὴν ἀρκίαν; Καθόλου. Ἀλλ' ἔπρεπε ὁμοσθέντως νὰ δοθῆ δι' ἴσους ἐπὶ οὐκίτη νὰ ὑπερλήσονται ἀπὸ αὐτὴν. Διότι ἐκεῖνοι μὲν (πάλιν δὲν θὰ παύσω νὰ ἐπαναλαβῶμαι τὰ ἴσα) ὡς θεωροῦν τοὺς αὐτοὺς τῶν ὑπευθύνους διὰ τὰ σκάνδαλα, ὅσα δὲ πρόκειται νὰ ὑπερλήσονται τὰ μέγιστο ἐξ αὐτῶν, δὲν θὰ ὑφίσταντο μίαν τυχαίαν

ζημίαν, ἐν λόγῳ ἀγνωμοσύνης τῶν ἄλλων καὶ ἀμελείας, ἐνῶ αὐτοὶ ἐμελλον νὰ κερδίσουν μὲ τὸ νὰ λάθουν αὐτὴν, ἔκαναν μίαν κοινὴν ὑπερέλιον. Μὴ λοιπὸν μοὶ ἀναφέρῃς αὐτοὺς ποὺ θαδίζον εἰς τὴν ἀπώλειαν διότι ὅπως ἀνέφερα καὶ εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν μου, Ἐ κανεῖς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ δὲν ὄδικον τὸν αὐτὸν τὸν δὲν ὀδικεῖται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ ἂν ἀκόμη κινδυνεύῃ καὶ τὴν ζωὴν του.

16. Διότι, πῶς μου, τί ἐξηγήσῃ ὁ Ἄβελ ποὺ ἐφρονεῖσθαι ἀπὸ ἀδελφικῆν χεῖραν, καὶ ὑπέμεινε πρόφρων καὶ δίκαιον θάνατον; Μήπως δὲν ἐκέρυσε μέλλον καὶ δὲν ἐνεβόθη λαμπρότερον στέφανον; Καὶ ὁ Ἰακώβ; ποὺ τόσα ὑπέστη ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν του, καὶ ἔγινε ἀπατρις καὶ ἐξόριστος, καὶ μετανάστης, καὶ δοῦλος καὶ περιλήθην εἰς ἐσκατὴν ἐνδειαν; Καὶ ὁ Ἰωσήφ, ποὺ ἔγινε παρομοίως καὶ οὐτὸς ἀπατρις, ἄστεγος, ἀκράδωντος, δοῦλος, δεσμώτης, καὶ ἐκινδύνευσε τὰ ἔσκατα καὶ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ εἰς τὴν ξένην καὶ ποὺ ὑπέμεινε τιαστός συμφορὰς; Καὶ ὁ Μωϋσῆς Ὁ ποὺ ἐλεθρολήθη ἀπὸ τῶσον λαὸν πολλὰς φορές, καὶ ἐπεβουλεύθη ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εὐηργέτησε; Καὶ ἔλοι οἱ προφήται ποὺ ἔπαθον τόσα κακὰ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους; Καὶ ὁ Ἰωβ ποὺ ἔπαθε τὸς κακὰ ἀπὸ τῶν διαβόλων μὲ ἀφέντους δοκιμασίας; Καὶ οἱ τρεῖς νέοι; Καὶ ὁ Δανιὴλ, ὁ ὅποιος ἐκινδύνευσε διὰ τὴν ζωὴν, διὰ τὴν ἐλευθερίαν, διὰ τὴν ἰδίαν του ὑπαρξίν; Ἀλλὰ καὶ ὁ ἤλιος, ποὺ συνέζη μὲ ἐσκατὴν πένιαν, ποὺ κατεδάκτετο, ποὺ ἐβραπίτευε, ποὺ κατακεῖ εἰς τὰς ἀρήτους, ποὺ ἦτο πάντοτε ἐξόριστος καὶ μετανάστης; Ἀλλὰ καὶ ὁ Δαυὶδ, ποὺ ἔπαθε τόσα ἀπὸ τὸν Σαούλ καὶ τόσα κατόπι ἀπὸ τὸν υἱὸν του; Ἐ Δὲν ἔλαμψε περισσότερο, διὰν ὄφισατο τὰ χειρότερα κακὰ, παρὰ διὰν ἠτύχει. Καὶ ὁ Ἰωάννης ποὺ ἀπεκεφαλίσθη; Καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἀπὸ τοῦ ὅποιος ἄλλοι μὲν ἀπεκεφαλίσθησαν, ἄλλοι δὲ εἰς ἔλας τιμωρίας πορεδόθησαν. Καὶ οἱ μάρτυρες, οἱ ὅποιοι παρέδωκαν τὴν ψυχὴν των μὲ φρεσὸν βασανιστήρια; Ὅσοι αὐτοὶ δὲν ἔλαμψαν τότε περισσότερο, διὰν ὀφείκοντο; Ὅταν ὑπέμεινον τὸν καταργεῖν; Ὅταν ὄφισατο τὰ χειρότερα θενὰ καὶ ἴσταντο νενναίως;

17. Ὅταν λοιπὸν ἀνημνοῦμεν τὸν Κύριον ἔλαμψε καὶ δι' ἅλα τὰ ἔλλα. δὲν τὸν ἀνημνοῦμεν κυρίως διὰ τὸτο. 503 Α ὁσέζοντες, θαυμάζοντες διὰ τὴν σταύρωσιν, διὰ τὸν θάνατον ἐκεῖνον τὸν καταργεῖν; Μήπως ὁ Παῦλος δὲν ἀνυσάσει πολλὴ σικνὰ ὡς σημεῖον τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης αὐτοῦ, τὸ ὅτι

8. Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ὀφείλομεν... κ.λ.π. -

ἀπέθανε; Τό ὅτι ἀπέθανε δι' ἡμᾶς, ποῦ εἰμεθα ἁμαρτωλοί; Καί δικως νά ὀμλήσῃ διὰ τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅσα ἐδημιούργησεν ὁ Χριστὸς πρὸς κρῖναν μας, καὶ ἀνάπαυαν, ἐπιειληγμένως καὶ συκνὰ ἀναφέρει τὴν σταύρωσιν, καὶ λέγει: «Συνέστησε δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, ὅτι, ἐπὶ ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. 5, 8, 9). Καὶ ἐξ αὐτοῦ παρέκει εἰς ἡμᾶς καλὰς ἐλπίδας καὶ λέγει: **Β** «Εἰ γὰρ ἐκέρου ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ἰαφ' αὐτοῦ» (Αὐτόθι στίχ. 10); Δὲν ὑπερφρανεύεται καὶ αὐτὸς πρὸ πάντων διὰ τοῦτο, καὶ καυχᾶται, καὶ σκεπτά καὶ πετὰ ἀπὸ καρδῆν, διὰν γράφῃ πρὸς τοὺς Γαλάτας: «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχῶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Γαλ. 6, 14); Καὶ τί θαυμάζεις ἂν ὁ Παῦλος σκεπτά, καὶ πηδᾷ καὶ καυχᾶται διὰ τοῦτο. Αὐτὸς ποῦ ὑπέστη αὐτὰ, τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τὸ ὀνομάζει δόξαν. Διότι: «Πότερ», λέγει, «ἐλλήλυθεν ἡ ὠρα, δόξαν σου τὸν Υἱόν» (Ἰωάν. 17, 1). Καὶ ὁ μαθητὴς ποῦ τὰ ἔγραψε αὐτὰ, ἔλεγε: **С** «Ὅστις γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα ἄγιον, ἐπὶ Ἰησοῦς οὐδέποτε ἐδοξάσθη» (Αὐτόθι 7, 39), δόξαν ὀνομάζων τὸν σταυρόν. Καὶ διὰν ἠθέλησε νά παραστήσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸς τί ἀνέφερε; Σημεῖα, θαύματα, μεγάλα φαινόμενα; Καθόλου, ἀλλὰ παρουσιάζει τὸν σταυρόν καὶ λέγει: «Ὅπουκ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὅτι τὸν Υἱόν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτόν μὴ ἀπολέται, ἀλλ' ἔχει ζωὴν αἰώνιον» (Αὐτόθι 3, 16). Καὶ ὁ Παῦλος πάλιν: «Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οἶαί καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται» (Ρωμ. 8, 32); Καὶ διὰν παρακινῆ εἰς ἰσπεινοφροσύνην εἰς τὴν ἰδίαν αἰτίαν στηρίζει τὴν προτροπὴν του καὶ λέγει: **Δ** «Εἰ τις παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἰ τις παραμύθηον ἀγάπης, εἰ τις κοινωνίον Πνεύματος, εἰ τις σιλόγχινα καὶ οἰκτρησί, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονήτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες σύμφυκοι, τὸ ἐν φρονούντες, μηδὲν κατ' ἐρθεῖν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τὴν ταπεινοφροσύνην ἀλλήλους ποσηγοῦμενοι ὑπερέχοντες ἑαυτῶν» (Φιλιπ. 2, 1-3). Κατόπιν εἰσάγει τὴν ἐντολήν καὶ λέγει: «Τοῦτο γὰρ φρονέτω ἐν ἡμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐκ ὄρασαν ἠγάπησεν τὸ ἵνα: Ἰου Θεοῦ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωκε. **Ε** μορφῇ δοῦλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος, καὶ ἐν σχήματι εὐθεβείας ὡς ἀνθρώπου: ὑπαπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπὸ κτος μέκοι θα-

νάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Αὐτόθι στίχ. 5-8). Καὶ διὰν συμβουλήν περὶ ἀγάπης τὸ ἴδιον ἀναφέρει καὶ λέγει: «Ἀγαπήτε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς δομὴν εὐκαρίας» (Ἐφεσ. 5, 2). Καὶ φροντίζων νά συνδέῃ τὰς γυναῖκας κατὰ τρόπον ἀρμονικῶν πρὸς τοὺς ἀνδρας των, λέγει: «Οἱ ἄνδρες ἀγαπήτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτῆς» (Αὐτόθι στίχ. 25). Καὶ αὐτὸς ἐπειδὴ ἠθέλε νά δεῖξῃ πόσην σημασίαν εἶδε εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ⁵⁰⁴ **Α** καὶ πόσον ἠγάπα τὸ πάθος, διὰν ὁ πρῶτος τῶν ἀποστόλων, τὸ θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, ὁ κορυφαῖος ὅπῃ τὴν συντροφίαν τῶν μαθητῶν, εἶπε, καὶ τοῦτο ἀπὸ ἡγνοίας: «**Ι**λέως σοι, Κύριε, ὃ μὴ ἔσται σοι τοῦτο», ἔκουσε τί τὸν ἀπεκάλεισε: «**Υ**παγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἰς (Ματθ. 16, 22, 23): **Β** εἶδε μὲ τὴν υπερβολικὴν προσβολὴν καὶ ἐπιτήρησεν τὴν πολλὴν ἀπειθήν του πρὸς τὴν σταύρωσιν. Καὶ τὴν μὲν ἀνάστασιν τὴν ἔκανε κρυφίως καὶ εἰς παράμεινον τόπον, ἀφῖκτων τὴν ἀποδείξειν αὐτῆς εἰς ὅλον τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, τὴν δὲ σταύρωσιν τὴν ὑπέστη εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως, εἰς τὸ μέσον τῆς ἐφορτῆς, εἰς τὸ μέσον τοῦ πλήθους τῶν Ἰουδαίων, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν δύο δικαστηρίων, **Β** καὶ τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὴν κομμοσυρροὴν τῆς ἐφορτῆς, ἡμέρα μεσημέρι, ἐμπρός εἰς τὰ μέτωπα ἅλου τοῦ κόσμου. Καὶ ἐπειδὴ μόνον ὅσα παρευρίσκοντο θεοὶ, ἔβλεπον αὐτῷ πρὸς συνέθεσιν, διέταξε τὸν ἦλιον νά κρυθῆ, καὶ νά ἀναγγελῆ ἔσται τὸ τὸλμήμα ποταχοῦ τῆς οἰκουμένης. **Α**ν καὶ εἰς πολλοῦς, ὅπως εἶπα ἠρηγοῦμενος σκάνδαλον ἐγένετο αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Δὲν πρέπει ὅμως νά προσέχωμεν αὐτούς, ἀλλὰ αὐτούς ποῦ οἰσάνται, αὐταῖς ποῦ διαρθεύονται. Καὶ τί θαυμάζεις ἂν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ὁ Σταυρὸς εἶναι τόσον λαμπρὸς, ὡστε καὶ δόξαν νά τὸν ἀποκαλῆ ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ Παῦλος νά καυχῆται δι' αὐτόν; Διότι καὶ ἐκείνην τὴν φοβερὰν καὶ φρικτὴν ἡμέραν, **С** διὰν ἔλη φανερώσων τὴν δόξαν του, διὰν ἔλη μέσα εἰς τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς του, διὰν παρουσιάζῃ τὸ φοβερὸν κατήρησιν, διὰν θά παριστάνται εἰς οἱ ἀνθρώποι, διὰν ποταμοὶ πορλάζοντες, διὰν τὸ πλῆθὺ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἑνὸς δυνάμεων θά κύνωνται διὰ μῆς κάτω μαζί του, διὰν θά ἐπαδεικθῶν τὰ ἀνορθωτὰ ἐκεῖνα βροδεῖα, διὰν ἄλλοι μὲν θά λάμπουν ὡς ἥλιος, ἄλλοι δὲ ὡς ἀστέραι, διὰν θά συγκεντρωθῶν αἱ στρατοὶ τῶν μαρτύρων, αἱ κορεθαί τῶν ἀποστόλων, τὰ πύγματα τῶν προφητῶν, οἱ ὅμοιοι τῶν γενναίων ἀνθρώπων, τότε λοι-

πόν, τότε ἐν τῷ μέρει ἐκείνης τῆς λαμπρότητος, ἐκείνης τῆς μεγαλοπρεπείας, θὰ ἔλθῃ φέρων τὸν Σταυρὸν ποῦ ἐκπέμψαι λαμπρὰς ἀκτίνας. **D** Διότι «Τότε», λέγει, φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἥλιος σκοτεινός, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, τὸ δὲ σημεῖον τοῦ σταυροῦ φανήσεται» (Ματθ 24, 30). «Ὁ πάθος λαμπρότης! ὁ Σταυροῦ φαιδρότης! ὁ ἥλιος σκοτεινιάζει, καὶ τὰ ἄστρα ἤπιπτον ὡσὺν τὰ φύλλα, ἐνῶ ὁ Σταυρὸς λάμπει πᾶν φασεινὰ ἀπ' ἅλα ἐκεῖνα, κατέβαν ὅλον τὸν οὐρανόν. Βλέπετε πόσον καικάται ἐπὶ τοῦτο ὁ Κύριος; Πῶς παρουσιάζει ὡσὺν ὄζαν τοῦ αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα, θραν δευκνὴ ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὸν Σταυρὸν εἰς δλόκληρον τὴν οἰκουμένην με τίστην λάμπειν;

18. **E** Καὶ οὐ λοιπὸν, θταν ἴδῃς ἀριαμένους νὰ σκανδαλίζονται δι' ὅσα συμβαίνουν, πρῶτον μὲν ἐκεῖνο νὰ σκέπτεσαι, ὅτι τὰ σκάνδαλα προέρχονται ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τῶν ὀδυναμίων καὶ ὅσα ἀπὸ τὰ πράγματα. Καὶ τοῦτο τὸ πιστοποιοῦν ὅσοι δὲν σκανδαλίζονται. Ἐπειτα σκέψου, ὅτι πολλοὶ διεκρίθησαν ἐντεθῆεν περισσότερον δοξάζοντες τὸν Θεὸν καὶ με πῶσαν προθυμίαν εὐχαριστοῦντες αὐτὸν καὶ διὰ τὰ παθήματα ἐκεῖνα. Λοιπὸν ἢ ἄλλῃς αὐτοὺς ποῦ κλονίζονται, ἀλλ' ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἰστανται ἑδραίοι, καὶ μόνον ἀκίνητοι, καὶ ὅσοι γίνονται ἰσχυρότεροι. **905** **A** μὴ θλέτης αὐτοὺς ποῦ θορυβοῦνται, ἀλλὰ καὶ ὅσους πλέουν με ὀρθιον ἄνεμιον, καὶ οἱ ὅποιοι εἶναι πολλὸ περισσότερο ἀπὸ ὅσους παρασύρονται. Ἄλλ' ἐδὲν ἴσαν περισσότεροι ἐκεῖνοι, καλύτερος εἶναι ἕνας ποῦ κάνει τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου παρὰ ἀναριθμητα παρόνομα.

19. Σκέψου πόσο ἐνεδύθησαν καὶ μαρτυροῦ στέφανον διότι ἄλλοι μὲν ἐπιστηνύθησαν. Ἄλλοι δὲ ἐνεκλεισθησαν εἰς τὸ δεσπότηριον, ἄλλοι ἔβρεσαν ἀλυσιδὰς ὡσὺν καικοῦργος, ἄλλοι ἐξωρίσθησαν, ἄλλοι ἔκασαν τὴν περιουσίαν των, ἄλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ μετανοαστεῖουσιν εἰς ἕνας κῆρος, ἄλλοι ἐσφάγησαν. Ἄλλοι μὲν πραγματικῶς. ἄλλοι δὲ ψυχικῶς. Διότι, ἂν καὶ ὄρατα ἐγγυνοῦντο, καὶ εἴρη ἤκουοντο, καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐγγυνοῦντο ἀπειλάς, καὶ οἱ ὄροντες ἔπνεον μίνα ἀπὸ θυμόν, **B** καὶ σφῶνα ἠπειλοῦντο, καὶ ἀναριθμητα εἶδη κολάσεων καὶ τιμωριῶν, καὶ θωκ ἐκεῖνοι δὲν ὑπεχώρησαν, οὐτε ἐνέδουσιν, ἀλλ' ἐστέθησαν ἀκλόνητοι ἐπάνω εἰς τὴν πέτρον, καὶ ἐποστῆσαν νὰ πρᾶξουν καὶ νὰ πάθουν τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ συμμετόσκουν εἰς τὴν παρανομίαν μαζὶ με ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἐτόλησαν αὐτά. Ἐτα δὲ συμπεριεφῆρθαν ὅσα μόνον ἄνδρες ἀλλὰ καὶ γυναῖκες. Διό-

τι καὶ γυναῖκες κατήλθον εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν καὶ πολλὰς φορές διέπρεψαν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄνδρας. Καὶ ὅσα μόνον γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ νέοι καὶ νεανίσκοι καλομαθημένοι. Πέες μου, λοιπὸν εἶναι μικρὸν αὐτὸ, τὸ νὰ κερδίῃ ἡ Ἐκκλησία τὸσον πλῆθος μαρτύρων; **C** διότι ὅσοι αὐτοὶ εἶναι μάρτυρες, διότι θεβαίως δὲν εἶναι μάρτυρες μόνον ἐκεῖνοι, ποῦ ἐσφάγησαν εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ ἀφοῦ διετάχθησαν νὰ θανατώουσιν εἰς τὰ εἰδωλα, ἠρηθήσαν καὶ ἔπαθαν ὅσα ἔπαθαν ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ἐδέχθησαν νὰ πάθουν ὁτιδήποτε ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἂν κανεῖς ἐξέταση μετὰ προσοχῆς, αὐτοὶ εἶναι μᾶλλον παρὰ ἐκεῖνοι. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἔσον τὸ νὰ δεχθῆ κανεῖς νὰ πῆθῃ καὶ νὰ μαρτυρήσῃ διὰ νὰ μὴ ὑπαστῆ τὸν ἄλεθρον τὸν προσκείμενον ἀπὸ τὴν ἄρνησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποφῆγῃ τὴν προτεινομένην εἰς αὐτὸν ἀπόλειαν τῆς ψυχῆς του, καὶ τὸ νὰ ὑπερηγῇ τὴν αὐτὴν ταύτην τιμωρίαν διὰ μικρότερον κατόρθωμα. Ὅτι δὲ ὅσοι μόνον ὅσοι ἐσφάγησαν ἀλλὰ καὶ οἱ προπερσεκουραμένοι καὶ ἔτοιμοι νὰ θανατωθῶν ἐκέρθησαν τὸν στέφανον τοῦ μαρτυροῦ, καὶ αὐτὸ. **D** καὶ ἐκεῖνο, ποῦ εἶπα προηγουμένως, ὅτι αὐτὸς ποῦ ἐθανωτάθη διὰ κατέπερον σκοπόν, εἶναι τέλειος μάρτυς, αὐτὸ θὰ προσπαθῶ νὰ τὸν ἀποδείξω με τοὺς λόγους τοῦ Παύλου. Ἀφοῦ ἤρκεισεν ὁ μακάριος Παῦλος νὰ ἀπαριθμῆ τοὺς διακριθέντας προγόνους καὶ ἔκανε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Ἄβελ, κατόπιν ἐπέρσε εἰς τὸν Νῶε, τὸν Ἀβραάμ, τὸν Ἰσαάκ, τὸν Ἰακώβ, τὸν Μωυσῆ, τὸν Ἰησοῦν, τὸν Δαυῖδ, τὸν Σαμουὴλ, τὸν Ἥλιον, τὸν Ἐλισσαῖον, τὸν Ἰδὸν προσέθεσε: «Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔκοντες περιεκείμενον ἡμῖν νέμους μαρτύρων» (Ἐβρ. 12, 1). Μαλονότι θεβαίως ὅσοι αὐτοὶ δὲν ἐσφάγησαν, **E** μᾶλλον δὲ κανεῖς, πλὴν δύο ἢ τριῶν, τοῦ Ἄβελ καὶ τοῦ Ἰωάννου ὅσοι οἱ ἄλλοι ἀπέθανον με ρουσοῦν τέλος; καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωάννης δὲν ἐσφάγη ἐπειδὴ διετάθη νὰ θυσιάσῃ καὶ ἠρηθή, οἷτε ὅσοι ἀθηγήθη ἐνάσταν θωροῦ, καὶ ἐσφάγη πρὸς τὰ εἰδωλα, ἀλλ' ἐσφάγη δι' ἕνα λόγον: ἐπειδὴ δὲλ, εἶπε πρὸς τὸν Ἡροδῶν: «Ὅτις ἔσπῃ σοι ἔξενῃ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου» (Ματθ. 14, 4), καὶ ἐκλεισθῆ εἰς τὸ δεσπότηριον καὶ ὑπέστη ἐκείνην τὴν σφαγῆν. Ἄν δὲ αὐτὸς ποῦ ἐπαμύρσε ποσοῦνον γάρμον, ὅσο θεβαίως τοῦ ἴτο δυνατόν, **906** **A** (διότι δὲν ἐξωρίσθησε τὸ καικὸς γενόμενον, ἀλλ' εἶπε μόνον, δὲν κατώρθωσεν ὅπως νὰ τὸ σταματήσῃ), ἐδὲν λοιπὸν αὐτὸς ποῦ μόνον τὸ κατέκοιεν καὶ δὲν προσέφερε τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον αὐτὸ, ἐπειδὴ ἀπεκλεισθή, ἔγινε μάρτυς καὶ ἐκ τῶν μαρτύρων ὁ πρῶτος, ὅσοι ἂν ἱμετώπισον τῶσας σφαγὰς καὶ ἀνεμετροθήσαν ὅσα με τὸν Ἰ-

ρώδη, αλλά με τους ισχυρούς ολοκλήρου της οικογενείας και υπερήσπισαν όλα παράνομα γάμους, αλλά νόμους προγονικούς και θεσμούς της Ήσδαρσίας που καταπατήθηκαν και επέδειξαν γενναϊότητα και με λόγους και με έργα, και έζηθήντο εις κίνδυνον θανάτου κάθε ημέραν, και άνδρες και γυναίκες και παιδιά, πώς δέν είναι δίκαιον να κατατασθούν εις τόν κορόν των μαρτύρων; Β' Όπως και ό Άβραάμ, άν και δέν έσφαξε τόν υιόν του εις τήν πραγματικότητα, τόν έθυσάσεν όμως με τήν άπίσταν του, και ήκουσε φωνήν από τόν ούρανόν να λέγη ότι «Ουκ έρεΐσω τού υιού σου τού όγιοτου όύ έρεΐ» (Γεν. 22, 12). Έτσι, παντού και ή πρόθεσις, όταν είναι τεταγμένη τελείως εις τήν άρετήν, λαμβάνει ολοκλήρον τόν στέφανον. Αν εκείνος που δέν έλυτήθη τόν υιόν του, τήσων έδοξάσθη, αυτοί, που δέν έλυτήθησαν τόν έαυτόν των, που έσα μίαν, ούτε δύο, ούτε τρεις ημέρας, άλλ' εις ολοκλήρον τήν ζωήν των εστάθησαν θρησις επάνω εις τήν ποράσταν αυτήν, και έδέκοντο έμπιστοιός, ύδρεκ, κατηγορίας, ουκοφαντίας, προσπάθησε να καταλάβη πόσον θά άμειψοδύν. Διότι δέν είναι μικρόν πράγμα τούτο C δια τούτο και ό Παύλος τó έθασίμας ώσαν μεγάλο, και λέγει: «Τούτο μέν άνευδομοίς και θλίψει θεατηρίζομενοι, τούτο δε κοινωνοί τών ούτων πασχόντων γεννηθέντες» (Έβρ. 10, 33).

Άλλά, τί να εψη κανείς δι' αυτούς, που και οι ίδιοι άποθήσκουν, και εις τούς άλλους αγωνιστάς δίδουν θάρρος, τούς άνδρας και τας γυναίκας; Οσοίς δε και τούς θαυμάζει. Διότι και τας περιουσίας των έδωκαν πολλοί, ότι να έκουν κάποια άνακούφισαν οι δεσπόται και οι έξάριστοι εις τήν τύσην των ταλαιπωσίαν, και με εύχορίστησαν έδέχθησαν τήν στέρησιν των υπαρκόντων των, συμφώνως με αυτό που ειπε ό άπόστολος. (Αιθθ. στίχ. 34). "Άλλοι πάλιν έδωκάνθησαν από τήν πατρίδα των και άλλοι εστερήθησαν και αυτήν τήν ζωήν. D' Αφού λοιπόν βλέπει τήσων πλούτων, τήσων κέρδω, τόσα άγαθά κερδισμένα από τήν Έκκλησίαν, τήσων θησαυρούς συναθροισμένους, άποθί βλέπει, ότι οι πριν διάφοροι γίνονται περισσότερον θείσοι και από τήν φωσόν, ότι οι προσηλωμένοι εις τα θέατρα καταφεύγουν εις τα Κορνα μέρη, και τα φοράγγα και τα θουνα να τα κάνουν έκκλησίους, και πως κανείς να οδηγη ή ποιμνιον, να βλέπει τα ποδάτα, να φέρωνται ώσαν παρμένες, και οι στασιάζει ώσαν στρατιγός, ένεκα τού θάρρους και της άνδρείας των, και ότι ετσι συνεκλειώνοντο με τήν προσήκουσαν θεομότητα, προθυμίαν, έπιμέλειαν, τα βλέπει αυτά και δέν όπορείς E και δέν θαυμάζεις δια τα κατόρθωματα που έγινε από

αυτό; Διότι και μόνον σοσι ζουν κατά τρόπον όρθόν, αλλά πολλοί και από τούς μονώθεσις δια τα θέατρα και από τούς φανατικούς εις τας ήσοδομοίς; όταν έφλογίσθησαν από ζήλον πλέον δυνατών και από τήν φωσίν, απέβαλον όλην έκεινην τήν μανίαν, και έπήθησαν σκεδόν επάνω εις τα έψη, άντιματωδίζοντες θαρραλέως άρχοντας, περιφρονούντες βασανιστήρια, περναγλώντες άπειλάς, δεκνόντες πόσων δύνομιν έκει ή άρετή, και πώς είναι δυνατόν ό τέλειος άμαρτωλός να έγγιση αυτήν τήν κορυφήν των ούρανών άπου μετανοήση και άλλάξη ζωήν. 207 Α' Αφού λοιπόν βλέπει τόσα θραβεία, τόσους στεφάνους να πλέκονται, τόσην διδασκαλίαν να γίνεται, πές μου, από τί σκανδαλίζεσαι; Από αυτούς που βασίζου εις τήν όδόν της άπωλείας, λέγει κάποιος, 'ΑΛΛ' ετι εστα, και πάντοτε θα λέγαμ, αυτοί δε καταλογίσουν εις τούς έαυτούς των τήν αίτιαν της καταστορφής. Διότι αυτοί απέδειξαν όλος αυτός ό λόγος μου με διάφορα έπιχειρήματα. Ού άναφέρω και άλλο κατόρθωμα. Πόσοι περιβεβλημένοι με ηρωικαίσιον εύλαβείας, πόσοι με προσπατηήν πράθησε, πόσοι θεωρούντες τούς έαυτούς των σπουδαίους, χωρίς να είναι, σφραγίδως έφανερώνθησαν εις αυτήν τήν ζωήν, και ή άπίστη των άπεκαλώθη και έφάνησαν Β' ετι ήσαν και και αυτό που υπερκρίνοντο και εζητήσαν; Και δέν είναι άσφραντον αυτό, άλλ' έξαιρετικά σπουδαίον δια τήν ύφέλειαν αυτών που θέλου να προσέκουν, τó να διακρίνουν δηλ. τούς ένδεδυμένους με τας προόδω των προδότην, και να μη άναμειγθούσιν τούς λύκους που κρύπτονται έτσι με τα πραγματικά προδότη. Διότι και ό καιρός αυτός έγινε ήδη κέρμης, που ετακρίνει τα κάλκινα νομισματα, που λυώνται τó μολύβι, που κατακαίει τó άσφρανον, που φανερώνει τó πολύτιμο ύλικό άκόμη που πολύτιμα. Τούτο έφανέρωσε και ό Παύλος και έλεγε: «Δει δε και αιρέσεις είναι, ίνα οι δόκαμοι φανερωι γένωνται έν ύμίν» (Α' Κορινθ. 11, 19).

20. C' Ας μη οέ σκανδαλίξη λοιπόν ήποτε από αυτά, ούτε ιερεις που έγινε πάρα φαύλος, και όρμη εναντίον τού ποιμνίου άγρωτέσων και από κάθε λόγον, ούτε κανείς από τούς άρχοντας, ούτε κανείς από τούς ισχυρούς που δεκνόνται μεγάλην οκλήρητητα. Προσπάθησε λοιπόν να καταλάβη, ότι χειρότερα από αυτά συνέβησαν και εις τούς άποστόλους. Διότι και αυτός που έκάρει τότε τó σκήπτρον. ήτο τó μυστηριον της άνωσίας (ήσθη έτσι τόν άνώτισσε ό Παύλος), που έσφαξε κάθε είδος κακίας, και υπερέβαλε πόντας με τήν ποινηρίαν του, άλλ' ήσθη, ούτε τήν Έκκλησίαν, ούτε τούς γενναίους εκείνους άνδρας τούτο δέν έβλαψε άλλ' και λοι-

προτέρους τοὺς κατέστησε. Καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων τόσον φαῦλοι **D** καὶ πονηροὶ ἦσαν ὠρισμένοι ἐξ αὐτῶν, ὥστε νὰ διατάσσεται ὁ λαὸς νὰ ἀποτρέψῃ νὰ μιμηταὶ τὸν θῆον των. Ἐπὶ γὰρ τῆς Μωϋσέως καθέδρας, λέγει, ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πάντα οὖν, ὅσα ἂν λέγουν ἡμῖν ποιῆν, ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε» (Ματθ. 23, 2, 3). μολοντί τι θὰ ἠμπορούσε νὰ ὑπάρξῃ πονηρότερον ἱερέων, πῶν ὁποῖον ἢ μῆρσις ἐπρόκειτο νὰ κατοστρέφῃ τοὺς μπουρμένους; Ἄλλ' ὅμως ἦν καὶ ἦσαν τέτοιοι οἱ τότε κρατούντες, καθόλου δὲν ἐβλάθησαν ὅσοι ἐλαμψαν, ὅσοι ἐστεφανώθησαν, ἀλλ' ἐβοιάσθησαν περισσότερο. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ μῆς ξενίζον ὅσα γίνονται. Διότι παντοῦ εἶναι στημένοι πειρασμοὶ **E** εἰς τοὺς φρονίμους, ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς των καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος βλέπων τὸ πλεθθος τῶν κινδύνων πῶν ἀπειλούντων αὐτοὺς, καὶ φοβούμενος μήπως ἐξ αὐτοῦ θορυβηθῶν ὠρισμένοι ἐκ τῶν μαθητῶν, γράφων ἔλεγεν: «Ἐπεμψα ἡμῖν Τιμόθεον εἰς τὰ μηδένα σαινεσθαί ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις· αὐτὸν γὰρ αἴδετε ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα» (Α' Θεσσαλον. 3, 2). Αὐτὸ ποῦ λέγει, σημαίνει αὐτοὺς εἶναι ὁ θῆος μας, αὐτοὺς εἶναι ὁ πειρασμὸς τῆς ἀποστολικῆς ζωῆς μας, τὸ νὰ ὑποστῶμεθα ἀμέτρητα κακά. Ἐἰς τοῦτο κείμεθα, λέγει. Τι σημαίνει Ἐἰς τοῦτο κείμεθα. **308 A** Ὅπως τὰ ἔμπορεύματα διὰ τοῦτο εἶναι ἐκτεθειμένα, διὰ νὰ πωλοῦνται, ἔτσι καὶ ὁ ἀποστολικὸς θῆος, διὰ νὰ ἐμπαίζεται καὶ διὰ νὰ ὑποφέρῃ, διὰ νὰ μὴ ἀναπνῆ καθόλου, διὰ νὰ μὴ ἐκχρημασθῆ ἀνάσταυλα. Καὶ ὅσοι εἶναι ἀσάφρονες, καὶ προσέκουν, ὅσοι μόνον δὲν θλάσονται ἐξ αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ περισσότερο κερδίζουσι. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὺς, ἀφοῦ ἔμαθε ὅτι ἐστάθησαν γενναῖοι, τοὺς θαυμάζει καὶ περὶ ἄλλων δὲ τὰ λέγει αὐτῶ, ὅτι μετὰ τὰ δόξα αὐτοῦ καὶ τὰς δόξαστάς, περισσότερο ἐτόλμων ἀφόβως νὰ λαλοῦν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ (Φίλιπ. 1, 14). Τι δὲ συνέβη εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωϋσέως; πῆς μου δὲν ἐπέτρυνε ὁ Θεὸς ἐν τῷ μέσῳ θαρραλικῆς κίρκας καὶ τοὺς μάγους νὰ ἐπιδείξουν τὰ ἰδικά των; δὲν μνημονοεῖται καὶ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν ὁ Παῦλος; **B** «Ὁν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰσκάριος, λέγει, ἐντήθησαν Μωϋσῆϊ, οἷσι καὶ οἷσι ἀντιστήσαντι τῷ ἀληθεῖ» (Β' Τιμοθ. 3, 8). Ἐτοί ποτὲ δὲν ἐλαμψαν οἷτε τὰ σκάνδαλα, οἷτε οἱ στεφανοῦμενοι διὰ τούτων. Σκέψου λοιπὸν ἐλ' αὐτὰ, καὶ ἔτι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ πόσον κέρδιος προήλθεν ἐκ τοῦ πρῆγματος αὐτοῦ. Καὶ ἐκεῖνον ἀκέραιον, ὅτι ὑπάρκουν καὶ ὠρισμένοι ἄλλοι λόγοι τούτων ἀπρόσρητοι· ὅσοι δὲν μῆς εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ γνωρίζωμεν ἑλαπὸν καὶ τὰ καλλίτερα θὰ ἴδωμεν μετὰ ταῦτα καὶ ὅτι μεγαλύτερα

θὰ εἶναι τὰ παρόδοξα μετὰ ὅσων λοιπὸν ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ ἢ μὲν ἀρχὴ δυσκολίαν εἶχε καὶ ἐπὶ πολλῶν καιρῶν προεκαίρουσεν τὰ πρῆγματα καὶ ἐφάνηκε ἀντίθετο πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Θεοῦ· **C** κατόπιν δὲν ἔγιναν μεγαλότερα ἀπὸ τὰς προσδοκίας. Καὶ σχετικῶς πρὸς τὴν σταθῶσαν ὅσα εὐθῆς, οἷτε ἀμέσως καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐβλάστησε ὁλον τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ τὸ μὲν σκάνδαλον προεκαίρει, καὶ ἔγιναν ὠρισμένα σημεῖα τοῦ θαύματος πρὸς διόρθωσιν ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐτόλμων ταῦτα, καὶ ἀμέσως ὅλα παρήλθον. Διότι, ἐὰν καὶ τὸ κατεπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσκόπη τότε, καὶ πέτραι ἐρράγησαν, καὶ ὁ ἥλιος ἐσκοτεινίσασε, ἀλλ' αὐτὰ εἰς μίαν ἡμέραν ἔγινον, καὶ τὰ ἐληρόνησαν οἱ πολλοί. Καὶ ἀμέσως μετὰ ταῦτα οἱ ἀπόστολοι ἐξοριζόμενοι, διωκόμενοι, πολεμούμενοι, ἐπιβουλεύεμενοι, διαφερόμενοι τὴν προσοχὴν, κρυπτόμενοι, φοβούμενοι, λιθοβολούμενοι **D** κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκέρυτταν τὸν λόγον. Καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς μὲ πολλὴν σκληρότητα ἐπολιτεῖετο φέρων, περιφέρων, σφύρων, σπαράσσων τοὺς πιστούς. Διότι ἕκοντες μὲ τὸ μέρος των τοὺς ἄρχοντας, κοθημερινῶς ἔφερον καὶ περιεφέροντες τοὺς ἀποστόλους. Ἀλλὰ διὰ τὸ λέγω ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς καὶ οἱ ἄρχοντες: Ἐνας σκηνοποστὸς ποῦ ἠσκαλεῖτο μὲ δέρματα, ὁ Παῦλος, (καὶ τί τὸ πλέον ὄσημανον ἀπὸ ἐνα σκηνοποστῶν;) εἶχε ἰσπην μανίαν, ὥστε νὰ σφύρῃ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ νὰ τοὺς παραδίδῃ εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ὁ ἐπταυρωμένος ἠνεχέτο βλέπων αὐτὰ. **E** Ἀλλὰ ἐθέτε πως μετὰ ταῦτα αὐτοὺς ὁ δίκαιος ἔδωκε τοὺς ἐξεπέρασσε, καὶ τὸ πρῆγμα ἐλαμψε περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ κατέλαβε ὀλόκληρον τὴν ἠσκασιμένην.

21. Καὶ ἂν εἴπῃς: διὰ ποῖον λόγον καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην τόσο κίνδυνος, ἴσοι πειρασμοί, ἴσοι κατατρομοί; Μάθε καὶ τὴν αἰτίαν. Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία; Παλαιότερα εἶναι ὁ παρὼν θῆος, γυμνάσιον καὶ ἀγὼν, κωνευτήριον, θαρεῖον ἀρετῆς. Ὅπως οἱ βυρσοῦδοι τὸ δέρμα λεμβάνοντες τὰ σφίγγουν προηγουμένως, τὰ τανύζουσι, **309 A** τὰ κτυποῦν, καὶ εἰς τοῖσους καὶ εἰς λίθους τὰ ἀπλύνουσι καὶ μὲ ἀνακρήμνους καταργοῦσας τὰ κύνουσι κατάλληλα διὰ νὰ δεχθῶν τὴν θαφῆν, τότε τὰ κρωματίζουσι μὲ τὸ παλιότερον κρῖμα· καὶ οἱ κρωματίζοντες τὸν χρῆσιν εἰς τὴν φωτιάν τὸν παραδίδουσι εἰς τὴν δοκιμασίαν τῆς καρίνου, διὰ νὰ τὸν κῆμιον καθαρώτατον· καὶ οἱ γυμναστικὰ γυμνάζουσι τοὺς ἀθλητὰς μὲ πολλοὺς κῆπους εἰς τὴν παλαίστραν, πίπτοντες ἐναντίον αὐτῶν σφοδρότερον ἀπὸ ὅτι οἱ ἀντίπαλοι, ὥστε, ἀφοῦ καταρτιθῶσι καλῶς διὰ τῆς ἀσκήσεως ἐπὶ τῶν σωμάτων των διδασκάλων, νὰ εἶναι ἔτοιμοι εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ παρεσκευασμένοι πρὸς τὰς λαθῆς των ἐκέρων καὶ εὐκόλως νὰ τοὺς δια-

λύουν. **Β** "Ετσι κάνει και ο Θεός εις την παρούσαν ζωήν επιθυμῶν νά μεταπέσει την ψυχὴν πρὸς κατάλληλον ἀρετήν, καὶ τὴν κτητὰ, καὶ τὴν ῥίπτει εἰς τὸ κωνευτήριον, καὶ τὴν παραδίβει εἰς τὴν θάλασον τῶν πειρασμῶν, διὰ νά σφίξῃ τοὺς ῥαβδῶνους καὶ ἀδοκίμους, καὶ διὰ νά γίνουσι οἱ δοκιμασμένοι ἀκόμη πῶς ἔσονται, καὶ ὅσοι νά καταστοῦν ἀκατανίκητοι ἀπὸ τῶς ἐπιβουλῆς τῶν δαιμόνων καὶ τῆς παγίδος τοῦ διαβόλου, καὶ λίαν κατάλληλοι πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

Διὰ τὴν ἀνήρ, λέγει, ἀπειραστος εἶναι ὁδοκίμος· καὶ ὁ Παῦλος· Ἡ θλίψις ὑπομονὴν καταργᾷται ἢ δὲ ὑπομονὴ δοκιμῆν (Ρωμ. 5' 3, 4). Θέλουν λοιπὸν νά κινή τοὺς ἀνθρώπους καρτερικούς καὶ ὑπομονητικούς, ὧστε νά γίνωσι νά δοκιμάζονται μὲ κάθε τρόπον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔφησε τὸν Ἰάββ νά πάθῃ ὅσα ἔπαθε, ὥστε νά φανῇ περισσότερο ἀξιόσπουδος, ὥστε καὶ ἐκεῖνοι νά γίνουσι περισσότερο ἀνδρείοι, καὶ νά ἐπιβεβῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ τὴν ἰδικήν των δύναμιν. Διὰ τὴν αὐτὴν δὲν εἶναι μικρὰ αἰτία. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἐξέτει ἀνεγὼν καὶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς δεινῆς καὶ τῶν κατεσθῶν ἔλεγεν· Ἐρκεῖ σοι ἡ χάρις μου ἢ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται (2 Κορινθ. 12, 9).

22. D Διὰ τὴν αὐτὴν καὶ ὅσοι δὲν προσήλθον ἀκόμη εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἂν προσέλθον καὶ αὐτοὶ κερδίζουσι εἶσι περισσότερο. Διὰ τὸν Ἰωάννην τοὺς πιστοὺς νά ἀκούονται, νά ἐμπαίζονται, νά κατοικοῦν εἰς τὸ δεσποτήριον, νά κατηγοροῦνται, νά ἐπιβουλεύονται, νά ἀποκαρδιάζονται, νά καίγονται, νά καταποντίζονται καὶ νά μὴ ὑποκαρῶν οὐ κανένα ἀπὸ τὰ δεινὰ, κατέλασε μὲ πόσον θαυμασμόν διὰ τοὺς παραδόξους αὐτοὺς βέλτηδες ἔφρηγον καὶ οἱ τότε καὶ οἱ σημερινοί. Ὅστε ὅσα μόνον δὲν σκευδαλίζουσι τοὺς συνετοὺς αὐτὰ πού γίνονται, ἀλλὰ γίνονται ἄφορη καὶ διὰ περισσότερο διδασκαλίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔφησε τοῦτο, ὅτι Ἡ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. **E** Τοῦτο δύναται νά τὸ εὐρεῖ κανεὶς καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην. Διὸ πρὸς τὸν ἦτο φυσικὸν νά πάσχη ὁ Ναβουκαδονόσορ ἀπὸ τρεῖς νέους, δούλους, ἀεμαλιτοῦς, ἁεμένους, πυρπολιαιῶνους, ἔμπροσθε εἰς πόσον σπῆλαιμα νικῶμενος, καὶ νά μὴ δύναται νά ἐπιβληθῇ εἰς τρία σῶματα τὰ ὅποια εἶχε ἀεμαλιτοῦσαι καὶ τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ὅποια ἐπεκρίθησαν τὴν παιδείαν των, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν πρῆξιν, τὴν ἐξουσίαν, τὰ χρήματα καὶ κατὰ τὸν μακρὰν ἀπὸ τοὺς οἰκείους των. Ἄν δὲ δὲν εἶχε ἔμπροσθε ἐκεῖνος ὁ ἔμπροσθε δὲν θὰ εἶχε γίνῃ δι' αὐτοὺς

τόσον λοιπὸν τὸ θραβεῖον, οὔτε πόσον ἐνδοξος ὁ στέφανος. Σκέψου τί ἦτο φυσικὸν νά πάσχη ὁ Ἡρώδης ἐλεγχόμενος ἀπὸ τῶν δεσποτῶν, καὶ βλέπων διὰ οὔτε μὲ τὰς ἀλυσίδας ἔκανε τὸ θάρος του. **310 A** Ἀλλὰ προετίμη νά σπαθῇ μάλλον παρὰ νά ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀρίστην ἐκείνην ἐλευθεροστομίαν. Σκέψου, πὸς βλέπων αὐτὰ καὶ ἀκούων καὶ ἀπὸ τοὺς τότε ζῶντας καὶ ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρας, ἀκόμη καὶ ἂν ἦτο παρὰ πολὺ δειλός, καὶ εἶκεν ὀλίγον μυαλό, δὲν θὰ ἀπέλθῃ μὲ τὸ μέγιστον κέρδος· διὸ μὴ μοὶ ἀνομώρητὰ τὰ καθάρματα τῶν ἀνοήτων, τοὺς θλόκας καὶ αὐτοὺς, πού εἶναι μόνον σάρκα, καὶ ἀπὸ φύλλα ἐλαφρότεροι. Διὰ τὸ αὐτοὶ ὄχι μόνον εἰς αὐτὰ ἀλλὰ σκεδὸν εἰς κάθε τι πού γίνεται προσκοροῦν· ὅπως καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός, πού ἦτο ἕως δυσπρεπτημένος, καὶ ὅταν ἔφραγε μόνον, καὶ ὅταν ἔφραγε ἄστον, καὶ ὅταν ἦτο εἰς τὴν Αἴγυπτον, **B** καὶ ὅταν ἔφραγε ἀπὸ αὐτῆν, καὶ ὅταν ἦτο ὁ Μωυσῆς, καὶ ὅταν αὐτὸς ἀπέλθῃ. Ἀλλὰ φέρε ἐνώπιόν μου ἐκεῖνος τοὺς συνετοὺς, ἐκεῖνος πού γρηγοροῦν, καὶ ἀσέφου πούση ἀφέλειαν εἶναι φυσικὸν νά κερπασθῶν αὐτοὶ ἀπ' ἐξῆς, βλέποντες ψυχὴν ἀκλόνητον, φρόνηρα ὀδοῦλκον, γλῶσσαν πλήρη θάρρους, ἀνθρώπων ἔρημοσλήτην, νά νική βασιλεῖα, νά εἶναι δεμένος καὶ νά μὴ ὑποκαρῶν, νά ἀποκαρδιάζεται καὶ νά μὴ σιωπῇ· καὶ νά μὴ σταματήσῃ εἰς αὐτὰ, ἀλλ' ἐξέταρε καὶ τὰ ἐπόμενα. Ἀπεκαρδιάζουσι ὁ Ἡρώδης, ἀπεκαρδιάζουσι ὁ Ἰωάννης. **C** Ποῖος λοιπὸν ἀπ' ὅλων μακαρίζεται; Ποῖος εἶναι ἀξιοσφύλιτος, ποῖος ἀνακηρύσσεται, ποῖος στεφανώνεται, ποῖος ἐγκωμιάζεται, ποῖος ἐπαινεῖται, ποῖος θαυμάζεται, ποῖος ἀσκή καὶ σήμερον λέγεται; Δὲν φωνάζει αὐτὸς μὲν εἰς κάθε Ἐκκλησίαν· Ὁὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου (Ματθ. 14, 4)· ὁ δὲ ἄλλος δὲν σιγαλιζεται καὶ μετὰ θάνατον διὰ μωκείας παραλογισμῶν καὶ θρασύτητος· Ἐξέταρε μετὰ τὰ ὅσα ἐλέεθσαν πούση εἶναι ἡ δύναμις τοῦ δεσποῦ, καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ τυράννου. Διὰ τὸ αὐτὸ αὐτὸ δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νά ἀποσταθῶν, μίαν γλῶσσαν, ἀλλ' ἄφου τὴν ἔκοψε, ἔπειτα δι' ἐκείνης καὶ μαζὶ μὲ ἐκείνην ἤνοιξε στόματα. **D** ἐκεῖνος δὲ καὶ τότε μετὰ τὴν σπαγὴν αὐτοῦ τὸν ἐφόδισε (διὸ εἶσι ὁ φόδος ἐφάνταζε τὴν συνειδήσιν του ὥστε νά νομίζῃ, ὅτι καὶ ἀφοῦ ἀνετίθη ἀπὸ τοὺς νεκροὺς κάνει θαύματα), καὶ τῶρα δὲ ὅτι ἐκεῖνον τὸν κρόνον καὶ πάντοτε καὶ κατ' ὅλην τὴν οἰκουμένην τὸν ἐλέγχει καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἄλλων. Διὸ ὁ καθέ τις πού διαβάσει τὸ Εὐαγγέλιον αὐτὸ λέγει· Ὁὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου· καὶ ἕκαστος ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς οὐλόγονος καὶ εἰς συναναστα-

φός τόνον εἰς τὴν οὐρανὸν δόσον καὶ τὴν ἀγορὰν καὶ παντοῦ, ἀκόμη καὶ ἂν ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν τῶν Πελοπόν, καὶ εἰς τὴν Ἰνδία, καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν Μαύρων, Ἐ εἶτε καὶ εἰς ἄλλην τὴν οὐράνιον καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ἐσχατίας τοῦ κόσμου, ὅ ἀκούσῃ αὐτὴν τὴν φωνὴν καὶ θὰ ἴδῃ τὸν δίκαιον ἐκείνον ἀκούσῃ καὶ πῶρα νὰ φωνάζῃ, νὰ διδάσῃ μὲ ζώσαν φωνήν, καὶ νὰ ἐλέγῃ τὴν καρδίαν τοῦ τυράννου καὶ ποτὲ νὰ μὴ σιωπῇ, καὶ οὕτε ἐλαττώνεται ὁ ἐλεγκτὸς ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ χρόνου. Τί λοιπὸν ἐξηγήσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον ὁ δίκαιος ἐκείνος; Τί δὲ ἀπὸ τῶν θύσαν θάνατον; Τί ἀπὸ τῆς ἀπιστίας; Τί ἀπὸ τὴν φυλακῆν; Ποῖος ἀπὸ τοὺς συνετοὺς δὲν ἐστίριξε μὲ ὅσα εἶπε, μὲ ὅσα ἐπέθε, μὲ ὅσα καὶ πῶρα ἀκόμη κηρύττει, ποὺ εἶναι τὰ ἴδια μὲ αὐτὰ ποὺ ἐκήρυττε διὰν ἔζη. ³¹¹ Α Μὴ λοιπὸν λέγῃς διὰ τὴν ἐπιγράψην ἢ ὑποθήκην; Διότι δὲν ἦτο θάνατος αὐτός, ἀλλὰ στέφανος αὐτοῦ ποὺ ἔγινε καὶ ὅσα θάνατος, ἀλλὰ πρόλογος καλλιτέρας ζωῆς. Μάθε μὲ φιλοσοφῆς καὶ δικίμων δὲν θὰ ζημιωθῆς καθόλου ἀπ' αὐτὰ ἀλλὰ καὶ περισσύτερα θὰ κερδίσῃς.

Καὶ ἡ Αἴγυπτιος γυναῖκα; Δὲν κατηγόρησε; Δὲν ἐσυκοφάνησε; Δὲν ἔδωσε τὸν δίκαιον; Δὲν τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακῆν; Δὲν τὸν ἔρριψεν εἰς τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον; Δὲν τὸν ἐδυσφήμισεν; Δὲν τὸν ἐθρόνευσε δόσον ἐξητάτο ἀπ' αὐτῆν; Τί λοιπὸν τὸν ἐξημίσησεν ἢ τότε, ἢ πῶρα; Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἀνθρώποι, ἀφοῦ κολιφθῆ ἀπὸ θυρα, φαίνεται εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι οὐκ αἰσθάνεται, διὰ μὲς ἀφοῦ διαφύγῃ τὰ ἐπισημασμένα ἐπάνω ἀκουρα **Β** μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια ἀντίπει μεγαλιώτερον φωστῆν ἔτοι λοιπὸν καὶ ἡ ἀρετὴ, ἀκαμψὴ καὶ διὰν φαίνεται ὅτι προσβάλλεται, ἀργότερον μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἐπισημασμένα περισσύτερον ἀντίκει, καὶ φθάνει εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν. Διότι ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἶναι πρὸ ἐτυμωσμένου ἀπὸ τὸν νεανίαν ἐκείνον διὰ τὴν συκοφαντίαν, διὰ τὸν καταπρεγμὸν ποὺ ὑπέστη, καὶ διὰ τὸν θρόνον εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ οὕτε διὰ τὴν ἐκεῖ βασιλείαν; Διότι παντοῦ μοῦ μὲ τὰ πᾶσι κληρώνονται καὶ ἡ δόξα καὶ οἱ καλοὶ φῆμι καὶ οἱ στέφανοι. Καὶ δὲν τὸν ἠμνοῦν ὅλοι εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης; Καὶ ὁ ἴσους μεγάλος χρόνος δὲν ἐμείωσε τὴν μνήμην του, ἀλλ' εἶναι ἀνητηρέμειν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης εἰκόνας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς σωφροσύνης του μὲ μεγαλιώτερον λάμπειν καὶ διασκεῖαν ἀπὸ τῆς βασιλείας. **Γ** εἰς τὴν χώραν τῶν Ρωμαίων καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν θαυμάριων, εἰς τὴν συνέδριον καὶ εἰς τὴν γλυφισαν ἐκδοτοῦ. Καὶ τὸν ἐλάσσωμεν ὅλοι, ἂν καὶ ἦτο ἀεικόμος, νὰ ὄρχη, νὰ συμβουλεύῃ τὴν ὄβλιαν καὶ ταλαίπωρον πᾶν τὰ πρόποντα καὶ νὰ προσφέρῃ ὅλα

τὸ ἰδικά του πρὸς σωτηρίαν τῆς, νὰ παρακινῇ τὴν ἐντροπὴν τῆς, νὰ σβῶνῃ τὴν κάμνον, νὰ ἐπιχειρῇ νὰ τὴν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὴν φοβερὰν θέλλαν καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ τὴν προσομιήσῃ εἰς γαλήνιον ἡμένα. Ἐπειτα ἐπειθὴ ἡ τρακμά ἐπερίστωσε **Δ** καὶ τὸ πλοῖον ἐγένετο νερὰ καὶ ἐκεῖνη ἐναυαγεῖ, τὸν βλέπομεν νὰ ἀποφεύγῃ τὰ κώματα καὶ νὰ τρέχῃ πρὸς τὴν στερεὰν πέτραν τῆς σωφροσύνης καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἐνδομάτια του εἰς τὰς χεῖρας ἐκεῖνης καὶ νὰ φαίνεται γυμνὸς αὐτὸς λαμπρότερος καὶ ἀπὸ ὅσους φοροῦν βασιλικὰς παρφόρας, ὡσάν, νικητῆς καὶ λαμπρὸς τροπαιοῦχος, νὰ στήνῃ τὸ τροπαιὸν τῆς σωφροσύνης. Καὶ οὕτε εἰς αὐτὰ σταματᾷ ἡ μνήμη μας ἀλλὰ προκαροῦντες πέρα πέρα βλέπομεν πάλιν αὐτὸν νὰ ὀδηγῆται εἰς τὸ δεσμοῦσταν, νὰ εἶναι δεμένος, ρυπαρὸς καὶ νὰ σαπίσῃ ἐκεῖ διὰ πολλὸν καιρὸν. Ἐ καὶ εἰς αὐτὰ πρὸ πάντων τὸν θαυμάζομεν πάλιν, τὸν μακαρίζομεν, μὲς προκαλεῖ ἐκπλήξιν, τὸν ἐπαινοῦμεν. Καὶ ἂν εἶναι κανεὶς συνετός, σκεπτόμενος αὐτὸν γίνεται συνετώτερος. Καὶ ἂν εἶναι ἀκόλαστος, ταχύτερον μὲ τὴν διήγησιν αὐτὴν πρὸς τὴν σωφροσύνην στρέφεται καὶ γίνεται καλύτερος μὲ αὐτὴν τὴν ιστορίαν. Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ σκεπτόμενοι, καθόλου μὴ ταραξέσθε ἀλλὰ καὶ νὰ κερδίζετε ἀπὸ ὅσα γίνονται. Καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν ἁλλοτῶν δε σὸς γίνῃ διδάσκαλος καρτερίας, καὶ θλιβόντες ἀλόκληρον τὸν θῆον τῶν γενναίων καὶ σπουδαίων ἀνθρώπων νὰ ἀποτελῆται ἀπὸ τέτοια. ³¹² Α μὴ συγχέεσθε, οὕτε νὰ ταραξέσθε, οὕτε ἀπὸ τοὺς ἰδικούς σας, οὕτε ἀπὸ τοὺς κοινοὺς περασμούς; διότι καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔτσι ἐτρέφη, ἔτσι ἐμεγάλωσε. Μὴ παραξενεῖσθε λοιπὸν καθόλου, διότι δὲν ἔγινε τίποτε τὸ ἀνόητον. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς γίνεται καὶ εἰς τὴν ζωὴν, δε ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχουν ἀκουρα, κόρος, ἄμμος, ἄλλ' ὅπου ὑπάρχει κρυφὸς καὶ μαργαριτῆρας, ἐκεῖ περταί, κατανοησεται ἡσται καὶ διαροῦσται συνεχῶς ἐνοκλοῦν καὶ ἐπιβουλεύουσιν ἔτσι καὶ ὁ διάβολος τοῦ ἴσου συγκεντραμένον ψυχικὸν πλοῦτον καὶ ἀξαναμιγμένον περισσῶν ἐπισημασμένων, ἐκεῖ τοποθετεῖ τὰ μηχανήματα καὶ πληροῖται. Ἄλλ' εἰναι οἱ ἐπιβουλεύόμενοι εἶναι συνετοί, δε μόνον δὲν ζημιώνονται καθόλου ἀπ' αὐτὰ, **Β** ἀλλὰ καὶ μεγαλιώτερον τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς συγκεντρώνουν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ πῶρα.

23. Καὶ θὰ ἐθεάρετε κανεὶς τοῦτο μέγιστον σημεῖον τῶν ἴσων κατορθωμάτων καὶ τῆς ἀνδρείας τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἦταν εἶδεν αὐτὴν ὁ πονηρὸς ἐκείνος δαίμων νὰ ἀμαρτῆ νὰ εὐδοκίμῃ, εἰς σύντομον κοστικὸν διάστημα νὰ ἀνυψῆται καὶ πολὺς ζῆλος νὰ ἀναπτύσσεται εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ εὐδοκίμων-

τες να θελιπώνονται ὅλο και περισσότερον και οἱ ζῶντες εἰς τὴν ἁμαρτίαν νὰ σπρέφονται πρὸς τὴν μετένοιαν, και ὁλόκληρος ἡ οἰκουμένη νὰ διδάσκηται ἀπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν **C** ἐκινήτοισι ὅλα του τὰ μηχανήματα, και ἔσθγιερε ἐμφυλίους πολέμους. Και ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸν **Ἰωβ**, τὴν μίαν φορὰν τὴν ἀπάλειαν τῆς περιουσίας, τὴν ἄλλην τὴν ἀπάλειαν τῶν παιδιῶν, τὴν ἄλλην τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος, τὴν ἄλλην τὴν γλώσσαν τῆς γυναίκος του, τὴν ἄλλην τοὺς ἀνειδιαιμοὺς τῶν φίλων και τὰς κοροιδείας και τὰς κατηγορίας ἐκείνι ἐναντίον τοῦ ὁκιοῦν τοῦτου, και μετεκρίχτετο κάθε εἶδος πονηρίας. "Ἐτοι και ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας, με φίλους, με ἐκέρσους, με κληρικούς, με στρατιωτικούς, με ἐπισκόπους, **D** με πολλὰ και διάφορα πρόσωπα ἔκανε τὴν προσβολὴν του. Ἄλλ' ὅμως ἂν και ἐμπικνεύθη τόσα, ὅχι μόνον δὲν τὴν ἐσώλεισε, ἀλλὰ και πὺ λοιπὴν τὴν κατέστησε. Διὸτι δὲν ἔδωκε τόσον τοὺς πάντας ῥίτε, ὅταν δὲν ἤναυκεται, ὅσον διδάσκει πῶρα τὴν οἰκουμένην νὰ κορτερῆ, νὰ ἀσπῆ ἐγκράτειαν, νὰ ὑποφέρῃ πειρασμούς, νὰ δεικνῆ ὑπομονήν, νὰ κατοφρονῆ τὰ ἐγκόσμα, νὰ μὴ διῆσ σημασίαν εἰς τὸν πλοῦτον, νὰ καταγελᾷ τὰς ἐγκοσμίου τιμὰς, νὰ περιφρονῆ τὸν θάνατον, νὰ κατοφρονῆ τὴν ζωὴν, νὰ παραβλέπῃ πατριδὰ, οἰκείους, φίλους, συγγενεῖς, νὰ ὑποβάλλεται εἰς κάθε εἶδους σφαγὰς, **E** νὰ ριπεται ὡς εἰς παίγιον ἐπάνω εἰς τὰ ἔσθγι, ὅλα τὰ λοιπὰ τῆς παρουσίας ζωῆς, δηλ. τὰς τιμὰς, τὰς δόξας, τὴν ἔξουσίαν, τὴν τρυφὴν νὰ τὰ θεωρῆ κατώτερα ἀπὸ τὰ ἑαρινὰ ἀνθή. Και αὐτὰ δὲν τὰ διδάσκει μόνον ἕνας ὅτε δύο και τρεῖς, ἀλλ' ὅλος ὁ λαὸς, και ὅχι μόνον με λόγια ἀλλὰ και με ἔργα, με ὄσα πάσχουν, με ὄσα νικοῦν, με ὄσα νικοῦν αὐτούς ποὺ τοὺς ἐπιβουλεύονται, με ὄσα ὄσα ὑπομένουν πὺ στερεὰ ἀπὸ τὸν ἀδάμιντα και πὺ ἰσχυρὰ ἀπὸ τὴν πέτραν, καιὶς νὰ πάρουν ὄπλα, καιὶς νὰ ἐξεγείρουν πόλεμον, καιὶς νὰ ρήθουν τῶνον ὅτε βέλος, ἀλλὰ περιβαλλόμενος ἕκαστος με τέικος ὑπομονῆς, κορηότητος, πραύτητος, ἀνῆρείας, ἐντροπάζοντες πολὺ περισσότερον αὐτούς ποὺ πράττουν τὸ κακὸν με τὸ νὰ πάσχουν.

24. **813 A** Τῶρα λοιπὸν αὐτοὶ με καρούμενον τὸ πρόσωπον με κοθαρὸν τὸ ὄμμα, ἔχοντες μεγάλην παρησίαν, παρουσιάζονται εἰς τὴν ἀγορὰν, κυκλοφοροῦν εἰς τὰς οἰκίας, σικνάζουν μαζί μας εἰς τὰς συνάθροισις· ἐκείνοι ὅμως ποὺ ἔπραξαν αὐτὰ, καλύπτοντες ἀπὸ ἐντροπῆν ἐκδοτὴν πονηρίαν ποὺ παρνούσαν, και ἔχοντες μέσα πων πονηρὸν συνείδησαν, τρέμοντες, φοβούμενοι, εἶσι γυρίζουν. Και καθὺς τὰ δυσκόλως φωνεῖμενα θηρία, μετὰ τὸ πῶτον και τὸ δεῦτερον κτύ-

πημα, πῆπουν ἠγρώτερον κατὰ τῶν αἰκμῶν τῶν δοράτων και καθοστοῦν μόνω των τὴν πληγὴν βαρυτέραν, τὰ τραύματα εἰς αὐτὰ τὰ σπλάκνα δεκόμενα **B** και ὅπως τὰ κέρματα ποὺ συντρίβονται εἰς τοὺς θράκους με τὴν πλέον δυνατὴν ὀρμὴν ἀφανίζονται και διαλθονται· εἶσι ἀκριβῶς και αὐτοὶ με τὰς ἐπιβουλάς των ἀνοίγουν θάρατρα εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των μάλλον παρὰ εἰς τοὺς ἄλλους. Διὸτι αὐτοὶ ποὺ κατατρέχονται, ἔχουν ἀνθρώπους ποὺ τοὺς ἀγαποῦν καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἀνθρώπους ποὺ νὰ τοὺς ἐπαῖνουν, νὰ τοὺς θαυμάζου, νὰ τοὺς ἀνακηρύττουν, νὰ τοὺς στεφανώνουν, τοὺς γνωστοὺς των, τοὺς ἀγνώστους, τοὺς ἐκ τῶν πραγμάτων, αὐτοὺς ποὺ ἔμαθον δι' ἐκείνους ἐκ φήμης, ἀναρεθῆτους ποὺ τοὺς συμπνοῦν, ποὺ ἀγωνίζονται μαζί των, ὄλους αὐτούς ποὺ εἰσονται εἰς ἐκείνους κάθε καλόν. "Ὅσοι ὅμως κατατρέχουν ἔχουν ἴσους ποὺ τοὺς μισοῦν και πολλὸ περισσότερους τοὺς κατηγέρους, **C** τοὺς διαβολεῖς, αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἐλέγκουν, τοὺς καταντροπάζουν, αὐτοὺς ποὺ ἐκφέρουν κατ' αὐτῶν ἀναρεθῆτους κατὰρας, τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἴδουν αὐτούς νὰ βασανίζονται και νὰ τιμωροῦνται. Και αὐτὰ μὲν ἔδω· τὰ ἐκεῖ ὅμως ποῖος λόγος θὰ ἤμπορῆσῃ νὰ τὰ παραστήσῃ; Διὸτι ἂν κατοδικῆται κάποιας εἰς τοιαύτην τιμωρίαν ἐπειδὴ ἐσκανόδαλλοε ἕνα, ὅποτε νὰ συμπέρῃ εἰς αὐτὸν μιλῆτερα νὰ κρεμοσθῆ ἀπὸ τὸν τράχλην του και νὰ καταποντισθῆ εἰς τὴν θάλασσαν (**Λουκ.** 17, 32)· ἀέφου πόσα ἔχουν νὰ πάθουν αὐτοὶ εἰς ἐκεῖνον τὸ φοβερὸν ὁκαστήριον τότε, πόσας τιμωρίας θὰ πληρώσουν ποὺ ἐπάρωσαν, ὅσον ἴηο δυνατὸν εἰς αὐτούς, ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ποὺ ἀνέπρεψαν τόσας Ἐσχλησας, **D** ποὺ ἐπαλέμησαν τόσην εἰρήνην ποὺ ἐπισοθέτησαν παντοῦ ἀναρεθῆματα σκάνδαλα· ὅσοι δὲ ἐπάθον ἀπὸ ἐκείνους, ὄσα ἐπάθον, μαζί με τοὺς μάρτυρας, μαζί με τοὺς ἀποστόλους, μαζί με τοὺς γενναίους και ὑψηλοὺς ἄνδρας θὰ σταθοῦν, λάμποντες ἀπὸ τὰ κοιροθάρματα, ἀπὸ τὰ παθήματα, ἀπὸ τοὺς σπέρνους, ἀπὸ τὰ θραβεῖα, ἀπὸ τὴν πολλὴν παρησίαν. Και θὰ ἴδουν μὲν τοὺς ἄλλους, νὰ τιμωροῦνται, νὰ τοὺς ἀρπάσου, ὅμως ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, και ἂν τὸ θελήσουν πῶρα πολλὸ, δὲν θὰ ἤμπορῶσουν· ἀλλὰ θὰ παρακαλοῦσαν αὐτοὶ τὸν Θεόν, δὲν θὰ τοὺς ἀφελήσουν ὅμως εἰς τίποτ. Διὸτι ἂν ἐκείνος, ποὺ παρεβλεψε ἕνα μόνον πένθητα, τὸν δάξαρων. ὑπέμεινε τόσην τιμωρίαν, και δὲν ἔλαβε καμμίαν ἀνοκούρησιν. **E** τὶ θὰ πάθουν αὐτοὶ, ποὺ τόσους κατεδίωξαν και ἐσκανόδαλλοσαν: Σκεπόμενοι λοιπὸν ὅλα αὐτὰ, και ὄσα ἔμοια πρὸς αὐτὰ συγκεντρώοντες ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, εἰς τοὺς ἑαυτοὺς σας μεν τέικος ἀσφαλές, εἰς δὲ τοὺς ἀσθενετέρους ἄκριμ φάρμο-

κα κατασκευάζοντες αὐτὰς τὰς διηγήσεις, νὰ στέκεσθε ἀκλόνητοι καὶ ἀμετακίνητοι, καὶ νὰ ἀναβένετε τὰ ἐναποκείμενα δι' ἐσὰς ἀγαθὰ ἐν τῷ οὐρανῷ. Διότι ἀπισθήσατε, ὅσοοδήποτε θὰ σὰς δοθῇ ἀμοιβή, οὐκ ἴση πρὸς τοὺς κόπους σας, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἀνεκφραστός. Διότι τέτοιος εἶναι ὁ φιλάνθρωπος Θεός με πολλὴν φιλοστομίαν προθυμοποιεῖται νὰ ὑπερβάλλῃ με ἀμοιβὰς καὶ ἀντιδόσεις, αὐτοὺς ποὺ προαιροῦνται νὰ κέρουν ἢ νὰ λέγουν τὸ καλὸν τὰς ὁποίας εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου μας, εἰς τὸν ὅποιον ἀντήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΑΡΧΑΙΟΝ
ΚΕΙΜΕΝΟΝ